

ปัญหาและผลกระทบของสัญญาประนีประนอมยอมความ

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2558
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The Problem and Impact of Compromise Agreement

Miss Aunyamanee Ngamnarongpong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาและผลกระทบของสัญญาประนีประนอมยอมความ
โดย	นางสาวอัญญมณี งามณรงค์พงษ์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ์ โสทธิพันธุ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.นันทวัฒน์ บรมานันท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ไพฑูริย์ คงสมบูรณ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ์ โสทธิพันธุ์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชยันติ ไกรกาญจน์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัครโรจน์)

อัญญมณี งามณรงค์พงษ์ : ปัญหาและผลกระทบของสัญญาประนีประนอมยอมความ (The Problem and Impact of Compromise Agreement) อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศ.ดร.ศันท์กรณ โสทธิพันธุ์, 144 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ทำการศึกษา และวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวพันกับการแปลงหนี้ใหม่ การทำสัญญาประนีประนอมยอมความภายหลังศาลมีคำพิพากษา และการทำสัญญาประนีประนอมยอมความบางส่วน โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศอังกฤษ กฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส และกฎหมายประเทศญี่ปุ่น

จากการศึกษาพบว่า หลักเกณฑ์ และผลจากการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ตามที่ปรากฏการปรับใช้ในคำพิพากษาฎีกา และความเห็นของนักกฎหมายที่ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งจากการศึกษากฎหมายประเทศอังกฤษพบว่าข้อพิพาทที่สามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความได้มีลักษณะกว้าง และผลจากการทำสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้นอยู่กับการตกลงระหว่างคู่สัญญาว่าจะกลับมาใช้ข้อพิพาทเดิมหรือไม่ ส่วนกฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสพบว่าข้อพิพาทที่สามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความมีลักษณะกว้างเช่นกัน สำหรับกฎหมายประเทศญี่ปุ่นพบว่าผลของสัญญาประนีประนอมยอมความทำให้คู่สัญญาได้สิทธิใหม่ แม้ว่าข้อพิพาทเดิมคู่สัญญาอาจมีสิทธิหรือไม่มีสิทธิที่แท้จริง ส่วนปัญหาการทำสัญญาประนีประนอมยอมความบางส่วนพบว่าการวินิจฉัยตามที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาเป็นไปตามเจตนาของการทำประนีประนอมยอมความ

ดังนั้น จึงเห็นควรเสนอแนวทางในการตีความคำว่า “ข้อพิพาท” ตามมาตรา 850 ให้หมายถึงข้อพิพาทที่เกิดขึ้นทุกกรณี ไม่หมายถึงกรณีที่ทุกฝ่ายต้องมีข้อเรียกร้องต่อกันเท่านั้น ส่วนคำว่า “การสละการเรียกร้อง” ตามมาตรา 852 หมายถึงการสละการเรียกร้องที่แสดงออกมาทุกด้านต่อข้อพิพาทของคู่สัญญา นอกจากนี้ในการปรับใช้กฎหมายควรมีการแสดงให้เห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ได้มีผลทำให้หนี้เดิมระงับ แต่สิ่งที่ระงับไปคือ ข้อพิพาทที่ได้แย้งกัน ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบคือ สัญญาอุปกรณ์ไม่ระงับ นายจ้างไม่หลุดพ้นเมื่อลูกจ้างผู้ทำละเมิดทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้เสียหาย และทำให้คู่สัญญาสามารถตกลงกันให้กลับมาใช้หนี้เดิมได้ นอกจากนี้ควรยกเลิกอายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/32 โดยให้ใช้อายุความตามลักษณะเฉพาะของข้อตกลงที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นๆ แต่หากไม่มีอายุความเฉพาะก็ให้ใช้อายุความทั่วไป 10 ปี ซึ่งแนวทางดังกล่าว เพื่อให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความและของคู่สัญญา

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่อนิสิต .....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาหลัก .....

5586043034 : MAJOR LAWS

KEYWORDS: COMPROMISE / AGREEMENT / CONTRACT

AUNYAMANEE NGAMNARONGPONG: The Problem and Impact of Compromise Agreement. ADVISOR: PROF.SANUNKORN SOTTHIBANDHU, Dr.Jur, 144 pp.

This dissertation examines and analyzes the laws concerning the formulation of compromise agreement according to the Civil and Commercial Code, the contract's effect and impact, and laws regarding novation. Plus, the formulation of compromise following a judgment and partial compromise are also part of this paper. Not only are the Thai laws objects of the studies, but also their English, French and Japanese counterparts have been researched to be compared with the Thai laws.

The studies' result demonstrates that the laws and effects of compromise are inconsistent and varied according to judges or scholars interpretation. Resulting from studying the English law, it could be pointed out that conflicts which could be compromised are broader than those of Thai laws. Additionally, the parties could change their minds and choose to be bound by the former agreement rather than the compromise. Similarly, in France, more types of conflict could be ended by compromise. For the Japanese laws, a compromise agreement renders both parties new rights, regardless of the former contract. Moreover, for the partial compromise, the studies find out that according to the Supreme Court's judgements, compromise agreements have been rightly enforced.

Therefore, this paper suggests interpreting 'the dispute' according to article 850 to include every kind of conflict not limiting to conflicts which all parties have claims. Moreover, the 'surrender of claims' according to article 852 should mean surrendering any aspect of claims. Furthermore, it should be clear that a compromise agreement is not a novation of the contract but only the cease of disputes. Consequently, subsidiary agreements still in enforcement. Last but not least, the 10-year prescription of compromise according to article 193/32 should be repealed as it should be varied according to the former main contract.

Field of Study: Laws

Student's Signature .....

Academic Year: 2015

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยลงได้ด้วยความช่วยเหลือและความกรุณาอย่างยิ่งของ ศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้ความกรุณารับเป็น อาจารย์ที่ปรึกษา ตลอดจนช่วยเหลือ ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำต่าง ๆ อันมีค่ายิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งสละเวลาตรวจทานแก้ไขความถูกต้องของวิทยานิพนธ์จนสามารถสำเร็จเป็นรูปเล่มอย่างสมบูรณ์

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลา รับเป็นประธานกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการเขียน วิทยานิพนธ์

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยนติ ไกรกาญจน์ และศาสตราจารย์ ดร. เสาวนีย์ อัครโรจน์ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำแนะนำในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการเขียนวิทยานิพนธ์เป็นอย่างมาก อันทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอขอบพระคุณครอบครัวของผู้เขียนที่คอยให้กำลังใจ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือและ สนับสนุนในด้านต่าง ๆ จนผู้เขียนประสบความสำเร็จในชีวิตเรื่อยมา

ขอขอบคุณ นายมงคล คำเอียด ผู้ที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้เขียนเสมอมา ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร.รณภรณ์ บุญมี ผู้ที่คอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือในหน้าที่สำคัญของการทำวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ อีกทั้งขอขอบคุณนางสาวชุตติมา ศรีทองแท้ และเพื่อน ๆ ชั้นปริญญาโทสาขากฎหมายเอกชนและ ธุรกิจที่คอยให้ความช่วยเหลือผู้เขียนเป็นอย่างดี และขอขอบคุณพี่ ๆ เจ้าหน้าที่ห้องหลักสูตรนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย สำหรับการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และช่วยเหลือผู้เขียนในทุก ๆ ด้านด้วยดีเสมอ มา

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณผู้เป็นเจ้าของและผู้เผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการซึ่งเป็นฐานในการ ทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทั้งในประเทศ ต่างประเทศ และข้อมูลสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตที่ใช้อ้างอิงใน วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งทำให้ผู้เขียนสามารถต่อยอดความรู้ทางวิชาการเพื่อนำเสนอในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้อย่างถูกต้อง และหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีประโยชน์อยู่บ้าง ผู้เขียนขอมอบเป็นกตเวทิตาแด่ บุรพาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้เขียน ส่วนขอบกพร่องใด ๆ นั้น ผู้เขียนขอน้อม รับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	4
1.4 สมมติฐานของการวิจัย.....	4
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 ความหมายและหลักเกณฑ์ของสัญญาประนีประนอมยอมความ	6
2.1 ความเป็นมาของสัญญาประนีประนอมยอมความในประเทศไทย	6
2.2 ความหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	8
2.3 หลักเกณฑ์ของสัญญาประนีประนอมยอมความ	9
2.3.1 คู่สัญญาประนีประนอมยอมความ	9
2.3.2 ทำขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้น.....	10
2.3.3 คู่สัญญาต่างยอมผ่อนผันให้แกกัน.....	15
2.4 แบบของสัญญาประนีประนอมยอมความ	20
2.5 ประเภทของสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	24
2.6 ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ	27
2.6.1 ผลที่เกิดกับหนี้.....	29

2.6.2 ผลที่เกิดกับหนี้อุปกรณ์.....	31
2.6.3 ผลที่เกิดกับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง.....	33
2.6.4 ผลที่กระทบต่อกฎหมายที่ใกล้เคียง.....	42
2.7 การระงับสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	48
2.8 อายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	50
บทที่ 3 สัญญาประนีประนอมยอมความตามหลักกฎหมายต่างประเทศ.....	54
3.1 หลักการและแนวทางการประนีประนอมยอมความ.....	54
3.2 กฎหมายสัญญาประนีประนอมยอมความของโรมัน.....	56
3.3 สัญญาประนีประนอมยอมความของตามกฎหมายประเทศอังกฤษ.....	59
3.3.1 หลักเกณฑ์การเกิดสัญญา.....	60
3.3.2 ความสมบูรณ์แห่งสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	64
3.3.3 แบบของสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	71
3.3.4 ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	71
3.3.5 การระงับของสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	76
3.3.6 อายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	78
3.4 สัญญาประนีประนอมยอมความตามกฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	79
3.4.1 ความหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	79
3.4.2 ความสมบูรณ์แห่งสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	81
3.4.3 แบบของสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	82
3.4.4 ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	82
3.4.5 การระงับของสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	86
3.4.6 อายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	86
3.5 สัญญาประนีประนอมยอมความตามกฎหมายประเทศญี่ปุ่น.....	87

3.5.1 ความหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	87
3.5.2 ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	88
บทที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาทางกฎหมายและผลกระทบเกี่ยวกับสัญญาประนีประนอมยอมความในกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ.....	89
4.1 ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความ	89
4.2 ปัญหาของการประนีประนอมยอมความที่เกี่ยวข้องกับการแปลงหนี้ใหม่	93
4.3 ปัญหาที่เกิดจากผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ	99
4.3.1 ปัญหาที่กระทบต่อหนี้อุปกรณ.....	102
4.3.2 ปัญหาที่กระทบต่อบุคคลอื่นอันเกิดจากสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	104
4.3.3 ปัญหาการระงับสัญญาประนีประนอมยอมความ.....	106
4.4 ปัญหาทำสัญญาประนีประนอมยอมความภายหลังศาลมีคำพิพากษา	107
4.5 ปัญหาการทำสัญญาการประนีประนอมยอมความบางส่วน.....	109
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	114
5.1 บทสรุป.....	114
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	123
รายการอ้างอิง	126
ภาคผนวก ก French Civil Code (As of 2006).....	131
ภาคผนวก ข French Civil Code (As of 1 July 2013).....	134
ภาคผนวก ค Code of Civil Procedure	143
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	144

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประนีประนอมยอมความเป็นการระงับข้อพิพาททางแพ่งทางหนึ่งที่มีและใช้กันอยู่ในสังคมตั้งแต่อดีต และมีการนำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมาก และยังเป็นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีพิพาท

ในยุคเริ่มแรกยังไม่มียุติกรรมระงับข้อพิพาทโดยเฉพาะ และข้อพิพาทยังไม่มี ความซับซ้อน คู่กรณีจึงหาทางยุติข้อพิพาทเอง หรือมีบุคคลอื่นมาเกี่ยวข้อง ได้แก่ผู้นำของสังคมหรือผู้ใกล้ชิดของ คู่กรณีเข้าไปช่วยหาทางยุติข้อพิพาท เพื่อความสงบสุขในสังคม

การประนีประนอมยอมความในยุคเริ่มแรกไม่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรว่าเริ่มต้นในยุคใด และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างไร แต่หลักฐานที่อ้างถึงการประนีประนอมยอมความคือ ในยุคโรมันได้บัญญัติถึงการประนีประนอมยอมความไว้ในกฎหมายสิบสองโต๊ะ โดยบัญญัติไว้ในโต๊ะที่ 1 ซึ่งกล่าวถึงวิธีการก่อนเริ่มพิจารณาคดีความ โดยโจทก์ต้องขอหมายเรียกจำเลยมาศาล จำเลยต้องมาตามหมายนั้น หากไม่ยอมมาโจทก์สามารถใช้กำลังนำตัวจำเลยมาศาลได้ เว้นแต่จำเลยเจ็บป่วยหรือชราภาพมาก โจทก์ต้องจัดหาพาหนะให้ ทั้งนี้จำเลยต้องหาประกันการมาศาลของจำเลยตามวันนัดพิจารณาคดี และเมื่อจำเลยมาศาล โจทก์มีอำนาจแถลงเปิดคดีทันที เว้นแต่คู่ความจะได้ตกลงประนีประนอมยอมความกัน ก็ให้คดีเป็นอันเลิกกันไป แต่หากคู่ความไม่มีทางประนีประนอมคดีกันได้ ก็ดำเนินคดีต่อไป¹

ต่อมา มีกฎหมายโรมันที่กล่าวถึงการประนีประนอมยอมความคือประมวลกฎหมายจัสติเนียนที่ได้บัญญัติถึงการประนีประนอมยอมความที่เรียกว่า *transactio* เป็นการประนีประนอมยอมความของการดำเนินการทางกฎหมาย ทั้งที่ยังไม่ได้ดำเนินคดี อยู่ระหว่างการพิจารณา หรือพิพากษาแล้วแต่ยังไม่ถึงที่สุด ในการยอมรับเงินหรือค่าตอบแทนอื่น ซึ่งข้อเรียกร้องเดิมอาจถูกละทิ้งภายใต้เงื่อนไขที่คู่กรณีได้ให้หรือสัญญาว่าจะให้บางสิ่งบางอย่าง และในทางปฏิบัติมักมีข้อตกลงให้ลงโทษทาง

---

¹หลวงสุทิวาทนฤพุมิ, ประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516), หน้า 30.

อาญาเมื่อคู่กรณีผิดข้อตกลงด้วย² แต่ทั้งนี้ไม่มีกฎหมายบังคับว่าจะต้องทำเป็นหนังสือ หรือหลักฐานเป็นหนังสือ ดังนั้นจึงสามารถตกลงด้วยวาจาได้³

การประนีประนอมยอมความในประเทศไทย เริ่มแรกเป็นจารีตประเพณีปฏิบัติ แต่ต่อมามีการบัญญัติไว้ในกฎหมายตราสามดวง บทที่ 6 ว่าโจทก์ จำเลย ไม่ประนีประนอมยอมกัน ให้ผู้พิจารณาคดีดำเนินการพิจารณาคดีต่อไป ต่อมาปรากฏในพระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ร.ศ.115 มาตรา 6 และมาตรา 9 บัญญัติให้ข้อพิพาทที่คู่ความได้ประนีประนอมยอมความแล้ว คู่ความจะนำมาฟ้องเป็นคดีอีกไม่ได้ และในกรณีที่โจทก์จำเลยมาพร้อมหน้ากันในศาลเมื่อมีการพิจารณาคดี ให้ผู้พิพากษาพยายามไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีประนีประนอมยอมความกัน ภายหลังพระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ร.ศ.115 ถูกยกเลิกไปโดยพระราชบัญญัติ ร.ศ.127 แต่ในส่วนของบทบัญญัติเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความยังมีสาระสำคัญเช่นเดิม⁴

จากบทบัญญัติกฎหมายในอดีตพบว่า การประนีประนอมยอมความ เป็นวิธีการที่มีจุดประสงค์ ในการยุติข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี และเป็นวิธีการที่ศาลนำมาใช้เพื่อยุติข้อพิพาท แต่หากคู่กรณีไม่อาจประนีประนอมยอมความได้ ศาลจะพิจารณาคดีเพื่อชี้ขาดข้อพิพาทต่อไป อย่างไรก็ดี บทกฎหมายในอดีต การประนีประนอมยอมความ เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิธีการพิจารณาในศาล ทั้งที่การยุติข้อพิพาทของคู่กรณีโดยการประนีประนอมยอมความ มีลักษณะของสัญญาด้วย

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีการบัญญัติการประนีประนอมยอมความในส่วนของกฎหมายสารบัญญัติเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 17 มาตรา 850-852 โดยมาตรา 850 กำหนดนิยามของประนีประนอมยอมความว่า เป็นสัญญาซึ่งคู่กรณีพิพาททั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือจะมีขึ้นให้เสร็จไปโดยการยอมผ่อนผันให้แก่กัน มาตรา 851 บังคับให้การฟ้องร้องบังคับคดีต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ และมาตรา 852 กำหนดผลของสัญญาประนีประนอมยอมความทำให้การเรียกร้องของแต่ละฝ่ายซึ่งได้สละนั้นระงับ และแต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่ได้แสดงในสัญญาประนีประนอมยอมความว่าเป็นของตน

จากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยสัญญาประนีประนอมยอมความ มีเพียง 3 มาตรา ซึ่งปัจจุบันยังมีความเข้าใจไม่ชัดเจน มีข้อโต้แย้งของนักกฎหมาย ตลอดจนแนวคำพิพากษาของศาล ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติที่กำหนดว่าสัญญาประนีประนอมยอมความ

² J.A.Thomas, Textbook of Roman Law (Oxford: North-Holland Publishing Company, 1976)., pp. 314-315.

³ เสาวนีย์ อัสวโรจัน สรพล สุขทรศนีย์, มานพ นาคทัต และสิทธิโชค ศรีเจริญ,, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องมาตรา ว่าด้วย ประนีประนอมยอมความ การพนันและขั้นตอน บัญชีเดินสะพัด ประกันภัย บรรพ 3 มาตรา 850-897 (กรุงเทพมหานคร: กองทุนศาสตราจารย์ ตั้งศัภย์, 2547), หน้า 3.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า4-5.

คู่กรณีต้องระงับข้อพิพาทโดยการยอมผ่อนผันให้แก่กัน ซึ่งการยอมผ่อนผันให้แก่กันหมายถึงกรณีใดบ้างจึงจะเป็นการผ่อนผันระหว่างคู่กรณี กรณีใดไม่ใช้การผ่อนผันระหว่างคู่กรณี ที่จะไม่เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ และการทำสัญญาประนีประนอมยอมความยังมีปัญหาว่าสามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความบางส่วนได้หรือไม่

ส่วนผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ ทำให้หนี้เดิมระงับหรือไม่ กรณีนี้ยังมีความเห็นของนักกฎหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้เกิดผลทางกฎหมายต่างกันอันกระทบต่อสัญญาประกันอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่นสัญญาจำนอง สัญญาค้ำประกัน รวมถึงบุคคลภายนอกอื่นที่มีความเกี่ยวพัน เช่น นายจ้าง ลูกจ้าง เป็นต้น

เมื่อได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว ทำให้การเรียกร้องซึ่งคู่กรณีได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไปและทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญาประนีประนอมยอมความว่าเป็นของตน คู่สัญญาจะระงับสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวได้หรือไม่ เนื่องจากมีการระงับข้อพิพาทเดิมไปแล้วหากระงับสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว คู่สัญญาจะบังคับชำระหนี้ตามมูลหนี้ได้

ในกรณีทำสัญญาประนีประนอมยอมความภายหลังศาลมีคำพิพากษา สัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวสามารถบังคับใช้ได้หรือไม่ อายุความจะใช้อายุความใดจะถือตามคำพิพากษาหรือเกิดเป็นอายุความสิทธิเรียกร้องใหม่ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

นอกจากนี้หลักเกณฑ์ของสัญญาประนีประนอมยอมความยังมีความใกล้เคียงกับการแปลงหนี้ใหม่ จึงควรที่จะทำการศึกษาเพื่อจำแนกให้ชัดเจนเพื่อให้ผลตามกฎหมายของสัญญาเป็นไปด้วยความถูกต้อง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษา เพื่อให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ ลักษณะ ผลทางกฎหมาย การระงับ และผลภายหลังการระงับของสัญญาประนีประนอมยอมความ รวมทั้งวิเคราะห์ถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการตีความหรือบังคับใช้กฎหมายต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงแนวคิด ความมุ่งหมาย หลักเกณฑ์ ลักษณะ ผลทางกฎหมาย การระงับ และผลภายหลังการระงับของสัญญาประนีประนอมยอมความที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวมถึงหลักเกณฑ์ทางกฎหมายของการแปลงหนี้ใหม่ที่มีความเกี่ยวข้องใกล้เคียงอันอาจทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในผลของกฎหมายจากหลักเกณฑ์ดังกล่าว

2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาต่างๆที่เกี่ยวกับขอบเขตการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ผลของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ รวมถึงการระงับ และผลของการระงับของ

สัญญาประนีประนอมยอมความ ผลกระทบต่อบุคคลหรือสัญญาที่เกี่ยวข้องสัญญาประนีประนอมยอมความ

3. เพื่อศึกษากฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบ และเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ค้นพบ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาเรื่องหลักเกณฑ์การทำสัญญาประนีประนอมยอมความในส่วนของ การทำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาล ผลทางกฎหมายที่เกิดขึ้นทั้งต่อผู้ทำสัญญา บุคคลผู้เกี่ยวข้อง การระงับของสัญญาประนีประนอมยอมความ ผลภายหลังการระงับสัญญาประนีประนอมยอมความที่เกิดขึ้นทั้งต่อผู้ทำสัญญา บุคคลผู้เกี่ยวข้อง และสัญญาที่เกี่ยวข้อง การบังคับใช้สัญญาประนีประนอมยอมความ อายุความที่จะนำมาใช้บังคับ หลักกฎหมายที่ใกล้เคียงและศึกษาหลักเกณฑ์ การปรับใช้กฎหมายของต่างประเทศคือประเทศอังกฤษ ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศ ญี่ปุ่น เพื่อนำมาแนวทางในการศึกษาเปรียบเทียบต่อไป

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

กฎหมายเรื่องสัญญาประนีประนอมยอมความที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังมีปัญหาบางประการในการ ใช้กฎหมายและการตีความ ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในการปรับใช้กฎหมาย

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

ศึกษาวิจัยเอกสาร(Documentary Research)โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ กฎหมาย วิทยานิพนธ์ บทความ งานวิจัย คำพิพากษาศาลฎีกา และเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งในและ ต่างประเทศ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจแนวคิด ความมุ่งหมาย หลักเกณฑ์ ลักษณะ ผลทางกฎหมาย การระงับ และ ผลภายหลังการระงับของสัญญาประนีประนอมยอมความที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและ พยานิชัยในส่วนของ การทำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาล กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ กฎหมายที่ใกล้เคียงได้แก่การแปลงหนี้ใหม่อันจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้และการตีความกฎหมาย

2. ทำให้ทราบถึงปัญหาต่างๆที่เกี่ยวกับขอบเขต ลักษณะ และผลของการทำสัญญา ประนีประนอมยอมความ การระงับ และผลของการระงับของสัญญาประนีประนอมยอมความ ผลกระทบต่อบุคคลหรือสัญญาที่เกี่ยวข้องกับผู้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ การบังคับใช้ สัญญาประนีประนอมยอมความ อายุความที่จะนำมาใช้บังคับ รวมถึงปัญหาที่เกี่ยวกับหลักกฎหมายที่มีความใกล้เคียงกัน เพื่อหาแนวทางที่ถูกต้องมาแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3. ทำให้ทราบถึงกฎหมายของต่างประเทศเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความ เพื่อนำมา ศึกษาเปรียบเทียบ หาแนวทางแก้ไขปัญหาเกิดขึ้นต่อไป

บทที่ 2

ความหมายและหลักเกณฑ์ของสัญญาประนีประนอมยอมความ

2.1 ความเป็นมาของสัญญาประนีประนอมยอมความในประเทศไทย

สัญญาประนีประนอมยอมความได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ประกาศไว้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2467 ให้ใช้เป็นกฎหมายตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2468¹ ซึ่งก่อนที่จะมีการประกาศใช้บทบัญญัติดังกล่าวได้มีการร่างกฎหมายในส่วนของสัญญาประนีประนอมยอมความดังนี้²

- (ก) สัญญายอมความ นั้นคือ เป็นสัญญาซึ่งบุคคลสองฝ่ายได้ตกลงยินยอมระงับความบริวารในระหว่างกันเองให้เลิกแล้วไปโดยความประณีประณอมผ่อนผันต่อกันแลกัน
- (ข) การยอมกันในเรื่องทรัพย์สินที่ซื้อขายได้โดยเฉพาะต้องทำหนังสือต่อเจ้าพนักงานนั้นเป็นโมฆะ เว้นไว้แต่จะได้กระทำยอมเช่นนั้นเป็นลายลักษณ์อักษรต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่
- (ค) ผลแห่งการยอมความย่อมระงับเสียได้ ซึ่งข้อเรียกร้องที่คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างได้ทอดทิ้งแลกระทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายได้รับสิทธิ อันต่างคนได้แสดงว่าเป็นของตน
- (ง) บุคคลผู้ทำยอมทั้งสองฝ่ายนั้น จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าทรัพย์สินที่ชำรุดหรือค่าถูกขับไล่ออกจากปกครองดังบัญญัติไว้ในส่วนลักษณะซื้อขาย
- (จ) การยอมที่จะต้องชดเชาเล็กน้อย เพราะเหตุทำยอมพลาดพลั้งผิดไปนั้น ท่านกำหนดชดเชาไว้ดังต่อไปนี้

จ.1 การยอมที่ทำโดยพลาดพลั้งผิดตัวบุคคลผู้ยอมฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

จ.2 การยอมที่โดยอาสาสรยหนังสือสำคัญที่ปลอมหรือใช้ไม่ได้ตามกฎหมาย

---

¹ พระบริรักษ์นิติเกศตร, พระราชกฤษฎีกา ให้ใช้บทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ที่ได้ตรวจชำระใหม่ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 และพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช 2477-2479 พร้อมด้วยคำพิพากษากฎีกาใหม่ที่สำคัญ, หน้า -

² สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและค้าขาย สำหรับพระราชอาณาจักรสยาม มาตรา 1-1394 กับข้อพระราชบัญญัติว่าด้วยเรื่องข้อบทกฎหมายที่ขัดขวางกัน มาตรา 1-13 [ไมโครฟิล์ม สแกนลงแผ่นcd-Rom] (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกฤษฎีกา, 2457), หน้า -

- (ด) การยอมที่ทำตามหนังสือสำคัญที่ปลอมหรือใช้ไม่ได้ตามกฎหมายนั้น ถ้าผู้ยอมทั้งสองฝ่ายรู้อยู่แต่ในเวลาที่ทำยอนั้นแล้วหนังสือสำคัญเช่นนั้นเป็นหนังสือปลอมหรือใช้ไม่ได้ตามกฎหมาย ท่านห้ามว่าอย่าให้ศาลชี้ตมาเลิกสัญญายอมนั้นเสียเลย

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ในส่วนของประนีประนอมยอมความ ปรากฏว่าคงเหลือเพียง 3 มาตรา คือมาตรา 850-852 โดยบัญญัติว่าการประนีประนอมยอมความคือ สัญญาซึ่งคู่สัญญาตกลงระงับข้อพิพาทที่มีอยู่ในปัจจุบันหรือจะมีขึ้น โดยต่างยอมผ่อนผันประโยชน์ซึ่งกันและกัน และผลการประนีประนอมยอมความคือการระงับลงของการเรียกร้องของคู่สัญญาแต่ละฝ่าย และแต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่ได้แสดงว่าเป็นของตน

จากต้นร่างในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยพบว่า ประนีประนอมยอมความเป็นสัญญาประเภทหนึ่งที่ประสงค์ให้คู่ความที่มีข้อพิพาทกันทำการระงับข้อพิพาทด้วยการตกลงกันยอมผ่อนผันให้แก่กัน และเมื่อตกลงกันได้ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความที่เกิดขึ้นทำให้การเรียกร้องเดิมระงับลง และคู่สัญญาแต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่ได้แสดงว่าเป็นของตน

ทั้งนี้ ความหมายของประนีประนอมยอมความของประเทศไทยมาจากประมวลกฎหมายแพ่งประเทศญี่ปุ่น มาตรา 695 และประมวลกฎหมายแพ่งประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 2044³ ซึ่งกฎหมายประเทศญี่ปุ่น กำหนดว่าการประนีประนอมยอมความจะมีผลสำเร็จเมื่อคู่กรณีพิพาทได้สัญญาจะยุติข้อพิพาทโดยยอมผ่อนผันซึ่งกันและกัน* และกฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ให้ความหมายของการประนีประนอมยอมความว่า สัญญาซึ่งคู่สัญญาทำให้ยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นหรือทำสัญญาป้องกันการเกิดขึ้นของข้อพิพาท**

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

³ ภาควิชานิติศาสตร์ทางสังคม ปรัชญา และประวัติศาสตร์, บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราชเสวี (ปลอด วิเชียร ณ สงขลา) (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2557), หน้า 193.

* Art 695 “A compromise takes effect when the parties agree to settle a dispute existing between them by mutual concession.”

(J.E de Becker, Annotated Civil Code of Japan (Washington, D.C.: University Publications of America, Inc., 1909), p.259.)

** Art 2044 “A compromise settlement is a contract whereby the parties terminate a dispute having arisen or prevent a dispute from arising.

Such contract must be made in writng”

(“Civil Code Updated 04 April 2006,” [Online] Accessed: 24 January 2016. Available from: https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/file/Code_22.pdf)

สำหรับผลของประนีประนอมยอมความของประเทศไทยมาจากประมวลกฎหมายแพ่งประเทศญี่ปุ่น มาตรา 696 และประมวลกฎหมายแพ่งประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 2051⁴ ซึ่งกฎหมายประเทศญี่ปุ่น บัญญัติว่าการประนีประนอมยอมความเป็นการยอมรับว่าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งมีสิทธิ หรืออีกฝ่ายหนึ่งไม่มีสิทธิ และไม่อาจอ้างสิทธิเดิมมาเปลี่ยนแปลงสิทธิที่เกิดจากสัญญาประนีประนอมยอมความได้* และประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสบัญญัติผลการประนีประนอมยอมความว่า การประนีประนอมยอมความที่ทำโดยคู่สัญญา ไม่ผูกพันบุคคลอื่น และไม่อาจได้รับการยืนยันความผูกพันผ่านบุคคลเหล่านั้น**

2.2 ความหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ประนีประนอมยอมความได้มีการบัญญัติความหมายไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 กล่าวคือ

“อันว่าประนีประนอมยอมความนั้น คือ สัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน”

จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อาจกล่าวได้ว่าการประนีประนอมยอมความ เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือจะมีขึ้นในอนาคต โดยแต่ละฝ่ายต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน และเมื่อตกลงกันได้จะเกิดเป็นสัญญาที่แต่ละฝ่ายมีหน้าที่ปฏิบัติตามสิ่งที่ตกลงกัน อันจะทำให้ศาลไม่ต้องเสียเวลาในการพิจารณาพิพากษา

⁴ ภาควิชานิติศาสตร์ทางสังคม ปรัชญา และประวัติศาสตร์, บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราช เสวี (ปลอด วิเชียร ณ สงขลา), หน้า 193.

* Art 696 “If by a compromise it has been recognised that one of the parites has, or that the other party has not, the right which is the subject of the dispute, such right is regarded as either transferred to the first mentioned party, or extinguished, by the compromise when reliable proof is afterwards produced showing that the first party did not previously have the right or that the second party had it up to that moment.”

(J.E de Becker, Annotated Civil Code of Japan (United States of America: University Publications of America, Inc., 1909) , p.260.)

** Art 2051 “A compromise settlement made by one of interested parties does not bind the others, and may not be asserted through them.”

(“Civil Code Updated 04 April 2006,” [Online] Accessed: 24 January 2016. Available from: https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/file/Code_22.pdf)

ซึ่งนับจากนี้คำว่า “สัญญาประนีประนอมยอมความ” “การประนีประนียอมความ” และ “ประนีประนอมยอมความ” มีความหมายเดียวกัน

2.3 หลักเกณฑ์ของสัญญาประนีประนอมยอมความ

2.3.1 คู่สัญญาประนีประนอมยอมความ

จากบทบัญญัติระบุว่า การประนีประนอมยอมความเป็นสัญญาโดยมีคู่สัญญาซึ่งไม่จำเป็นว่าจะมีได้เพียงสองฝ่าย อาจมีมากกว่านั้นก็ได้ หรืออาจมีสองฝ่ายและแต่ละฝ่ายจะมีผู้เกี่ยวข้องก็คนก็ได้เช่นกัน ทั้งนี้ คู่สัญญาอาจทำสัญญาได้ด้วยตนเอง หรืออาจตั้งตัวแทนของตนขึ้นมาทำสัญญาแทนได้เช่นเดียวกัน และเมื่อเป็นสัญญาแล้ว การเกิดสัญญาได้ต้องมีคู่สัญญาที่ต้องมีคำเสนอสนองต้องตรงกัน โดยคู่สัญญาอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ซึ่งในกรณีของบุคคลธรรมดาต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถครบถ้วนกล่าวคือบรรลุนิติภาวะ ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าบุคคลที่บกพร่องในความสามารถจะไม่สามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความได้ แต่การทำสัญญาประนีประนอมยอมความของบุคคลดังกล่าวอาจต้องได้รับอนุญาตจากศาลหรือบุคคลที่กฎหมายกำหนด

นอกจากการทำสัญญาประนีประนอมยอมความคู่กรณีจะสามารถทำด้วยตนเองแล้ว อาจให้บุคคลอื่นเข้าทำสัญญาประนีประนอมยอมความแทนตนได้ จากบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 851 กำหนดเรื่องการฟ้องร้องบังคับคดีตามสัญญาประนีประนอมยอมความจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือตัวแทนของฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ตัวแทนของคู่กรณีอาจเป็นผู้ลงนามได้ โดยผู้ลงนามแทนได้แก่

2.3.1.1 ตัวแทน

การที่ตัวแทนจะทำสัญญาประนีประนอมยอมความแทนตัวการได้จะต้องได้รับมอบอำนาจโดยเฉพาะจากตัวการ ไม่อาจได้รับมอบอำนาจทั่วไปจากตัวการได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 801 เช่น เจ้าหนี้ของจำเลยฟ้องเรียกหนี้สิน ผู้รับมอบอำนาจจากจำเลยนำใบมอบอำนาจมาขอทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับเจ้าหนี้ แต่ใบมอบอำนาจนั้นเป็นเรื่องให้ทำคำขอรับรองการทำประโยชน์และทำนิติกรรมขายที่ดิน แม้จะมีข้อความว่าให้มีอำนาจดำเนินคดีทางศาล เช่นยอมความได้ด้วยก็ตามก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับที่ดินเท่านั้น ฉะนั้นผู้รับมอบอำนาจจึงไม่มีอำนาจทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับเจ้าหนี้ของจำเลย แม้ศาลจะทำสัญญาประนีประนอมยอมความและพิพากษาตามยอมให้ก็ไม่เป็นผลผูกพันจำเลย และเมื่อจำเลยถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลาย เจ้าหนี้

ของจำเลยนั้นจะนำหน้าตามสัญญาประนีประนอมยอมความมาขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ได้⁵

ทั้งนี้ การเป็นตัวแทนในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องตัวแทนซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในข้อ 2.4 ว่าด้วยแบบของสัญญาประนีประนอมยอมความ

2.3.1.2 ทนายความ

ทนายความซึ่งคู่ความได้แต่งตั้งโดยทั่วไปมีอำนาจว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ แทนคู่ความเพื่อรักษาผลประโยชน์ของคู่ความ เว้นแต่กระบวนการพิจารณาที่เป็นไปในทางจำหน่ายสิทธิของคู่ความทนายความจะต้องได้รับอำนาจโดยชัดแจ้งจากตัวความจึงจะดำเนินการได้ ซึ่งกระบวนการพิจารณาในทางจำหน่ายสิทธิของตัวความได้แก่ การยอมรับตามที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเรียกร้อง การถอนฟ้อง การประนีประนอมยอมความ การสละสิทธิ เป็นต้น⁶ และเมื่อทนายความได้รับมอบอำนาจโดยชัดแจ้งให้มีอำนาจทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว ผลแห่งการทำสัญญาประนีประนอมยอมความย่อมผูกพันคู่กรณี จะอ้างว่าทนายความกระทำการนอกเหนือขอบอำนาจมิได้⁷

2.3.2 ทำขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้น

การเกิดสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่สัญญาจะต้องมีเจตนาที่จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยมีวัตถุประสงค์ในการระงับข้อพิพาทซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้น จึงอาจอธิบายในแต่ละส่วนดังนี้

2.3.2.1 เจตนา

กล่าวคือคู่สัญญาต้องมีคำเสนอและคำสนองระหว่างคู่สัญญาที่ต้องตรงกัน และเจตนาระหว่างคู่สัญญาที่เสนอและสนองต้องไม่บกพร่อง จึงจะเกิดเป็นสัญญา ดังนี้

2.3.2.1.1 การแสดงเจตนา

การเกิดสัญญาประนีประนอมยอมความได้นั้นต้องมีการแสดงเจตนาระหว่างคู่สัญญาที่ต้องตรงกัน การแสดงเจตนาเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียวย่อมไม่อาจเกิดเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความได้ และการตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความต้องตกลงในส่วน

⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 946/2509

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 62

⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 7626/2541

ที่เป็นสาระสำคัญครบถ้วน แม้เป็นการตกลงกันโดยปริยายก็ตาม เช่น จำเลยซึ่งทำละเมิดต่อโจทก์ทำสัญญาให้ไว้แก่โจทก์เพื่อระงับข้อพิพาทโดยโจทก์มิได้ตกลงด้วย การกระทำดังกล่าวไม่ใช่สัญญาประนีประนอมยอมความ⁸ หรือ สัญญาประนีประนอมยอมความมีข้อความว่า ส.ยินยอมชดใช้ค่าเสียหายโดยการซ่อมแซมรถให้ ว. ว.ไม่ติดใจดำเนินคดีแก่ ส. โดยมีจำเลยซึ่งเป็นเจ้าของรถและเป็นนายจ้าง ส. ตกลงยินยอมซ่อมแซมรถแล้ว ดังนี้ แม้จำเลยลงลายมือชื่อเป็นพยานในสัญญายอมชดใช้ว่าจำเลยยินยอมตกลงรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายแก่ ว. ตามข้อความในสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นด้วย⁹ อย่างไรก็ตาม มีคำพิพากษาฎีกาที่ 1918/2526 ปราบฎข้อเท็จจริงที่ผู้เขียนจะนำมาศึกษาเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความบางส่วนสามารถทำได้หรือไม่เพียงใด จึงขอกราบเรียนละเอียดคำพิพากษานำเสนอดังนี้

“ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายว่า โจทก์นำสืบว่า โจทก์ประกอบการค้าใช้ชื่อว่า เล็งฮะ ปราบฎตามเอกสารหมาย จ.1 โจทก์มอบอำนาจให้นางอารีรัตน์เป็นผู้ดำเนินคดีเรื่องนี้ ปราบฎตามเอกสารหมาย จ.2 จำเลยทั้งสองเป็นลูกค้าได้สั่งซื้อสินค้าเบ็ดเตล็ดจำพวก พริก หอม กระเทียม และอื่นๆ จากโจทก์เป็นเวลา 5 ปีแล้ว ชำระราคาสินค้าโดยวิธีหักบัญชีกัน ในวันที่ 1 สิงหาคม 2521 ปราบฎว่าจำเลยทั้งสองเป็นหนี้ราคาสินค้าโจทก์ 45,000 บาท แต่จำเลยไม่ยอมชำระและผิดเรื่องมา โจทก์จึงให้ทนายโจทก์ไปแจ้งความที่สถานีตำรวจภูธรอำเภออินทร์บุรี ขอให้เรียกจำเลยทั้งสองมาตกลง เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงเรียกจำเลยทั้งสองมา จำเลยทั้งสองยอมรับว่าเป็นหนี้ 29,609 บาท และจะผ่อนชำระให้แก่โจทก์เดือนละ 1,000 บาท ส่วนอีก 15,791 บาท จำเลยจะตกลงกับโจทก์ต่างหากเพราะสินค้ามีข้อบกพร่อง ปราบฎตามเอกสารหมาย จ.3 หลังจากตกลงกันแล้ว จำเลยส่งธนบัตรมาชำระสองครั้ง ครั้งละ 1,000 บาท ครั้งแรกจำเลยส่งตามกำหนดและโจทก์รับเงินไว้ แต่ครั้งที่สองจำเลยส่งมาชำระภายหลังกำหนดที่ตกลงกันไว้ ทั้งไม่ระบุชื่อโจทก์เป็นผู้รับเงิน โจทก์จึงรับเงินไม่ได้ โจทก์มอบให้ทนายความยื่นหนังสือทวงถามไปตามเอกสารหมาย จ.4 จ.5 แต่จำเลยก็คงเพิกเฉยไม่ชำระให้

จำเลยทั้งสองนำสืบว่า เคยติดต่อซื้อสินค้าเชื่อจากโจทก์ประมาณ 10 ปีมาแล้ว เพิ่งเลิกติดต่อซื้อขายเมื่อปี 2522 ขณะเลิกติดต่อกับโจทก์ จำเลยเป็นหนี้โจทก์ 29,000 บาทเศษ และจำเลยได้ทำความตกลงที่สถานีตำรวจภูธรอำเภออินทร์บุรีจะผ่อนชำระให้โจทก์เดือนละ 1,000 บาท ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2522 ดังปราบฎตามเอกสารหมาย จ.3 จำเลยส่งเงินทางธนบัตรชำระให้โจทก์เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2522 และวันที่ 1 พฤศจิกายน 2522 ครั้งละ 1,000 บาท แต่พอถึงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2522 โจทก์ก็ให้ทนายความยื่นหนังสือทวงถามให้ชำระหนี้ 40,000 บาทเศษ ซึ่ง

⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 296/2508

⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 64/2528

เป็นการผิดข้อตกลง จำเลยจึงหยุดไม่ชำระหนี้ต่อไป ต่อมาเดือนมีนาคม 2523 จำเลยจึงทราบว่า ณาณัติเดือนตุลาคม 2522 โจทก์รับเงินไม่ได้ เพราะเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์เขียนชื่อผู้รับผิด ปรากฏตาม เอกสารหมายเลข 2

พิเคราะห์แล้ว ปัญหาที่ว่าจำเลยมีสิทธิที่จะผ่อนชำระหนี้ให้แก่โจทก์เดือน ละ 1,000 บาท จนกว่าจะครบ 29,609 บาท ตามเอกสารหมายเลข 3 หรือไม่อยู่ที่การวินิจฉัยว่า เอกสารหมายเลข 3 เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความหรือเป็นหนังสือรับสภาพหนี้ เห็นว่าลักษณะ ของสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นจะต้องเป็นสัญญาซึ่งคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายยอมรับข้อพิพาท อันใดอันหนึ่ง ซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน บันทึกข้อตกลงตามเอกสาร หมายเลข 3 หาได้มีดังกล่าวแล้วไม่ ดังจะเห็นได้ว่า ข้อความตามบันทึกนั้นจำเลยยอมรับผิดเฉพาะหนี้ จำนวนเพียง 29,609 บาทเท่านั้น แต่สำหรับหนี้อีก 2 จำนวนรวมเป็นเงิน 15,791 บาท นั้น จำเลยหา ได้ยอมชำระไม่ ปรากฏในบันทึกว่าสำหรับหนี้จำนวน 15,791 บาทนั้น จำเลยจะไปทำความตกลง กันเอง ข้อพิพาทในเรื่องหนี้สินระหว่างโจทก์จำเลยจึงยังคงมีอยู่หาได้ระงับไปเพราะเอกสารหมายเลข 3 ไม่ ดังนั้น ข้อตกลงตามเอกสารหมายเลข 3 จึงมิใช่สัญญาประนีประนอมยอมความ บันทึกดังกล่าวเป็น แต่หนังสือรับสภาพหนี้และข้อสัญญาของจำเลยฝ่ายเดียวที่จะผ่อนชำระหนี้สำหรับจำนวนเงิน 29,609 บาทให้แก่โจทก์เดือนละ 1,000 บาท โจทก์จึงมีสิทธิที่จะฟ้องให้จำเลยชำระหนี้ที่ค้างชำระทั้งหมดใน คราวเดียวกันได้”

จากคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นพิจารณาได้ว่าการทำสัญญาประนีประนอมยอมความต้องมีการตกลงยุติข้อพิพาทในประเด็นแห่งคดีทั้งหมด หากยังไม่แล้วเสร็จทั้งหมดย่อมไม่ เป็นการระงับไปซึ่งข้อพิพาทที่จะเกิดเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความได้ ซึ่งผู้เขียนจะได้นำมาศึกษา ต่อไปในบทที่ 4

2.3.2.1.2 เจตนาของคู่สัญญาไม่บกพร่อง

การแสดงเจตนาในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความของคู่สัญญาต้อง เป็นไปด้วยความสมัครใจ มิได้เกิดจากความสำคัญผิดในสาระสำคัญ¹⁰ อันจะทำให้สัญญา ประนีประนอมยอมความตกเป็นโมฆะ หรือต้องมิได้เกิดจากความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคล หรือทรัพย์สินเป็นสาระสำคัญ¹¹ ไม่ถูกกลฉ้อฉลหลอกลวง¹² ไม่ถูกข่มขู่¹³ อันจะทำให้สัญญา ประนีประนอมยอมความตกเป็นโมฆียะ เช่น ผู้ขายฝากพร้อมที่จะไถ่ถอนการขายฝากได้ในกำหนด แต่

¹⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 156

¹¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 157

¹² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 159

¹³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 164

ผู้ซื้อฝากบิดพลิ้วและข่มขู่ให้ผู้ขายฝากทำสัญญาขึ้นว่า สัญญาขายฝากครบกำหนดไถ่ถอน และทรัพย์สินหลุดเป็นสิทธิแล้ว ซึ่งไม่ตรงกับความจริง ดังนี้ หนังสือฉบับนี้ไม่ใช่สัญญาประนีประนอมยอมความว่าผู้ขายฝากสละสิทธิไถ่ถอน และไม่ทำให้ผู้ขายฝากหมดสิทธิไถ่ถอน¹⁴

2.3.2.2 ข้อพิพาท

สำหรับ “ข้อพิพาท” ไม่มีการบัญญัติความหมายของ “ข้อพิพาท” ไว้ในบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บัญญัติว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวการเริ่มคดีต่อศาล ซึ่งแบ่งได้ 2 กรณีคือ กรณีต้องทำเป็นคำร้อง กล่าวคือ ต้องการใช้สิทธิทางศาลซึ่งไม่ได้มีการผูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแพ่ง และกรณีที่ต้องทำเป็นคำฟ้อง ซึ่งเริ่มคดีโดยมีข้อพิพาท กล่าวคือมีการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ หรือผูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแพ่ง ไม่ว่าจะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายสารบัญญัติอื่นๆ¹⁵ ซึ่งกรณีที่ต้องทำเป็นคำฟ้อง ฝ่ายโจทก์ เป็นผู้ได้รับความเสียหายเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ที่มีอยู่ตามกฎหมายแพ่ง จากจำเลยซึ่งเป็นผู้โต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่¹⁶

อย่างไรก็ดี การที่คู่กรณีจะถือเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือไม่ ต้องพิจารณาก่อนว่าคู่กรณีฝ่ายนั้น มีสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายหรือไม่ ถ้าไม่มี ข้อโต้แย้งเกิดขึ้นไม่ได้ เนื่องจากการฟ้องคดีเป็นการบังคับขอให้คุ้มครองสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ใช่การก่อสิทธิขึ้นใหม่ หากใช้ผิดฐานะก็ไม้อาจเกิดสิทธิได้ ซึ่งการโต้แย้งสิทธิจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการกระทำความหรืองดเว้นการกระทำ โดยเกิดความเสียหายในทางหนึ่งทางใดกับบุคคลผู้ถูกกระทำ และผู้ถูกกระทำนั้น ไม่สามารถจัดการได้ด้วยตนเอง ต้องมาใช้สิทธิทางศาล¹⁷ เช่น การใช้สิทธิไม่สุจริต ทำให้เกิดความเสียหายถือเป็นการโต้แย้งสิทธิ¹⁸ หรือกรณีโจทก์มีหน้าที่ต้องกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เมื่อจำเลยได้ชำระหนี้ตามคำพิพากษา ต่อมาจำเลยได้ชำระหนี้ตามคำพิพากษาแล้วโจทก์ไม่กระทำการนั้น ถือว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิของโจทก์¹⁹

¹⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 707-708/2505

¹⁵ อุตม เพ็องฟุ้ง, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2550), หน้า 447-448.

¹⁶ สมชัย ชีมาอุตมาร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป (สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง(ประเทศไทย): 2551), หน้า 55.

¹⁷ อุตม เพ็องฟุ้ง, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1, หน้า 447-448.

¹⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 945/2482

¹⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 2671/2550

ตามความหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่สัญญาตกลงยอมรับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือจะมีขึ้นโดยต่างฝ่ายยอมผ่อนผันให้แก่กัน ดังนั้น ข้อพิพาทที่จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความได้มี 2 กรณีคือ

2.3.2.2.1 ข้อพิพาทที่มีอยู่

เป็นกรณีที่คู่กรณีมีข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้ว และไม่อาจระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้จึงตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน เพื่อระงับข้อพิพาทดังกล่าว เช่น บันทึกรถยนต์ตกในช่องข้อตกลงของคู่กรณีระบุให้บุตรโจทก์ ขนย้ายครอบครัวออกจากบ้านเช่าภายใน 60 วัน ส่วนจำเลยยินยอมยกที่ดินโฉนดเลขที่ 8021 ให้แก่โจทก์ จะเห็นว่าข้อตกลงระหว่างโจทก์กับจำเลยกำหนดให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายต่างมีภาระหนี้ต่อกันและเป็นการระงับข้อพิพาทที่มีอยู่จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ²⁰ หรือโจทก์ใช้หลักเส้นผิตขนาดจากที่กำหนดไว้ในแบบการก่อสร้างอาคารเรียนให้จำเลยโจทก์จึงบันทึกข้อความไว้ว่า ยอมให้จำเลยหักเงินค่าปรับตามจำนวนที่จำเลยกำหนดไว้ได้ และจำเลยยินยอมให้โจทก์ดำเนินการก่อสร้างต่อไปโดยไม่ต้องรื้ออาคารที่ก่อสร้างไปแล้ว ดังนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องเบี่ยงปรับที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้า แต่เป็นกรณีที่โจทก์จำเลยทำความตกลงระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแล้วเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความเช่นกัน²¹

2.3.2.2.2 ข้อพิพาทที่จะมีขึ้น

เป็นกรณีที่ยังไม่มีข้อพิพาทเกิดขึ้น แต่คู่กรณีอาจคาดหมายได้ว่าในอนาคตจะมีข้อพิพาทเกิดขึ้นจึงได้ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความ เพื่อระงับข้อพิพาทที่จะมีขึ้นดังกล่าว เช่น เจ้าของร่วมกันตกลงแบ่งแยกโฉนดอันมีส่วนพัวพันกันโดยตกลงกำหนดลงไปว่าใครได้ตรงไหนแน่ ย่อมเป็นการระงับข้อพิพาทอันจะมีขึ้นให้เสร็จไป เข้าลักษณะเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ²² หรือ กรณีโจทก์จำเลยเป็นสามีภริยากัน เมื่อหย่าขาดจากกัน จำเลยยอมเป็นผู้ออกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร และทำหนังสือสัญญากันไว้เป็นหลักฐาน เป็นการระงับข้อพิพาทซึ่งอาจจะมีขึ้นสัญญาดังกล่าวจึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ²³

2.3.2.3 วัตถุประสงค์ในการทำสัญญา

การทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างคู่สัญญาจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 อันเป็นบททั่วไปในลักษณะนิติกรรมสัญญา

²⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 2245/2544

²¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 2175/2544

²² คำพิพากษาฎีกาที่ 530/2496

²³ คำพิพากษาฎีกาที่ 867/2508

ประนีประนอมยอมความใดที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าวสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ตกเป็นโมฆะ เช่นทำสัญญายอมความให้ค่าเสียหายเพื่อมิให้ฟ้องร้องคดีอาญาแผ่นดินด้วยนั้น นับว่า ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน²⁴ หรือบุตรจำเลยชัรบถจักรยานยนต์ชนบุตรโจทก์ได้รับ บาดเจ็บสาหัส โจทก์จำเลยจึงได้ทำสัญญาปรองดองกัน โดยฝ่ายจำเลยยอมชดใช้ค่าเสียหายทั้งสิ้น ฝ่ายโจทก์ไม่เอาความผิดในคดีอาญาดังนี้ วัตถุประสงค์ของสัญญามีผลเท่ากับตกลงให้ระงับคดีอาญา แผ่นดิน เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน²⁵

2.3.3 คู่สัญญาต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน

การทำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกจากคู่กรณีต้องมีเจตนาที่จะระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น หรือที่จะเกิดขึ้นแล้วนั้น จะต้องมีการผ่อนผันให้แก่กันระหว่างคู่กรณี แต่ด้วยมิได้มีการกำหนดความหมายของคำว่า “ผ่อนผันให้แก่กัน” ไว้โดยชัดแจ้ง ดังนั้น จากคำพิพากษาของศาลฎีกาโดยส่วนใหญ่ สรุปความหมายของการผ่อนผันให้แก่กันคือ

(1) คู่กรณีแต่ละฝ่ายต่างสละข้อเรียกร้องเดิมโดยการลดหย่อนสิทธิหรือประโยชน์ของตน และตกลงกันใหม่โดยแต่ละฝ่ายมีสิทธิหน้าที่ต่อกันตามข้อตกลงใหม่ ทั้งนี้ การผ่อนผันให้แก่กันอาจเกิดจากคู่กรณีตกลงกันเองหรือมีบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นคนกลางไกลเกลี่ยก็ได้ เช่นโจทก์กับจำเลยเป็นเจ้าของร่วมกันในโฉนดที่ดินที่ยังไม่ได้แบ่งแยกโดยตกลงแบ่งที่ดินให้โจทก์ได้ที่ดินทางทิศเหนือและจำเลยได้ที่ดินทางทิศใต้เป็นจำนวนเนื้อที่เท่ากัน ดังนี้ เป็นการตกลงระงับข้อพิพาทที่จะมีขึ้นในเรื่องการแบ่งที่ดินกันให้เสร็จไปโดยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กันโดยกำหนดส่วนได้ของแต่ละคนแน่นอน จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ²⁶ หรือ เดิมผู้เช่าห้องพิพาทตายไปโจทก์จำเลยซึ่งต่างก็เป็นทายาทของผู้เช่าเดิมจึงตกลงกันว่าถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความประสงค์จะเป็นผู้เช่าตึกต่อไปโดยลำพังแล้ว ฝ่ายขอเช่าจะต้องใช้ค่าทดแทนให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นเงิน 200,000 บาท มิฉะนั้นสองฝ่ายจะต้องไปขอรับโอนการเช่าร่วมกัน ข้อตกลงนี้ได้ทำเป็นหนังสือต่อกัน วินิจฉัยว่าข้อตกลงของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเป็นการระงับข้อพิพาทซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ²⁷

²⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 524/2484

²⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 1730/2513

²⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 530/2496

²⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 623/2499

(2) การยอมผ่อนผันเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียวไม่ถือเป็นสัญญา ประนีประนอมยอมความ เช่น จำเลยทำสัญญาซื้อขายรถยนต์ไปจากโจทก์ด้วยวิธีผ่อนชำระราคา จำเลยชำระราคารถยนต์ให้โจทก์ส่วนหนึ่งแล้วไม่ชำระส่วนที่เหลือ ต่อมาจำเลยคืนรถยนต์พิพาทให้แก่โจทก์ตามสภาพที่เป็นอยู่และจำเลยยอมชำระเงินที่ค้างส่วนหนึ่งให้แก่โจทก์ภายในระยะเวลาที่กำหนด ข้อตกลงดังกล่าว โจทก์ยังบังคับชำระหนี้เอาจากจำเลยจนครบ จำเลยฝ่ายเดียวเป็นฝ่ายที่จะต้องชำระหนี้ให้แก่โจทก์โดยเอารถยนต์นั้นให้โจทก์เป็นการชำระหนี้ส่วนหนึ่งและส่วนที่ค้างอยู่จำเลยตกลงชำระให้โจทก์ภายในเวลาที่กำหนด วิธีการดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญแห่งหนี้ ซึ่งเป็นการแปลงหนี้ใหม่ ไม่ใช่สัญญาประนีประนอมยอมความ²⁸ หรือ กรณีโจทก์เรียกร้องหนี้ที่มีมูลมาจากการทำละเมิด โจทก์ผู้เป็นเจ้าของมีสิทธิเรียกร้องให้สินทรัพย์สินอันต้องเสียไปเพราะละเมิดหรือให้ใช้ราคาทรัพย์สินนั้น การที่จำเลยได้ทำหนังสือไว้ต่อโจทก์มีใจความว่ายอมจะใช้ราคาทรัพย์สินที่เสียหาย ถือได้ว่าจำเลยผู้เป็นลูกหนี้ยอมรับสภาพต่อโจทก์ผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามสิทธิเรียกร้อง ไม่เป็นหนังสือสัญญาประนีประนอมยอมความ เพราะไม่มีข้อความที่แสดงว่าผู้ทำหนังสือดังกล่าวจะรับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งที่มีอยู่ให้เสร็จไปโดยต่างยอมผ่อนผัน²⁹

อย่างไรก็ดี การตีความคำว่า “ผ่อนผันให้แก่กัน” ในบางคำพิพากษาศาลฎีกายังมีหลายความเห็นซึ่งทำให้ผลคดีเกิดความแตกต่างกันได้เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 137/2522 “จำเลยแพ้คดีโจทก์ จำเลยอุทธรณ์ และผู้ร้องเข้าคำประกันโดยวางโฉนดที่ 19662 ระหว่างทุเลาการบังคับคดีชั้นอุทธรณ์ ตามสัญญาให้มีผลจนกว่าคดีถึงที่สุด ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้จำนวนเงินบางส่วน โจทก์ จำเลยฎีกา ชั้นฎีกาได้ทุเลาการบังคับคดีโดยถือประกันเดิม โจทก์จำเลยยอมความกัน ศาลฎีกาพิพากษาคดีตามยอม ผ่อนชำระหนี้เป็น 18 งวด สัญญาข้อ 8 มีว่า ให้รับโฉนดคืนได้เมื่อผ่อนชำระหนี้งวดที่ 7 แล้ว มีผู้ค้ำประกันเพิ่มอีกคนหนึ่ง ผู้ค้ำประกันเดิมมิได้ตกลงช่วยในการค้ำประกันใหม่นี้ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่า ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันเดิมยังไม่พ้นความรับผิด ยังคืนโฉนดให้ไม่ได้ ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับ ให้คืนโฉนดแก่ผู้ร้อง โดยเห็นว่าเมื่อยอมความกันชั้นฎีกา ผู้ค้ำประกันเดิมพ้นความรับผิด โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายว่า สัญญาค้ำประกันที่ผู้ร้องทำไว้ในชั้นศาลอุทธรณ์ซึ่งมีผลบังคับถึงชั้นฎีกาด้วยนั้น ในกรณีที่โจทก์จำเลยได้ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในระหว่างพิจารณาของศาลฎีกา โดยการผ่อนชำระหนี้ให้จำเลยเป็นงวดๆเป็นข้อตกลงกันในการบังคับ

²⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1888/2517

²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1001/2531

คดี เมื่อสัญญายอมข้อ 8 มีว่า เมื่อจำเลยชำระหนี้งวดที่ 7 แล้ว โจทก์จึงยอมให้ที่ดินโฉนดที่ 19662 หลุดพ้นจากการค้ำประกันในการบังคับคดี และปรากฏจากคำแถลงของโจทก์ว่า จำเลยยังไม่ได้ชำระเงินงวดที่ 7 ให้โจทก์เช่นนี้ กรณีก็ต้องเป็นไปตามข้อสัญญาประนีประนอมยอมความกล่าวคือ ผู้ร้องจึงยังไม่พ้นไปซึ่งความรับผิดตามสัญญาค้ำประกันประการหนึ่ง และโดยเหตุที่มูลคดีเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ โจทก์เป็นเจ้าของจำเลยแต่ฝ่ายเดียว จำเลยหาได้มีสิทธิเรียกร้องใดๆต่อโจทก์ จำเลยจึงไม่มีสิทธิที่จะสละได้ ทั้งไม่ได้สิทธิอะไรจากสัญญานั้น กรณีจึงไม่ได้เป็นไปตามมาตรา 852 อีกประการหนึ่ง เหตุนี้เห็นว่าหนี้เดิมยังคงมีอยู่ ผู้ร้องในฐานะผู้ค้ำประกันจึงต้องรับผิดตามสัญญาค้ำประกันที่ได้ทำไว้ต่อศาล”

จากหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ ศาลตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ ได้ให้ความเห็นว่า “จำเลยเป็นลูกหนี้โจทก์ตามคำพิพากษา มีผู้ค้ำประกันระหว่างทุเลาการบังคับคดี การที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษากับลูกหนี้คือโจทก์จำเลยยอมความกันชั้นฎีกา เจ้าหนี้ยอมให้ลูกหนี้แบ่งชำระหนี้เป็นงวดๆ เป็นการยอมความหรือไม่ ศาลถือว่าไม่เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ เพราะเจ้าหนี้อ่อนผันข้างเดียว ลูกหนี้ไม่มีสิทธิอะไรจะผ่อนผันได้เลย ข้อนี้เป็นปัญหา

ถ้าเป็นในศาลชั้นต้นโจทก์ฟ้องคดี จำเลยไม่ได้ยื่นคำให้การต่อสู้อะไรเลย มาศาลทำยอมชำระหนี้ ศาลพิพากษาตามยอมเต็มตามฟ้องไปเลย จะว่าไม่ใช่ยอมความเพราะไม่มีการผ่อนผันอะไรกันก็มีเหตุผลดี เพราะที่จริงควรจะเป็นว่าจำเลยยอมรับไม่มีข้อต่อสู้ ศาลก็พิพากษาคดีไปได้ วิธีพิจารณาคูเหมือนจะเปิดโอกาสให้ทำได้เช่น มาตรา 182 เมื่อคู่ความตกลงประเด็นกันก็ให้ศาลพิจารณาไปตามนั้น จำเลยยอมรับตามฟ้องโจทก์ ศาลก็พิพากษาให้โจทก์ชนะคดีไปได้ทันที แต่ทางปฏิบัติศาลก็ทำเป็นสัญญายอมความ มาตรา 138 พิพากษาไปตามยอมทำให้เป็นปัญหาว่าหนี้เดิมระงับหรือไม่ จำนองค้ำประกันหนี้เดิมระงับหรือไม่ ซึ่งศาลต้องหาทางวินิจฉัยว่าไม่ระงับ อันเป็นการถูกต้อง เพราะอาจยอมความกันโดยบังคับตามหนี้เดิม ไม่ให้หนี้เดิมระงับก็ไม่ขัดข้องอะไร แต่ข้ออ้างว่าไม่ใช่ประนีประนอมยอมความเพราะไม่ได้ผ่อนผันอะไรให้กันนั้น ที่จริงจำเลยยอมใช้หนี้ก็เป็น การยอมผ่อนผันไม่ต่อสู้คดี ไม่ติดใจอุทธรณ์ฎีกาต่อไป ก็เป็นการผ่อนผันสละข้ออ้างชั้นอุทธรณ์ฎีกา เช่นเดียวกัน โจทก์นั้นแหละเป็นฝ่ายไม่ผ่อนผัน เรียกได้เท่าใดก็เอาเท่านั้น แต่เรื่องนี้โจทก์ก็ผ่อนผันคือยอมให้ชำระหนี้เป็นงวดๆ และยอมคืนโฉนดที่วางเป็นประกัน เห็นจะว่าไม่ใช่ประนีประนอมยอมความดังที่ศาลก็ตัดสินบังคับคดีตามยอมไม่ได้”

จากคำพิพากษาฎีกาที่ 137/2522 เมื่อการฟ้องร้องคดีขึ้นสู่ศาลการผ่อนผันให้แก่กันตามความหมายของคำพิพากษาศาลฎีกาเห็นว่าหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยังคงต้องชำระหนี้จำนวนเท่าเดิม แม้ว่าจะมีการขยายระยะเวลาชำระหนี้ออกไปก็ไม่ถือว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ในขณะที่ความเห็นของศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ เห็นว่า การที่จำเลยในคดีที่มีการฟ้องร้องแล้วนั้นไม่ต่อสู้คดีต่อ แต่ตกลงยินยอมชำระหนี้ก็เป็น การผ่อนผันในฝ่ายของจำเลย ส่วนโจทก์แม้ได้รับชำระหนี้เต็ม

จำนวนแต่ก็ยอมผ่อนผันให้จำเลยชำระหนี้เป็นงวดๆ ไม่บังคับทีเดียวก็เป็นการผ่อนผันในฝ่ายของโจทก์ ซึ่งผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาในประเด็นการผ่อนผันตามสัญญาประนีประนอมยอมความต่อไป

นอกจากนี้ บางกรณีที่เจ้าหนี้ยินยอมลดหนี้ และผ่อนเวลาชำระหนี้ให้จำเลยผู้เป็นลูกหนี้ฝ่ายเดียว โดยจำเลยไม่มีสิทธิเรียกร้องใดๆต่อโจทก์ คำพิพากษาฎีกาบางฉบับวินิจฉัยว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ คำพิพากษาฎีกาบางฉบับวินิจฉัยว่าไม่เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ดังนั้น เพื่อความชัดเจนในรายละเอียดแห่งคดี ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงผลที่แตกต่างกันของคำพิพากษา ผู้เขียนจึงขอยกรายละเอียดคำพิพากษานำเสนอดังนี้

คำพิพากษาที่วินิจฉัยว่าเจ้าหนี้ยินยอมลดหนี้ และผ่อนเวลาชำระหนี้ให้จำเลยผู้เป็นลูกหนี้ฝ่ายเดียว โดยจำเลยไม่มีสิทธิเรียกร้องใดๆต่อโจทก์เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

คำพิพากษาฎีกาที่ 343/2534 “โจทก์ฟ้องว่า จำเลยเป็นผู้ส่งจ่ายเช็คจำนวน 2 ฉบับ จำนวนเงิน 500,000 บาท และ 300,000 บาท ให้แก่บริษัทเครดิตฟองซิเอร์เสรีสากรถนกิจ จำกัด ต่อมาบริษัทเครดิตฟองซิเอร์เสรีสากรถนกิจ จำกัด ได้นำเช็คสองฉบับดังกล่าวมาขายลดกับโจทก์ เมื่อครบกำหนดใช้เงิน โจทก์ไม่สามารถเรียกเก็บเงินตามเช็คทั้งสองฉบับได้ เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2526 จำเลยได้ทำสัญญารับสภาพหนี้ไว้กับโจทก์นับแต่ทำสัญญาเป็นต้นมาจนถึงวันที่ 18 มกราคม 2528 จำเลยชำระหนี้ให้โจทก์แล้วบางส่วน เป็นเงิน 11,000 บาท จากนั้นไม่ชำระอีก โจทก์คิดดอกเบี้ยอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ขอให้จำเลยชำระเงิน 438,557.53 บาท แก่โจทก์ พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีของเงินจำนวน 389,000 บาท นับถัดจากวันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จ ซึ่งจำเลยให้การในประเด็นเรื่องลายมือชื่อในหนังสือมอบอำนาจไม่ใชลายมือของกรรมการผู้อำนวยการทำการแทนโจทก์ และฟ้องโจทก์ขาดอายุความ ศาลชั้นต้นเห็นว่าอายุความครบแล้วจึงยกฟ้องโจทก์ ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับให้จำเลยชำระหนี้ตามที่ได้ตกลงกัน จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาเห็นว่า แม้เอกสารจะใช้ชื่อเรียกว่า สัญญารับสภาพหนี้ก็ตาม แต่ข้อความในสัญญาข้อ 1 และข้อ 2 ที่ว่า จำเลยยอมรับว่าได้ส่งจ่ายเช็คจำนวน 800,000 บาท และยอมรับว่ามีหนี้ดังกล่าวอยู่กับโจทก์ตามมูลหนี้ดังกล่าวจริง ก็ยอมตกลงชำระหนี้ให้กับโจทก์เป็นจำนวน 400,000 บาท โดยผ่อนชำระเป็นงวดๆจำนวนเงินงวดละ 1,500 บาท และ 2,000 บาท จนกว่าจะชำระเสร็จสิ้น ส่วนหนี้จำนวนที่เหลือตกลงให้โจทก์เรียกร้องเอาจากบริษัทเครดิตฟองซิเอร์เสรีสากรถนกิจ จำกัด ต่อไปนั้น เห็นได้ชัดว่าเป็นการที่โจทก์จำเลยทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทที่มีขึ้นตามมูลหนี้ตัวเงินนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 กรณีหาใช่เป็นเพียงการรับสภาพหนี้โดยกำหนดเวลาและเงื่อนไขให้จำเลยชำระหนี้ดังที่จำเลยฎีกาไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 4235/2547 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 1 ในฐานะนิติบุคคลโดยจำเลยที่ 2 และที่ 3 หุ้นส่วนผู้จัดการ ขอเปิดบัญชีเครดิตซื้อขายผลิตภัณฑ์อาหารนมเป็นเงินเชื่อกับ

โจทก์ตกลงว่าจะชำระค่าสินค้าให้โจทก์ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับสินค้า มีจำเลยที่ 4 เป็นผู้ค้าประกันในวงเงิน 300,000 บาท ภายหลังจากทำสัญญาจำเลยที่ 1 ถึงที่ 3 สั่งซื้อสินค้าจากโจทก์เป็นเงิน 209,856 บาท และชำระหนี้ให้บางส่วนคงค้างชำระอีก 50,566.53 บาท โจทก์ทวงถามจำเลยทั้งสี่แล้ว ขอให้บังคับจำเลยทั้งสี่ร่วมกันชำระเงิน 58,307.37 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี จากต้นเงิน 50,566.53 บาท นับถัดจากวันฟ้องไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เมื่อเดือนมีนาคม 2540 จำเลยที่ 1 โดยจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 เปิดบัญชีเครดิตขอซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์นมยูเอเอสที ตราโฟร์โมสต์จากโจทก์ โดยจำเลยที่ 4 ออกหนังสือค้ำประกันการชำระหนี้ในวงเงิน 300,000 บาท ต่อมาจำเลยที่ 1 ซื้อสินค้าและเป็นหนี้โจทก์ จำเลยที่ 1 สั่งจ่ายเช็คธนาคารกสิกรไทย จำกัด(มหาชน) สาขามุกดาหาร ชำระหนี้ ธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์ร้องทุกข์ดำเนินคดีต่อพนักงานสอบสวน ต่อมาวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2541 จำเลยที่ 3 ทำสัญญากับโจทก์ ใช้ชื่อสัญญาว่าสัญญาประนีประนอมยอมความระบุจำเลยที่ 1 ยอมรับว่าผิดสัญญาซื้อขายเป็นหนี้โจทก์ 125,761.40 บาท ขอชำระหนี้ในวันทำสัญญา 50,287 บาท ส่วนที่เหลืออีก 75,474.40 บาท ขอผ่อนชำระหนี้เป็น 3 งวด งวดละ 25,144 บาท โดยสั่งจ่ายเช็คธนาคารกรุงไทย จำกัด(มหาชน) สาขามุกดาหาร ลงวันที่ 20 มีนาคม 2541 และวันที่ 11 พฤษภาคม 2541 มอบให้แก่โจทก์ไว้ และระบุเป็นข้อสัญญาว่าหากผิดนัดงวดใดงวดหนึ่งถือว่าผิดนัดทั้งหมด ต่อมาโจทก์เรียกเก็บเงินตามเช็คได้เพียงฉบับแรกฉบับเดียว เห็นว่าก่อนทำสัญญาเช็คที่จำเลยที่ 1 สั่งจ่ายชำระหนี้ให้แก่โจทก์ธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยที่ 1 และที่ 3 ผู้ลงลายมือชื่อสั่งจ่ายเช็ค ต่อมาจึงมีการทำสัญญาขึ้น โดยแบ่งชำระเป็น 4 จำนวน คือชำระในวันทำสัญญา 50,287 บาท ที่เหลือชำระอีก 3 งวด งวดละ 25,144 บาท สัญญาดังกล่าวสืบเนื่องมาจากมีการดำเนินคดีอาญาเรื่องเช็ค มีลักษณะเป็นการระงับข้อพิพาทต่อกัน และผ่อนผันการชำระหนี้ให้แก่กันในสัญญาข้อความระบุว่าจำเลยที่ 3 ทำในนามส่วนตัวและในนามจำเลยที่ 1 แม้ไม่ได้ประทับตราจำเลยที่ 1 แต่จำเลยที่ 3 เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการจำเลยที่ 1 ผลของสัญญาทำให้จำเลยที่ 1 ได้ประโยชน์ และพยานโจทก์เบิกความยอมรับว่าสัญญา จำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 จำเลยที่ 3 เป็นผู้ทำกับโจทก์ สัญญาดังกล่าวจึงเป็นสัญญาที่โจทก์มุ่งผูกพันกับจำเลยที่ 1 ด้วย เข้าลักษณะสัญญาประนีประนอมยอมความ

สำหรับคำพิพากษาที่วินิจฉัยว่าเจ้าหนี้ยินยอมลดหนี้ และผ่อนเวลาชำระหนี้ให้จำเลยผู้เป็นลูกหนี้ฝ่ายเดียว โดยจำเลยไม่มีสิทธิเรียกร้องใดๆต่อโจทก์ไม่เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2325/2521 จำเลยทำสัญญาค้ำประกันการที่ ๘. ทำงานกับโจทก์ในวงเงิน 100,000 บาท ๘. ยักยอกทรัพย์สินของโจทก์ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า หลังจาก

ที่จำเลยทำสัญญาค้ำประกันนายธวัชชัย รัตนจารุเรือง ต่อโจทก์ในวงเงิน 100,000 บาท นายธวัชชัย กับพวกอีก 2 คน ได้ทุจริตยักยอกเงินของสถานธนาบาลของโจทก์ไปเป็นเงิน 556,785 บาท โจทก์ ได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีอาญากับนายธวัชชัยกับพวก พนักงานอัยการได้ฟ้องนาย ธวัชชัยกับพวกตั้งกล่าวในความผิดฐานยักยอกทรัพย์ และให้นายธวัชชัยกับพวกร่วมกันคืนหรือใช้ ราคาทรัพย์ 556,785 บาท แก่โจทก์คดีนี้ซึ่งเป็นผู้เสียหาย ในระหว่างการพิจารณาของศาล โจทก์กับ นายธวัชชัยได้ตกลงประนีประนอมยอมความในทางแพ่ง โดยนายธวัชชัยยอมชำระเงินที่ยักยอกไปให้ โจทก์ 380,000 บาท ผ่อนชำระเป็นงวดๆ ละ ประมาณ 11 งวด โดยมีนางไฉ่จูน้องสาวและนาง เนาวรัตน์ภรรยาของนายธวัชชัยเป็นผู้ออกเช็คล่วงหน้าบับละ 50,000 บาทบ้าง 30,000 บาทบ้าง ให้ไว้จนครบ และยังได้ทำสัญญาค้ำประกันการใช้เงินให้ไว้อีกด้วย โดยโจทก์ได้รับอนุมัติจากกรมการ ปกครองให้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความได้ โจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายจึงแถลงต่อศาลขอถอนคำร้อง ทุกข์ ศาลจึงมีคำสั่งจำหน่ายคดี แต่เช็คที่นางไฉ่จูน้องสาวและนางเนาวรัตน์ออกให้โจทก์ขึ้นเงินไม่ได้ โจทก์จึง แจ้งความดำเนินคดีอาญากับบุคคลทั้งสอง แต่ยังไม่ได้นำดำเนินคดีแพ่ง เพราะคนทั้งสองไม่มีทรัพย์สิน ใดๆ โจทก์จึงมาฟ้องจำเลยให้ชำระหนี้ตามสัญญาค้ำประกันให้ชำระเงิน 100,000 บาทแทนนายธวัช ชัย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่ามูลคดีเรื่องนี้เป็นเรื่องที่โจทก์เป็นเจ้าของหนี้นายธวัชชัยแต่ฝ่ายเดียว การทำสัญญาโดยโจทก์ลดหนี้ให้นายธวัชชัยรับผิดชอบใช้น้อยลง เมื่อยังไม่ได้ใช้หนี้ที่ตกลงแล้วนั้นหาทำให้หนี้เดิมระงับลงไปไม่ได้ และโดยเหตุที่นายธวัชชัยหาได้มีสิทธิเรียกร้องใดๆต่อโจทก์ นายธวัชชัยจึงไม่มี สิทธิที่จะสละได้ ทั้งไม่ได้สิทธิอะไรจากสัญญานั้น กรณีจึงไม่เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พยานิชย์ มาตรา 852 เหตุนี้หนี้เดิมจึงยังคงมีอยู่ จำเลยผู้ค้ำประกันจึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตามฟ้อง

จากคำพิพากษาศาลฎีกาในการตีความของศาลว่ากรณีใดจะเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ หรือไม่ ยังไม่ชัดเจน และจะมีความเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด จะได้วิเคราะห์ในบทที่ 4 ต่อไป

2.4 แบบของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพยานิชย์ มาตรา 851 บัญญัติว่า “อันสัญญาประนีประนอมยอม ความนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือลายมือชื่อ ตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่”

ตามบทบัญญัติมาตรา 851 เพียงกำหนดว่าถ้ามิได้ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือลายมือ ชื่อตัวแทนของฝ่ายที่ต้องรับผิด คู่กรณีอีกฝ่ายจะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่ มิได้เป็นแบบของสัญญา ประนีประนอมยอมความแต่อย่างใด ดังนั้นสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นสัญญาที่สมบูรณ์เมื่อ คู่สัญญามีเจตนาที่ถูกต้องตรงกัน ไม่ใช่สัญญาที่สมบูรณ์จากการทำตามแบบ

ดังนั้นเมื่อเกิดการผิดสัญญาประนีประนอมยอมความคู่สัญญาฝ่ายที่ประสงค์จะบังคับตามสัญญาในกรณีทำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาล อาจขอศาลพิพากษาบังคับคดี ซึ่งในการพิจารณาคดีของศาลนั้น ฝ่ายที่ประสงค์จะบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ มิฉะนั้นไม่อาจฟ้องร้องบังคับคดีได้ ซึ่งหลักฐานเป็นหนังสือนั้นอาจอยู่ในรูปแบบใดๆก็ได้ เช่น หนังสือสัญญา จดหมาย บันทึกข้อตกลง รายงานของทางราชการ³⁰ เช่น จำเลยไปยื่นคำร้องขอรับมรดกที่ดินของพี่ชาย โจทก์ซึ่งเป็นน้องต่างบิดาคัดค้าน ภายหลังโจทก์จำเลยตกลงกันโดยจำเลยยอมแบ่งที่บ้านให้โจทก์ครึ่งหนึ่ง ส่วนที่นาโจทก์ไม่เกี่ยวข้อง ดังนี้ การที่โจทก์ลงชื่อขอถอนคำคัดค้านโดยเจ้าพนักงานที่ดินบันทึกไว้ว่าโจทก์ไม่ติดใจเกี่ยวข้องกับที่พิพาท ยอมให้จำเลยรับมรดกไปแต่ผู้เดียวนั้น บันทึกดังกล่าวแม้โจทก์จะทำกับเจ้าพนักงานผู้ใกล้เคียงเปรียบเทียบกับ ก็ย่อมถือว่าเป็นหลักฐานของสัญญาประนีประนอมยอมความอันมีผลบังคับได้อย่างหนึ่ง³¹

การลงลายมือชื่อของคู่กรณีอาจเป็นการลงลายมือชื่อโดยปริยายได้ เช่น สัญญาประนีประนอมยอมความมีข้อความว่า ส.(ลูกจ้าง)ยินยอมชดใช้ค่าเสียหายโดยการซ่อมแซมรถยนต์ให้ ว. ว.ไม่ติดใจดำเนินคดีแก่ ส. โดยมีจำเลยซึ่งเป็นเจ้าของรถและเป็นนายจ้าง ส. ตกลงยินยอมชดใช้ค่าเสียหายแก่ ว. ตามข้อความในสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นด้วย³²

และตามที่บัญญัติในมาตรา 851 แสดงให้เห็นว่าคู่กรณีอาจตั้งตัวแทนในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความได้ ซึ่งการตั้งตัวแทนย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องตัวแทน โดยหลักคือ กิจการใดที่บังคับว่าต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือการตั้งตัวแทนเพื่อทำกิจการนั้น ก็ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือด้วยลงลายมือชื่อ³³ ดังนั้นเมื่อการทำสัญญาประนีประนอมยอมความจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ จึงจะฟ้องร้องบังคับคดี การให้ตัวแทนดำเนินการแทนจึงต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือในการตั้งตัวแทนเพื่อทำสัญญาประนีประนอมยอมความเช่นกัน เช่น พนักงานของบริษัทอ้างว่าได้รับมอบหมายจากบริษัทให้ตกลงเรื่องค่าเสียหายกับผู้ต้องเสียหายโดยไม่มีหลักฐานการมอบหมายเป็นหนังสือ ไม่ถือว่าเป็นการกระทำแทนบริษัท และเมื่อบริษัทมิได้ให้สัตยาบันแก่การกระทำของพนักงานบริษัท ข้อตกลงในเรื่องค่าเสียหายที่ได้ทำกันไว้จึงไม่มีผลผูกพันทั้งคู่ต้อง

³⁰ เสาวนีย์ อัสวโรจน์, สรพล สุขทรศนีย์, มานพ นาคทัต และ สิทธิโชค ศรีเจริญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องมาตรา ว่าด้วย ประนีประนอมยอมความ การพนันและขั้นต่อ บัญชีเดินสะพัด ประกันภัย บรรพ 3 มาตรา 850-897, หน้า46.

³¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 500/2506

³² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2828

³³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 164

เสียหายและบริษัท³⁴ หรือ ลูกจ้างจำเลยที่ 2 ละเมิดทำให้โจทก์เสียหาย จำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นผู้ดูแลยานพาหนะของจำเลยที่ 2 ทำสัญญาประนีประนอมกับโจทก์ยอมใช้ค่าเสียหาย สัญญาที่ไม่ผูกพันจำเลยที่ 2 เพราะจำเลยที่ 3 ไม่ได้รับมอบอำนาจเป็นหนังสือให้เป็นตัวแทนตามสัญญาตามมาตรา 851³⁵

อย่างไรก็ดี หากเป็นกรณีคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เชิดบุคคลอื่นหรือยอมให้บุคคลอื่นเชิดตัวเขาเองออกเป็นตัวแทนของคู่กรณีฝ่ายนั้นในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ แม้ไม่มีหลักฐานการตั้งตัวแทนเป็นหนังสือคู่กรณีฝ่ายนั้นก็ยังต้องรับผิดชอบตามสัญญาประนีประนอมยอมความไม่จำเป็นต้องมีหนังสือมอบอำนาจให้กระทำการแทนแต่อย่างใด³⁶

กรณีการฟ้องร้องบังคับคดีตามสัญญาประนีประนอมยอมความต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือนั้นเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่ศาลสามารถยกขึ้นมาวินิจฉัยยกฟ้องได้เอง³⁷

เมื่อคู่สัญญาประนีประนอมยอมความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะฟ้องร้องบังคับคดีแต่ขาดหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบแล้ว มีผลทำให้ฝ่ายนั้นไม่อาจฟ้องร้องบังคับคดีได้ แม้ยื่นคำฟ้องต่อศาล ศาลย่อมมีอำนาจวินิจฉัยยกฟ้องได้เองโดยที่คู่สัญญาอีกฝ่ายไม่ต้องยกประเด็นการขาดหลักฐานเป็นหนังสือขึ้นต่อสู้ และคู่สัญญาผู้ฟ้องคดีก็ไม่อาจนำพยานบุคคลเข้าสืบว่ามีการตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความได้ เนื่องจากต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดงต่อศาล ห้ามมิให้ศาลยอมรับฟังพยานบุคคล แม้อีกฝ่ายจะยินยอมด้วยก็ตาม³⁸ แต่ถ้ามีสัญญาประนีประนอมยอมความที่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบแล้ว เอกสารสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวสูญหายคู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารสามารถนำพยานบุคคลตามสืบได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93(2) ที่กำหนดให้ในกรณีที่ต้นฉบับเอกสารนำมาไม่ได้ เพราะถูกทำลายโดยเหตุสุดวิสัย หรือสูญหาย หรือไม่สามารนำมาได้โดยประการอื่น อันมิใช่เกิดจากพฤติการณ์ที่ผู้อ้างต้องรับผิดชอบ ศาลจะอนุญาตให้นำสำเนาหรือพยานบุคคลมาสืบ

³⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 1091/2515

³⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 2526/2521

³⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 258/2535

³⁷ สุปัน พูลพัฒน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยยืม ฝากทรัพย์ เก็บของในคลังสินค้า ประนีประนอมยอมความ และการพนันขั้นต่อ (พระนคร: โรงพิมพ์หมั่นเฮ้ง, 2509), หน้า 174-175.

³⁸ มานิตย์ จุมปา, คำอธิบายสัญญาประนีประนอมยอมความ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2551), หน้า 70-71.

ก็ได้³⁹ เช่น ผู้ค้าประกันบุตรรับรองกับเจ้าหนี้ ในขณะที่เจ้าหนี้กับลูกหนี้ทำสัญญาออมความกันว่าถ้า การที่ลูกหนี้โอนทรัพย์สินตามสัญญาออมความให้แก่เจ้าหนี้ นั้น ไม่เป็นการชำระหนี้อันสมบูรณ์แล้ว ผู้ค้าประกันจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ดังนี้เป็นการประนีประนอมยอมความ เมื่อไม่มีหลักฐานเป็น หนังสือต่อกันแล้ว เจ้าหนี้จะฟ้องให้ผู้ค้าประกันรับผิดชอบไม่ได้⁴⁰ หรือ ข้อตกลงแบ่งที่ดินมีโฉนดซึ่งมี กรรมสิทธิ์รวมเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความถ้าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ จะฟ้องให้แบ่งตาม สัญญาไม่ได้ แม้จะได้เข้าครอบครองตามส่วนแบ่งแล้ว แต่ไม่ปรากฏว่าครอบครองมานานเท่าใดก็ยังไม่ มีสิทธิฟ้องเรียกเอาตามสัญญา⁴¹

อย่างไรก็ดี หลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบที่จะนำมาฟ้องร้องบังคับคดี ตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้นั้น หมายรวมถึงคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจยกข้อต่อสู้ว่ามี สัญญาประนีประนอมยอมความด้วย เช่น การประนีประนอมยอมความถ้าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือก็ ไม่อาจยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ได้ และข้ออ้างที่ว่าได้ชำระหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความครบถ้วน แล้วโดยไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ไม่ได้ เพราะการนำสืบพยานบุคคลในข้อนี้มีผล เป็นการยกสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้นต่อสู้ด้วย⁴²

สัญญาประนีประนอมยอมความสมบูรณ์เมื่อคู่สัญญามีเจตนาต้องตรงกันไม่เกี่ยวกับแบบของ สัญญา ดังนั้นแม้ไม่ได้มีการทำหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือตัวแทนของฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ เป็นสำคัญแล้ว สัญญาประนีประนอมยอมความก็ยังคงสมบูรณ์อยู่ หากมีการปฏิบัติตามสัญญา ประนีประนอมยอมความแล้วก็ถือว่าเป็นการปฏิบัติตามสัญญาที่สมบูรณ์ ไม่อาจฟ้องร้องเรียกเอาสิ่ง ที่ได้ปฏิบัติไปแล้วคืนได้⁴³ เช่น ข้อตกลงให้โจทก์ใช้หนี้ราย ก. ส่วนจำเลยใช้หนี้รายอื่น มิได้ทำเป็น หนังสือ เมื่อโจทก์ใช้หนี้รายนาย ก.แล้ว จะกลับมาฟ้องเรียกให้จำเลยใช้แทนหาได้ไม่ ข้อต่อสู้ของ จำเลยที่ว่า การที่โจทก์ใช้หนี้เป็นการปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความแม้ไม่มีหลักฐานเป็น หนังสือ ศาลรับฟัง⁴⁴

³⁹ เสาวนีย์ อัครโรจน์, สรพล สุขทรศนีย์, มานพ นาคทัต และ สิทธิโชค ศรีเจริญ, คำอธิบายประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องมาตรา ว่าด้วย ประนีประนอมยอมความ การพินันและชั้นต่อ บัญชีเดินสะพัด ประกันภัย บรรพ 3 มาตรา 850-897, หน้า 54.

⁴⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 924/2476

⁴¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 318/2496

⁴² คำพิพากษาฎีกาที่ 476/2508

⁴³ สุณี มัลลิกะมาลย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยยืม ผูกทรัพย์ เก็บของใน คลังสินค้าประนีประนอมยอมความและการพินันชั้นต่อ (กรุงเทพฯมหานคร: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 154.

⁴⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 734/2483

2.5 ประเภทของสัญญาประนีประนอมยอมความ

เนื่องจากกฎหมายมิได้บัญญัติไว้ว่าสัญญาประนีประนอมยอมความจะต้องทำที่ใด ดังนั้น คู่กรณีอาจทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่ใดก็ได้แล้วแต่จะตกลงกัน แต่อาจแบ่งประเภทของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความได้ 2 ประเภทคือ สัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำกันนอกศาล และสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำกันในศาล

2.5.1 สัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาล

ด้วยกฎหมายมิได้กำหนดสถานที่ในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ดังนั้น คู่กรณีหรือคู่สัญญาอาจตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันที่ใดก็ได้ เช่น บ้าน สถานีตำรวจ เป็นต้น ทั้งนี้ ต้องมีสาระสำคัญของสัญญาครบถ้วนตามลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความ และรวมถึงการทำสัญญาประนีประนอมยอมความต่อหน้าศาล แต่ไม่ได้ขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความก็ถือเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาล

เมื่อเกิดการผิดสัญญาขึ้นระหว่างคู่สัญญา คู่สัญญาที่ประสงค์จะบังคับให้เป็นไปตามสัญญาต้องฟ้องร้องต่อศาลให้มีคำพิพากษา คู่สัญญาไม่อาจบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้เองโดยตรง⁴⁵

2.5.2 สัญญาประนีประนอมยอมความในศาล

การที่คู่กรณีจะทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลได้จะต้องมีคดีพิพาทฟ้องร้องกันที่ศาลแล้ว และระหว่างการพิจารณาคดีมีการเจรจาตกลงกันได้ระหว่างคู่ความ แล้วศาลจึงจะมีคำพิพากษาตามที่คู่ความตกลงกัน โดยต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของการประนีประนอมยอมความกัน

นอกจากกฎหมายที่เกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความจะมีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ยังมีบทบัญญัติที่รองรับการประนีประนอมยอมความในศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในมาตรา 19 20 20ทวิ และ 138 ดังนี้

“มาตรา 19 บัญญัติว่า .....ถ้าศาลเห็นว่าการที่คู่ความมาศาลด้วยตนเอง อาจยังให้เกิดความตกลงหรือการประนีประนอมยอมความดังที่บัญญัติไว้ในมาตราต่อไปนี้ ก็ให้ศาลสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเอง”

“มาตรา 20 บัญญัติว่า ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใดให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น”

⁴⁵ สุปิ่น พูลพัฒน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยยืม ฝากทรัพย์ เก็บของในคลังสินค้า ประนีประนอมยอมความ และการพนันขั้นต่อ, หน้า 177.

“มาตรา 20 ทวิ บัญญัติว่า .....เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน....”

“มาตรา 138 บัญญัติว่า ในคดีที่คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลจดยางานพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความเหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น

ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาเช่นว่านี้ เว้นแต่ในเหตุต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีข้อกล่าวอ้างว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฉ้อฉล
- (2) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่าเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- (3) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่ามีได้เป็นไปตามข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ...”

จากบทบัญญัติข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลคู่ความสามารถตกลงกันได้ทั้งในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

อย่างไรก็ดี หากข้อตกลงระหว่างคู่ความในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ขัดต่อกฎหมาย ศาลไม่สามารถพิพากษาตามยอมได้ และเป็นการขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138⁴⁶ เช่น โจทก์เสนอมีจำนวนเงินซึ่งคำนวณจากดอกเบี้ยเกินอัตราอันเป็นการต้องห้ามตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 มาตรา 3(ก) รวมอยู่ด้วยสัญญาประนีประนอมยอมความที่โจทก์เสนอต่อศาลจึงเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ศาลฎีกาไม่พิพากษาตามยอมให้⁴⁷

สำหรับคดีที่มีข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลนั้นโจทก์ผู้ฟ้องจะต้องมีคำขอท้ายฟ้อง หากภายหลังโจทก์จำเลยตกลงกันได้ประสงค์จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาล แต่ข้อตกลงนั้นเกินคำขอหรือไม่เป็นไปตามคำขอ แต่ข้อตกลงเป็นการตกลงในประเด็นพิพาทแห่งคดีแล้ว ศาลย่อมพิพากษาไปตามที่คู่ความตกลงกันได้ ไม่เป็นการพิพากษาเกินคำขอ⁴⁸ เนื่องจากการทำสัญญา

⁴⁶ มานิตย์ จุมปา, คำอธิบายสัญญาประนีประนอมยอมความ, หน้า 78-79.

⁴⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 570/2549

⁴⁸ มานิตย์ จุมปา, คำอธิบายสัญญาประนีประนอมยอมความ, หน้า 79.

ประนีประนอมยอมความเป็นกรณีที่เกิดจกจำเลยมุ่งระงับข้อพิพาทกัน มิใช่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดอย่างคดีธรรมดาที่ต้องพิจารณาพยานหลักฐานแล้วพิพากษาชี้ขาดประเด็นข้อพิพาท⁴⁹

เมื่อทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล และศาลพิพากษาตามยอมแล้ว มีผลทำให้สัญญาดังกล่าวผูกพันคู่ความ แม้มีเหตุให้อุทธรณ์คำพิพากษาตามยอมดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 แต่ถ้าคู่ความไม่อุทธรณ์ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด คำพิพากษาตามยอมย่อมผูกพันคู่ความ จะขอให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้⁵⁰ เช่น การที่จำเลยยื่นคำร้องอ้างว่าฟ้องโจทก์คดีนี้เป็นฟ้องซ้ำกับคดีแพ่งของศาลจังหวัดอุบลราชธานี ขอให้ศาลชั้นต้นเพิกถอนคำพิพากษาตามยอมในคดีนี้ จึงเป็นกรณีที่จำเลยกล่าวอ้างว่าคำพิพากษาตามยอมละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน อันเป็นการขอให้เพิกถอนคำพิพากษาตามยอมดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 138 วรรคสอง (2) ซึ่งต้องกระทำโดยศาลที่สูงกว่า จำเลยไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นเพิกถอนกระบวนการพิจารณาหรือมีคำสั่งเพิกถอนคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ซึ่งถึงที่สุดไปแล้ว⁵¹

เมื่อเกิดการผิดสัญญา ย่อมหมายถึงการไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา คู่ความไม่ต้องฟ้องร้องให้บังคับตามคำพิพากษาอีก แต่สามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับให้คู่ความอีกฝ่ายปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้ทันที เช่น โจทก์ฟ้องขับไล่และจำเลยอ้างว่าได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่าฯ ที่สุดศาลได้พิพากษาให้เป็นไปตามยอม มีข้อตกลงที่โจทก์ยอมให้จำเลยอยู่ในห้องพิพาทต่อไปอีก 3 ปี โดยจำเลยยอมเสียค่าเช่าแก่โจทก์เดือนละ 90 บาท ซึ่งเป็นสาระสำคัญของข้อหนึ่งแห่งสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์จำเลย เมื่อครบกำหนดจำเลยไม่ยอมออก โจทก์ขอขบที่จะขอให้บังคับจำเลย เพราะเป็นการบังคับตามคำพิพากษา⁵²

เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 กำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งใดๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษา หรือมีคำสั่งนับตั้งแต่วันที่ได้พิพากษา หรือมีคำสั่ง และไม่ใช่คำพิพากษาบังคับแก่บุคคลภายนอก ซึ่งมีได้เป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาล เว้นแต่ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 145 วรรคสอง มาตรา 142(1) มาตรา 245 มาตรา 274 เช่น ผู้ร้องเคยเป็นโจทก์ฟ้องขอแบ่งทรัพย์จากผู้คัดค้าน แล้วทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันต่อหน้าศาล โดยผู้คัดค้านยอมยกที่ดินให้แก่ผู้ร้องและบุตรผู้เยาว์ และผู้ร้องให้สัญญาว่าจะไม่นำที่ดินส่วนของบุตรผู้เยาว์ไปจำหน่ายจ่ายโอนหรือจำนองจนกว่าบุตรผู้เยาว์

⁴⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1222/2549

⁵⁰ มานิตย์ จุมปา, คำอธิบายสัญญาประนีประนอมยอมความ, หน้า 79-80.

⁵¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 5581/2549

⁵² คำพิพากษาฎีกาที่ 1619/2497

จะบรรลุนิติภาวะสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งคำพิพากษาตามยอมในคดีดังกล่าวมีผลผูกพัน เฉพาะคู่ความในกระบวนการพิจารณา บุตรผู้เยาว์ผู้ได้รับการให้ที่ดินเป็นบุคคลภายนอกคดี และสัญญา ประนีประนอมยอมความก็มีได้มีเงื่อนไขห้ามบุตรผู้เยาว์มิให้จำหน่ายจ่ายโอนที่ดินส่วนของตน บุตร ผู้เยาว์โดยผู้ปกครองย่อมมีอำนาจขออนุญาตทำนิติกรรมขายที่ดินของผู้เยาว์ได้⁵³ หรือ โจทก์จำเลยทำ สัญญาประนีประนอมยอมความกัน ศาลพิพากษาตามยอมคดีถึงที่สุดแล้วระบุว่าจำเลยยอมแบ่งที่ดิน ตามโฉนดที่ดินเลขที่ 40888 ให้กับ ส.ธ.พ. และโจทก์ โดยระบุเนื้อที่ดินที่จะแบ่งให้แต่ละคนไว้ ส่วนที่ เหลือเป็นของจำเลย และจำเลยยอมโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินตามโฉนดที่ดินเลขที่ 82487 ให้กับ ส. ทั้งหมด หากจำเลยผิดสัญญาประนีประนอมยอมความนี้ให้บังคับคดีได้ทันที จำเลยยินยอมจะยื่นคำ ร้องต่อเจ้าพนักงานที่ดินเพื่อแบ่งแยกที่ดินในส่วนที่จะแบ่งให้กับโจทก์ และบุคคลดังกล่าวเมื่อได้รับ หนังสือบอกกล่าวจากนายความโจทก์เท่านั้น เมื่อ ส.ธ. และ พ. ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกได้แสดง เจตนาถือเอาประโยชน์จากสัญญาประนีประนอมยอมความแล้วสิทธิของบุคคลภายนอกย่อมเกิดขึ้น โจทก์จำเลยซึ่งเป็นคู่สัญญาประนีประนอมยอมความหาอาจจะเปลี่ยนแปลงหรือระงับสิทธินั้นใน ภายหลังได้ไม่ โจทก์มีส่วนได้เสียตามสัญญาประนีประนอมยอมความโดยตรง ได้ขอให้บังคับจำเลย ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล หาได้บังคับเอาแก่บุคคลภายนอกแต่อย่างใดไม่ จำเลยจึงมีหน้าที่ต้อง ปฏิบัติตาม⁵⁴

2.6 ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ

เรื่องผลของสัญญาประนีประนอมยอมความมีบัญญัติไว้ใน มาตรา 852 กล่าวคือ “ผลของ สัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ย่อมทำให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไป และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญานั้นว่าเป็นของตน”

จากบทบัญญัติดังกล่าวอาจแยกผลของสัญญาประนีประนอมยอมความได้ 2 ประการคือ ทำ ให้การเรียกร้องซึ่งคู่สัญญายอมสละนั้นระงับสิ้นไป และคู่สัญญาแต่ละฝ่ายได้สิทธิตอบแทนกันตามที่ แสดงในสัญญาประนีประนอมยอมความ ดังนั้นสัญญาประนีประนอมยอมความจึงเป็นสัญญาต่างตอบแทน ซึ่งต้องนำบทบัญญัติในลักษณะของสัญญาต่างตอบแทนมาใช้บังคับด้วย⁵⁵ เช่น โจทก์จำเลยเป็น สามีภริยากันโดยไม่จดทะเบียน โจทก์ได้ฟ้องขอแบ่งทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกันจากจำเลยต่อศาล ระหว่างพิจารณาของศาล โจทก์จำเลยได้ไปทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันต่ออำเภอ โดย

⁵³ คำพิพากษาฎีกาที่ 533/2515

⁵⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 3053/2527

⁵⁵ สุปิ่น พูลพัฒน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยยืม ฝากทรัพย์ เก็บของในคลังสินค้า ประนีประนอมยอมความ และการพนันขั้นต่อ, หน้า169-170.

โจทก์รับเอาเงินไป 30,000 บาท และไม่เรียกเอาทรัพย์สินอื่นอีก ดังนี้ แม็คคืออยู่ในศาลแล้วคู่กรณีก็ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันได้ และทำให้สิทธิเรียกร้องที่พิพาทกันในศาลนั้นระงับลงตามมาตรา 852 เพราะเป็นการระงับข้อพิพาทในศาลโดยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กันโดยโจทก์สละสิทธิเรียกร้องนั้นแล้วโดยขอรับเอาเงิน 30,000 บาท และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น คือ จำเลยได้ทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกันที่พิพาทในศาลไปทั้งหมด ฝ่ายโจทก์ก็ได้เงิน 30,000 บาท⁵⁶

อย่างไรก็ดี ด้วยประนีประนอมยอมความเป็นสัญญาประเภทหนึ่ง ในการตีความสัญญาคงต้องพิจารณาถึงหลักในการตีความสัญญา ซึ่งมาตรา 368 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้วางหลักไว้ว่า “สัญญานั้นท่านให้ตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริตพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย” และเนื่องจากสัญญาเป็นนิติกรรมที่เกิดจากการแสดงเจตนาของคู่สัญญา ดังนั้นจึงต้องพิจารณาหลักการตีความการแสดงเจตนาตามมาตรา 171 ประกอบด้วย กล่าวคือ “ในการตีความการแสดงเจตนา นั้น ให้ฟังถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนตามตัวอักษร”⁵⁷ ซึ่งแนวคำพิพากษาศาลฎีกามีหลักในการตีความการแสดงเจตนาที่เป็นลายลักษณ์อักษร⁵⁸ ดังนี้

- (1) ในการตีความต้องพิจารณาข้อสัญญาทั้งฉบับ
- (2) ในการตีความตีความไปในทางสุจริตโดยพิเคราะห์ถึงสุจริตประเพณีตามมาตรา 368
- (3) ในการตีความให้ตีความในทางที่มีผลบังคับได้ หรือปฏิบัติได้
- (4) ในการตีความข้อสัญญาที่เป็นข้อยกเว้น ให้ตีความโดยเคร่งครัด
- (5) ถ้าตีความข้อสัญญาแล้วยังมีข้อสงสัย ให้ตีความเป็นคุณแก่คู่กรณีฝ่ายซึ่งจะต้องเสียในมูลหนี้^{*}ตามมาตรา 11 * ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

สำหรับสัญญาที่มีได้ตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร สามารถบังคับได้ เพียงแต่ในขณะที่ต้องพิสูจน์เจตนาของสัญญา ผู้กล่าวอ้างสัญญาที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้นจะพิสูจน์ได้หรือไม่เท่านั้น

⁵⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 960/2506

⁵⁷ ศนันทกรณ(จำปี) โสทธิพันธ์, คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของ พ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง พิมพ์ครั้งที่ 17 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2555), หน้า 376.

⁵⁸ ศักดิ์ สองชาติ, คำอธิบายนิติกรรม และสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2557), หน้า 240.

* ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 11 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีข้อสงสัย ให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่คู่กรณีฝ่ายซึ่งจะเป็นผู้ต้องเสียในมูลหนี้”

นอกจากนี้ ในการตีความสัญญาจะต้องคำนึงถึงหลักสุจริตระหว่างคู่สัญญา และหลักความเท่าเทียมกันระหว่างคู่สัญญา เนื่องจากเป็นเรื่องที่คู่สัญญาใช้เสรีภาพตกลงเข้าทำสัญญา⁵⁹

2.6.1 ผลที่เกิดกับหนี้

เมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างคู่สัญญา การเรียกร้องเดิมระหว่างคู่สัญญาได้ระงับสิ้นไป และคู่สัญญาแต่ละฝ่ายได้สิทธิใหม่ตามที่แสดงในสัญญาประนีประนอมยอมความที่ตกลงกันใหม่ ซึ่งจากบทบัญญัติมาตรา 852 บัญญัติเพียงว่าให้การเรียกร้องระหว่างคู่สัญญาระงับ จึงเกิดความเห็นที่แตกต่างกันของนักกฎหมาย ดังนี้

ความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.จิต เศรษฐบุตตร มีความเห็นว่า “สัญญาประนีประนอมยอมความนี้มีลักษณะพิเศษต่างกับสัญญาอื่นๆอยู่ข้อหนึ่งคือ เป็นสัญญาชนิดที่แสดงสิทธิเท่านั้น หาใช่สัญญาที่ทำให้คู่สัญญาได้มาซึ่งสิทธิใหม่ไม่

สัญญาที่ทำให้คู่สัญญาได้มาซึ่งสิทธิใหม่ ก็มีเช่น สัญญาซื้อขายซึ่งให้ผู้ซื้อได้สิทธิใหม่คือกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้น ส่วนผู้ขายก็ได้กรรมสิทธิ์ใหม่ คือกรรมสิทธิ์แห่งเงินตราซึ่งเป็นราคาทรัพย์สินที่ซื้อขาย ส่วนสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นหาได้ทำให้คู่สัญญาได้สิทธิใหม่ไม่ สัญญาประนีประนอมยอมความเป็นแต่แสดงว่า สิทธิของคู่สัญญาซึ่งมีข้อทู่เถียงอยู่นั้น บัดนี้เป็นสิทธิที่ปราศจากข้อทู่เถียงแล้วแต่ก็เป็นสิทธิของคู่สัญญาอย่างเก่า”⁶⁰

ความเห็นของศาสตราจารย์พิเศษโสภณ รัตนากร มีความเห็นว่า “ทั้งแปลงหนี้ใหม่และประนีประนอมยอมความต่างก็เป็นสัญญาที่คู่กรณีตกลงเปลี่ยนแปลงความรับผิดชอบตามหนี้เดิมด้วยกัน ซึ่งมีผลให้หนี้เดิมระงับและคู่กรณีผูกพันกันตามข้อตกลงใหม่เช่นกัน แต่กรณีจะเป็นแปลงหนี้ใหม่ได้นั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้ ส่วนประนีประนอมยอมความเน้นความสำคัญที่จะต้องมีการผ่อนปรนซึ่งกันและกัน”⁶¹

ความเห็นของศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช มีความเห็นว่า “การยอมความกันนั้น โดยมากเป็นเรื่องที่ฝ่ายหนึ่งไม่ติดใจสู่ความตามหนี้เก่าที่เขานำมาฟ้อง ทั้งสองฝ่ายไม่ต้องการว่ากล่าวเป็นความกันต่อไป และมีการตกลงกันให้ปฏิบัติชำระหนี้ตามหนี้เก่าเป็นเรื่องยอมแพ้ ไม่ใช่

⁵⁹ ศันนัทภรณ์ (จำปี) โสทธิพันธ์, คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของ พ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 382-383.

⁶⁰ จิต เศรษฐบุตตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยยืม ผูกทรัพย์ เก็บของในคลังสินค้า ประนีประนอมยอมความ การพะนันขั้นต่อ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, 2492), หน้า 169.

⁶¹ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หนี้ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2556), หน้า 578.

ข้อตกลงแก้ไขเปลี่ยนแปลงหนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้จะว่าได้มีการแปลงหนี้ใหม่เสมอไปไม่ได้เพราะไม่มีเจตนาจะระงับหนี้เก่าและก่ออะไรขึ้นผูกพันกันใหม่”⁶²

ความเห็นศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์ ได้ให้ความเห็นไว้ท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 137/2522 ว่า “สัญญาประนีประนอมยอมความทำให้มีการแปลงหนี้ใหม่ระงับหนี้เดิมหรือไม่ถ้าสัญญาใหม่ให้บังคับตามสัญญาเดิม แม้จะมีสัญญาขึ้นมาใหม่จะเรียกว่าสัญญาประนีประนอมยอมความหรือไม่ก็ตาม อาจไม่เป็นการแปลงหนี้ใหม่ไม่ทำให้หนี้เดิมระงับไปก็ได้ ดังเช่นจำเลยทำยอมใช้หนี้ ไม่ทำให้จำนองระงับไปก็ได้ สัญญาประนีประนอมยอมความอาจยอมโดยให้หนี้เดิมมีผลบังคับต่อไปทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างไร”

จากความเห็นของนักกฎหมายพบว่ายังมีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องผลของสัญญาประนีประนอมยอมความว่าการทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพื่อระงับข้อพิพาทนั้นส่งผลให้หนี้เดิมระงับหรือไม่ ประกอบกับบทบัญญัติมาตรา 852 ก็บัญญัติเพียงว่าสิ่งที่ระงับไปนั้นคือการเรียกร้อง อันเป็นลักษณะของการกระทำการเรียกร้องของคู่กรณี ซึ่งจะได้ศึกษาปัญหานี้ในบทที่ 4 ต่อไป

ส่วนบทบัญญัติอื่นๆตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ มาตรา 194 ซึ่งบัญญัติว่า “ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่ง การชำระหนี้ด้วยงดเว้นการอันใดอันหนึ่งก็ย่อมมีได้”

และคำว่า “สิทธิ” หมายความว่า ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้ โดยประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้ หมายความว่าถ้าจะมีบุคคลอื่นเข้ามาล่วงละเมิดสิทธิแล้ว รัฐก็จะคุ้มครองและป้องกันมิให้มีการล่วงละเมิดสิทธินั้น ถ้ามีการล่วงละเมิดรัฐจะกำหนดทางแก้ เช่น การฟ้องร้องคดี เป็นต้น ทั้งนี้ สิทธิที่เกี่ยวกับนิติสัมพันธ์ตามลักษณะหนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียกว่า สิทธิเรียกร้อง⁶³

เมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่สัญญาย่อมมีสิทธิหน้าที่ตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ตกลงกัน เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1230/2499 ซึ่งได้วินิจฉัยโดยมีรายละเอียดกล่าวคือ ก่อนโจทก์ฟ้องคดีนี้ โจทก์จำเลยได้ทำหนังสือตกลงประนีประนอมกันต่อหน้ากรรมการอำเภอบางระจัน เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2496 ว่า จำเลยยอมให้เงินโจทก์ 1,000 บาท แล้วขอรับเอาที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลย ฝ่ายโจทก์ยอมเอาเงิน 1,000 บาทและยอมให้ที่ดินพิพาทแก่จำเลยเป็นกรรมสิทธิ์ นอกจากนี้ห้ามมีเงื่อนไขอื่นใดอีกไม่ การตกลงระหว่างโจทก์จำเลยเช่นนี้จึงต้อง

⁶² ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2527), หน้า 1551.

⁶³ หยุด แสงอุทัย, กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้หนึ่ง (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 15-16.

บังคับด้วยกฎหมายลักษณะสัญญาประนีประนอมยอมความ และตามฎีกาโจทก์ก็มีโต้แย้งว่า กรณีมิใช่เรื่องสัญญาประนีประนอมยอมความ เมื่อสัญญานี้ยังคงสมบูรณ์ เพราะไม่ปรากฏแม้แต่คำฟ้องของโจทก์ว่า ได้มีการยกเลิกเพิกถอนสัญญานี้แล้ว ศาลฎีกาก็ยกบทกฎหมายอื่นมาบังคับมิได้

ข้อที่โจทก์ฎีกาว่า คดีจำเป็นต้องวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงว่าเป็นที่ดินที่ตกลงกันแปลงไหนแน่ และที่ตกลงกันเนื้อที่เท่าใด ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าศาลอุทธรณ์ชี้ขาดไว้ชอบแล้ว และพิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ซึ่งศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องอ้างว่าจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำเปรียบเทียบของอำเภอที่โจทก์จำเลยได้ตกลงกันไว้ แต่โดยที่โจทก์ฟ้องขอให้ศาลห้ามจำเลยและบริวารมิให้เกี่ยวข้องกับที่พิพาทพร้อมกับเรียกค่าเสียหาย โจทก์จึงฟ้องขอให้ศาลบังคับนอกเหนือจากสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ได้ ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความยอมทำให้การเรียกร้อง ซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไป และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญานี้ว่าเป็นของตนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 852 โจทก์จึงมีสิทธิเพียงแต่ขอให้ศาลพิพากษาบังคับจำเลยปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น ส่วนสิทธิเดิมหมดไปแล้วคดีไม่จำเป็นต้องพิจารณาปัญหาอื่นตามอุทธรณ์ของจำเลยต่อไป พิพากษากลับยกฟ้องโจทก์”

นอกจากนี้ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 221/2500 ศาลฎีกาได้วินิจฉัยโดยมีรายละเอียดกล่าวคือ สืบเนื่องมาจากคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 595/2498 ของศาลจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งพนักงานอัยการฟ้องจำเลยที่ 1 หมายว่าทำร้ายร่างกายโจทก์บาดเจ็บสาหัส คดีนั้นโจทก์ขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมด้วย จำเลยที่ 1 ให้การรับสารภาพ ก่อนศาลพิพากษา จำเลยยอมใช้ค่าเสียหายให้นายรัตน์ผู้เสียหาย(คือโจทก์) 1,200 บาท ขอผิดชำระวันหลัง นายรัตน์ยอมรับตามที่จำเลยขอผิดชำระหนี้ และไม่ติดใจว่ากล่าวเอาโทษจำเลยต่อไป เงิน 1,200 บาทนี้ จำเลยที่ 1 ได้ชำระให้โจทก์แล้ว ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำเลยที่ 1 แต่ให้รอการลงโทษไว้ อาศัยเหตุดังกล่าว โจทก์จึงฟ้องจำเลยทั้งสองเป็นคดีแพ่งในค่าเสียหายเพิ่มเติม ซึ่งศาลฎีกาเห็นว่าจำเลยที่ 1 เสนอขอให้ค่าเสียหายโจทก์ 1,200 บาท แต่ขอผิดวันหลัง โจทก์ยอมรับตามที่จำเลยที่ 1 ขอผิด ทั้งโจทก์และจำเลยที่ 1 ได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน ต่อมาโจทก์ได้รับเงิน 1,200 บาท จากจำเลยที่ 1 แล้ว ถือว่า เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความกัน และจำเลยที่ 1 ได้ชำระหนี้ให้แก่โจทก์เสร็จแล้ว แม้คำฟ้องของโจทก์คดีนี้ก็รับว่าเงิน 1,200 บาท เป็นค่าเสียหายก็ตาม ดังนั้น ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ จึงทำให้การเรียกร้องของโจทก์ระงับสิ้นไป

2.6.2 ผลที่เกิดกับหนี้อุปกรณ

โดยหลักทั่วไปหนี้อุปกรณ จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีหนี้ประธาน ซึ่งในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงหนี้อุปกรณ ที่เป็นการประกันหนี้ประธาน ได้แก่ คำประกัน จำนอง ซึ่งการประกันหนี้ประธาน

ดังกล่าวย่อมระงับไปด้วยการระงับของหนี้ประธาน เช่น ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 698 และ 744 และ ผู้ค้ำประกัน หรือผู้จำนอง อาจหลุดพ้นได้ในกรณีอื่น ดังนี้

2.6.2.1 การค้ำประกัน

มาตรา 691 บัญญัติว่า “ในกรณีที่เจ้าหนี้ตกลงกับลูกหนี้ อันมีผลเป็นการลดจำนวนหนี้ที่มีการค้ำประกันรวมทั้งดอกเบี้ย ค่าสินไหมทดแทน หรือค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้น ให้เจ้าหนี้มีหนังสือแจ้งให้ผู้ค้ำประกันทราบถึงข้อตกลงดังกล่าวภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ตกลงกันนั้น ถ้าลูกหนี้ได้ชำระหนี้ตามที่ได้ตกลงแล้วก็ดี ลูกหนี้ชำระหนี้ตามที่ได้ลดไม่ครบถ้วนแต่ผู้ค้ำประกันได้ชำระหนี้ส่วนที่เหลือนั้นแล้วก็ดี หรือลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามที่ได้ลดแต่ผู้ค้ำประกันได้ชำระหนี้ตามที่ได้ลดนั้นแล้วก็ดี ให้ผู้ค้ำประกันเป็นอันหลุดพ้นจากการค้ำประกัน ในการชำระหนี้ของผู้ค้ำประกันดังกล่าว ผู้ค้ำประกันมีสิทธิชำระหนี้ได้แม้จะล่วงเลยกำหนดเวลาชำระหนี้ตามที่ได้ลดแต่ต้องไม่เกินหกสิบวันนับแต่วันที่เจ้าหนี้มีหนังสือแจ้งให้ผู้ค้ำประกันทราบถึงข้อตกลงนั้น ทั้งนี้ ข้อตกลงที่ทำขึ้นภายหลังที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้แล้ว หากในข้อตกลงนั้นมีการขยายเวลาชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ มิให้ถือว่าเป็นการผ่อนเวลาตามมาตรา 700”

มาตรา 698 บัญญัติว่า “อันผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดในขณะเมื่อหนี้ของลูกหนี้ระงับสิ้นไปไม่ว่าเพราะเหตุใดๆ”

มาตรา 700 บัญญัติว่า “ถ้าผู้ค้ำประกันนั้นอันจะต้องชำระ ณ เวลาที่กำหนดแน่นอน และเจ้าหนี้อยอมผ่อนเวลาให้แก่ลูกหนี้ ผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด เว้นแต่ผู้ค้ำประกันจะได้ตกลงด้วยในการผ่อนเวลานั้น”

2.6.2.2 การจำนอง

มาตรา 727 บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติมาตรา 691 มาตรา 697 มาตรา 700 และมาตรา 701 มาใช้บังคับกับกรณีที่บุคคลจำนองทรัพย์สินเพื่อประกันหนี้อันบุคคลอื่นจะต้องชำระด้วยโดยอนุโลม

มาตรา 744 บัญญัติว่า “อันจำนองย่อมระงับสิ้นไป

- (1) เมื่อหนี้ที่ประกันระงับสิ้นไปด้วยเหตุประการอื่นใดมิใช่อายุความ
- (2) .....

จากบทบัญญัติข้างต้นเมื่อหนี้ที่บุคคลค้ำประกัน หรือหนี้ที่ทรัพย์สินจำนองเป็นประกันนั้นระงับสิ้นไปผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นความรับผิด หนี้จำนองระงับ

แต่เนื่องจากสัญญาประนีประนอมยอมความยังมีความเห็นที่แตกต่างกันว่าหนี้เดิมระงับหรือไม่ จึงส่งผลกระทบต่ออนุอุปกรณ์เช่น หนี้ค้ำประกัน หนี้จำนองว่าจะระงับไปด้วยหรือไม่

ด้วยเช่นกัน ซึ่งตามคำพิพากษาฎีกาของไทยบางฉบับเห็นว่าเมื่อหนี้ประธานได้ทำเป็นสัญญา ประนีประนอมยอมความแล้ว ย่อมทำให้หนี้เดิมระงับ และมีผลทำให้หนี้ในส่วนของสัญญาอุปกรณ์ ระงับไปด้วย เช่น จำเลยทำสัญญาค้ำประกันการชำระหนี้ตามสัญญารับประกันความเสียหายของ ก. ต่อโจทก์ แต่เมื่อโจทก์และ ก. ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความเกี่ยวกับค่าเสียหายที่ ก. จะต้องรับผิดชอบ ความรับผิดของ ก. ที่เกิดจากสัญญารับประกันความเสียหายและความรับผิดของจำเลยในฐานะผู้ ค้ำประกันจึงระงับสิ้นไป และทำให้ ก. ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 และ 852 เมื่อความรับผิดของ ก. ต่อโจทก์ เปลี่ยนเป็นความรับผิดตามสัญญาประนีประนอมยอมความ จำเลยในฐานะผู้ค้ำประกันจึงหลุดพ้นจาก ความรับผิดไปด้วยเนื่องจากหนี้ของ ก. ตามสัญญารับประกันความเสียหายระงับสิ้นไปแล้วตาม มาตรา 698⁶⁴

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาตามตัวบทมาตรา 700 ประกอบมาตรา 691 พบว่าในกรณีที่ ลูกหนี้ตกลงกับเจ้าหนี้ภายหลังลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ ในลักษณะที่มีการลดหนี้ และ ขยายระยะเวลา ชำระหนี้ ไม่ให้ถือเป็นการผ่อนเวลาทำให้ผู้ค้ำประกันที่ไม่ได้ตกลงยินยอมด้วย ไม่หลุดพ้นจากความรับผิด แต่หากไม่ครบองค์ประกอบดังกล่าว เช่น ลูกหนี้ยังไม่ผิดนัดชำระหนี้ แต่อาจคาดได้ว่าจะมีการผิดนัดชำระหนี้ในอนาคต จึงมีการขยายเวลาชำระหนี้ และลดหนี้ หรือลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้แล้ว แม้ไม่ได้ลดหนี้ แต่มีการขยายเวลาชำระหนี้ ซึ่งมีลักษณะของการผ่อนผันให้แก่กันอันเข้าลักษณะของการ ประนีประนอมยอมความกัน หากผู้ค้ำประกันไม่ตกลงด้วย ผู้ค้ำประกันก็จะหลุดพ้นความรับผิดอัน เนื่องจากการผ่อนเวลา ไม่ใช่การทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 700 และ มาตรา 691 ยังนำมาปรับใช้กับการจำนองด้วย ผู้เขียนจะได้ทำการวิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 4

2.6.3 ผลที่เกิดกับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง

ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความนอกจากมีผลโดยตรงต่อคู่สัญญา ผลต่อ สัญญาอุปกรณ์แล้ว ยังมีผลต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น

1) ผู้รับโอนสิทธิตามสัญญาไม่ว่าเป็นการโอนโดยนิติกรรมหรือโอนทางมรดก กล่าวคือ ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดโอนสิทธิของตนตามสัญญาประนีประนอมยอมความให้บุคคลภายนอก หรือ กระทำการให้บุคคลภายนอกเข้าไปมีส่วนได้เสีย หรือให้บุคคลภายนอกได้สิทธิตามสัญญา ประนีประนอมยอมความ หรือบุคคลภายนอกเข้าไปมีส่วนได้เสียเนื่องจากผลตามกฎหมาย ในบาง

⁶⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 1732/2550

กรณีบุคคลภายนอกผู้รับโอนสิทธิตามสัญญาจึงต้องปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ⁶⁵ เช่น ผู้ร้องซื้อที่ดินจากจำเลยซึ่งเอาไปจำนองไว้กับโจทก์แต่ชำระราคายังไม่ครบถ้วน ย่อมเป็นผู้มีส่วนได้เสียในอันที่จะชำระหนี้แทนจำเลยได้ แต่เนื่องจากหนี้ที่จำเลยจะชำระแก่โจทก์เป็นหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความมีกำหนดเวลาไว้ ผู้ร้องต้องชำระหนี้ภายในกำหนดตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ถ้าไม่ชำระหนี้ภายในเวลาที่กำหนด โจทก์ย่อมมีสิทธิยึดทรัพย์มาขายทอดตลาดได้⁶⁶

2) ศาล กล่าวคือ เมื่อข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้มีการระงับไปด้วยการประนีประนอมยอมความของผู้สัญญาแล้ว ศาลไม่มีอำนาจวินิจฉัยข้อพิพาทนั้นอีก เช่น โจทก์จำเลยได้ยื่นคำแถลงต่อศาล โดยกล่าวว่าโจทก์ยอมตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์และจะไม่มีฎีกาต่อไป ศาลสั่งอนุญาตแล้ว เช่นนี้ ถือได้ว่าเป็นการตกลงที่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นการผูกพันโจทก์ โจทก์ไม่มีสิทธิในการฎีกาต่อไป⁶⁷

3) ผู้รับประกันภัย กล่าวคือ สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาที่บุคคลหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคตตั้งได้ระบุไว้ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่าเบี้ยประกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 861 ซึ่งการรับประกันภัยเป็นเรื่องของสัญญาที่ตกลงกันระหว่างผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัย เมื่อผู้เอาประกันภัยพ้นผิดไม่ต้องชำระค่าเสียหาย ผู้รับประกันภัยย่อมพ้นผิดด้วย เช่น จำเลยที่ 1 ขับรถชนรถของ ป.เสียหาย จึงทำข้อตกลงค่าเสียหายในรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีมีความว่า ป.เรียกร้องให้จำเลยที่ 1 นำรถของ ป.ไปซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพดี จำเลยที่ 1 ตกลงตามที่ ป.เรียกร้องคู่กรณีตกลงกันได้ ไม่ประสงค์จะฟ้องร้องกันในทางแพ่งและทางอาญาต่อกันอีกต่อไป ข้อตกลงดังกล่าวนี้เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ มีผลให้มูลหนี้ละเมิดที่จำเลยที่ 1 ทำระงับสิ้นไป ดังนั้น จำเลยที่ 2 ผู้เป็นนายจ้างของจำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 3 ผู้รับประกันภัยรถของจำเลยที่ 2 จึงหลุดพ้นความรับผิดไปด้วย⁶⁸

ถ้าผู้เอาประกันภัยเองเป็นผู้ไปทำสัญญาประนีประนอมยอมความยอมชำระค่าเสียหาย ผู้รับประกันภัยยังไม่หลุดพ้นจนกว่าจะมีการปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

⁶⁵ เสาวนีย์ อัสวโรจน์, สรพล สุขทรศนีย์, มานพ นาคทัต และ สิทธิโชค ศรีเจริญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรืองมาตรา ว่าด้วยประนีประนอมยอมความ การพนันและขั้นตอน บัญชีเงินสะพัดประกันภัย, หน้า 59.

⁶⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 406/2525

⁶⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 259/2486

⁶⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 1399/2526

เช่น โจทก์ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับจำเลยที่ 2 โดยมีเจตนามุ่งหมายที่จะระงับข้อพิพาทที่จำเลยที่ 2 มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายร่วมกับจำเลยที่ 1 ในฐานะที่เป็นนายจ้างของจำเลยที่ 1 ซึ่งได้กระทำละเมิดต่อโจทก์ในทางการที่จ้างจึงมีผลให้สิทธิเรียกร้องของโจทก์ที่มีต่อจำเลยที่ 2 ในมูลละเมิดระงับสิ้นไป โดยโจทก์ได้สิทธิเรียกร้องใหม่ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ เมื่อสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น จำเลยที่ 3 ผู้รับประกันภัยมิได้ร่วมลงชื่อด้วย จำเลยที่ 3 ในฐานะผู้รับประกันภัยจึงยังต้องรับผิดชอบตามกรมธรรม์ประกันภัยต่อโจทก์จนกว่าโจทก์จะได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจากจำเลยที่ 2 ผู้เอาประกันภัยครบถ้วนตามสัญญาประนีประนอมยอมความ⁶⁹

สำหรับกรณีที่ผู้เอาประกันภัยเป็นผู้ได้รับความเสียหายเอง และได้ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับคู่กรณีอีกฝ่ายแล้ว ย่อมทำให้สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายเดิมระงับไป ส่งผลให้ผู้รับประกันภัยไม่มีสิทธิรับช่วงสิทธิจากผู้เอาประกันภัยมาฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ก่อให้เกิดความเสียหายอีก เช่น คู่กรณีในคดีอาญาขอหาขับรถประมาทเฉี่ยวชนทรัพย์สินผู้อื่น และทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ ตกกลางคืนโดยทั้งสองฝ่ายไม่ติดใจเรียกร้องค่าเสียหายเป็นที่พอใจแล้ว โดย ส. ผู้เอาประกันภัยและจำเลยลงชื่อไว้ จึงเป็นการระงับข้อพิพาทให้เสร็จไปโดยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กันด้วยการที่ต่างซ่อมรถที่เสียหายเอง มีลักษณะเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 ซึ่งมีผลให้ ส. ไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยได้อีก การที่โจทก์ได้ชดใช้ค่าเสียหายให้ ส. เป็นการปฏิบัติไปตามข้อสัญญาในกรมธรรม์ประกันภัย และการทำสัญญาประนีประนอมยอมความของ ส. เป็นสิทธิที่จะดำเนินการโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากโจทก์ผู้รับประกันภัย โจทก์จึงไม่มีสิทธิที่จะรับช่วงสิทธิจากผู้เอาประกันภัยมาฟ้องเรียกค่าเสียหายทดแทนจากจำเลย⁷⁰

4) นายจ้าง ในกรณีที่ลูกจ้างกระทำละเมิดต่อบุคคลอื่นในทางการที่จ้าง นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างในหนี้ละเมิดดังกล่าวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 เนื่องจากลูกจ้างทำงานตามนิติสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้างกับนายจ้าง และนายจ้างเป็นผู้ได้รับผลของงานของลูกจ้าง ดังนั้น เมื่อลูกจ้างไปทำละเมิดนายจ้างจึงต้องรับในผลนั้นด้วย โดยความรับผิดชอบของนายจ้างเป็นความรับผิดชอบร่วมกับลูกจ้างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 291⁷¹ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5444/2537 มีรายละเอียดการวินิจฉัยกล่าวคือ โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นเจ้าของรถยนต์

⁶⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 344/2527

⁷⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4055/2548

⁷¹ จิตติ ดิงศภัทย์; ปรับปรุงโดย เขมภูมิ ภูมิดาวาร ชวิน อุทภัทร และอำนาจ ตั้งศิริมาน, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตราว่าด้วย จัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรถได้ ละเมิด (กรุงเทพมหานคร กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 170.

และบ้านเลขที่ 77/13 จำเลยที่ 1 เป็นผู้รับเหมาก่อนสร้างอาคารชุดสายโทรศัพท์อินทามระซึ่งอยู่ติดกับบ้านของโจทก์ จำเลยที่ 2 เป็นลูกจ้างผู้ควบคุมงานก่อสร้าง เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2531 จำเลยที่ 2 ได้สั่งให้นายสันติ เปล่งวัน ลูกจ้างของจำเลยที่ 1 รื้อไม้นั่งร้านด้านข้างอาคารที่กำลังก่อสร้างออก แต่ นายสันติได้กระทำโดยประมาททำให้เสาเข็มพลัดตกลงมาถูกหลังคาโรงรถทะเลงไปกระทบรถยนต์ของโจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย โจทก์ได้ดำเนินการซ่อมรถยนต์และหลังคาโรงรถ รวมค่าเสียหายทั้งสิ้นจำนวน 39,950 บาท จำเลยที่ 1 ให้การว่า จำเลยที่ 2 และนายสันติ ไม่ใช่ลูกจ้างที่ปฏิบัติงานในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 1 ขอให้ยกฟ้อง ส่วนจำเลยที่ 2 ให้การว่า จำเลยที่ 2 ไม่ใช่ลูกจ้างของจำเลยที่ 1 การที่นายสันติไปทำละเมิดต่อโจทก์ไม่เกี่ยวกับจำเลยที่ 2 ขอให้ยกฟ้อง

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “มีปัญหาที่ต้องวินิจฉัยเฉพาะข้อกฎหมายตามฎีกาของจำเลยที่ 1 ซึ่งศาลชั้นต้นรับมาข้อเดียวว่า การที่โจทก์ไม่ฟ้องนายสันติผู้ทำละเมิดต่อโจทก์โดยตรงแต่กลับมาฟ้องจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นนายจ้างของนายสันติผู้ทำละเมิดให้รับผิดชอบนั้น เป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เห็นว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 425 บัญญัติว่า นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น เห็นได้ว่ากฎหมายได้บังคับให้นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างซึ่งได้ทำละเมิดต่อบุคคลภายนอกเป็นเหตุให้ได้รับความเสียหายซึ่งเป็นกรณีที่บุคคลหลายคนจะต้องชำระหนี้โดยทำนองซึ่งแต่ละคนต้องชำระหนี้สินเชิง แม้ถึงว่าเจ้าหนี้ชอบที่จะได้รับชำระหนี้สินเชิงได้แต่เพียงครั้งเดียวก็ดี เจ้าหนี้จะเรียกชำระหนี้แต่คนเดียวคนหนึ่งสินเชิงหรือแต่โดยส่วนก็ได้ตามแต่จะเลือก แต่ลูกหนี้ทั้งปวงก็ยังคงต้องผูกพันอยู่ทั่วทุกคนจนกว่าหนี้สินเชิงจะได้อชำระเสร็จสิ้นเชิงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 291 สำหรับกรณีของจำเลยที่ 1 ก็เช่นเดียวกันถือว่าเป็นลูกหนี้ร่วมกับลูกจ้างผู้ทำละเมิดต่อโจทก์ โจทก์จะเลือกฟ้องจำเลยที่ 1 หรือลูกจ้างผู้ทำละเมิดคนเดียวคนหนึ่งเพียงคนเดียวก็ย่อมทำได้....”

สำหรับกรณีที่ลูกจ้างทำละเมิดในทางการที่จ้าง แล้วไปตกลงประนีประนอมยอมความกับผู้ถูกทำละเมิดปรากฏว่ามีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ผู้เขียนนำมาศึกษาดังนี้

(1) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1000/2505 มีรายละเอียดการวินิจฉัยกล่าวคือ โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 2 ขับรถยนต์ของจำเลยที่ 2 โดยปราศจากความระมัดระวัง ตัดหน้ารถจักรยานยนต์ของโจทก์ในระยะกระชั้นชิด เป็นเหตุให้รถจักรยานยนต์ของโจทก์เสียหาย และโจทก์ได้รับบาดเจ็บ เรียกค่าเสียหายทั้งหมด 8,710 บาท จำเลยให้การว่าจำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 2 ขับรถยนต์ของจำเลยที่ 2 แต่ไปในกิจธุระนอกทางการที่จ้างของจำเลยที่ 2 และไม่ได้ขับรถโดยประมาท และรถของโจทก์เสียหายไม่เกิน 1,245 บาท จำเลยที่ 1 รับซ่อมให้ แต่โจทก์เกียจให้เปลี่ยนในสิ่งซึ่งไม่เสียหาย คดีนี้ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่าจำเลยประมาทเลินเล่อ และจำเลยที่

1 ขับรถไปกับจำเลยที่ 2 ในทางการที่จ้าง พินักษาศึกษาให้จำเลยทั้งสองชำระค่าเสียหายรวม 6,540 บาท พร้อมดอกเบี้ย ต่อมาจำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ยกฟ้องของ โจทก์ โจทก์ฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบเรื่องที่เกิดขึ้นโดยทางฝ่าย จำเลยที่ 1 ได้ยินยอมรับผิดและยอมชดใช้ค่าเสียหายให้โจทก์โดยจะไปทำความตกลงกันที่คู่ ถือได้ว่าเป็นการประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 ซึ่งผูกมัดจำเลย ที่ 1 จำเลยที่ 1 จะมาได้แย้งว่าตนมิได้ขับรถโดยประมาทแต่อย่างใด หาได้ไม่ ส่วนค่าเสียหาย เมื่อ จำเลยไม่ยอมตกลงตามที่คู่ตราค่าจึงต้องฟ้องข้อเท็จจริงตามท้องสำนวนต่อไป สำหรับจำเลยที่ 2 ผู้ เป็นเจ้าของรถยนต์คันเกิดเหตุนี้ ไม่ปรากฏว่าได้ยินยอมรับผิดไว้แต่อย่างใด จึงยอมฟังผูกพันจำเลยที่ 2 ไม่ได้ และศาลฎีกาได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงแล้วเห็นว่ากรณีนี้จำเลยที่ 1 เป็นผู้ขับรถโดยประมาท สำหรับในเรื่องค่าเสียหาย ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า จำเลยที่ 1 เป็นผู้ขับรถของจำเลยที่ 2 ในขณะเกิด เหตุ จำเลยที่ 2 ผู้เป็นนายจ้างของจำเลยที่ 1 ได้ใช้ให้จำเลยที่ 1 ขับรถไปในกิจธุระของตน ทั้งปรากฏ ว่าจำเลยที่ 2 นั่งอยู่บนรถนั้นด้วย จึงต้องรับผิดชอบร่วมกันและแทนกัน ส่วนค่าเสียหายที่โจทก์ได้เรียกร้อง ให้จำเลยชดใช้นั้น ศาลฎีกาเห็นว่าศาลชั้นต้นวินิจฉัยชี้ขาดกำหนดจำนวนเงินค่าเสียหายเป็นการ สมควร จึงพิพากษากลับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ให้บังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว พิจารณาได้ว่าเมื่อลูกจ้างในทางการที่จ้างได้ ทำละเมิดต่อผู้เสียหาย และตกลงประนีประนอมยอมความด้วย นายจ้างต้องผูกพันตามที่ลูกจ้างได้ตกลงไว้ด้วย

(2) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 601/2507 มีรายละเอียดการวินิจฉัย กล่าวคือ โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 1 เป็นนายจ้างและเป็นเจ้าของรถยนต์โดยสาร จำเลยที่ 2 เป็นลูกจ้างขับรถโดยสาร โดยสารของจำเลยที่ 1 ทำการรับขนระหว่างอำเภอเมืองเชียงใหม่และอำเภอฮอดเป็นประจำ เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2505 เวลากลางวันและกลางคืน จำเลยที่ 2 ได้ขับรถโดยสารดังกล่าวออกมารับส่งคนโดยสาร จากอำเภอฮอดมาส่งอำเภอเมืองเชียงใหม่ตามทางการที่จ้างและเพื่อประโยชน์ของจำเลยที่ 1 นายจ้าง ได้ขับรถโดยสารโดยประมาทเลินเล่อผิดต่อกฎหมาย ทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัส ศาลมณฑลทหารบก ที่ 7 (ศาลจังหวัดเชียงใหม่) พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยที่ 2 ตามสำนวนคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 413/2504 โจทก์จึงฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยที่ 1 และที่ 2 รวมจำนวน 99,000 บาท เป็นคดีนี้

จำเลยทั้งสองให้การร่วมกันว่าจำเลยที่ 1 ไม่ได้เป็นนายจ้างของจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 1 จึงไม่ต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 2 ได้ตกลงให้ค่าเสียหายแก่โจทก์ 4,000

บาท ตามหนังสือสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งอยู่ที่โจทก์แล้ว โจทก์จึงไม่ชอบที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายใดๆจากจำเลยอีก

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า โจทก์กับจำเลยที่ 2 ได้ทำความตกลงประนีประนอมยอมความระงับข้อพิพาทเดิมกันแล้วตามหนังสือสัญญาซึ่งอยู่ที่โจทก์ เมื่อฟังได้ว่า โจทก์กับจำเลยที่ 2 ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความโดยโจทก์ยอมรับค่าเสียหายในมูลละเมิดนี้เป็นจำนวนเงิน 4,000 บาทแล้ว ผลแห่งสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวยอมทำให้สิทธิของโจทก์ที่จะเรียกร้องให้จำเลยที่ 2 ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในมูลละเมิดนั้นระงับสิ้นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 825 โจทก์คงมีแต่สิทธิเรียกร้องให้จำเลยที่ 2 ชำระหนี้แก่ตนตามสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น จะมาฟ้องจำเลยที่ 2 ให้รับผิดชอบโจทก์ฐานละเมิดอีกไม่ได้ และแม้จะฟังว่าจำเลยที่ 1 เป็นนายจ้างของจำเลยที่ 2 ในกรณีเช่นนี้จำเลยที่ 1 โดยตนเองมิได้กระทำการละเมิดต่อโจทก์แต่อย่างใด หากแต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 บัญญัติให้จำเลยที่ 1 ในฐานะที่เป็นนายจ้างต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างเท่านั้น เมื่อหนี้ในมูลละเมิดได้ระงับสิ้นไปแล้วโดยผลแห่งสัญญาประนีประนอมยอมความที่โจทก์ได้ทำไว้กับจำเลยที่ 2 ความรับผิดชอบของจำเลยที่ 1 ในฐานะที่เป็นนายจ้างของจำเลยที่ 2 ย่อมระงับสิ้นไปด้วย เพราะไม่มีหนี้ในมูลละเมิดระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 2 ที่จำเลยที่ 1 ในฐานะที่เป็นนายจ้างจะต้องรับผิดชอบด้วยต่อไปอีก โจทก์จึงจะมาฟ้องเรียกร้องให้จำเลยที่ 1 ต้องรับผิดชอบโจทก์ในผลแห่งละเมิดของจำเลยที่ 2 นั้นอีกไม่ได้

(3) คำพิพากษาฎีกาที่ 2248/2524 มีรายละเอียดการวินิจฉัย กล่าวคือ “หลังจากจำเลยที่ 2 ขับรถยนต์โดยประมาทชนทรัพย์สินของโจทก์เสียหาย จำเลยที่ 2 กับนายศิริอนะมาน ผู้รับมอบอำนาจจากโจทก์ไปตกลงและทั้งฝ่ายลงลายมือชื่อเป็นหลักฐาน มีข้อตกลงว่าฝ่ายจำเลยที่ 2 ยอมใช้ค่าเสียหายตามที่ฝ่ายโจทก์เรียกร้องทั้งสิ้นเป็นเงิน 35,268 บาท 60 สตางค์ คู่กรณีไม่ติดใจที่จะฟ้องร้องกันในทางแพ่ง อาญา ถ้าหากผิดสัญญาคู่กรณีจะฟ้องกันเองในทางแพ่ง ข้อตกลงนี้เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ จึงมีผลให้หนี้ในมูลละเมิดระงับสิ้นไปโจทก์จะฟ้องจำเลยที่ 2 ตามมูลหนี้ละเมิดเดิมอีกไม่ได้ ชอบที่จะฟ้องตามสัญญาใหม่ และความรับผิดชอบของจำเลยที่ 1 ในฐานะที่เป็นนายจ้างของจำเลยที่ 2 ก็ย่อมระงับสิ้นไปด้วย เพราะไม่มีหนี้ในมูลละเมิดระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 2 อันจำเลยที่ 1 ในฐานะนายจ้างจะต้องร่วมรับผิดชอบด้วยต่อไป”

อย่างไรก็ดี ศาสตราจารย์จิติ ติงศภัทย์ ได้ให้ความเห็นท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 2248/2524 กล่าวคือ “เรื่องเช่นนี้เป็นกรณีที่นายจ้างต้องรับผิดชอบร่วมกับลูกจ้างตาม ป.พ.พ. ม. 425 ควรพิจารณาตามหลักเรื่องหนึ่งรวม ไม่ใช่ว่าลูกหนึ่งคนหนึ่งคือลูกจ้างไปแปลงหนี้ใหม่โดยประนีประนอมกับเจ้าหนี้ จะมีผลไปถึงลูกหนึ่งอื่นด้วย เพราะหลักในเรื่องลูกหนึ่งรวมตาม ม.295 นั้น

เจ้าหนี้บังคับเอาอยู่กับลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งได้เต็มจำนวน ถ้าลูกหนี้แต่ละคนไปทำอะไรกับเจ้าหนี้ กฎหมายวางเป็นหลักทั่วไปว่าตัวใครตัวมัน นอกจากที่ระบุไว้ให้มีผลถึงลูกหนี้คนอื่นด้วย กรณีนายจ้าง ลูกจ้างนี้พิจารณาตามหลักใน ม.295 จะมีผลว่าแม้ลูกจ้างไปตกลงกับเจ้าหนี้โดยแปลงหนี้เป็น ประนีประนอม มีผลเฉพาะตัวลูกหนี้โดยเป็นเหตุส่วนตัวลูกจ้างก็ตาม แต่ส่วนของลูกจ้างที่แปลงหนี้ ระบุหนี้ละเมิดนั้น ลูกจ้างรับผิดชอบเต็มจำนวน มิใช่รับผิดชอบเป็นส่วนๆระหว่างตนกับลูกหนี้ร่วมคนอื่น โดยเฉพาะนายจ้าง เพราะนายจ้างมาไล่เบี้ยเอาอยู่กับลูกจ้างได้เต็มจำนวนตาม ม.296, 426 หน้าที่ นายจ้างต้องรับผิดชอบทั้งหมดไป ไม่มีส่วนเหลืออยู่ สมมติว่าลูกจ้าง 2 คนร่วมกันทำละเมิด คนหนึ่งไปตกลง ประนีประนอมกับผู้เสียหาย ก็ไม่ทำให้หนี้ของลูกจ้างอีกคนหนึ่งหรือนายจ้างระบุสิ้นไป แต่จะ ระบุไปเพียงครึ่งหนึ่งเท่านั้น”

ตามตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาและหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาพบว่า ยังมี ความเห็นที่ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งคำพิพากษาฎีกาที่ 1000/2505 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเมื่อ ลูกจ้างที่ทำละเมิดในทางการที่จ้างทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้ถูกทำละเมิด ยังมีความรับ ผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 ส่วนคำพิพากษาฎีกาที่ 601/2507 และ 2248/2524 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเมื่อลูกจ้างที่ทำละเมิดในทางการที่จ้างทำสัญญาประนีประนอมยอม ความกับผู้ถูกทำละเมิด หนี้ละเมิดระบุ ความรับผิดชอบของนายจ้างระบุไปด้วย ซึ่งผู้เขียนจะได้นำมา ศึกษาวิเคราะห์ในบทที่ 4 ต่อไป

5) ผู้ซื้อทรัพย์สินตามสัญญาซื้อขาย นอกจากกรณีที่กำลังมาข้างต้นแล้ว สัญญา ประนีประนอมยอมความยังมีผลกระทบในสัญญาซื้อขายในส่วนที่เกี่ยวกับการรอนสิทธิ ด้วยซื้อขาย คือสัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งคือผู้ขาย โอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินให้อีกคนหนึ่งคือผู้ซื้อ โดยผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ ราคาทรัพย์สินให้ผู้ขาย⁷² ดังนั้นเมื่อผู้ซื้อทรัพย์สินได้ทรัพย์สินมาจากการซื้อขายยอมเป็นผู้ทรงกรรมสิทธิ์ใน ทรัพย์สินนั้นที่สามารถทำอะไรกับทรัพย์สินนั้นก็ได้ และยกขึ้นต่อสู้บุคคลอื่นได้⁷³

อย่างไรก็ดี มีบางกรณีที่บุคคลภายนอกมีสิทธิที่จะโต้แย้งกรรมสิทธิ์ของผู้ซื้อได้ เนื่องจากบุคคลภายนอกมีสิทธิดีกว่า เช่นนี้ถือได้ว่าผู้ซื้อถูกรอนสิทธิ ซึ่งการถูกรอนสิทธินั้นอาจแบ่งได้ 3 กรณีคือ⁷⁴

(1) บุคคลภายนอกนั้นเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น โดยไม่เคยโอน สิทธิของตนให้ใครมาก่อน

⁷² มาตรา 453 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

⁷³ ศนันทกรณ(จำปี) โสทธิพันธ์, คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ พร้อมคำอธิบายในส่วนของ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2552), หน้า 205.

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 206.

(2) บุคคลภายนอกนั้นได้โอนสิทธิไปยังบุคคลอื่น แต่การโอนนั้นไม่สมบูรณ์ และผู้รับโอนขายทรัพย์สินนั้นให้ผู้ซื้อ

(3) บุคคลภายนอกนั้นได้สิทธิมาด้วยตนเอง ซึ่งสิทธินี้แย้งกับสิทธิของผู้โอน ทรัพย์สิน และผู้ซื้อทรัพย์สิน เช่น การครอบครองปรปักษ์ เป็นต้น

ตามมาตรา 475 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติเกี่ยวกับการรอนสิทธิ ว่า “หากว่ามีบุคคลผู้ใดมาก่อนการรบกวนขัดสิทธิของผู้ซื้อในอันที่จะครองทรัพย์สินโดยปกติสุข เพราะบุคคลนั้นมีสิทธิเหนือทรัพย์สินที่ได้ซื้อขายกันนั้นอยู่ในเวลาซื้อขายก็ดี เพราะความผิดของผู้ขาย ก็ดี ท่านว่าผู้ขายจะต้องรับผิดชอบอันนั้น” ซึ่งจากการรอนสิทธิอาจมีผลต่อทรัพย์สินที่ซื้อขายดังนี้⁷⁵

(1) ทรัพย์สินที่ซื้อขายหลุดไปจากผู้ซื้อทรัพย์สินทั้งหมดหรือบางส่วน

(2) ทรัพย์สินตกอยู่ในบังคับแห่งสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งเป็นเหตุให้เสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่การที่จะใช้ หรือเสื่อมความสะดวกในการใช้สอย หรือเสื่อมประโยชน์อันจะพึงได้แต่ทรัพย์สินนั้น

จากกรณีข้างต้น ผู้ขายต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้ซื้อได้รู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการรอนสิทธิใน เวลาซื้อขาย ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบ

ทั้งนี้ ผู้รบกวนขัดสิทธิต้องมีสิทธิดีกว่าโดยแท้จริงจึงจะเป็นการรอนสิทธิได้ และไม่ว่า ผู้ขายจะได้รู้ถึงการรอนสิทธินั้นหรือไม่ ผู้ขายต้องรับผิดชอบ เนื่องจากความรับผิดชอบในการรอนสิทธิเป็น ความรับผิดชอบโดยกฎหมาย คຸ້ມครองผู้ซื้อเป็นสำคัญ⁷⁶

เมื่อผู้ซื้อทรัพย์สินถูกบุคคลภายนอกรอนสิทธิแล้ว ความรับผิดชอบของผู้ขายต่อผู้ซื้อ มีดังนี้

(1) ขดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายต่อผู้ซื้อ ตามมาตรา 475 ที่ไม่ได้ ครอบครองทรัพย์สินโดยปกติสุข

(2) การคืนราคาทรัพย์สินหากการรอนสิทธิทำให้ผู้ซื้อไม่ได้รับประโยชน์⁷⁷

(3) ผู้ซื้อทรัพย์สินมีสิทธิปฏิเสธยังไม่รับโอนกรรมสิทธิ์ เช่น มีการทำสัญญาซื้อขายแล้ว แต่ยังไม่ได้มีการโอนทรัพย์สิน ต่อมามีการรอนสิทธิก่อนที่ผู้ซื้อจะได้รับโอนทรัพย์สิน ผู้ซื้อทรัพย์สินมี สิทธิ ปฏิเสธไม่ยอมรับโอน และถือว่าผู้ขายเป็นฝ่ายผิดสัญญา⁷⁸

⁷⁵ มาตรา 459 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

⁷⁶ ศนันทกรณ(จำปี) โสถถิพนธ์, คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ พร้อมคำอธิบายในส่วน ของ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 212-213.

⁷⁷ ไพทิต เอกจริยกร, คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2552), หน้า 218.

สำหรับข้อยกเว้นความรับผิดในการรอนสิทธิของผู้ขายมี ดังนี้

(1) ผู้ซื้อทรัพย์สินรู้ถึงสิทธิของผู้ก่อการรบกวนอยู่แล้วในเวลาซื้อขาย⁷⁹ แสดงว่าผู้ซื้อทรัพย์สินได้ยอมรับความเสี่ยงภัยในการรอนสิทธิดังกล่าว⁸⁰

(2) ถ้าอสังหาริมทรัพย์ต้องศาลแสดงว่าตกอยู่ในภาระจำยอมโดยกฎหมาย เว้นแต่ผู้ขายได้รับรองว่าอสังหาริมทรัพย์นั้น ปลอดจากภาระจำนองนั้นๆ หรือภาระจำยอมอื่นๆ⁸¹

(3) ถ้าไม่มีการฟ้องคดี และผู้ขายพิสูจน์ได้ว่าสิทธิของผู้ซื้อได้สูญไปโดยความผิดของผู้ซื้อเอง⁸²

(4) ถ้าผู้ซื้อไม่ได้เรียกผู้ขายเข้ามาในคดี และผู้ขายพิสูจน์ได้ว่า ถ้าได้เรียกเข้ามาในคดีฝ่ายผู้ซื้อจะชนะ⁸³ กล่าวคือเป็นกรณีที่มีการฟ้องคดีแล้ว แต่ผู้ซื้อไม่ได้ขอให้ศาลเรียกให้ผู้ขายเข้ามาในคดีเป็นโจทก์ร่วม หรือจำเลยร่วม หากผู้ซื้อแพ้คดี และผู้ขายพิสูจน์ได้ว่าถ้าเรียกตนเข้ามาในคดีผู้ซื้อจะเป็นผู้ชนะคดี เนื่องจากผู้ขายเป็นผู้รู้ข้อเท็จจริงดีกว่าผู้ซื้อ⁸⁴

(5) ถ้าผู้ขายได้เข้ามาในคดี แต่ศาลได้ยกคำเรียกร้องของผู้ซื้อเพราะความผิดของผู้ซื้อเอง⁸⁵

ตามข้อ (3), (4), (5) ถ้าศาลหมายเรียกผู้ขายเข้ามาในคดี และไม่ยอมเข้าว่าคดีร่วมกับผู้ซื้อ ผู้ขายต้องรับผิด⁸⁶

(6) คู่สัญญาซื้อขายตกลงกันว่าผู้ขายไม่ต้องรับผิดในการรอนสิทธิ⁸⁷ แต่ผู้ขายยังคงต้องคืนราคาทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ เว้นแต่จะตกลงกันว่าผู้ขายไม่ต้องคืนราคาด้วย อันเป็นไป

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า221.

⁷⁹ มาตรา 476 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

⁸⁰ ศนันทกรณ (จำปี) โสคติพันธุ์, คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ พร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 215.

⁸¹ มาตรา 480 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

⁸² มาตรา 482 (1) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

⁸³ มาตรา 482 (2) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

⁸⁴ ศนันทกรณ(จำปี) โสคติพันธุ์, คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ พร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 217-218.

⁸⁵ มาตรา 482 (3) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

⁸⁶ มาตรา 482 วรรคท้าย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

⁸⁷ มาตรา 483 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาที่ตกลงกันของผู้ซื้อและผู้ขาย⁸⁸ แต่ข้อสัญญาว่าไม่ต้องรับผิด ไม่อาจทำให้ผู้ขายไม่ต้องรับผิดในผลของการที่ผู้ขายกระทำลงไปเอง หรือผลแห่งข้อความจริงที่ผู้ขายได้รู้อยู่แล้วแต่ปกปิดไว้⁸⁹

(7) ทรัพย์ที่ซื้อขายเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่สงวนไว้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ จึงเป็นทรัพย์นอกพาณิชย์ ไม่อาจซื้อขายกันได้ สัญญาซื้อขายจึงมีวัตถุประสงค์ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย ตกเป็นโมฆะ⁹⁰

ทั้งนี้ ในการที่ผู้ซื้อประสงค์จะฟ้องร้องผู้ขายให้รับผิดในเรื่องการรอนสิทธินั้น ตามมาตรา 481 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ถ้าผู้ขายไม่ได้เป็นคู่ความในคดีเดิม หรือถ้าผู้ซื้อได้ประนีประนอมยอมความกับบุคคลภายนอก หรือยอมตามที่บุคคลภายนอกเรียกร้องไשר์ ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีในข้อรับผิดเพื่อการรอนสิทธิเมื่อพ้นกำหนดสามเดือนนับแต่วันคำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุด หรือนับแต่วันประนีประนอมยอมความ หรือวันที่ยอมตามบุคคลภายนอกเรียกร้องนั้น”

จากบทบัญญัติมาตรา 481 พิจารณาได้ว่า หากผู้ซื้อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งกับบุคคลภายนอกผู้มารอนสิทธิ โดยมิได้เรียกผู้ขายเข้ามาร่วมด้วยนั้น ทำให้ผู้ขายไม่มีโอกาสนำเหตุผลหรือข้อมูลที่มีอยู่มาโต้แย้งปกป้องสิทธิของผู้ซื้อ กฎหมายจึงกำหนดให้อายุความเพียง 3 เดือน เพื่อให้ผู้ซื้อฟ้องคดีต่อผู้ขาย และเพื่อให้ผู้ขายยกมูลหรือเหตุผลข้อต่อสู้ว่าผู้ซื้อผิดกว่าบุคคลภายนอกอยู่แล้ว และการที่ผู้ซื้อทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับบุคคลภายนอกนั้น เป็นการที่ผู้ซื้อยอมผ่อนผันบางประการกับบุคคลภายนอกเอง ไม่ได้เรียกผู้ขายเข้ามาในคดีช่วยปกป้องสิทธิ ผู้ซื้อยินยอมเสียสิทธิบางประการเอง และผู้ซื้อต้องดำเนินการตามที่ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับบุคคลภายนอก โดยที่ผู้ขายไม่ต้องมีความรับผิด

2.6.4 ผลที่กระทบต่อกฎหมายที่ใกล้เคียง

ตามที่นักกฎหมายหลายท่านได้มีความเห็นเกี่ยวกับการแปลงหนี้ใหม่ว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกับสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยศาสตราจารย์พิเศษโสภณ รัตนกร เห็นว่าผลของการแปลงหนี้ใหม่และสัญญาประนีประนอมยอมความเหมือนกัน เพียงแต่ลักษณะของการแปลงหนี้ใหม่และสัญญาประนีประนอมยอมความแตกต่างกัน ส่วนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ เห็นว่ามีบางกรณีที่นิติกรรมเดียวกันเป็นได้ทั้งการแปลงหนี้ใหม่และสัญญาประนีประนอมยอมความ ดังนั้นเพื่อให้

⁸⁸ ไพทิต เอกจริยกร, คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้, หน้า 227.

⁸⁹ มาตรา 485 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

⁹⁰ ไพทิต เอกจริยกร, คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้, หน้า 227.

เกิดความเข้าใจ จึงได้ศึกษาการแปลงหนี้ใหม่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติหมวดความระงับหนี้ มี 5 ประการคือ การชำระหนี้ การปลดหนี้ การหักกลบลบหนี้ การแปลงหนี้ใหม่ หนี้เคลื่อนที่เคลื่อนกัน

การแปลงหนี้ใหม่มีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในส่วนของการระงับแห่งหนี้ มาตรา 349-352 เป็นการระงับหนี้เดิมโดยคู่กรณีที่เกี่ยวข้องตกลงให้หนี้เดิมระงับ และบังคับกันตามหนี้ที่คู่กรณีตกลงกันใหม่ โดยเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้เดิม⁹¹ เป็นเรื่องของสัญญา หรือนิติกรรมสองฝ่าย ซึ่งมาตรา 349 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

“เมื่อคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้ทำสัญญาเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้ไซ้ ท่านว่าหนี้นั้นเป็นอันระงับสิ้นไปด้วยแปลงหนี้ใหม่

ถ้าทำหนี้มีเงื่อนไขให้กลายเป็นหนี้ปราศจากเงื่อนไขก็ดี เพิ่มเติมเงื่อนไขเข้าไปในหนี้อันปราศจากเงื่อนไขก็ดี เปลี่ยนเงื่อนไขก็ดี ท่านถือว่าเป็นอันเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้

ถ้าแปลงหนี้ใหม่ด้วยเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ ท่านให้บังคับด้วยบทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยโอนสิทธิเรียกร้อง”

จากบทบัญญัติข้างต้นอาจแบ่งมีหลักเกณฑ์ คือ

(1) ต้องมีหนี้เดิมที่ผูกพันกันอยู่ ซึ่งเป็นหนี้ที่ชอบด้วยกฎหมายแม้ว่าจะจะเป็นหนี้ที่ขาดอายุความ หรือหนี้ที่ขาดหลักฐานก็สามารถแปลงหนี้ใหม่ได้ กล่าวคือต้องมีหนี้เก่าอยู่ก่อนแล้ว หากไม่มีหนี้เก่าเลยถือว่าไม่มีการแปลงหนี้ สามารถแปลงหนี้ใหม่ได้เช่นกัน⁹²

(2) คู่กรณีตกลงทำสัญญาเปลี่ยนสิ่งที่เป็นสาระสำคัญแห่งหนี้ การแปลงหนี้ใหม่ไม่จำเป็นว่าหนี้เดิมต้องเกิดจากสัญญา แม้เกิดจากมูลหนี้อื่นเช่นละเมิดก็สามารถทำการแปลงหนี้ใหม่ได้เช่นกัน⁹³ ซึ่งการเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้แยกออกได้เป็น

(2.1) เปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับหนี้ เช่น

(2.1.1) มูลแห่งหนี้ กล่าวคือ มูลแห่งหนี้อันเป็นที่มาของหนี้ที่จะทำการแปลงหนี้ใหม่ เช่น ตกลงทำสัญญาขายฝากที่ดิน โดยถือเอาหนี้เงินกู้เป็นราคาซื้อขายฝาก⁹⁴ หรือทำสัญญากู้เงินแทนการชำระราคาที่ดินบางส่วนที่ผู้ขายขายให้ผู้ซื้อ หนี้เงินกู้ตามสัญญา

⁹¹ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 552.

⁹² ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย), 2554), หน้า 572-573.

⁹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 573.

⁹⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 2044/2514

เงินจึงเป็นหนี้ที่แปลงมาจากค่าที่ดินที่ต้องชำระ⁹⁵ หรือหนี้เดิมเป็นหนี้ใช้ค่าเสียหายละเมิดได้ เปลี่ยนเป็นสัญญาให้หรือสัญญากู้ เป็นต้น

(2.1.2) การเปลี่ยนวัตถุแห่งหนี้ วัตถุแห่งหนี้มี 3 ประการ คือ ภาระการ งดเว้นภาระการ และส่งมอบทรัพย์สิน⁹⁶ การเปลี่ยนวัตถุแห่งหนี้จึงเป็นการเปลี่ยนการ ดำเนินการทั้ง 3 ประการดังกล่าว เช่น หนี้เดิมตกลงว่าหากไม่ชำระหนี้ค่าซื้อเครื่องปรับอากาศให้ผู้ซื้อตกลงจะทำภาพยนตร์ตัวอย่างโฆษณาร้านค้าให้ผู้ขาย ต่อมาผู้ซื้อไม่ชำระค่าเครื่องปรับอากาศ และไม่ทำภาพยนตร์โฆษณาให้ ถือได้ว่าหนี้ค่าเครื่องปรับอากาศ นั้นได้มีการตกลงทำสัญญาแปลงหนี้เป็นการทำภาพยนตร์โฆษณาแล้ว หนี้ตามสัญญาซื้อขายได้ระงับไปแล้วด้วยการแปลงหนี้ใหม่⁹⁷

(2.1.3) เงื่อนไขแห่งหนี้ เช่นเปลี่ยนการชำระหนี้โดยไม่มีเงื่อนไขมาเป็นการชำระหนี้โดยมีเงื่อนไข เช่น หนี้เดิมให้ชำระหนี้เป็นเงิน 100 บาท ได้เปลี่ยนเป็นจะชำระหนี้ต่อเมื่อเรือชื่อ A มาถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ 1 เมษายน 2515 เป็นต้น สำหรับหนี้ซึ่งไม่มีเงื่อนไขได้เปลี่ยนเป็นหนี้มีเงื่อนไขเริ่มต้นหรือเงื่อนไขสิ้นสุด หากถือว่ามี การแปลงหนี้ใหม่แต่ประการใดไม่ เพียงแต่รับสภาพหนี้เดิมไม่เป็นการแปลงหนี้ใหม่⁹⁸

(2.1.4) ทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งหนี้ หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินที่เป็นสาระสำคัญจากอันหนึ่งเป็นอีกอันหนึ่ง⁹⁹ เช่น หนี้เดิมเป็นหนี้ชำระเงินจำนวนหนึ่งได้เปลี่ยนเป็นให้ชำระโดยส่งม้า 1 ตัวมาให้แทน

(2.2) เปลี่ยนแปลงลูกหนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 350 บัญญัติว่า “แปลงหนี้ใหม่ด้วยเปลี่ยนตัวลูกหนี้ นั้น จะทำเป็นสัญญาระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้คนใหม่ก็ได้ แต่จะทำโดยขึ้นใจลูกหนี้เดิมหาได้ไม่” กล่าวคือเจ้าหนี้ทำสัญญากับบุคคลภายนอก ซึ่งจะมาเป็นลูกหนี้คนใหม่ และในกรณีที่ลูกหนี้อยู่เฉยๆ ไม่แสดงข้อคัดค้าน จะถือว่าทำสัญญาแปลงหนี้ใหม่ขึ้นใจลูกหนี้เดิมไม่ได้¹⁰⁰ เช่น ชำระหนี้ด้วยเช็ค เซ็คนั้นขึ้นเงินไม่ได้ ลูกหนี้ผู้ส่งจ่ายเช็คเอาเช็คซึ่งบุคคลภายนอกส่งจ่ายเป็นการแปลงหนี้ตามเช็คโดยเปลี่ยนตัวลูกหนี้¹⁰¹

⁹⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 3528/2539

⁹⁶ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, หน้า 581.

⁹⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 1008/2540

⁹⁸ จิต เศรษฐบุตร;แก้ไขเพิ่มเติมโดย ดารารพร ธีรวัฒน์, หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 21 (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), หน้า , หน้า 243,245-246.

⁹⁹ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ , หน้า 582.

¹⁰⁰ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะหนี้, หน้า 246-247.

¹⁰¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1715/2388

(2.3) เกี่ยวกับตัวเจ้าหน้าที่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 349 วรรค 3 บัญญัติว่า “ถ้าแปลงหนี้ใหม่ด้วยเปลี่ยนตัวเจ้าหน้าที่นั้น ท่านให้บังคับด้วย บทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยโอนสิทธิเรียกร้อง” ซึ่งการแปลงหนี้ใหม่โดย เปลี่ยนตัวเจ้าหน้าที่ต้องมีข้อตกลงกันระหว่างเจ้าหนี้เดิม ลูกหนี้ และเจ้าหน้าที่ใหม่ และข้อตกลงสามฝ่าย ต้องทำเป็นหนังสือ

อย่างไรก็ดี สิ่งที่ไม่ถือว่าเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้ที่จะถือว่าเป็นการแปลงหนี้ ใหม่ เช่น วันเวลาชำระหนี้ วิธีการชำระหนี้ การเพิ่มหลักประกันแห่งหนี้ สถานที่ชำระหนี้¹⁰² เป็นต้น

(3) ต้องมีเจตนาแปลงหนี้ใหม่ ระงับหนี้เดิม กล่าวคือ เจตนาการแปลงหนี้ จะต้องแจ้งชัดและเป็นไปในทางรับรองหนี้เดิม แล้วสละหนี้เดิมมาบังคับตามหนี้ใหม่¹⁰³ ซึ่งการที่หนี้ เดิมระงับเกิดจากผลของสัญญามิใช่ผลทางกฎหมาย¹⁰⁴ ไม่อาจผูกพันทั้งหนี้เดิมและหนี้ใหม่พร้อมกัน ได้ในคราวเดียวกัน อีกทั้ง ในกรณีการเปลี่ยนตัวลูกหนี้ หรือเจ้าหน้าที่หากไม่ประสงค์ที่จะระงับหนี้เดิมก็ อาจใช้วิธีโอนสิทธิเรียกร้องได้ ไม่จำเป็นต้องใช้การแปลงหนี้ใหม่แต่อย่างใด¹⁰⁵

(4) หนี้ใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นหนี้ที่สมบูรณ์ กล่าวคือหากหนี้ใหม่ไม่สมบูรณ์ หนี้ เก่าจะไม่ระงับความผูกพันยังคงเป็นไปตามหนี้เก่า ซึ่งเหตุที่ทำให้หนี้เก่าไม่ระงับเกิดได้ตามที่บัญญัติไว้ มาตรา 351 กล่าวคือ “ถ้าหนี้อันถึงจะเกิดขึ้นเพราะแปลงหนี้ใหม่นั้นมิได้เกิดขึ้นก็ดี ได้ยกเลิกเสีย เพราะมูลแห่งหนี้ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันมีรัฐถึงคู่กรณีก็ดี ท่านว่าหนี้ เดิมก็ยังหาระงับสิ้นไปไม่” จึงอาจแบ่งได้ดังนี้

(4.1) หนี้ใหม่ไม่ได้เกิดขึ้น เช่น ไม่ทำตามแบบของสัญญาใหม่ที่ กฎหมายกำหนด หรือผู้ทำสัญญาทำโดยไม่มีอำนาจ หรือ ทำสัญญาแปลงหนี้เงินกู้เป็นการซื้อขาย รถยนต์แทน เป็นการแปลงหนี้ใหม่ แต่สัญญาซื้อขายรถยนต์มีเงื่อนไขว่า ในระหว่างที่ผู้ขายยังไม่ส่ง มอบทรัพย์สินที่ขายให้แก่ผู้ซื้อถือว่ายังไม่มีการซื้อขาย ฉะนั้น จึงถือว่าเป็นกรณีที่หนี้อันจะพึงเกิดขึ้น เพราะการแปลงหนี้ใหม่นั้นมิได้เกิดขึ้น หนี้เดิมยังไม่ระงับ¹⁰⁶ เป็นต้น

(4.2) หนี้ใหม่ยกเลิกเพราะมูลแห่งหนี้ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

¹⁰² โสภณ รัตนกร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 568.

¹⁰³ โสภณ รัตนกร, หน้า 556.

¹⁰⁴ ศนันทกรณ โสคติพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้), พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2557), หน้า 464.

¹⁰⁵ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, หน้า 588.

¹⁰⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2675/2548

(4.3) เหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันมิได้รู้ถึงคู่กรณี เช่น แผลงหนี้เงินกู้ เป็นชายฝากโดยเอาเงินกู้เป็นราคาขายฝาก แต่ที่ดินถูกอายัดอยู่ขายฝากไม่ได้ หนี้เดิมไม่ระงับ¹⁰⁷

ทั้งนี้ สัญญาที่จะมีผลเป็นการแปลงหนี้ใหม่ต้องทำตามแบบของหนี้ใหม่ ถ้าหากมีแบบสำหรับหนี้ใหม่นั้น เช่น แผลงหนี้เงินกู้เป็นชายฝากที่ดินโดยเอาเงินกู้เป็นราคาที่ดินบางส่วน หากยังไม่จดทะเบียนขายฝากก็ยังไม่เป็นการแปลงหนี้¹⁰⁸

ผลของการแปลงหนี้ใหม่ทำให้หนี้เดิมระงับ กล่าวคือหนี้อันเป็นประธานตลอดจน บรรดาหนี้อันเป็นอุปกรณ์และประกันทั้งหลายระงับ อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 352 บัญญัติว่า “คู่กรณีในการแปลงหนี้ใหม่ อาจโอนสิทธิจำนำหรือจำนองที่ได้ให้ไว้เป็นประกันหนี้เดิมนั้นไปเป็นประกันหนี้รายใหม่ได้ เพียงเท่าที่เป็นประกันวัตถุแห่งหนี้เดิม แต่หลักประกัน เช่นว่านี้ถ้าบุคคลภายนอกเป็นผู้ให้ไว้ไซ้ ท่านว่าจำต้องได้รับความยินยอมของบุคคลภายนอกนั้นด้วย จึงโอนได้” ดังนั้น ถ้าคู่กรณีในการแปลงหนี้ใหม่ประสงค์จะโอนสิทธิจำนำ จำนอง ที่ได้ให้ไว้เป็นประกัน หนี้เดิมไปประกันหนี้รายใหม่แล้ว ก็ต้องทำความตกลงกันในเรื่องนี้ และหากหลักประกันนี้ บุคคลภายนอกเป็นผู้ให้ไว้ ก็ต้องให้บุคคลภายนอกนี้ให้ความยินยอมจึงจะมีการโอนหนี้อันเป็นอุปกรณ์ และประกันไปกับหนี้อันเป็นประธานที่แปลงหนี้ใหม่นั้น¹⁰⁹

ในด้านอายุความ เมื่อแปลงหนี้ใหม่แล้วอาจมีบางกรณีที่อายุความต่างจากหนี้เดิม เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 5894/2531 ซึ่งได้วินิจฉัยโดยมีรายละเอียดว่า “ข้อเท็จจริงรับฟังได้ในเบื้องต้นว่าเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2528 โจทก์ได้รับเงินสด 140,000 บาท และเช็คชำระหนี้ของนาง เกียว ตั้งบัณฑิต โดยนางเกียวได้ให้จำเลยและนายประยูร เข้มพันธ์ ออกเช็คธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด สาขาวารินชำราบ 5 ฉบับ ชำระหนี้ให้โจทก์ ปรากฏตามบันทึกซึ่งจำเลยได้ลงลายมือชื่อเป็นผู้ มอบเช็คให้โจทก์ ครั้นถึงกำหนดวันชำระเงิน โจทก์นำเช็คดังกล่าวทุกฉบับรวมเป็นจำนวนเงิน 860,000 บาท ไปเข้าบัญชีของโจทก์เพื่อเรียกเก็บเงิน ปรากฏว่าธนาคารตามเช็คได้ปฏิเสธการจ่ายเงิน คดีมีปัญหาจะต้องวินิจฉัยว่า จำเลยเป็นลูกหนี้ของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 9 หรือไม่ ที่โจทก์ฎีกาว่า โจทก์ฟ้องโดยอาศัยมูลหนี้ตามบันทึกเอกสาร ซึ่งเป็น ข้อตกลงเปลี่ยนตัวลูกหนี้ ไม่ใช่ฟ้องในฐานะโจทก์เป็นผู้ทรงเช็ค คดีโจทก์จึงไม่ขาดอายุความตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1002 นั้น เห็นว่า ตามคำฟ้องโจทก์บรรยายว่า “เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2528 จำเลยได้ตกลงที่จะชำระหนี้ให้โจทก์แทนนางเกียว ตั้งบัณฑิต ซึ่งเป็นมารดา เป็นเงิน

¹⁰⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 2044/2514

¹⁰⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 366/2506

¹⁰⁹ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะหนี้, หน้า 251-252.

จำนวน 860,000บาทฯ” พร้อมทั้งแนบภาพถ่ายบันทึกข้อตกลงดังกล่าวตามเอกสารมาท้ายฟ้องด้วย จึงถือว่าโจทก์ไม่ได้ฟ้องจำเลยในฐานะโจทก์เป็นผู้ทรงเช็ค แต่เป็นการบรรยายถึงมูลหนี้เดิมว่ามีความเป็นมาอย่างไร และจำเลยได้ตกลงชำระหนี้ให้โจทก์แทนมารดาจำเลย โดยในวันทำบันทึกจำเลยได้มอบทั้งเงินสดและเช็คชำระหนี้ให้โจทก์ อันเป็นการแปลงหนี้ใหม่ด้วยการเปลี่ยนตัวลูกหนี้จากมารดาจำเลยเป็นจำเลย การฟ้องคดีตามบันทึกข้อตกลงแปลงหนี้ใหม่ดังกล่าว มีอายุความ 10 ปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 164 คดีโจทก์จึงไม่ขาดอายุความตามที่โจทก์ฎีกา เมื่อคดีรับฟังได้ว่าโจทก์ได้ทวงถามจำเลยหลายครั้ง จำเลยบอกว่าจำเลยไม่อยู่ในฐานะที่จะชำระหนี้ เพราะมีหนี้สินหลายรายจำนวนหลายสิบล้านบาท ทั้งโจทก์ได้มอบอำนาจให้ทนายความมีหนังสือทวงถามให้จำเลยชำระหนี้อีก 2 ครั้ง ซึ่งมีระยะเวลาห่างกันไม่น้อยกว่า 30 วัน จำเลยได้รับหนังสือดังกล่าวแล้วและไม่ชำระหนี้โจทก์ ดังนั้นก็ต้องสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นคนมีหนี้สินล้นพ้นตัว...” หรือคำพิพากษาฎีกาที่ 9121/2538 ซึ่งได้วินิจฉัยโดยมีรายละเอียดว่า “ข้อเท็จจริงในเบื้องต้นรับฟังเป็นยุติว่า จำเลยเป็นกรรมการผู้จัดการบริษัทบางกอกแอร์คราฟต์เอ็นอีเนียร์ริง จำกัด เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2529 จำเลยได้ทำหนังสือขอชำระหนี้แทนบริษัทบางกอกแอร์คราฟต์เอ็นอีเนียร์ริง จำกัด เป็นหนี้โจทก์ในต้นเงิน 800,000 บาท ดอกเบี้ย 37,304.11 บาท จำเลยจะชำระหนี้ดอกเบี้ยให้โจทก์ในวันทำสัญญาและยอมให้โจทก์คิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ในต้นเงินดังกล่าวนับแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2529 และตกลงผ่อนชำระเป็นรายเดือน เดือนละ 30,000 บาท เริ่มชำระงวดแรกวันที่ 1 มกราคม 2530 จำเลยได้ชำระดอกเบี้ย 37,304.11 บาท ให้ตามที่ตกลงกันแล้ว หลังจากนั้นจำเลยไม่ได้ชำระหนี้ให้โจทก์อีกเลย มีปัญหาต้องวินิจฉัยตามฎีกาของจำเลยว่า ฟ้องโจทก์ขาดอายุความหรือไม่ จำเลยฎีกาว่า โจทก์ฟ้องโดยอาศัยมูลหนี้ตามหนังสือรับสภาพหนี้ซึ่งมาจากการนำเช็คไปแลกเงินอายุความต้องถือหนึ่งปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1002 เมื่อหนังสือรับสภาพหนี้ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2529 จึงต้องฟ้องภายในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2530 โจทก์ฟ้องเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2535 จึงขาดอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/15 อย่างไรก็ตาม โจทก์ฟ้องโดยอาศัยมูลหนี้ตามหนังสือรับสภาพหนี้ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2529 นับถึงวันฟ้องวันที่ 19 สิงหาคม 2535 จึงเกินสองปี ขาดอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/35 แล้วนั้น เห็นว่ากรณีที่จะต้องด้วยบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/35 ต้องเป็นกรณีที่ลูกหนี้เป็นหนี้เจ้าหนี้อยู่ก่อนแล้วต่อมาหนี้ขาดอายุความภายหลังจากนั้นลูกหนี้จึงได้รับสภาพความผิดโดยมีหลักฐานเป็นหนังสือ ข้อเท็จจริงปรากฏว่าจำเลยไม่เคยเป็นหนี้โจทก์มาก่อน การที่จำเลยทำ

หนังสือรับสภาพหนี้ยังถือไม่ได้ว่าเป็นการรับสภาพความรับผิดชอบโดยมีหลักฐานเป็นหนังสือตามมาตรา 193/35 ดังที่จำเลยฎีกา แต่กรณีเป็นการแปลงหนี้ใหม่ด้วยการเปลี่ยนตัวลูกหนี้จากบริษัท บางกอก แอโรคราฟท์เอ็นยีเนียร์ริง จำกัด มาเป็นจำเลย การฟ้องคดีตามบันทึกข้อตกลงแปลงหนี้ใหม่ดังกล่าวไม่มีกฎหมายบัญญัติกำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงมีอายุความสิบปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30 ฟ้องของโจทก์ยังไม่ขาดอายุความ...”

2.7 การระงับสัญญาประนีประนอมยอมความ

เมื่อมีการตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างคู่สัญญาเกิดขึ้นแล้วโดยหลักทั่วไป หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายสามารถบังคับคู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ปฏิบัติตามสัญญาให้ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้ โดยถ้าเป็นการทำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาลการบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ต้องฟ้องร้องบังคับคดี แต่ถ้าเป็นการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลคู่สัญญาสามารถบังคับคดีได้เลย อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว และคู่สัญญาอีกฝ่ายไม่ประสงค์จะบังคับตามสัญญาเช่นกัน จะสามารถเลิกสัญญาประนีประนอมยอมความได้เองหรือไม่ จากต้นร่างกฎหมายสัญญาประนีประนอมยอมความเดิมได้มีการกำหนดเหตุแห่งการเลิกสัญญาโดยเหตุว่ามีความสำคัญผิดนั้น ท่านกำหนดให้เลิกได้ในเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) ความสำคัญผิดแห่งบุคคลซึ่งเป็นผู้มีฝ่ายในสัญญาปราณีปรานอม
- (2) การปราณีปรานอมกันด้วยเรื่องหนังสือสำคัญที่มีผู้ปลอมฤาที่เป็นโงะ

แต่ต่อมาในการบัญญัติกฎหมายไม่ปรากฏบทบัญญัติดังกล่าวในประมวลกฎหมายแต่อย่างใด และเนื่องจากสัญญาประนีประนอมยอมความมีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทน อีกทั้ง ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการระงับของสัญญาประนีประนอมยอมความไว้โดยเฉพาะ จึงนำบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับสัญญาต่างตอบแทนมาใช้บังคับ กล่าวคือหลักการเลิกสัญญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในการเลิกสัญญาโดยทั่วไปทำได้ 3 วิธี¹¹⁰ คือ

- (1) คู่สัญญาสองฝ่ายตกลงยกเลิกสัญญา เป็นการระงับนิติสัมพันธ์ตามสัญญา
- (2) คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งทำคำเสนอขอยกเลิกสัญญาไปยังอีกฝ่าย และคู่สัญญาอีกฝ่าย

สนองตอบยกเลิกสัญญากลับมา

¹¹⁰ ศนันท์กรณ (จำปี) โสตถิพันธ์, คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของ พ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 453.

(3) คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งยกเลิกสัญญาเพียงฝ่ายเดียว โดยที่คู่สัญญาอีกฝ่ายไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย กรณีนี้คู่สัญญาที่บอกเลิกสัญญาต้องมีสิทธิ ซึ่งเป็นสิทธิตามสัญญาที่คู่สัญญาได้ตกลงกัน หรือสิทธิตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ได้แก่

(3.1) สิทธิบอกเลิกสัญญาเมื่อคู่สัญญาอีกฝ่ายไม่ชำระหนี้ ซึ่งฝ่ายบอกเลิกสัญญาจะกำหนดระยะเวลาพอสมควรแล้วบอกกล่าวให้อีกฝ่ายชำระหนี้ภายในกำหนดเวลา และถ้าอีกฝ่ายไม่ชำระภายในกำหนดเวลา ฝ่ายที่บอกกล่าวจะเลิกสัญญาก็ได้¹¹¹

(3.2) สิทธิบอกเลิกสัญญาเมื่อคู่สัญญาอีกฝ่ายไม่ชำระหนี้ตามเวลาดำหนดในกรณีที่เวลาเป็นสาระสำคัญ และเมื่อเวลาล่วงพ้นไปโดยฝ่ายหนึ่งไม่ได้ชำระหนี้ อีกฝ่ายจะเลิกสัญญาก็ได้ โดยไม่ต้องบอกกล่าวก่อน¹¹²

(3.3) สิทธิบอกเลิกสัญญาเนื่องจากการชำระหนี้ตกเป็นพันวิสัยโดยโทษลูกหนี้ได้ เจ้าหนี้จะเลิกสัญญาก็ได้¹¹³

เมื่อการเลิกสัญญาประนีประนอมยอมความสามารถทำได้โดยนำบทบัญญัติในส่วนของ การเลิกสัญญาทั่วไปมาใช้บังคับ ดังนั้น ผลของการเลิกสัญญาประนีประนอมยอมความ เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391* กล่าวคือทำให้คู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิมก่อนที่จะมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และทำให้อาจฟ้องบังคับตามมูลหนี้เดิมก่อนสัญญาประนีประนอมยอมความได้¹¹⁴ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 95/2533 ได้วินิจฉัยโดยมีรายละเอียดกล่าวคือ โจทก์และจำเลยที่ 1 ที่ 2 ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันมีสาระสำคัญคือ จำเลยที่ 1 และที่ 2 ตกลงร่วมกันชำระเงินแก่โจทก์ 2,050,000 บาท โดยผ่อนชำระเป็นรายเดือน เดือนละ 100,000 บาท หากผิดนัดงวดใดงวดหนึ่งให้ถือว่าผิดนัดทุกงวด ยินยอมให้โจทก์บังคับคดีได้ทันที โดยโจทก์ตกลงจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์จำนวน 83 คันให้แก่จำเลยทั้งสองหรือบุคคลที่จำเลยทั้งสองกำหนด และส่งมอบทะเบียนรถยนต์ให้เสร็จสิ้นภายใน 30 วัน นับแต่วันทำสัญญา หากผิดนัดยินยอมให้จำเลยทั้งสองบังคับคดีได้ทันทีโดยถือเอาคำพิพากษาของศาลแทนการแสดงเจตนาของโจทก์ สำหรับ

¹¹¹ มาตรา 387 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

¹¹² มาตรา 388 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

¹¹³ มาตรา 389 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

* ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำเป็นต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม แต่ทั้งนี้จะเป็นที่เสื่อมเสียแก่สิทธิของบุคคลภายนอกหาได้ไม่”

¹¹⁴ เสาวนีย์ อัครโรจน์, สรพล สุขทรศนีย์, มานพ นาคทัต และ สิทธิโชค ศรีเจริญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องมาตรา ว่าด้วยประนีประนอมยอมความ การพนันและขั้นตอน บัญชีเงินสะพัด ประกันภัย, หน้า 68.

ค่าธรรมเนียม ค่าอากรแสตมป์และค่าใช้จ่ายต่างๆอันเกี่ยวกับการโอนกรรมสิทธิ์ทั้งหมด จำเลยทั้งสองตกลงเป็นผู้รับผิดชอบ ศาลชั้นต้นพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว ต่อมาปรากฏว่าจำเลยทั้งสองผิดนัดไม่ชำระเงินให้แก่โจทก์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ โจทก์ขอออกหมายบังคับคดีเพื่อยึดทรัพย์สินของจำเลยมาขายทอดตลาด ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ออกหมายบังคับคดี ซึ่งจำเลยได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นเพิกถอนคำสั่งให้ออกหมายบังคับคดี โดยอ้างว่าโจทก์ไม่จดทะเบียนโอนรถยนต์ให้จำเลยทั้งสอง และด้วยโจทก์ค้างชำระภาษีรถยนต์ประจำปี ทำให้นายทะเบียนไม่จดทะเบียนให้ตามคำพิพากษาของศาลกรณีจะนำเอาคำพิพากษาของศาลแทนการแสดงเจตนามาใช้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า สัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์และจำเลยทั้งสองเป็นสัญญาต่างตอบแทน เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งย่อมมีสิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้ ฎีกาของจำเลยทั้งสองฟังไม่ขึ้น ดังนั้น โจทก์ย่อมขอให้บังคับคดีตามคดีเดิมก่อนมีการประนีประนอมยอมความคือ ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยมาขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้ได้ หรือคำพิพากษาฎีกาที่ 1507/2512 จำเลยกล่าวว่าบิดาโจทก์ยกยอกไม้ เพื่อระงับข้อพิพาทโจทก์ผู้เป็นบุตรได้เข้าทำสัญญาแทนบิดายอมส่งไม้ให้จำเลยโดยจำเลยจะชำระเงินค่าไม้ โจทก์จึงตกอยู่ในฐานะเป็นคู่กรณีกับจำเลย สัญญานี้จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ตามสัญญาโจทก์จำเลยมีหน้าที่ชำระหนี้ต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน ครั้นเมื่อโจทก์ส่งไม้มาตามสัญญา ไม้เสื่อมคุณภาพเพราะความผิดของโจทก์ที่ซุกกลากไม้ล่าช้า การชำระหนี้จึงกลายเป็นไร้ประโยชน์แก่จำเลย เมื่อจำเลยบอกปิดไม้รับมอบไม้ถือว่าเป็นการบอกเลิกสัญญาแล้ว โจทก์จะฟ้องบังคับให้จำเลยรับผิดชอบและชำระเงินไม่ได้

นอกจากนี้เมื่อมีการผิดสัญญาประนีประนอมยอมความและคู่กรณีฝ่ายหนึ่งใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 บัญญัติให้การใช้สิทธิเลิกสัญญาหากระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่ กล่าวคือคู่สัญญาฝ่ายที่เลิกสัญญามีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายในฐานะผิดสัญญา ไม่ต้องฟ้องขอให้ทำตามสัญญาได้¹¹⁵

2.8 อายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/32 บัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุดหรือโดยสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้มีกำหนดอายุความสิบปี ทั้งนี้ ไม่ว่าสิทธิเรียกร้องเดิมจะมีกำหนดอายุความเท่าใด”

จากบทบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ว่าไม่ว่าการเรียกร้องเดิมไม่ว่ามาจากมูลหนี้ใด อายุความของมูลหนี้เดิมเท่าใด เมื่อคู่กรณีตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้วจะเกิดอายุความใหม่คือ 10

¹¹⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 212/2473

ปี เช่น อายุความในมูลหนี้ค่าซื้อเชื้อเพลิงของย้อมมีกำหนด 2 ปี ชื่อของเชื้อเพลิงแล้วทำสัญญากับผู้ขายผิดใช้หนี้โดยแต่ละฝ่ายในสัญญาได้ชำระรับข้อพิพาทซึ่งมีอยู่ในหนี้ และทั้งสองฝ่ายต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ มีอายุความ 10 ปี¹¹⁶

นอกจากนี้ มีคำพิพากษาฎีกาที่ระบุว่าสิทธิเรียกร้องที่เกิดจากสัญญาประนีประนอมยอมความมีอายุความ 10 ปี แม้ว่าจะมีข้อตกลงให้ผ่อนชำระหนี้แก่เจ้าหนี้เป็นรายเดือน ก็ไม่ใช่อายุความ 5 ปีตามมาตรา 193/33 กรณีเงินที่ต้องผ่อนชำระเพื่อผ่อนหนี้เป็นงวดๆ เช่น

(1) คำพิพากษาฎีกาที่ 6749/2539 ได้มีคำวินิจฉัยโดยมีรายละเอียดกล่าวคือ คดีนี้สืบเนื่องมาจากศาลชั้นต้นมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดบริษัทเงินทุนชินเซียร์ทรัสต์ จำกัด ในการจัดการทรัพย์สินของผู้ล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้มีหนังสือแจ้งให้ผู้ร้องในฐานะผู้ค้ำประกันชำระหนี้ให้แก่กองทรัพย์สินของผู้ล้มละลายจำนวน 5,000,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 17 ต่อปี นับแต่วันที่ 31 กรกฎาคม 2528 จนกว่าจะชำระเสร็จ ผู้ร้องปฏิเสธหนี้ไปยังเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ต่อมาเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีหนังสือยืนยันให้ผู้ร้องชำระหนี้ดังกล่าว

ผู้ร้องยื่นคำร้องว่า ตนไม่ต้องรับผิดชอบชำระหนี้เนื่องด้วยบริษัทเงินทุนบางกอกเงินทุน จำกัด ที่ผู้ร้องค้ำประกันได้ชำระหนี้แก่ผู้ล้มละลายไปครบถ้วนแล้ว และเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อาจบังคับเอาจากบริษัทเงินทุนบางกอกเงินทุน จำกัด ก่อนตามข้อตกลงระหว่างผู้ร้องกับกรรมการของผู้ล้มละลาย และหนี้ต้นเงินเป็นการแบ่งชำระเป็นคราวๆมีจำนวนแน่นอน หนี้ต้นเงินและดอกเบี้ยค้างชำระเกินกว่า 5 ปี จึงขาดอายุความ ส่วนดอกเบี้ยที่กำหนดไว้เกินอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ตกเป็นโมฆะขอให้มีคำสั่งให้ผู้คัดค้านจำหน่ายชื่อผู้ร้องออกจากบัญชีลูกหนี้ของผู้ล้มละลาย

ศาลฎีกาได้วินิจฉัยในส่วนของสิทธิเรียกร้องตามสัญญาประนีประนอมยอมความมีอายุความ 10 ปี หรือ 5 ปี เห็นว่า “แม้สัญญาประนีประนอมยอมความ ตลอดจนสัญญาค้ำประกันและตารางการผ่อนชำระหนี้ท้ายสัญญาประนีประนอมยอมความจะมีข้อความว่า ผ่อนชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เป็นรายเดือน แต่เมื่อสิทธิเรียกร้องดังกล่าวเกิดจากสัญญาประนีประนอมยอมความมีอายุความ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/32 มีใช้อายุความ 5 ปี ตามมาตรา 193/33 เพราะมิใช่เงินที่ต้องผ่อนชำระเพื่อผ่อนหนี้เป็นงวดๆ”

(2) คำพิพากษาฎีกาที่ 4815/2547 ได้มีคำวินิจฉัยโดยมีรายละเอียดดังนี้ “ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2538 จำเลยนำเช็คมาขายลดแก่บริษัท เงินทุนหลักทรัพย์เจ้าพระยา จำกัด แล้วเป็นหนี้ค้ำชำระจำนวน 490,000 บาท ต่อมาจำเลยตกลงผ่อนชำระหนี้ดังกล่าวแก่บริษัท เงินทุนหลักทรัพย์เจ้าพระยา จำกัด จำเลยผ่อนชำระหนี้บางส่วนจนถึงวันที่ 28

¹¹⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 363/2483

กุมภาพันธ์ 2540 จากนั้นไม่ชำระอีก มีปัญหาต้องวินิจฉัยตามอุทธรณ์ของโจทก์ว่า ฟ้องโจทก์ขาดอายุความหรือไม่ เห็นว่าตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ข้อ 1 และข้อ 2 จำเลยยอมรับว่าได้นำเช็คมาชดเชยแก่บริษัท เงินทุนหลักทรัพย์เจ้าพระยา จำกัด จำนวนเงินดังกล่าวจริง กับยอมตกลงชำระหนี้โดยผ่อนชำระเป็นรายเดือน ไม่น้อยกว่าเดือนละ 16,400 บาท จนกว่าจะชำระเงินจำนวน 490,000 บาท ครบถ้วนนั้น เป็นการที่โจทก์กับจำเลยทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทที่มีขึ้นตามมูลหนี้ขาดเช็คให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 การที่จำเลยผ่อนชำระเงินแก่บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์เจ้าพระยา จำกัด จนถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2540 จึงไม่ใช่เป็นกรณีการชำระเงินเพื่อผ่อนทุกคืนเป็นงวดๆ ซึ่งจะมีอายุความ 5 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/33 (2) แต่สิทธิเรียกร้องดังกล่าวตั้งฐานขึ้นโดยสัญญาประนีประนอมยอมความจึงมีอายุความ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/32 เมื่อสัญญาประนีประนอมยอมความได้ทำขึ้นเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2538 และโจทก์ฟ้องคดีนี้เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2545 คดีของโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ”

จากคำพิพากษาข้างต้น 2 คดี เห็นว่าแม้ว่าลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความจะตรงกับลักษณะของการชำระเงินที่อายุความกำหนดไว้เพียง 5 ปี แต่เนื่องจากฐานของข้อตกลงมาจากสัญญาประนีประนอมยอมความ ศาลฎีกาจึงเห็นว่าควรให้ใช้อายุความ 10 ปี อย่างไรก็ดี ปรากฏว่ามีคำพิพากษาฎีกาที่ไม่เป็นไปในแนวเดียวกับคำพิพากษาฎีกาข้างต้น กล่าวคือคำพิพากษาฎีกาที่ 2316/2550 ซึ่งได้มีคำวินิจฉัยโดยมีรายละเอียดดังนี้ “เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2540 จำเลยที่ 1 ทำหนังสือรับสภาพหนี้ว่าจำเลยที่ 1 เป็นหนี้เงินกู้โจทก์จำนวน 52,000 บาท ตกลงชำระคืนเป็นงวดรายเดือน เดือนละ 2,000 บาท โดยเริ่มชำระงวดแรกในวันที่ 19 มกราคม 2541 งวดถัดไปจะชำระภายในวันที่ 19 ของทุกๆเดือนจนกว่าจะชำระเสร็จและยินยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี จนกว่าจะชำระหนี้เสร็จสิ้นตามหนังสือรับสภาพหนี้ มีจำเลยที่ 2 เป็นผู้ค้ำประกันและยอมสละสิทธิตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 688,689,690 ตามหนังสือค้ำประกัน ภายหลังจากนี้จำเลยทั้งสองไม่เคยชำระเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยคืนแก่โจทก์ คดีมีปัญหาต้องวินิจฉัยตามฎีกาของจำเลยทั้งสองว่า คดีโจทก์ขาดอายุความหรือไม่ เห็นว่า หนังสือรับสภาพหนี้ เป็นหนังสือรับรองว่าจำเลยที่ 1 ยังเป็นหนี้โจทก์อยู่โดยตกลงผ่อนชำระหนี้เป็นรายเดือน เดือนละ 2,000 บาท มีจำเลยที่ 2 เป็นผู้ค้ำประกันยอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วม ถือได้ว่าโจทก์และจำเลยทั้งสองตกลงกำหนดวิธีชำระหนี้โดยผ่อนทุกคืนเป็นงวดๆสิทธิเรียกร้องของโจทก์จึงมีกำหนดอายุความ 5 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/33(2) ....” จากคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ พิจารณาได้

ว่าการที่จำเลยทำหนังสือรับสภาพหนี้ ซึ่งหนี้เดิมไม่ว่ามีอายุความเท่าใด แต่เมื่อมีการรับสภาพหนี้ และมีการตกลงผ่อนชำระหนี้เป็นงวดๆ อันมีลักษณะตามมาตรา 193/33(2) ซึ่งมีอายุความ 5 ปี ศาลฎีกาเห็นว่ากรณีนี้มีอายุความตามมาตรา 193/33(2) ทั้งที่การรับสภาพหนี้มีผลทำให้อายุความในหนี้เดิมสะดุดหยุดลงเท่านั้น

จากคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นมีประเด็นปัญหาว่า หากหนี้ที่ได้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ อันมีลักษณะเป็นการแปลงหนี้ใหม่ เป็นผลให้หนี้เดิมระงับนั้น ปรากฏว่าหนี้ใหม่มีลักษณะของการผ่อนชำระหนี้เป็นงวดๆ ซึ่งมีอายุความ 5 ปี ตามมาตรา 193/33 ในขณะที่สัญญาประนีประนอมยอมความมีอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 193/32 แล้ว ควรใช้อายุความใดกับหนี้ดังกล่าว ซึ่งผู้เขียนจะได้ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบต่อไปในบทที่ 4

สำหรับอายุความของสิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุดนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นคำพิพากษาของศาลฎีกา เพียงเป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุดเท่านั้น เป็นสิทธิเรียกร้องอันตั้งหลักฐานขึ้นโดยคำพิพากษาชั้นที่สุดของศาล ซึ่งเมื่อคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว เจ้าหนี้มีสิทธิขอให้ศาลบังคับคดีตามคำพิพากษาได้ภายในกำหนดเวลา 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ซึ่งกำหนดเวลา 10 ปีดังกล่าว ไม่ใช่อายุความ ดังนั้น โดยทั่วไปอายุความของคำพิพากษาที่ถึงที่สุดใช้ในกรณีของการฟ้องร้องดำเนินคดีล้มละลายกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลาย และ ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษายอมชำระหนี้ แม้ว่าจะขาดอายุความแล้วย่อมไม่สามารถเรียกคืนได้¹¹⁷

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹¹⁷ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายนิติกรรม และสัญญา, หน้า 612-613.

บทที่ 3

สัญญาประนีประนอมยอมความตามหลักกฎหมายต่างประเทศ

บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนของสัญญาประนีประนอมยอมความของประเทศไทย มีที่มาจากบทบัญญัติทางกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศสาธารณรัฐเยอรมัน

อย่างไรก็ดี บทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องของสัญญาประนีประนอมยอมความมีเพียง 3 มาตรา การปรับใช้และการศึกษากฎหมายของประเทศไทยจึงต้องอาศัยแนวทางของคำพิพากษาศาลฎีกา ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาเป็นไปอย่างชัดเจน ผู้เขียนจึงทำการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความตามกฎหมายโรมัน ตามกฎหมายของประเทศในระบบ Common Law คือประเทศอังกฤษ และตามกฎหมายของประเทศในระบบ Civil Law คือประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของกฎหมายในประเทศไทยเพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบต่อไป

3.1 หลักการและแนวทางของการประนีประนอมยอมความ

การประนีประนอมยอมความเกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดกัน(conflict)ของบุคคลสองฝ่ายหรือมากกว่าสองฝ่าย ซึ่งความขัดกันที่เกิดขึ้นอาจมีได้หลายกรณีทั้งฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ละเมิดหรือฝ่าฝืน อันเกิดจากเจตนาร้าย หรือเจตนาประมาท หรือความขัดกันที่เกิดจากข้อเรียกร้องที่ขัดแย้งกันตามกฎหมายแต่ต้องมีการแข่งขันกับคู่กรณีอีกฝ่ายจึงเกิดเป็นข้อขัดกัน ดังนั้นความขัดกันจึงอาจเกิดได้หลายกรณีไม่จำเพาะความขัดกันทางศีลธรรมเท่านั้น อาจเกิดจากความแตกต่างทางผลประโยชน์ ความต้องการที่ขัดแย้งกัน ความขาดแคลน เป็นต้น¹

การแก้ไขปัญหาความขัดกันด้วยวิธีการประนีประนอมยอมความเป็นการเปลี่ยนแปลงข้อเรียกร้องเพื่อที่จะบรรลุข้อตกลง ถ้ามีเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเปลี่ยนแปลงข้อเรียกร้องเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น การกระทำที่เกิดขึ้นไม่ใช่การประนีประนอมยอมความ ดังนั้น ในการประนีประนอมยอมความจึงต้องเกี่ยวพันกับการเจรจาต่อรองระหว่างคู่กรณี ซึ่งมีสิ่งจูงใจร่วมกัน คู่กรณีแต่ละฝ่ายตกลงที่จะยกเลิกบางสิ่งบางอย่างเพื่อที่จะรับสิ่งอื่น²

---

¹ Arther Kuflik, "Morality and Compromise," Compromise in Ethics. Law and Politics (1979), pp. 48-49.

² Theodore M. Benditt, "Compromise Interests and Principles," Compromise in Ethics. Law and Politics (1979). p.26.

อย่างไรก็ดี มีความเห็นของ T.V.Smith กล่าวว่า “การประนีประนอมยอมความเป็นกระบวนการ.....โดยอาศัยคู่กรณีแต่ละฝ่ายที่ขัดแย้งกัน ยกเลิกบางสิ่งบางอย่างที่รัก แต่ไม่ทรงคุณค่า เพื่อที่จะได้รับบางสิ่งบางอย่างซึ่งทรงคุณค่าอย่างแท้จริง ดังนั้นในลักษณะทั่วไป การประนีประนอมยอมความคือการละทิ้งสิ่งที่เรียกร้องโดยเฉพาะของสุจริตชน สละซึ่งความต้องการที่ดี แต่ทำให้เหมือนเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ”³

ส่วน Immanuel Kant ได้กล่าวเกี่ยวกับข้อตกลงว่า “ไม่มีใครทำข้อตกลงหรือดำเนินการที่มีผลกระทบต่อตนเองไม่มีสิทธิ แต่มีหน้าที่เพียงเท่านั้น” และ “โดยสัญญา การที่บุคคลถอดถอนสิทธิของตนเองในการทำสัญญา ทำให้สัญญานั้นไร้ผลในตัวเอง”⁴

นอกจากนี้ Professor Golding ได้หมายเหตุเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความโดยสรุปว่า สิ่งซึ่งปรากฏทั้งหมดของการประนีประนอมยอมความเมื่อมองจากมุมของการสิ้นสุดสถานะ(end-state)ซึ่งเป็นมุมมองในด้านกระบวนการ เมื่อมีการประนีประนอมยอมความแล้ว ก็ไม่อาจดำเนินการโจมตีอีกฝ่ายได้⁵

เมื่อมองจากระบวนการเจรจา ซึ่งความยินยอมของฝ่ายหนึ่งตรงกับความยินยอมของอีกฝ่าย ผลของกระบวนการดังกล่าวคือการประนีประนอมยอมความ แต่ถ้าผลปรากฏว่าฝ่ายหนึ่งยังคงได้เปรียบ อย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่อีกฝ่ายมีการเรียกร้องน้อยลงจากตอนเริ่มต้นอันเนื่องมาจากการถูกบังคับ การยอมรับข้อได้เปรียบดังกล่าว ไม่ใช่การประนีประนอมยอมความที่แท้จริง แต่ถ้าผลปรากฏว่าแต่ละฝ่ายสามารถดำเนินการได้อย่างพอใจ แม้ว่าจะไม่ได้ทั้งหมดของสิ่งที่เรียกร้อง ควรถือว่าเป็นการประนีประนอมยอมความ ดังนั้น การประนีประนอมยอมความนั้น จะต้องมีการให้และรับ(give-and-take) ของแต่ละฝ่าย ส่งผลให้ได้บางส่วนและสูญเสียบางส่วนสำหรับทุกฝ่าย แต่เนื่องจากการประนีประนอมยอมความมีความยืดหยุ่น มีบางกรณีที่คู่กรณีที่โต้เถียงกันจะยอมรับข้อพิพาทของพวกเขาเพื่อยุติการดำเนินการ ซึ่งเพียงพอที่จะอ้างเป็นการประนีประนอมยอมความได้⁶

และจากความหมายของการประนีประนอมยอมความตาม Black's Law Dictionary ได้ให้ความหมายของการประนีประนอมยอมความว่าเป็นข้อตกลงระหว่างบุคคลสองคน หรือมากกว่าใน

³ Ibid., p.32.

⁴ Arther Kuflik, "Morality and Compromise " in Compromise in Ethics, Law and Politics, p.47.

⁵ Ibid., p.39.

⁶ Ibid., p.40.

การยุติเรื่องที่พิพาทของข้อเรียกร้องที่แท้จริง หรือเชื่อว่าจริง โดยแต่ละฝ่ายสละบางสิ่งบางอย่างในการยอมให้อีกฝ่ายหนึ่ง*

3.2 กฎหมายสัญญาประนีประนอมยอมความของโรมัน

หลักฐานที่อ้างถึงการประนีประนอมยอมความในยุคโรมันคือ การบัญญัติถึงการประนีประนอมยอมความไว้ในกฎหมายสิบสองโต๊ะ โดยบัญญัติไว้ในโต๊ะที่ 1 ซึ่งกล่าวถึงวิธีการก่อนเริ่มพิจารณาคดีความ โดยโจทก์ต้องขอหมายเรียกจำเลยมาศาล จำเลยต้องมาตามหมายนั้น หากไม่ยอมมาโจทก์สามารถใช้กำลังนำตัวจำเลยมาศาลได้ เว้นแต่จำเลยเจ็บป่วยหรือชราภาพมาก โจทก์ต้องจัดหาพาหนะให้ ทั้งนี้จำเลยต้องหาประกันการมาศาลของจำเลยตามวันนัดพิจารณาคดี และเมื่อจำเลยมาศาล โจทก์มีอำนาจแถลงเปิดคดีทันที เว้นแต่คู่ความจะได้ตกลงประนีประนอมยอมความกัน ก็ให้คดีเป็นอันเลิกกันไป แต่หากคู่ความไม่มีทางประนีประนอมคดีกันได้ ก็ดำเนินคดีต่อไป⁷

นอกจากนี้ตามประมวลกฎหมายจัสติเนียน มีการบัญญัติถึงการประนีประนอมยอมความในส่วนที่เป็นกระบวนการทางกฎหมายที่เรียกว่า *transactio* เป็นการประนีประนอมยอมความของการดำเนินการทางกฎหมาย ทั้งที่ยังไม่ได้ดำเนินคดี อยู่ระหว่างการพิจารณา หรือพิพากษาแล้วแต่ยังไม่ถึงที่สุด ในการยอมรับเงินหรือค่าตอบแทนอื่น ซึ่งข้อเรียกร้องเดิมอาจถูกละทิ้งภายใต้เงื่อนไขที่คู่กรณีได้ให้หรือสัญญาว่าจะให้บางสิ่งบางอย่าง และในทางปฏิบัติมักมีข้อตกลงให้ลงโทษทางอาญาเมื่อคู่กรณีผิดข้อตกลงด้วยซึ่งถือว่าเป็นสัญญาไม่มีชื่ออย่างหนึ่ง แต่ทั้งนี้ไม่มีกฎหมายบังคับว่าจะต้องทำเป็นหนังสือ หรือหลักฐานเป็นหนังสือ ดังนั้นจึงสามารถตกลงด้วยวาจาได้⁸

อย่างไรก็ดี ยังปรากฏการระงับข้อพิพาทอีกแบบหนึ่งเรียกว่า *compromissum* ซึ่งมาจาก *com-promissim* แปลว่าสัญญาร่วมกัน (*promise together*) โดยการยอมปฏิบัติตามคำตัดสินของผู้ตัดสิน⁹ กล่าวคือเป็นข้อตกลงของคู่กรณีในข้อพิพาท ที่ยอมต่ออนุญาโตตุลาการ ซึ่ง Justinian

---

* compromise, (n) 1. An agreement between two or more persons to settle matters in dispute between them; an agreement for the settlement of a real or supposed claim in which each party surrenders something in concession to the other, 2. A debtor's partial payment coupled with the creditor's promise not to claim the rest of the amount due or claimed. ("Black's Law Dictionary," ed. Bryan A. Garner (England & Wales: Thomson Reuters (Legal) Limited. , 2010). p. 326)

⁷ หลวงสุทิวาหนฤพตติ, ประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท, หน้า 30.

⁸ J.A.Thomas, Textbook of Roman Law., pp.314-315.

⁹ Fumurescu Alin, Compromise a Political and Philosophical History (New York: Cambridge University, 2013), p. 64.

บัญญัติว่าข้อตกลงจะผูกพันคู่กรณี หากทำโดยการสาบาน และมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร หรือ หากไม่มีการสาบาน ถ้าคู่กรณีต่างยอมรับคำตัดสินที่เป็นลายลักษณ์อักษรของผู้ตัดสิน หรือหากมีการคัดค้านคำตัดสินภายใน 10 วัน ต่อมา Justinian มีการยกเลิกกระบวนการสาบานส่วนกฎที่เหลือยังคงเดิม¹⁰

ทั้งนี้ compromissum คู่กรณีต้องกำหนดผู้ตัดสิน โดยมอบอำนาจเต็ม และไม่จำกัดในการตัดสินข้อพิพาทของคู่กรณีให้ผู้ตัดสิน และต้องแสดงเนื้อหาที่ต้องการ ไม่มีการอุทธรณ์ในคำตัดสินของผู้ตัดสิน คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงตามการตัดสินอย่างชัดเจน เนื่องจากทั้งสองฝ่ายยอมรับในอำนาจของผู้ตัดสินในการตัดสินเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกรณีดังกล่าวเหมือนการตัดสินในศาล และก่อให้เกิดข้อยุติในข้อพิพาท

คู่กรณีถูกผูกพันให้ยอมรับคำพิพากษาของผู้ตัดสิน(arbitrator) การบังคับใช้ และทำให้ถูกต้องตามกฎหมายนั้น ข้อตกลงมาพร้อมกับเงื่อนไขแห่งการลงโทษ ซึ่งแต่ละฝ่ายถูกผูกพันให้ชำระเงินในจำนวนที่แน่นอน หากมีการยกเลิกข้อตกลง¹¹

ในด้านการระงับแห่งหนี้ตามกฎหมายโรมัน หมายถึงสายสัมพันธ์ทางหนี้ระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ถูกทำลายลง ซึ่งแบ่งได้ 2 กลุ่ม¹² คือ

(1) ความระงับแห่งหนี้โดยผลของกฎหมาย (ipso iure) กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หนี้นั้นระงับสิ้นไปเอง ได้แก่

(1.1) การชำระหนี้ (solution) กรณีนี้ทำได้หลายวิธีได้แก่

(1.1.1) เป็นการชำระหนี้ตามแบบพิธีที่กำหนด

(1.1.2) การที่เจ้าหนี้อยอมรับว่ามีการชำระหนี้แล้ว ไม่ว่าจะมีการชำระหนี้จริงหรือไม่ ซึ่งการยอมรับชำระหนี้เกิดได้โดยการยอมรับว่าได้รับชำระหนี้ด้วยการที่เจ้าหนี้ประกาศว่าได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้แล้ว หรือยอมรับชำระหนี้เป็นลายลักษณ์อักษรด้วยการบันทึกในสมุดบัญชีของเจ้าหนี้ว่าได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้แล้ว

(1.1.3) การรับชำระหนี้โดยไม่ต้องทำตามแบบ กล่าวคือ เป็นกรณีที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากไม่อาจชำระหนี้โดยวิธีเดียวกับการก่อหนี้ได้ หนี้นี้จะระงับไปด้วยการชดใช้เงิน

¹⁰ Jac Thomas, The Institutes of Justinian Text, Translation and Commentary (Amsterdam,Oxford: North-Holland Publishing company,North-Holland Publishing company,Ltd, 1975)., p. 249.

¹¹ Alin Fumurescu, Compromise a Political and Philosophical History, p. 66.

¹² ศนันทกรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2559), หน้า 152-159.

(1.1.4) การชำระหนี้ด้วยเงินและการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น กรณีชำระหนี้เป็นอย่างอื่น เกิดขึ้นเมื่อเจ้าหนี้ยินยอมรับชำระหนี้เป็นอย่างอื่น

(1.2) การแปลงหนี้ใหม่ (novation)

(1.3) การรวมกันของสาเหตุที่ก่อหนี้ (concursum csusarum)

(1.4) หนี้เคลื่อนกลืนกัน (confusion) กล่าวคือ ฐานะของเจ้าหนี้และลูกหนี้มารวมอยู่ในตัวของคนคนเดียว

(1.5) ความตายหรือการลดน้อยถอยลงซึ่งความสามารถอย่างใดอย่างหนึ่งของลูกหนี้ (morte และ capitis deminutio) เนื่องจากการบังคับชำระหนี้ในยุคโรมันโบราณ เป็นการบังคับต่อเนื้อตัวร่างกายของลูกหนี้เป็นสำคัญ เมื่อลูกหนี้ตายไปจึงไม่อาจบังคับชำระหนี้ได้ หรือกรณีลูกหนี้ลดน้อยถอยลงซึ่งความสามารถ ลูกหนี้จึงไม่อยู่ในฐานะชำระหนี้ได้ อย่างไรก็ตาม กรณีหนี้ที่เกิดจากการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย การลดน้อยถอยลงซึ่งความสามารถไม่เป็นเหตุให้หนี้ระงับ

(1.6) ด้วยเหตุแห่งเจตนา เป็นการระงับแห่งหนี้ในยุคคลาสสิก ใช้เฉพาะหนี้ที่เกิดจากความยินยอม เมื่อความยินยอมลดน้อยถอยลง หนีย่อมระงับไป

(1.7) เมื่อมีคำพิพากษาตามคำฟ้องของเจ้าหนี้ (litis contestatio) เมื่อผู้พิพากษาพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ถือว่าหนี้เดิมที่นำมาฟ้องระงับไป เกิดเป็นหนี้ใหม่เป็นหนี้ตามคำพิพากษา

(2) ความระงับแห่งหนี้ที่เกิดจากการทำงานด้วยการให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ของขุนนางผู้บริหารความยุติธรรม (ope exceptionis) เนื่องจากขุนนางผู้บริหารความยุติธรรม (praetor) พิจารณาเหตุผลข้อเท็จจริงในคดีแล้วเห็นว่า หากยอมบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายพลเมืองโรมันแล้ว ลูกหนี้จะต้องชำระหนี้ที่ไม่เป็นการยุติธรรม ขุนนางผู้บริหารความยุติธรรมจึงได้สร้างหลักเฉพาะขึ้นมาเพื่อให้ลูกหนียกเหตุผลที่ทำให้การบังคับชำระหนี้ไม่ยุติธรรมขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้ เพื่อไม่ต้องชำระหนี้ได้ และเมื่อไม่ต้องชำระหนี้ หนี้ของลูกหนี้จึงระงับสิ้นไป ซึ่งกรณีดังกล่าว ได้แก่

(2.1) การยกข้อต่อสู้เพื่อหักกลบลบหนี้ (compensatio) ขุนนางผู้บริหารความยุติธรรมจะยอมให้มีการหักกลบลบหนี้ในกรณีดังนี้

(2.1.1) กรณีลูกหนี้ถูกฟ้องให้ชำระหนี้ แต่ลูกหนี้เองก็เป็นเจ้าหนี้ในหนี้อีกรายต่อเจ้าหนี้ของตน และหนี้ทั้งสองรายถึงกำหนดแล้ว เพื่อความยุติธรรม และเป็นไปตามหลักสุจริต ขุนนางผู้บริหารความยุติธรรมจึงอนุญาตให้ลูกหนี้ดำเนินการหักกลบลบหนี้ได้โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่อีกคดีหนึ่ง

(2.1.2) กรณีธนาคารเป็นเจ้าหนี้ลูกค้าอยู่ในหนี้เงินกู้ และลูกค้าก็เป็นเจ้าหนี้ธนาคารในเงินฝาก กรณีนี้ขุนนางผู้บริหารความยุติธรรมอนุญาตให้ธนาคารฟ้องเรียกหนี้

เงินกู้ได้เฉพาะส่วนต่าง หรือยอมให้ลูกหนี้ยกเอาส่วนของตนที่เป็นเจ้าหนี้ธนาคารมาหักกลบลบหนี้ได้ ซึ่งหนี้ส่วนที่หักกลบลบไปนั้นระงับไป

(2.1.3) กรณีผู้ซื้อทรัพย์สินทั้งหมดของคนล้มละลายโดยสุจริต ชุณนาง ผู้บริหารความยุติธรรมถือว่า ไม่อาจอ้างสิทธิที่ได้รับจากผู้ล้มละลายต่อจำเลย โดยมีได้หักกลบลบหนี้ กับส่วนที่จำเลยเป็นเจ้าหนี้ผู้ล้มละลายก่อน

(2.2) การยกข้อต่อสู้เพราะมีข้อตกลงว่าไม่ต้องชำระหนี้ (pactum de non potendo) เป็นกรณีที่เจ้าหนี้ตกลงกับลูกหนี้ว่าจะไม่เรียกชำระหนี้ แต่เป็นข้อตกลงที่ไม่ได้ทำตามแบบ ที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น หากเจ้าหนี้ไปฟ้องเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ลูกหนี้ต้องชำระหนี้ ซึ่งชุณนาง ผู้บริหารความยุติธรรมเห็นว่าหากเป็นการไม่ยุติธรรมกับลูกหนี้ จึงให้ลูกหนี้ยกเอาข้อตกลงที่เจ้าหนี้จะ ไม่เรียกชำระหนี้ขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้ได้ เป็นผลให้เจ้าหนี้บังคับชำระหนี้กับลูกหนี้ไม่ได้ จึงเท่ากับว่าหนี้ นั้นระงับสิ้นไปนั่นเอง

(2.3) การยกข้อต่อสู้ที่มาจากประนีประนอมยอมความ (transactio) เป็นกรณีที่เจ้าหนี้ลูกหนี้ตกลงยอมสละข้อเรียกร้องบางอย่างที่มีต่อกันเพื่อระงับข้อพิพาทที่จะเกิดขึ้น โดยปรกติข้อตกลงดังกล่าวไม่สามารถบังคับได้ตามกฎหมายพลเมืองโรมัน หากไม่ได้ทำตามแบบที่ กฎหมายกำหนด แต่ชุณนางผู้บริหารความยุติธรรมเห็นว่า เพื่อความยุติธรรม เมื่อมีข้อตกลงอยู่ ก็ควร บังคับให้เป็นไปตามข้อตกลงนั้น จึงยอมให้ลูกหนี้ยกเอาข้อตกลงนี้ขึ้นต่อสู้เพื่อไม่ต้องชำระหนี้ให้แก่ เจ้าหนี้ได้ หนี้ก็ระงับสิ้นไปด้วย

(2.4) การยกข้อต่อสู้ที่มาจากเวลาที่กำหนดเวลาในการเรียกให้ชำระหนี้ ล่วงเลยนานเกินไป (praescriptio longi temporis) ปัจจุบันเรียกว่าขาดอายุความ เป็นกรณีที่ชุณนาง ผู้บริหารความยุติธรรมยอมให้ลูกหนี้ยกอายุความขึ้นต่อสู้ เมื่อหนี้บังคับชำระหนี้ตามกฎหมายไม่ได้ หนี้ของลูกหนี้เป็นอันระงับสิ้นไป

3.3 สัญญาประนีประนอมยอมความของตามกฎหมายประเทศอังกฤษ

การประนีประนอมยอมความตามกฎหมายประเทศอังกฤษมีพื้นฐานจากกฎหมายสัญญา ซึ่ง “ข้อพิพาท(dispute)” เป็นจุดประสงค์ของการประนีประนอมยอมความ กล่าวคือไม่จำเป็นว่าการ ประนีประนอมยอมความจะต้องมีการฟ้องร้องคดีขึ้นก่อน เพียงแต่มีข้อพิพาทเกิดขึ้นก็พอแล้ว อย่างไรก็ตาม ก็ดี ข้อพิพาทจะไม่เกิดขึ้นจนกว่าข้อพิพาทนั้นจะได้รับการยืนยันโดยคู่กรณีฝ่ายหนึ่งซึ่งขัดแย้งกับอีก ฝ่าย¹³ และบุคคลผู้ยืนยันสิทธิต้องมีความสุจริตในการยืนยันสิทธิ ดังนั้น ในการศึกษาจึงมีความจำเป็น

¹³ David Foskett, The Law and Practice of Compromise (London: Sweet & Maxwell, 1985), p.5.

ที่จะต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์การเกิดสัญญาประนีประนอมยอมความ ความสมบูรณ์ของสัญญา ประนีประนอมยอมความ ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ และการระงับของสัญญา ประนีประนอมยอมความ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบต่อไป

3.3.1 หลักเกณฑ์การเกิดสัญญา

1) คำเสนอ (Offer)

คำเสนอเป็นการแสดงเจตนาของบุคคลที่มีความชัดเจนแน่นอนว่ามีความประสงค์ที่จะผูกพันตามสิ่งที่ผู้ให้คำเสนอแสดงออกไป ส่วนการแสดงเจตนาที่ยังไม่ถึงขั้นที่จะผูกพันตามที่ได้แสดงเจตนา นั้น อาจเป็นเพียงคำเชิญชวนได้ เช่นการเชิญให้เข้าร่วมประกวดราคา การวางสินค้าจำหน่ายในห้างร้านโดยมีป้ายแสดงราคาที่แน่นอน เป็นต้น¹⁴

2) คำสนอง (Acceptance)

คำสนองที่จะก่อให้เกิดสัญญาได้นั้น ต้องตรงกับคำเสนอทุกประการ มิฉะนั้นคำสนองจะกลายเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ มีผลทำให้คำเสนอตกไป¹⁵ เช่นคดี *Azzarito v. Pinkett & Eastern British Road Service Ltd.* ปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีการเจรจาที่เป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างนายโจทก์ และผู้รับประกันภัยของจำเลยเกี่ยวกับข้อเรียกร้องจากการได้รับบาดเจ็บ นายจำเลยเสนอจ่าย 800 ปอนด์ สำหรับค่าเสียหายทุกอย่างและยุติการเรียกร้องของฝ่ายโจทก์ ต่อมาโจทก์พิจารณาค่าเสียหายพิเศษโดยประมาณ 384 ปอนด์ และความเสียหายทั่วไปจำนวน 400 ปอนด์ นายโจทก์จึงตอบไปยังจำเลยว่าลูกความของเขายอมรับที่ 800 ปอนด์ขึ้นไปเพื่อยุติข้อเรียกร้อง ซึ่งนายจำเลยได้ส่งเช็คกลับมาเป็นจำนวน 800 ปอนด์เต็มจำนวนเพื่อยุติข้อเรียกร้อง พร้อมคำถามที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับส่วนประกอบของเงินดังกล่าว ภายหลังมีการติดต่อทางจดหมายเพิ่มเติม นายจำเลยกล่าวว่าตนควรเตรียมเงินในจำนวนที่น้อยกว่าจำนวนที่นายโจทก์แสดง ซึ่งโจทก์ตัดสินใจไม่ยอมรับข้อเสนองและคืนเช็คจำนวน 800 ปอนด์ ศาลอุทธรณ์พิพากษาว่าการติดต่อกันทางจดหมาย ตีความได้ว่าไม่เกิดข้อตกลงที่โจทก์ต้องผูกพันในยอดเงินจำนวน 800 ปอนด์สำหรับความเสียหาย จดหมายฉบับแรกของนายโจทก์มีผลเท่ากับเป็นคำเสนอกลับมีผลว่าโจทก์ยอมรับยอดเงินจำนวน 800 ปอนด์ขึ้นไปเพื่อยุติข้อเรียกร้องทั้งหมดของเขา ซึ่งคำเสนอกลับไม่ได้รับการสนองโดยจำเลย¹⁶

¹⁴ พินัย ณ นคร, "หลักกฎหมายสัญญาของประเทศอังกฤษ ใน เล่าเรื่องเมืองคอน : พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อาจารย์ย่นกุล ณ นคร. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพรส มีเดีย จำกัด, 2542), หน้า 163-165.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า166.

¹⁶ David Foskett, The Law and Practice of Compromise, p.16.

ทั้งนี้ คำสนองต้องแสดงเจตนาว่าจะผูกพันตามคำเสนอนั้น โดยคำสนองจะต้องมีการสื่อคำสนองไปยังผู้เสนอ การเงียบไม่ถือเป็นคำสนอง แต่กรณีที่เป็นการโฆษณาเสนอว่าจะให้รางวัลยอมเป็นที่เข้าใจได้ว่าเมื่อมีการกระทำตามที่โฆษณาแล้วก็ถือว่าสนองรับแล้ว ไม่ต้องสื่อคำสนอง ทั้งนี้ คำสนองต่อคำเสนอนั้นมีทั้งเฉพาะต่อบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้าและต่อบุคคลที่อยู่ห่างไกล¹⁷ ดังนี้

2.1) การสื่อคำสนองต่อผู้เสนอที่อยู่เฉพาะหน้า

กล่าวคือ คำสนองมีผลเมื่อผู้เสนอได้รับคำสนองนั้น ซึ่งสามารถตอบโต้ได้ทันทีทันใด

2.2) การสื่อคำสนองไปยังบุคคลซึ่งอยู่ห่างไกลโดยระยะทาง

ประเทศอังกฤษมีหลักที่เรียกว่า Postal Rule กล่าวคือ คำสนองที่ส่งไปยังคู่กรณีอีกฝ่ายจะมีผลได้ส่งคำสนองไปโดยไม่จำเป็นว่าคู่กรณีอีกฝ่ายนั้นได้รับคำสนองนั้นหรือไม่ เนื่องจากผู้เสนอจะต้องรับความเสี่ยงเอง และหากประสงค์จะลดความเสี่ยงอาจกำหนดวิธีการสื่อคำสนองเป็นพิเศษ เช่น กำหนดในข้อสัญญาว่า “การใช้สิทธิเลือกซื้อต้องกระทำโดยการแจ้งให้ผู้เสนอทราบเป็นหนังสือในเวลาใดภายในหกเดือนนับแต่วันทำสัญญานี้” เป็นต้น

3) เจตนาในการผูกนิติสัมพันธ์ (Intention to be Legally Bound)

ในการพิจารณาของศาลจะมีการตรวจสอบวัตถุประสงค์ของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายในการแสดงเจตนา โดยพิจารณาจากการกระทำที่แสดงออกมาถึงความตั้งใจที่จะทำสัญญา เช่น คดี *Upfield v. Marshall* คู่สัญญาในข้อพิพาทเกี่ยวกับยอดเงินที่ค้างชำระ จำเลยแจ้งยอดชำระต่อโจทก์เป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมเช็ค เพื่อยุติข้อพิพาท โจทก์ขึ้นเงินและไม่ตอบกลับภายใน 7 สัปดาห์ เมื่อทนายความโจทก์ได้ตอบกลับเป็นลายลักษณ์อักษรว่า เงินดังกล่าวไม่ใช่การยอมรับเงินการชำระหนี้เต็มจำนวนและครั้งสุดท้าย ศาลอุทธรณ์พิพากษาว่า การขึ้นเงินด้วยเช็คถือว่าการเป็นคำสนองต่อคำเสนอ และมีความผูกพันเป็นคำสัญญา¹⁸

แต่ในบางกรณีการกระทำที่แสดงออกมาไม่ชัดเจน จึงต้องพิจารณาถึงเจตนาที่แท้จริงด้วย เพื่อให้ทราบถึงเจตนาที่แท้จริงในการที่จะผูกพันกันตามกฎหมาย ซึ่งหากศาลเห็นว่าคู่สัญญามีเจตนาที่จะผูกนิติสัมพันธ์กัน ศาลจะเคารพในเจตนาของคู่สัญญาและวินิจฉัยเพื่อให้สัญญานั้นสมบูรณ์¹⁹

¹⁷ ดร.พินัย ฌ นคร, "หลักกฎหมายสัญญาของประเทศไทย" เล่าเรื่องเมืองคอน: พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อาจารย์บุญกุล ฌ นคร, หน้า167-169.

¹⁸ David Foskett, *The Law and Practice of Compromise*, p.17.

¹⁹ กัณณิกา เรื่องนิติวิธี, "หลัก Consideration ตามกฎหมาย: ศึกษาความสัมพันธ์ในการใช้บังคับ" (ปริยญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต, นิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543). หน้า 44-45.

4) หลักสิ่งตอบแทน (Consideration)

สิ่งตอบแทนคือ สิ่งใดๆที่เกิดจากผู้รับคำมั่นสัญญาได้มอบไว้ให้แก่ผู้ให้สัญญา เพื่อตอบแทนสำหรับคำมั่นสัญญานั้น ซึ่งสิ่งนี้อาจจะอยู่ในรูปของการกระทำการ หรือละเว้นการกระทำการ หรือการสัญญาว่าจะกระทำการ หรือการสัญญาว่าจะงดเว้นการกระทำการ²⁰ แต่โดยสภาพของสิ่งตอบแทนจะต้องมีคุณค่าเพียงพอที่จะบังคับคำมั่นสัญญานั้นได้ โดยเรียกสิ่งตอบแทนว่า “ผลประโยชน์” และถ้าผู้รับคำมั่นสัญญาได้ชำระหนี้ หรือปฏิบัติตามสิ่งตอบแทนที่ตกลงตามสัญญาแล้ว ผู้ให้คำมั่นสัญญากลับหลีกเลี่ยงที่จะปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ตนให้ กรณีนี้ ผู้รับคำมั่นสัญญา ย่อมได้รับความเสียหายจากความไว้วางใจในคำมั่นสัญญานั้น จึงถือได้ว่ามีสิ่งตอบแทนที่มีผลตามกฎหมาย สำหรับการบังคับคำมั่นกล่าวด้วย และเรียกสิ่งตอบแทนในความหมายลักษณะนี้ว่า “ความไว้วางใจที่ก่อภาระ”²¹

สัญญาจะมีผลบังคับได้ต่อเมื่อคู่สัญญาทำการตกลงให้ “สิ่งตอบแทน” (Consideration) ต่อกัน แม้ว่าคู่สัญญาจะมีการตกลงเสนอสนองต้องตรงกันแล้วก็ตามแต่ถ้าไม่มีสิ่งตอบแทน สัญญานั้นอาจจะไม่มีผลบังคับ การให้สิ่งตอบแทนนี้มีความหมายถึง คำมั่นสัญญา ที่ผู้รับคำมั่นสัญญาให้ต่อผู้ให้คำมั่นสัญญา เมื่อผู้ให้คำมั่นสัญญาให้สิ่งตอบแทนสำหรับคำมั่นสัญญานั้น²² โดยสิ่งตอบแทนต้องมาจากฝ่ายที่ประสงค์บังคับสัญญา (Consideration must move from the promisee) ในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ สิ่งตอบแทนคือ การงดเว้นตามสัญญาหรือตามข้อเท็จจริงของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งที่จะปฏิบัติตามต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายเพื่อเป็นการตอบแทน (in return) สำหรับการกระทำตามสัญญาหรือตามข้อเท็จจริงโดยคู่สัญญาอีกฝ่าย ทั้งนี้บางการกระทำ อาจเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียกร้อง หรือสร้างความเสียหายแก่ผู้กระทำการ (performer) หรือทั้งคู่ และการงดเว้นตามสัญญาหรือตามข้อเท็จจริง อาจจะเป็นในช่วงเวลาเฉพาะ หรือไม่มีกำหนดเวลาก็ได้²³

ตัวอย่างของการงดเว้นตามสัญญา เกิดขึ้นเพื่อตอบแทนคำมั่นสัญญา เช่นเจ้าหนึ่งงดเว้นจากการดำเนินการตามกฎหมายเพื่อเรียกเก็บหนี้โดยทันที และให้ลูกหนี้ตามคำมั่นสัญญาเสนอราคาทรัพย์สินต่อเจ้าหนี้ในการใช้หนี้

ตัวอย่างของการงดเว้นตามข้อเท็จจริง เกิดขึ้นเมื่อเจ้าหนึ่งงดเว้นตามข้อเท็จจริงจากการดำเนินคดีเรียกหนี้ตามกฎหมายในทันที แม้ว่าไม่ได้อยู่ในระหว่างการปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา

²⁰ พินัย ฌ นคร, "หลักกฎหมายสัญญาของประเทศอังกฤษ," เล่าเรื่องเมืองคอน : พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อาจารย์บุญกุล ฌ นคร, หน้า178.

²¹ กัณณิกา เรื่องนิติวิธี, "หลัก Consideration ตามกฎหมายอังกฤษ:ศึกษาความสัมพันธ์ในการบังคับใช้," หน้า 89.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 50-51.

²³ David Foskett, The Law and Practice of Compromise, pp.9-10.

เพื่อให้เกิดผลนั้น บนฐานที่ลูกหนี้สัญญาว่าจะกำหนดราคาทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้ การละเว้นตามข้อเท็จจริงก่อให้เกิดสิ่งตอบแทนแลกกับค้ำประกันสัญญาของลูกหนี้ แต่ต้องสามารถอ้างอิงค้ำประกันสัญญาของลูกหนี้ และเกิดจากการร้องขอโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายจากลูกหนี้²⁴

โดยทั่วไปความได้สัดส่วนของสิ่งตอบแทนที่ได้รับหรือเป็นที่ยอมรับไม่เป็นปัญหา แต่สิ่งตอบแทนนั้นต้องมีจริง กฎหมายสัญญาทั่วไปกำหนดว่าสิ่งตอบแทนที่ได้ให้ก่อนมีข้อตกลงไม่ใช่สิ่งตอบแทน เว้นแต่เมื่อมีการร้องขอจากผู้ให้ค้ำประกันสัญญา ซึ่งการงดเว้นฟ้องร้องดำเนินคดีในข้อเท็จจริงจะก่อให้เกิดสิ่งตอบแทน ถ้าดำเนินการตามคำร้องขอของลูกหนี้ ดังนั้นการงดเว้นตามข้อเท็จจริงจากการติดตามหนี้ที่เกิดขึ้นจะเป็นสิ่งตอบแทนที่ชอบด้วยกฎหมายแลกกับค้ำประกันสัญญาของลูกหนี้ เช่นการให้หลักประกันสำหรับค้ำประกันสัญญา และเป็นผลจากคำร้องขอโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายของลูกหนี้²⁵

อย่างไรก็ดี ถ้าฝ่ายหนึ่งไม่ได้ทำอะไรมากไปกว่าที่ถูกเรียกร้องให้ทำตามกฎหมาย กรณีนี้ไม่ถือว่ามีสิ่งตอบแทน แต่ถ้ามีการทำสิ่งทีนอกเหนือจากภาระผูกพันตามกฎหมาย หรือมีการดำเนินการที่เสี่ยงเป็นพิเศษ อาจถือเป็นสิ่งตอบแทนที่มีคุณค่า²⁶ ในกรณีข้อตกลงชำระหนี้บางส่วนของลูกหนี้ไม่ผูกพันเนื่องจากลูกหนี้ไม่มีสิ่งตอบแทน แต่ถ้าลูกหนี้ให้บางสิ่งบางอย่างนอกเหนือจากการชำระหนี้บางส่วน เช่นจ่ายในเวลา หรือสถานที่ที่แตกต่าง หรือสกุลเงินที่แตกต่าง ก็เป็นสิ่งตอบแทนที่เพียงพอแล้ว²⁷ ซึ่งการที่เจ้าหนี้ละเว้นการฟ้องคดีโดยได้รับชำระหนี้ล่าช้าลง ลูกหนี้ได้รับหรืออาจได้รับประโยชน์ ถือว่าเป็นสิ่งตอบแทนที่มีคุณค่าสำหรับคำสัญญา²⁸

แต่มีบางกรณีที่ศาลปฏิเสธการมีอยู่ของสิ่งตอบแทนเช่น การงดเว้นจากการติดตามสิทธิเรียกร้องโดยผู้อ้างสิทธิโดยไม่มีมูล หรือเป็นการหาเรื่อง หรือเป็นการฟุ่มเฟือย การงดเว้นในการเรียกร้องสิทธิอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย การงดเว้นซึ่งในสิ่งที่ต้องห้ามตามกฎหมาย หรือขัดกับนโยบายสาธารณะ เป็นต้น

²⁴ Ibid., p.10.

²⁵ Ibid., pp.12.

²⁶ Kenneth Scott, *Chitty on Contract*, 21 ed. (London: Sweet & Maxwell Limited, 1955).p.95.

²⁷ David Foskett, *The Law and Practice of Compromise*, pp.11-13.

²⁸ Kenneth Scott, *Chitty on Contract*, p.49.

ทั้งนี้ ในการประนีประนอมยอมความโดยการละเว้นการดำเนินคดีคู่กรณีอาจไม่ต้องยอมรับข้อเรียกร้องของอีกฝ่ายก็ได้ เพียงแต่ตกลงทำหรือให้คำสัญญาบางอย่าง หากคู่กรณีอีกฝ่ายจะละทิ้งข้อเรียกร้องนั้น²⁹

3.3.2 ความสมบูรณ์แห่งสัญญาประนีประนอมยอมความ

เมื่อคู่สัญญาได้ดำเนินการเพื่อให้สำเร็จเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความที่ชอบด้วยกฎหมายตามความต้องการของกฎหมายแล้ว แต่ยังมีกรณีที่อยู่ภายใต้กฎหมายสัญญาทั่วไป ซึ่งทำให้ข้อตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความไม่อาจสำเร็จได้ ได้แก่

(1) การไร้ความสามารถของคู่สัญญา (Incapacity)

หลักทั่วไปเกี่ยวกับความสามารถในการทำสัญญาคือ บุคคลธรรมดาที่เข้าทำสัญญาต้องมีจิตใจที่ปกติ มีสติ และเป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว³⁰ การเข้าทำสัญญาประนีประนอมยอมความโดยผู้เยาว์ทำให้ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ อย่างไรก็ตามผู้เยาว์อาจดำเนินการทางกฎหมายได้โดยผู้ปกครองทำการแทน ซึ่งรวมถึงการประนีประนอมยอมความในศาล และในกรณีนี้ยังรวมถึงผู้บกพร่องทางจิตซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่มีความสามารถในการจัดการกิจการของตนได้ด้วย³¹ และรวมถึงบุคคลผู้ไม่ใช่ผู้บกพร่องทางจิต แต่ในขณะที่ทำสัญญาบุคคลผู้นั้นไม่มีความสามารถในการเข้าใจสิ่งที่กำลังกระทำซึ่งอาจจะเป็นเพราะความผิดปกติทางจิต หรือความมึนเมา และคู่สัญญาผู้ถึงเหตุนี้ก็อาจระงับสัญญาได้³²

(2) การสำคัญผิด (Mistake)

การสำคัญผิดอาจเกิดขึ้นได้ระหว่างการสำคัญผิดร่วมกัน กับการสำคัญผิดฝ่ายเดียวโดย

(ก.) การสำคัญผิดร่วมกัน(mutual or common mistake) เกิดเมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงกันบนข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกต้องโดยสำคัญผิดว่าถูกต้อง

(ข.) การสำคัญผิดฝ่ายเดียว(unilateral mistake) เกิดเมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเข้าใจผิดเกี่ยวกับเนื้อหาหรือลักษณะของสัญญาผิดไปจากความเป็นจริง สำหรับการสำคัญผิดในกรณีของสัญญาประนีประนอมยอมความมีดังนี้

²⁹ M.A.A.G.GUEST, Anson's Law of Contract, 23 ed. (Great Britain: Vivian Ridler, 1973)., p.95.

³⁰ Paul Richards, Law of Contract (London: Pitman Publishing, 1995).,p.81.

³¹ David Foskett, The Law and Practice of Compromise, p.26.

³² Ibid., p.27.

(ก) การสำคัญผิดร่วมกัน(mutual or common mistake) การสำคัญผิดในข้อเท็จจริงที่เป็นฐานของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย จะทำให้ข้อตกลงเป็นโมฆะ ซึ่ง Kay L.J. กล่าวในคำพิพากษาคดี Huddersfield Banking Co.Ltd. v. Henry lister & Son Ltd., ว่า “ตามหลักทั่วไปและคำพิพากษา เมื่อศาลพบว่าข้อตกลงระหว่าง คู่สัญญาเกิดจากความสำคัญผิดร่วมกันในข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญ ศาลอาจยกเลิกสัญญานั้น”³³

กรณีผู้เช่าซื้อรถยนต์ได้ทำสัญญาประกันรถยนต์กับบริษัท ประกันภัยในวงเงินประกันจำนวนที่จำกัด แบบฟอร์มของคำขอประกันภัยมีการแสดงข้อเท็จจริงอัน เป็นเท็จ แต่ผู้ขอประกันได้ให้ข้อเท็จจริงโดยสุจริต เมื่อรถยนต์เกิดอุบัติเหตุ ผู้เอาประกันภัยเรียกร้อง เงินประกันตามวงเงินประกัน บริษัทประกันภัยขอประนีประนอมยอมความโดยจ่ายเงินเพียงบางส่วน ภายหลังต่อมาบริษัทประกันภัยพบว่าผู้เอาประกันภัยได้ให้ข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จ จึงฟ้องเรียกเงิน ประกันคืน โดยอ้างว่าสัญญาประนีประนอมยอมความจ่ายเงินประกันได้ทำโดยสำคัญผิดร่วมกันทั้ง สองฝ่าย เนื่องจากผู้เอาประกันตนไม่ทราบว่าตนได้ให้ข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จ ศาลอุทธรณ์พิพากษาโดย เสียข้างมากกว่าการประนีประนอมยอมความตามข้อเรียกร้องควรยกเลิกตั้งแต่คู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ดำเนินต่อไปบนสมมติฐานที่ผิดพลาดและสำคัญผิดว่าข้อเรียกร้องถูกต้องตามกฎหมายและบังคับได้³⁴

(ข) การสำคัญผิดเพียงฝ่ายเดียว (unilateral mistake) ผลของ การทำสัญญาประนีประนอมยอมความโดยการสำคัญผิดของคู่สัญญาเพียงฝ่ายเดียว โดยที่อีกฝ่ายรับรู้ ถึงความสำคัญผิดนั้น อาจทำให้สัญญาประนีประนอมยอมความนั้นไร้ผล

อย่างไรก็ดี การสำคัญผิดเพียงฝ่ายเดียวที่จะยกเลิกสัญญา ประนีประนอมยอมความได้ เกิดขึ้นเมื่อคู่สัญญาฝ่ายที่ลงนามในเอกสารสัญญาประนีประนอมยอม ความ เข้าใจความหมายต่างจากที่ได้ตั้งใจไว้ว่าจะผูกพัน แต่ถ้าอ้างว่าไม่ได้อ่านข้อตกลงหรือไม่เข้าใจ ข้อตกลงหรือผลของข้อตกลงนั้น กรณีนี้อ้างไม่ได้ หรือในกรณีสำคัญผิดว่าได้มีการทำสัญญา ประนีประนอมยอมความในทุกเรื่องแต่อีกฝ่ายเข้าใจว่าทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพียงเรื่อง เดียว ศาลอุทธรณ์พิพากษาว่าไม่เกิดข้อตกลงขึ้น หรือกรณีที่มีการตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร ถ้าเกิด ความสำคัญผิดร่วมกันระหว่างคู่สัญญาศาลอาจมีคำสั่งให้แก้ไข แต่ถ้าความไม่ถูกต้องของเอกสารเกิด จากความสำคัญผิดของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง โดยที่คู่สัญญาอีกฝ่ายทราบถึงความสำคัญผิดและไม่แก้ไข ความสำคัญผิดนั้น ศาลสามารถสั่งแก้ไขได้³⁵

³³ Ibid., pp.29-30.

³⁴ Magee v. Pennie Insurance Co.Ltd.

³⁵ David Foskett, The Law and Practice of Compromise, pp.32-34.

(3) การให้ข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จ (Misrepresentation)³⁶

การแสดงข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกต้องก่อนทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความจากการแสดงข้อเท็จจริงที่เป็นเท็จนั้น ย่อมทำให้สัญญาประนีประนอมยอมความตกเป็นโมฆะ

เบื้องต้นการไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญจะไม่ก่อให้เกิดเป็นการให้ข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จ เว้นแต่ทำให้สิ่งที่แสดงออกเป็นเท็จ แต่ประเภทของสัญญาที่เรียกว่า สัญญาที่มีความสุจริตอย่างยิ่ง (uberrimae fidei) ต้องมีการเปิดเผยข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญ การไม่เปิดเผยทำให้สัญญาดังกล่าวเป็นโมฆะ ซึ่งเดิมสัญญาประนีประนอมยอมความก็เป็นสัญญาประเภทนี้ แต่ต่อมาไม่ได้จัดสัญญาประนีประนอมยอมความเข้าอยู่ในสัญญาประเภทนี้ คดีที่ยอมรับว่าการประนีประนอมยอมความไม่ต้องมีความสุจริตอย่างยิ่งคือ คดี *Turner v. Green*³⁷ กล่าวคือก่อนที่นายความจะดำเนินการประนีประนอมยอมความในนามของลูกค้า นายโจทก์ได้รับข้อมูลของกระบวนการทางกฎหมายซึ่งทำให้การประนีประนอมยอมความทำให้เกิดความเสียหายสำหรับจำเลย แต่นายโจทก์เก็บข้อมูลไว้ กรณีนี้ถือว่าการเจียบของนายความไม่เป็นเหตุเพียงพอสำหรับการปฏิเสธคำพิพากษาให้บังคับให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขในสัญญา แต่คดีที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของผู้เยาว์ยังมีการสนับสนุนว่าการประนีประนอมยอมความเป็นสัญญาที่ต้องมีความสุจริตอย่างยิ่ง เนื่องจากเกี่ยวข้องกับสิทธิในการประนีประนอมยอมความของแต่ละข้อพิพาทภายใต้เจตจำนงหรือการยุติข้อพิพาท

การประนีประนอมยอมความด้วยการชำระหนี้ ถือว่าสามารถใช้บังคับได้อย่างเฉพาะเจาะจง แม้ว่าจะมีการปิดบังข้อเท็จจริงในส่วนที่เป็นสาระสำคัญไปก่อนที่จะมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความโดยฝ่ายที่ขอให้มีการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง หรือคดี *Wales v. Wadham* ที่ศาลเห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ใช่สัญญาที่มีความสุจริตอย่างยิ่ง เนื่องจากในข้อเท็จจริง คู่สัญญาไม่ได้ยืนยันในการเปิดเผยข้อมูลทั้งหมด

การปิดบังข้อเท็จจริงหรือเอกสาร ซึ่งถ้าการมีอยู่ของข้อเท็จจริงหรือเอกสารถูกเปิดเผยจะทำให้การเรียกร้องให้ดำเนินการของผู้เรียกร้องกลายเป็นการเรียกร้องที่ไม่มีมูล สัญญาประนีประนอมยอมความนั้นตกเป็นโมฆะ ทั้งนี้ มี 2 กรณีที่ถูกเรียกร้องให้มีการเปิดเผยข้อเท็จจริงทั้งหมดคือการประนีประนอมยอมความของข้อพิพาทระหว่างหุ้นส่วน และการประนีประนอมยอมความที่เกี่ยวกับการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน

³⁶ Ibid., pp.35-39.

³⁷ M P. Furmston, *Law of Contract*, 12 ed. (1991: Butterworth&Co, 1991). p.273.

โดยทั่วไปการกล่าวอ้างความเชื่อโดยไม่มีมูล ซึ่งทำให้เกิดสัญญา ไม่ใช่การให้ข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จที่ก่อให้เกิดผล แต่ถ้าบุคคลนั้นแสดงออกว่าเขาถือความเชื่อนั้นในขณะที่ข้อเท็จจริงไม่ใช่ดังที่กล่าวอ้าง เมื่อนั้นเป็นการแสดงออกที่หลอกลวง เส้นแบ่งระหว่างการยืนยันความเชื่อและข้อเท็จจริงอาจยากในการตัดสิน เช่น คดี Gilbert v. Endean เป็นกรณีที่โจทก์ได้รับคำพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้ หลังจากนั้นโจทก์ได้ตกลงยอมรับชำระหนี้ที่น้อยกว่าคำพิพากษาบนฐานการแสดงออกของลูกหนี้ว่ามีฐานะยากจน แม้ว่าจะมีบิดาร่ำรวย แต่บิดาไม่ช่วยเหลือ อย่างไรก็ตาม ก่อนลงนามในสัญญาประนีประนอมยอมความ บิดาลูกหนี้ตาย ทนายลูกหนี้ทราบข้อเท็จจริงนี้ แต่ละเลยไม่เปิดเผยต่อทนายของผู้เรียกร้อง ซึ่งศาลอุทธรณ์พิพากษาว่าการละเลยที่จะบอกกล่าวถึงสถานะก่อนลงนามในสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นการให้ข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จ

การกล่าวอ้างเจตนาของการกระทำในอนาคตไม่ใช่การแสดงข้อเท็จจริง เว้นแต่เป็นเจตนาของบุคคลที่ได้ทำการประกาศไว้ และในขณะนั้นเกิดสิ่งโดยตรงข้ามกับการประกาศ ดังนั้น บุคคลที่จะเจรจาเพื่อประนีประนอมยอมความ ต้องมีเจตนาที่ถูกต้องและซื่อสัตย์ แต่ก่อนที่สัญญาประนีประนอมยอมความจะได้ข้อสรุป การเปลี่ยนแปลงความคิดของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่อยู่ภายใต้หน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยต่อคู่สัญญาอีกฝ่าย

อย่างไรก็ดี มีคำพิพากษาที่ให้ความเห็นว่าการให้ข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จโดยเจตนาอาจทำให้เกิดสิทธิในการเพิกถอนสัญญาประนีประนอมยอมความได้ เช่นคดี Dietz v. Lenning Chemicals Ltd. หญิงหม้ายใช้สิทธิเรียกร้องในนามตัวเองและลูกเกี่ยวกับความตายของสามี มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ก่อนศาลมีคำสั่งอนุญาต ซึ่งในเวลาที่เกิดคดีขึ้นนั้นหญิงหม้ายไม่ได้สมรสใหม่แต่ก่อนที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต หญิงหม้ายสมรสใหม่แต่ไม่ได้บอกทนาย และศาลเชื่อว่าหญิงหม้ายไม่ได้แต่งงานใหม่ ซึ่ง The House of Lords พิพากษาว่าการไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสถานะ แม้ว่าไม่เจตนา และการใช้นามสกุลเดิมในการดำเนินคดีก็เป็นการให้ข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จ หรือในคดี Re Robert ทนายความไม่อ่านหรือไม่เข้าใจความเห็นของที่ปรึกษาในข้อเท็จจริงเฉพาะ จึงมีการให้ข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จ ซึ่งมีผลต่อผู้รับมรดกที่ทนายความได้ให้คำแนะนำ และด้วยความเชื่อถือ สิ่งที่ถูกแสดงออกนำไปสู่การทำสัญญาประนีประนอมยอมความเกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์กับผู้รับมรดกรายอื่น ศาลอุทธรณ์พิพากษาว่าสัญญาประนีประนอมยอมความควรถูกยกเลิก

ทั้งนี้ หลักความยุติธรรม (The principal equity) ได้เข้ามาช่วยในกรณีการให้ข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จ (misrepresentation) ไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จอันเนื่องมาจากกลฉ้อฉล, ความประมาท หรือไม่เจตนา ย่อมสามารถยกเลิกสัญญา (rescission) ได้ ถ้าคู่สัญญาที่ถูกหลอกหรือไม่เจตนาไม่ได้รับรองสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น หรือ มีความผิดอันเนื่องมาจากความล่าช้าเกินสมควร หรือ การกลับสู่สภาพเดิมไม่อาจเป็นไปได้ ศาลจะได้ยกเลิกสัญญา

และมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอนุญาต ซึ่งเป็นจุดประสงค์ในทางปฏิบัติของสัญญาประนีประนอมยอมความในเรื่องการเยียวยา

(4) การข่มขู่และการใช้อิทธิพลที่ไม่เหมาะสม

โดยทั่วไปการข่มขู่คู่สัญญาทำให้สัญญานั้นเสียไปตามกฎหมาย common law ซึ่งการข่มขู่มีหลายรูปแบบเช่น

(4.1) การข่มขู่ว่าจะดำเนินคดีตามกฎหมาย³⁸

การข่มขู่ว่าจะดำเนินคดีตามกฎหมายในกรณีนี้ที่อาจทำให้ลูกหนี้มีความรับผิดทางกฎหมายในทางอาญา เช่นในฐานะลูกหนี้บริษัท หรือกรรมการบริษัท ดำเนินการยกยอกทรัพย์บริษัทเป็นของตน การข่มขู่ว่าจะดำเนินคดีแพ่ง ไม่ทำให้สัญญาประนีประนอมยอมความเป็นโมฆะ

ส่วนสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำโดยไม่มีมูลความจริง และการข่มขู่เพื่อให้ปฏิบัติตามข้อเรียกร้องนั้นทำให้สัญญาประนีประนอมยอมความเป็นโมฆะ

(4.2) การข่มขู่ด้วยการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย³⁹

สัญญาประนีประนอมยอมความที่เกิดโดยการข่มขู่ให้ทำหรือละเว้นจากการกระทำบางสิ่งบางอย่างซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือละเว้นจากการกระทำ เมื่อการตกลงของคู่สัญญาไม่มีทางเลือก ข้อตกลงนั้นจะถูกยกเลิก เช่น คดี Ormes v. Beadel ช่างรับเหมาก่อสร้าง ซึ่งในระหว่างการก่อสร้างอาคารได้เรียกร้องค่าจ้างที่ต้องจ่ายคนงานอย่างเร่งด่วน แต่สถาปนิกขู่ว่าจะไม่จ่ายเว้นแต่จะมีการยกเลิกสัญญาในข้อที่เสียเปรียบอย่างเห็นได้ชัด ข้อตกลงดังกล่าวถูกยกเลิก

(4.3) การข่มขู่ทางเศรษฐกิจ (economic duress)

เป็นการข่มขู่ในลักษณะที่ขู่ว่าจะทำให้เกิดความเสียหายต่อธุรกิจของผู้ถูกข่มขู่ เช่น คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งข่มขู่คู่สัญญาอีกฝ่ายว่าจะไม่ปฏิบัติตามสัญญา ถ้าไม่แก้ไขข้อสัญญา เป็นต้น⁴⁰ ทำให้ความยินยอมเป็นโมฆะ อย่างไรก็ตาม การกดดันทางเศรษฐกิจไม่เพียงพอที่จะทำให้สัญญาตกเป็นโมฆะ แต่ผู้ถูกกดดันนั้นต้องไม่มีทางเลือกอื่นแล้วด้วย⁴¹

สำหรับ การใช้อิทธิพลที่ไม่เหมาะสม และการกดดันจนทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายเสียเปรียบอย่างเห็นได้ชัดอาจทำให้สัญญานั้นเสียไปตามหลัก equity ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริง

³⁸ Ibid.,pp.40

³⁹ Ibid.,p.41

⁴⁰ พินัย ฌ นคร, "หลักกฎหมายสัญญาของประเทศอังกฤษ," เล่าเรื่องเมืองคอน : พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อาจารย์บุญกุล ฌ นคร, หน้า 225-226.

⁴¹ David Foskett, *The Law and Practice of Compromise*, p. 42.

แต่ละกรณีว่าศาลจะเห็นว่ากรณีใดเป็นการใช้สิทธิพลที่ไม่เหมาะสม ศาลจะเข้ามาแทรกแซงถ้าความไม่เป็นธรรมนั้น ทำให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่าย แต่กรณีที่สัญญาประนีประนอมยอมความทำขึ้นอันเนื่องจากความโง่เขลา หรือไม่รอบคอบ ไม่สามารถยกเลิกสัญญาได้⁴²

(5) การกระทำที่ไม่ชอบกฎหมาย⁴³

หลักทั่วไปศาลจะไม่บังคับสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากสัญญาประนีประนอมยอมความมีส่วนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลมีอำนาจตัดส่วนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของข้อตกลงออกได้ เช่น การตกลงเลือกศาลเองเมื่อเกิดข้อพิพาทตกเป็นโมฆะ หรือการตกลงจ่ายเงินเพื่อตอบแทนที่อีกฝ่ายไม่ขัดขวางการชำระหนี้ในคดีล้มละลายศาลอุทธรณ์พิพากษาว่าข้อตกลงดังกล่าวบังคับไม่ได้ หรือการประนีประนอมยอมความที่ได้รับมอบหมายจากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งให้ดำเนินการโดยตัวแทนผู้รับมอบอำนาจก็มีผลประโยชน์ในงานที่ได้รับมอบหมายสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวเป็นโมฆะ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ความไม่ชอบด้วยกฎหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความที่เกี่ยวกับข้อพิพาทมี 2 ประการคือ

(5.1) สัญญาประนีประนอมยอมความที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น นาย ก และนาย ข พินาศกัน นาย ก ตกลงจะไม่ดำเนินคดีกับ นาย ข เพื่อตอบแทนที่นางวางเพลิงโรงเก็บของของ นาย ค เพื่อนบ้าน กรณีนี้เป็นการทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายบนข้อพิพาทที่ชอบด้วยกฎหมาย

(5.2) สัญญาประนีประนอมยอมความที่เกิดจากข้อพิพาทที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น นาย ก และนาย ข เล่นพนันกัน โดย นาย ก จะได้เงิน 100 ปอนด์ ถ้านาย ก ชนะ ซึ่งต่อมานาย ก ชนะพนัน นาย ข ถูกบังคับให้จ่ายเงิน 100 ปอนด์ ภายใต้ข้อตกลงดังกล่าวภายใน 7 วัน นาย ข ปฏิเสธ แต่นาย ข ตกลงว่าจะยกเก้าอี้โบราณให้นาย ก ภายใน 14 วัน กรณีดังกล่าวข้อตกลงเดิมเป็นข้อตกลงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และสิ่งตอบแทนสำหรับสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำภายหลังคือการละเว้นการติดตามหนี้การพนัน ซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(6) ข้อความในสัญญาประนีประนอมยอมความ

ตามกฎหมายสัญญาทั่วไป นอกจากข้อความในสัญญาที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ได้ตกลงกันแล้วมีความผูกพันเป็นหนี้ และไม่เป็นสัญญาถ้าข้อความที่เป็นสาระสำคัญไม่ถูกกำหนดไว้และเอกสารไม่มีการทำให้ชัดเจน⁴⁴

⁴² Ibid., p.43.

⁴³ Ibid., pp.45-48.

⁴⁴ Ibid., pp.19.

นอกจากนี้คู่สัญญาอาจประนีประนอมยอมความแบบมีเงื่อนไข เช่นไม่ชำระหนี้จนกว่าเงื่อนไขจะสำเร็จ กล่าวคือจะเกิดความผูกพันเป็นหนี้ระหว่างคู่สัญญาเมื่อเงื่อนไขสำเร็จหรือตกลงให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งซึ่งจะผูกพันเป็นหนี้ทันที แต่การประนีประนอมยอมความขั้นสุดท้ายยังขึ้นอยู่กับ การดำเนินการตามเงื่อนไขอื่นๆ เช่น นาย ก อาจตกลงกับ นาย ข ว่า นาย ก จะยอมรับเงินจำนวน 1,000 ปอนด์ เพื่อยุติการเรียกร้องในค่าเสียหายในการผิดนัดชำระหนี้ ถ้า นาย ข จ่ายเงินต่อศาลภายใน 28 วัน ซึ่ง นาย ก จะไม่ได้รับอนุญาตให้กลับไปสู่ข้อเรียกร้องเดิม トラบเท่าที่ นาย ข มีโอกาสดำเนินการตามเงื่อนไข ดังนั้น ถ้า นาย ข สามารถชำระเงินได้ตามเงื่อนไข สัญญาประนีประนอมยอมความเป็นอันเด็ดขาด⁴⁵

บางกรณีคู่สัญญาอาจผูกพันในสัญญาประนีประนอมยอมความในทันที ซึ่งจะยังคงผูกพันจนกว่าจะดำเนินการสำเร็จตามเงื่อนไข เช่นคู่พิพาทมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับทรัพย์สิน จึงตกลงประนีประนอมยอมความกับอีกฝ่าย โดยตกลงจ่ายเงินภายในเวลาที่กำหนดหลังจากที่ขายทรัพย์สินได้ คู่สัญญาตกลงว่าจะไม่ผูกพันในยอดเงินถ้าทรัพย์สินมีการเปลี่ยนเป็นเงินสดได้น้อยกว่าราคาที่กำหนดไว้ ดังนั้น คู่สัญญาในข้อเรียกร้องการชำระหนี้ อาจตกลงว่าเจ้าหนี้จะต้องเห็นชอบในการตัดสินใจสำหรับจำนวนหนี้ทั้งหมด ภายใต้ข้อกำหนดว่าลูกหนี้ อาจชำระหนี้ น้อยกว่าข้อเรียกร้องภายในระยะเวลาที่กำหนด หากผิดนัดไม่ชำระ เจ้าหนี้สามารถบังคับชำระหนี้ได้เต็มจำนวนซึ่งแสดงให้เห็นว่า ข้อตกลงในการประนีประนอมยอมความควรจะมี ความชัดเจนเพียงพอ และครบถ้วนสำหรับ ผลกระทบที่จะได้รับ⁴⁶

สำหรับการประนีประนอมยอมความบางส่วนของข้อพิพาทสามารถทำได้ หมายถึงคู่สัญญาตกลงแบ่งส่วนความรับผิดชอบ เช่น คดี Tomlin v. Standard Telephones and Cables Ltd.

อย่างไรก็ดี ถ้าสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นการเขียนโดยย่อไม่ว่าเป็นลายลักษณ์อักษร หรือตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เจตนาของคู่สัญญาต้องถูกตีความโดยการอ้างอิงเอกสารหรือคำสั่ง เอกสารที่ไม่เกี่ยวข้อง อาจไม่สามารถรับฟังเป็นหลักฐานได้ แต่หลักฐานดังกล่าวอาจได้รับการยอมรับในกรณีที่เป็น การอธิบายความหมายที่ผูกพันอยู่กับคำที่มีความหมายหลายนัย หรือการแสดงออกที่มีหลายนัย และหลักฐานภายนอกอื่นที่แสดงข้อพิพาทที่คู่สัญญาได้ตกลงกัน ดังนั้นจึงเกิดหลักในการตีความเพื่อช่วยแก้ปัญหาคือ⁴⁷

⁴⁵ Ibid., pp.22.

⁴⁶ Ibid., pp.22-23.

⁴⁷ Ibid., pp.49-50.

- (1) คำมีความหมายตามตัวอักษรที่ชัดเจน เว้นแต่คำดังกล่าวก่อให้เกิดผลที่พิสดารหรือสัญญาที่มีความขัดแย้งในตัวเอง
- (2) คำถูกตีความไปในทางที่บรรลุผลมากกว่าสิ้นผล
- (3) สัญญาควรพิจารณาทั้งหมดกล่าวคือความหมายของคำควรพิจารณาถึงบริบทที่ทำให้เกิดผลที่เป็นไปได้

โดยทั่วไปข้อความในสัญญาเป็นการแสดงถึงเจตนาของคู่สัญญาแต่ละฝ่าย ควรมีความชัดเจนและแน่นอน เพื่อให้คู่สัญญาปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง แต่อย่างไรก็ดี มีบางกรณีที่มีการร่างสัญญาหรือการทำสัญญาไม่ชัดเจน เช่น สัญญาระบุว่าให้ชำระหนี้ภายในเวลาที่เหมาะสม ซึ่งเวลาที่เหมาะสมนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะกำหนดเวลาโดยปริยายสำหรับชำระหนี้ด้วยการกระทำ นอกจากการชำระหนี้ด้วยเงิน คำพิพากษาหรือคำสั่งอนุญาตของศาลต้องระบุเวลาชำระหนี้ และการละเว้นการกระทำซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวไม่สามารถบังคับได้จนกว่าจะถึงเวลาที่ระบุไว้ คำสั่งให้ชำระหนี้ การเข้าครอบครองที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง หรือ การส่งสินค้า ซึ่งไม่กำหนดเวลาเฉพาะในการชำระหนี้ สามารถบังคับได้ทันทีในศาล ในกรณีที่ศาลไม่กำหนดเวลาชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงนั้น คู่สัญญาสามารถบังคับได้ภายหลัง 14 วัน⁴⁸

3.3.3 แบบของสัญญาประนีประนอมยอมความ

โดยทั่วไปสัญญาประนีประนอมยอมความไม่มีแบบ แต่มีบางกรณีที่คู่สัญญาต้องการให้ข้อพิพาทของพวกเขาปฏิบัติตามแบบ เช่น กรณีการจัดการเกี่ยวกับที่ดินหรือผลประโยชน์ในที่ดิน ซึ่งไม่สามารถบังคับได้ เว้นแต่มีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร หรือมีหนังสือเป็นหลักฐานของการมีอยู่ของข้อตกลง ตามมาตรา 40(1) ของ the Law of Property Act 1925 หรือกรณีการค้ำประกันที่ต้องมีหนังสือหรือหลักฐานเป็นหนังสือ เป็นต้น⁴⁹

3.3.4 ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ

สัญญาประนีประนอมยอมความเป็นการแสดงออกถึงการสิ้นสุดของข้อพิพาท หรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอาจมาจากเหตุของข้อพิพาทเดิม ที่ภายใต้การประนีประนอมยอมความ ศาลจะไม่อนุญาตให้ยกข้อพิพาทเดิมขึ้นมาอีกภายใต้บริบทของการดำเนินการใหม่ เว้นแต่คู่สัญญาตกลงว่าข้อพิพาทเดิมอาจกลับมาใหม่ได้ในเหตุการณ์ที่แน่นอน

⁴⁸ Ibid., pp. 52-53.

⁴⁹ Ibid., pp. 24-25.

ทั้งนี้ เมื่อได้มีการระบุข้อตกลงประนีประนอมยอมความไว้เป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้นำหลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา(res judicata) มาใช้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อไป ดังนั้นเมื่อคู่ความได้ประนีประนอมยอมความในข้อพิพาท และศาลได้ยินยอม คู่ความทั้งสองฝ่ายอาจอ้างหลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา(res judicata) ในความหมายอย่างกว้างนี้เพื่อปิดปากคู่ความอีกฝั่ง ในกรณีที่คู่ความฝ่ายนั้นยกอ้างประเด็นซึ่งสมควรอยู่ในข้อพิพาทเดิม แต่อ้างว่าได้กระทำโดยประมาท ไม่เจตนา หรือเป็นกรณีอุบัติเหตุซึ่งไม่ได้ถูกยกขึ้นกล่าวอ้างในข้อพิพาทครั้งที่แล้วทำให้ไม่ถูกประนีประนอมยอมความไปด้วย"⁵⁰

สำหรับผลกระทบของสัญญาประนีประนอมยอมความอาจพิจารณาได้ดังนี้

3.3.4.1 ผลกระทบระหว่างคู่สัญญา

3.3.4.1.1 กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลในการประนีประนอมยอมความ เป็นผลให้คำพิพากษาหรือคำสั่งโดยความยินยอมจะผูกพันไปจนกว่าจะถูกยกเลิก การดำเนินคดีใหม่ตามกฎหมายต้องเริ่มขึ้นถ้ามีการยกเลิกคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยความยินยอม แต่ถ้าปรากฏข้อเท็จจริงก่อนที่คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลเป็นอันเด็ดขาดว่าความยินยอมที่เกิดขึ้นเกิดจากข้อเท็จจริงที่ทำให้สัญญาประนีประนอมยอมความเป็นโมฆะ ความยินยอมดังกล่าวจะถูกเพิกถอนโดยการอนุญาตของศาลและคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นยกเลิก ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลไม่แสดงผลของการประนีประนอมยอมความที่เหมาะสมอันเนื่องมาจากความผิดพลาด หรือการละเว้น เป็นต้น ศาลอาจแก้ไขได้ภายใต้กฎ “slip rule”⁵¹

3.3.4.1.2 กรณีสัญญาประนีประนอมยอมความที่ไม่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล⁵²

เมื่อคู่สัญญามีข้อสัญญาโดยปราศจากคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล แม้ผูกพันคู่กรณี แต่อาจมีปัญหาในเรื่องการขัดขวางข้อตกลง การเพิกเฉยต่อข้อตกลง ซึ่งอาจต้องมีการดำเนินคดีตามกฎหมาย และผลที่เกิดจากการตกลงยุติข้อพิพาท ที่กระทบกับคู่กรณีอื่นที่ต้องรับผิดชอบ เช่นเดียวกับคู่สัญญาประนีประนอมยอมความ มีดังนี้

3.3.4.1.2.1 ข้อตกลง และความพอใจกับผู้ทำละเมิดร่วมเป็นการปลดเปลื้องข้อเรียกร้องต่อผู้ทำละเมิดรายอื่นด้วย

⁵⁰ Ibid., pp. 61-62.

* Slip rule หมายถึงกฎที่ศาลสามารถพิจารณาคำสั่งใหม่ แต่เฉพาะกรณีแก้ไขความผิดพลาดหรือละเลยเท่านั้น (, [Online] Accessed: 2 March 2016. Available from: <http://uk.practicallaw.com/2-205-5221>)

⁵¹ David Foskett, *The Law and Practice of Compromise*, pp. 62-63.

⁵² Ibid., pp.66-68.

3.3.4.1.2.2 เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ต้องร่วมรับผิดชอบการบังคับคดี โดยการตกลงและความพอใจของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งการทำสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวจะเป็นการปลดปล่อยหนี้ของลูกหนี้อื่นๆจากความรับผิดชอบ

ในบางกรณีผู้เรียกร้องสิทธิทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับคู่กรณีที่ต้องรับผิดชอบบางคน โดยสงวนสิทธิในการเรียกร้องจากคู่สัญญาอื่นที่รับผิดชอบร่วมกันไม่ว่าโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย เพื่อติดตามต่อไปได้

เมื่อจำเลยมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายกับโจทก์ในการประนีประนอมยอมความ และโจทก์เริ่มดำเนินคดีกับจำเลยรายอื่น จำเลยรายอื่นอาจหาความช่วยเหลือจากจำเลยผู้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ตามมาตรา 1(3) * ของ the Civil Liability (Contribution) Act 1978 ศาลอุทธรณ์ได้มีคำพิพากษาในคดี Logan v. Uttlesford D.C and Hammond เป็นกรณีที่ D จำงาน P ขณะทำงาน P ถูกชนโดยรถที่ขับขี้อยู่โดยบุคคลที่สาม บุคคลที่สามตกลงจ่ายเงินตามข้อเรียกร้องของ P จำนวน 2,000 ปอนด์ ก่อนเริ่มดำเนินคดี ต่อมา P เริ่มดำเนินคดีต่อ D กล่าวหาว่าอุบัติเหตุเกิดขึ้นจากความประมาทของ D D ปฏิเสธความรับผิดชอบ แต่นำการอ้างของบุคคลที่สามเข้ามาร่วม ซึ่งบุคคลที่สามอ้างการชดเชยค่าสินไหมตามข้อเรียกร้องของ P ซึ่ง D ไม่สามารถเรียกร้องการชดเชยค่าสินไหม ศาลอุทธรณ์พิพากษาว่า มาตรา 1(3) ให้ D เรียกร้องต่อบุคคลที่สาม ถ้า P แสดงว่า D มีความรับผิดชอบ

3.3.4.2 ผลกระทบกับบุคคลอื่น

เป็นผลกระทบกับบุคคลที่ไม่ได้เป็นคู่สัญญาประนีประนอมยอมความโดยตรง กล่าวคือ

3.3.4.2.1 การเข้าถึงสิทธิของบุคคลภายนอก

ด้วยหลักสัญญามีผลผูกพันระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น (Privity of Contract) มีผลให้บุคคลภายนอกสัญญาไม่สามารถเรียกร้องหรือบังคับได้เลย หากบุคคลซึ่งประสงค์จะบังคับคำสัญญาของผู้ให้คำสัญญา มิได้ให้สิ่งตอบแทนแก่ผู้ให้คำสัญญา แต่ผู้อื่นเป็นผู้ให้สิ่งตอบแทนแก่ผู้ให้คำ

---

* Art 1(3) A person shall be liable to make contribution by virtue of subsection (1) above notwithstanding that he has ceased to be liable in respect of the damage in question since the time when the damage occurred. unless he ceased to be liable by virtue of the expiry of a period of limitation or prescription which extinguished the right on which the claim against him in respect of the damage was based. ("The Civil Liability (Contribution) Act 1978 ", [Online] Accessed: 4 January 2016. Available from: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1978/47>)

สัญญา ก็มีผลเสมือนว่าบุคคลซึ่งประสงค์จะบังคับคำสัญญาเป็นบุคคลภายนอก ไม่ควรที่จะบังคับคำสัญญาได้เลย⁵³

จากหลักสัญญามีผลผูกพันระหว่างคู่สัญญา มีผลกีดกันบุคคลที่สามจากการฟ้องเพื่อให้ได้รับประโยชน์ระหว่างคู่สัญญา ซึ่งประโยชน์จากสัญญาประนีประนอมยอมความจะเป็นของคู่สัญญาในสัญญาประนีประนอมยอมความ แต่มีบางกรณีที่บุคคลที่สามเป็นผู้รับประโยชน์จากสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยทั่วไปไม่อาจบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความ แต่คู่สัญญาตามสัญญาประนีประนอมยอมความอาจดำเนินการเรียกร้องแทนบุคคลที่สามได้ในฐานะทรัพย์สินของสิทธิตามสัญญา

3.3.4.2.2 ผลกระทบกับบุคคลภายนอกในกรณีละเมิด

ในความรับผิดที่เกิดจากการกระทำที่เป็นการละเมิด กรณีที่มีผู้ที่ต้องรับผิดหลายรายอาจมีเหตุของการเกิดละเมิดที่มีทำให้เกิดความรับผิดร่วมกัน⁵⁴ ดังนี้

3.3.4.2.2.1 ผู้กระทำละเมิดต่างเป็นเหตุของความสูญเสีย โดยการกระทำนั้นต่างเป็นการละเมิด และเป็นส่วนของความรับผิดร่วมกัน

3.3.4.2.2.2 ผู้กระทำละเมิดคนหนึ่งมีความรับผิดในความสูญเสียที่เกิดจากการทำละเมิดอันเนื่องมาจากการชักจูง หรือการมอบอำนาจในการทำการละเมิดของอีกคนหนึ่ง

3.3.4.2.2.3 บุคคลมีความรับผิดในความสูญเสียจากการละเมิดของอีกคนหนึ่ง อันเนื่องมาจากผู้ทำละเมิดอยู่ภายใต้การปกครอง

โดยทั่วไปในความรับผิดร่วมกันในกรณีละเมิด ถ้ามีผู้ทำละเมิดร่วมกัน หากผู้ทำละเมิดคนหนึ่งยินยอมชำระค่าชดเชยให้กับผู้เสียหาย แต่ไม่เต็มจำนวนความเสียหาย ผู้เสียหายนั้นสามารถเรียกค่าชดเชยจากผู้กระทำละเมิดคนอื่นๆได้ แต่หากผู้เสียหายได้รับชำระค่าชดเชยเต็มจำนวนความเสียหายแล้ว ผู้เสียหายไม่สามารถเรียกร้องค่าชดเชยจากผู้ต้องรับผิดในการกระทำละเมิดของบุคคลอื่นๆได้อีก⁵⁵ หรือกรณีที่ผู้ทำละเมิดคนหนึ่งชำระค่าชดเชยความเสียหายเนื่องจากผลตาม

⁵³ พินัย ญ นคร, หลักกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งตอบแทน [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 29 มกราคม 2559. แหล่งที่มา: www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/Ex.40701-6.pdf, หน้า 6-36.

⁵⁴ Nicholas J McBride and Roderick Bagshaw, *Tort Law*, 2 ed. (Dorset, UK: Henry Ling LTD, 2005), pp.601-602.

⁵⁵ *Ibid.*, pp.62-63.

คำพิพากษากรณีนี้ ไม่มีผลเป็นการยุติไปซึ่งสิทธิที่ผู้เสียหายจะฟ้องผู้ทำละเมิดอีกคนหนึ่งตามมาตรา 3* ของ the Civil Liability (Contribution) Act 1978

แต่ถ้าเป็นการตกลงกันเพื่อยุติข้อพิพาท ซึ่งผู้เสียหายรับชำระค่าชดเชยจากผู้ที่ต้องรับผิดในการกระทำละเมิด ผู้เสียหายสามารถสงวนสิทธิที่จะฟ้องผู้ที่ต้องรับผิดร่วมกันในการกระทำละเมิดได้⁵⁶ นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติตาม มาตรา 5 Tort (Interference with Goods) Act 1977** บัญญัติเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความ กล่าวคือเมื่อมีการชำระค่าเสียหายแล้วจากการประนีประนอมยอมความหรือมีข้อตกลง กรรมสิทธิ์ที่จะเรียกร้องค่าเสียหายย่อมยุติไป

ทั้งนี้ การทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้ต้องรับผิดในการกระทำละเมิด ไม่ได้เป็นการปลดผู้ต้องรับผิดในการกระทำละเมิดคนอื่นจากการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ถ้าเป็นการตกลงยุติข้อพิพาทในการชดใช้ค่าเสียหายที่เต็มจำนวนและในจำนวนที่เป็นที่ยุติโดยความเหมาะสมของเหตุของการกระทำ อาจทำให้ผู้เสียหายไม่อาจเรียกร้องในค่าเสียหายเดียวกันกับผู้ต้องรับผิดในการกระทำละเมิดคนอื่น ๆ ได้อีก⁵⁷

---

* Art. 3 Judgment recovered against any person liable in respect of any debt or damage shall not be a bar to an action, or to the continuance of an action, against any other person who is (apart from any such bar) jointly liable with him in respect of the same debt or damage.

("The Civil Liability (Contribution) Act 1978 ", [Online] Accessed: 4 January 2016.

Available from: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1978/47>

⁵⁶ GARDINER v. MOORE AND OTHERS (1969) *ทนาย*

** Art.5- (1) Where damages for wrongful interference are, or would fall to be, assessed on the footing that the claimant is being compensated-

(a) for the whole of his interest in the goods, or

(b) for the whole of his interest in the goods subject to a reduction for contributory negligence, payment of the assessed damages (under all heads), or as the case may be settlement of a claim for damages for the wrong (under all heads), extinguishes the claimant's title to that interest.

(2) In subsection (1) the reference to the settlement of the claim includes-

(a) where the claim is made in court proceedings, and the defendant has paid a sum into court to meet the whole claim, the taking of that sum by the claimant, and

("Tort (Interference with Goods) Act 1977," [Online] Accessed: 16 January 2016. Available from: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/32>)

⁵⁷ M.A and Silas Beckwith Paula Filiker, *Tort* (London: Sweet & Maxwell, 2008), pp.547-548.

3.3.5 การระงับของสัญญาประนีประนอมยอมความ⁵⁸

ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างคู่สัญญา จะสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีตามข้อเรียกร้องเดิมได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับการตีความของสัญญาประนีประนอมยอมความ ในการพิจารณาเรื่องสิ่งตอบแทน มีการเสนอว่าการงดเว้นตามสัญญาหรือตามความเป็นจริงของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งตามข้อเรียกร้องต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายเป็นการตอบแทนสำหรับการกระทำตามคำมั่นสัญญา หรือการกระทำตามข้อเท็จจริงโดยคู่สัญญาฝ่ายนั้น เป็นสิ่งตอบแทนโดยปกติในสัญญาประนีประนอมยอมความ

ภาระหน้าที่ที่สำคัญในการตีความข้อสัญญาของสัญญาประนีประนอมยอมความคือ ลักษณะเฉพาะของสิ่งตอบแทนที่จะเป็นคำตอบของปัญหาว่าข้อเรียกร้องเดิมของคู่สัญญาในกรณีที่มีการผิดสัญญาประนีประนอมยอมความจะสามารถกลับคืนมาได้หรือไม่

ในกรณีที่การละเว้นตามสัญญาหรือตามข้อเท็จจริงถูกตีความว่าเป็นการตอบแทนการชำระหนี้ตามข้อเท็จจริงโดยคู่สัญญาอีกฝ่าย ข้อเรียกร้องจะไม่ถูกปลดเปลื้องจนกว่าการชำระหนี้จะเกิดขึ้น ได้แก่

(1) นาย ก ตกลงไม่ฟ้องเรียกร้องหนี้จาก นาย ข เพื่อตอบแทนสำหรับคำมั่นสัญญาของ นาย ข ที่จะจ่ายเงินให้ นาย ก จำนวน 10,000 บาท ภายใน 28 วัน

(2) นาย ก ตกลงไม่ฟ้องเรียกร้องหนี้ของตนกับ นาย ข ถ้า นาย ข จ่ายเงินให้ นาย ก จำนวน 10,000 บาท ปอนด์ ภายใน 28 วัน

จากกรณีข้างต้น ถ้า นาย ข ไม่จ่ายเงินภายในระยะเวลาที่กำหนด การเยียวยาให้ นาย ก ภายใต้ข้อ (1) จะเป็นการฟ้อง นาย ข สำหรับความเสียหายตามสัญญาประนีประนอมยอมความ แต่ถ้าเป็นภายใต้ข้อ (2) นาย ก มีทางเลือกในการยอมรับการปฏิเสธข้อตกลง และกลับมาใช้ข้อเรียกร้องเดิม หรือยืนยันตามสัญญาประนีประนอมยอมความและฟ้องเรียกร้องตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น

ดังนั้น ลักษณะของข้อตกลงเป็นส่วนสำคัญ หากตกลงที่จะปลดเปลื้องความรับผิดชอบเดิม และภายหลังผิดนัดชำระหนี้ตามข้อตกลง ผู้เรียกร้องสิทธิต้องฟ้องตามข้อตกลงใหม่ แต่ถ้าข้อตกลงสามารถตีความได้ว่าจะปลดเปลื้องความรับผิดชอบเมื่อได้มีการชำระหนี้ตามข้อตกลงแล้ว ผู้เรียกร้องสิทธิมี ทางเลือกคือ ติดตามเรียกร้องตามข้อเรียกร้องเดิม หรือติดตามเรียกร้องตามข้อตกลงใหม่⁵⁹

⁵⁸ David Foskett, *The Law and Practice of Compromise*, pp. 85-91.

⁵⁹ Paula Filiker and Silas Beckwith, *Tort*, p.349.

ทั้งนี้ มีกรณีที่มีการปลดเปลื้องหนี้สินไม่มีเงื่อนไข การละทิ้งหรือปลดปล่อยข้อเรียกร้องโดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเพื่อตอบแทนการชำระหนี้ตามคำมั่นสัญญาของคู่สัญญาอีกฝ่ายนั้น ข้อเรียกร้องเดิมไม่สามารถกลับฟื้นคืนมา แต่หากข้อตกลงเป็นเพียงการระงับข้อเรียกร้องเพื่อรอการกระทำของคู่สัญญาอีกฝ่าย ข้อเรียกร้องอาจไม่ได้หายไปตลอด เช่น

คดี Fraser v. Elgen Tavern Property Ltd. And others ข้อเรียกร้องของ P ในความเสียหายจากการไม่ชำระหนี้ต่อจำเลยหลายรายได้ยุติลงตามการประนีประนอมยอมความซึ่งระบุให้ชำระเงินเป็นจำนวนที่แน่นอนต่อทนายความของ P ภายใน 21 วัน(เวลาเป็นสาระสำคัญ) ข้อตกลงระบุว่า “จำเลยจ่าย และโจทก์ยอมรับเงินจำนวน 315,000 ปอนด์ ในการยุติข้อเรียกร้องของโจทก์” และ “ภายใต้คำสั่งสำหรับการเสียหายและการจ่ายค่าฤชาธรรมเนียมโจทก์ การฟ้องร้องถูกลบออก” แต่ปรากฏว่าไม่มีการชำระหนี้ภายในกำหนด ทนายของ P จึงส่งหนังสือบอกกล่าวทวงถามการไม่ชำระหนี้ และบอกปฏิเสธข้อตกลงตามสัญญาประนีประนอมยอมความ และ P ยืนยันว่าตนไม่มีความผูกพันตามสัญญาประนีประนอมยอมความอีกต่อไป ต่อมาจำเลยเสนอชำระหนี้แต่ถูกปฏิเสธ จำเลยยืนยันว่ามีการตกลงและยินยอมร่วมกันว่า P ยอมรับคำมั่นสัญญาที่จะชำระหนี้ในจำนวนที่พอใจสำหรับข้อเรียกร้องของ P ทั้งนี้ ศาลพิพากษาว่า ระยะเวลาที่กำหนดโดยชัดแจ้งนั้นเป็นสาระสำคัญเป็นเงื่อนไขของการยุติข้อเรียกร้องที่จะต้องชำระหนี้ภายใน 21 วัน และการตีความที่ถูกต้องของข้อตกลง P ไม่ได้ตกลงยอมรับคำสัญญาของจำเลยที่จะชำระในยอดที่ตกลงเท่านั้น แต่ P ตกลงรับชำระหนี้ภายใน 21 วัน

นอกจากการระงับของสัญญาข้างต้นแล้ว สัญญาประนีประนอมยอมความอาจระงับได้ในกรณีอื่นๆ เช่น

(1) การแสดงเจตนาไม่ชำระหนี้

การยกเลิกสัญญาเกิดเมื่อกรณีคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งตามลายลักษณ์อักษร หรือตามพฤติการณ์ แสดงเจตนาไม่ปฏิบัติตามต่อไปในส่วนของเขาตามสัญญา ดังนั้นเมื่อ นาย ก ตกลงยอมรับเงินจำนวน 10,000 บาท จาก นาย ข ในการยุติข้อเรียกร้องและค่าฤชาธรรมเนียม ถ้า นาย ข จ่ายเงินให้ภายใน 28 วัน แต่ นาย ข จะถูกถือว่ายกเลิกสัญญาประนีประนอมยอมความถ้าภายในระยะเวลา 28 วัน นาย ข แสดงว่าเขาไม่มีเจตนาที่จะชำระหนี้

(2) การทำให้ชำระหนี้เป็นไปไม่ได้

เมื่อคู่สัญญาสร้างสถานการณ์อย่างจงใจ หรือแม้ไม่จงใจ โดยตัวของคู่สัญญาเองหรือการผิติด ซึ่งทำให้การชำระหนี้ไม่อาจเป็นไปได้ คู่สัญญาดังกล่าวจะถูกถือว่ามีการยกเลิกสัญญา ซึ่งอาจเกิดในเวลาก่อนการชำระหนี้สมบูรณ์ เช่น เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งตกลงโอนทรัพย์สินให้อีกฝ่าย แต่ก่อนส่งมอบให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ทรัพย์สินดังกล่าวถูกบังคับคดีไปก่อนแล้ว

หรือคู่สัญญาผู้มีหน้าที่ในการโอนทรัพย์สินกลายเป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งทั้งสองเหตุการณ์จะถูกถือว่าเป็นการยกเลิกสัญญา

กรณีที่คู่สัญญาสามารถเลือกได้ว่าจะฟ้องร้องตามข้อเรียกร้องเดิม หรือตามสัญญาประนีประนอมยอมความ บางครั้งการดำเนินการบางอย่างเช่น การร่างจดหมายไปยังคู่สัญญาที่ผิดสัญญา หรือที่ปรึกษาทางกฎหมายของคู่สัญญาเมื่อทราบการผิดสัญญา คำแถลงหรือการกระทำใดซึ่งทำให้รู้ถึงการมีอยู่อย่างต่อเนื่องของสัญญาประนีประนอมยอมความ (เช่นความต่อเนื่องในการขอชำระหนี้) ภายหลังการปฏิเสธ จะส่งผลเป็นการยืนยันข้อตกลงตามสัญญาประนีประนอมยอมความโดยปริยาย ทำให้ไม่อาจพึ่งพาข้อเรียกร้องเดิมได้

การชำระหนี้ด้วยการผ่อนชำระ ในกรณีที่สัญญาประนีประนอมยอมความซึ่ง นาย ข ตกลงจ่ายชำระหนี้ให้ นาย ก จำนวน 10,000 บาท โดยผ่อนชำระเป็นรายเดือนละ 1,000 บาท ถ้า นาย ก พอใจเงินจำนวน 10,000 บาท และไม่มีความสะดวกกลับคืนสู่ข้อเรียกร้องเดิม ข้อตกลงจะระบุทั้งโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายในแง่ของการไม่มีเงื่อนไขการผิดนัดชำระหนี้แล้วนำไปสู่ข้อเรียกร้องเดิม ในทางกลับกันจะนำมาใช้ในกรณีที่มีการพึ่งพาข้อเรียกร้องเดิมถ้ามีความประสงค์ อย่างไรก็ตามการไม่กำหนดเงื่อนไขเมื่อมีการผิดนัดชำระหนี้ให้เรียกร้องตามข้อเรียกร้องเดิม อาจไม่นำไปสู่ข้อสรุปว่าข้อเรียกร้องเดิมหายไป

อย่างไรก็ดี แม้ว่าส่วนใหญ่หนี้ตามข้อตกลงจะเป็นหนี้ที่ขึ้นอยู่กับกันและกัน แต่มีข้อตกลงซึ่งหนี้ของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ขึ้นกับการชำระหนี้คู่สัญญาอีกฝ่าย ดังนั้นความล้มเหลวในการชำระหนี้ของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่เป็นการให้สิทธิคู่สัญญาอีกฝ่ายที่จะไม่ชำระหนี้ตามสัญญา เช่นสัญญาประนีประนอมยอมความที่สามิตกลงชดเชยค่าเล่าเรียนของลูกให้แก่ภรรยา ซึ่งแยกเป็นอิสระจากข้อตกลงที่ว่าพวกเขาจะแบ่งกันดูแลลูกในวันหยุด

3.3.6 อายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ด้วยประนีประนอมยอมความมีพื้นฐานเป็นสัญญาประเภทหนึ่ง ซึ่งได้มีกำหนดอายุความพื้นฐานของการดำเนินการตามสัญญาทั่วไป มีกำหนดเวลา 6 ปี นับจากวันที่เหตุของการกระทำเกิดขึ้น*

---

* Section 5 of Limitation Act 1980 -“An action founded on simple contract shall not be brought after the expiration of six years from the date on which the cause of action accrued.” (“Limitation Act 1980”, [Online] Accessed: 18 January 2016. Available from: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1980/58/section/5>)

ในเรื่องอายุความกรณีความรับผิดทางแพ่งผู้เรียกร้องสิทธิต้องดำเนินการภายในอายุความ 6 ปี เว้นแต่ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้ถูกเรียกร้องสิทธิ ต้องกระทำภายใน 2 ปี จากวันที่มีพิพาทหรือ มีข้อตกลงยุติข้อพิพาท**

3.4 สัญญาประนีประนอมยอมความตามกฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

3.4.1 ความหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสปัจจุบันไม่มีการบัญญัติความหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความไว้ แต่ความหมายของการประนีประนอมยอมความยังคงปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งกำหนดความหมายว่าเป็นข้อตกลง โดยคู่กรณีพิพาทได้ส่งข้อพิพาทไปยังอนุญาโตตุลาการที่ประกอบไปด้วยบุคคลเดียวหรือหลายบุคคล⁶⁰

อย่างไรก็ดี เดิมมีการบัญญัติความหมายของการประนีประนอมยอมความในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2044 ว่า “การตกลงประนีประนอมยอมความคือสัญญา ซึ่งคู่สัญญาทำให้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นยุติลงไป หรือป้องกันไม่ให้ข้อพิพาทเกิดขึ้น”⁶¹ จากบทบัญญัติดังกล่าว การประนีประนอมยอมความคือสัญญาซึ่งคู่พิพาททำให้ข้อพิพาทยุติ หรือปรับเปลี่ยนความไม่ตรงกันของคู่พิพาทที่เกิดจากข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นแล้ว รวมถึงป้องกันข้อพิพาทที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต และแม้ว่าบทนิยามดังกล่าวจะไม่ปรากฏเงื่อนไขว่าต้องมีการยอมสละข้อเรียกร้องบางส่วนให้ซึ่งกันและกัน แต่ในทางปฏิบัติเงื่อนไขดังกล่าวถือเป็นลักษณะเฉพาะของสัญญาประนีประนอมยอมความ นอกจากนั้นการประนีประนอมนั้นไม่จำเป็นต้องรอให้มีการฟ้องร้องคดีเกิดขึ้น เพียงมีข้อขัดแย้งระหว่างกันในประเด็นเรื่องขอบเขตของสิทธิระหว่างคู่กรณี ก็สามารถดำเนินการให้มีการประนีประนอมยอมความได้ และไม่จำเป็นว่าคู่พิพาททั้งสองฝ่ายต้องสละข้อเรียกร้องของตนอย่างเท่าเทียมกัน เพียงแค่ว่า แต่ละฝ่ายยอมสละบางสิ่งบางอย่างในข้อเรียกร้องของตนก็เป็นการเพียงพอ⁶²

** Section 10 of Limitation Act 1980 - “1) Where under section 1 of the Civil Liability (Contribution) Act 1978 any person becomes entitled to a right to recover contribution in respect of any damage from any other person, no action to recover contribution by virtue of that right shall be brought after the expiration of two years from the date on which that right accrued.” (“Limitation Act 1980”, [Online] Accessed: 19 January 2016. Available from: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1980/58/section/10>)

⁶⁰ Article 1447 Code of Civil Procedure

⁶¹ Article 2044 of French Civil Code (As of 2006)

⁶² Marcel Planiol and George Ripert, *Treatise on the Civil Law*, 11 ed. (1939)., pp.314 -315.

ทั้งนี้ ในข้อตกลงประนีประนอมยอมความอาจมีการกำหนดเบี้ยปรับในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงประนีประนอมยอมความ⁶³

สำหรับการประนีประนอมยอมความตามบทบัญญัติปัจจุบัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดไว้ว่าเป็นข้อตกลง ที่คู่กรณีได้ส่งข้อพิพาทไปยังอนุญาโตตุลาการที่ประกอบไปด้วยบุคคลเดียวหรือหลายบุคคล ซึ่ง “ข้อตกลง” ดังกล่าวจะมีผลสมบูรณ์ต่อเมื่อมีองค์ประกอบ 4 ประการ⁶⁴ ตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่ง ดังนี้

1. มีความยินยอมของคู่กรณีที่จะผูกพันตนเองตามกฎหมาย
2. คู่กรณีมีความสามารถในการทำสัญญา
3. มีวัตถุประสงค์ข้อตกลงที่ผูกพัน
4. มีเหตุที่ชอบด้วยกฎหมายที่ก่อให้เกิดภาวะผูกพัน

เมื่อพิจารณาถึงความหมายของ “สัญญา” ตามประมวลกฎหมายแพ่งแล้ว มีการให้ความหมายว่า เป็นข้อตกลงโดยบุคคลหนึ่งหรือหลายบุคคล ผูกพันตนเองต่ออีกบุคคลที่จะให้ จะทำหรือไม่ทำอะไร⁶⁵

ดังนั้น หากพิจารณาจากบทบัญญัติจากกฎหมายทั้งสองฉบับแล้ว อาจกำหนดองค์ประกอบของการประนีประนอมยอมความได้ว่า

1. มีความยินยอมของคู่กรณีที่จะผูกพันตนเองตามกฎหมาย

ความยินยอมนั้นต้องได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายไม่ได้มาโดยความสำคัญผิดหรือมาจากการใช้กำลังโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย⁶⁶

2. คู่กรณีมีความสามารถในการทำสัญญา

โดยทั่วไปบุคคลทุกคนมีสิทธิทำข้อตกลงประนีประนอมยอมความตามสิทธิซึ่งตนสามารถจัดการได้อย่างอิสระ เว้นแต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสถานะของบุคคล เกี่ยวกับการหย่าร้าง และการแยกกันอยู่ตามคำสั่งศาล หรือ เรื่องของข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการเมืองและกฎหมาย และเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน⁶⁷ แต่ถ้าเป็นสถาบันของรัฐในด้านอุตสาหกรรม หรือพาณิชย์อาจได้รับอนุญาตโดยพระราชกฤษฎีกาให้ทำข้อตกลงประนีประนอมยอมความได้⁶⁸

⁶³ Article 2047 Code of Civil (As of 2006)

⁶⁴ Article 1108 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁶⁵ Article 1101 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁶⁶ Article 1109 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁶⁷ Article 2059 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁶⁸ Article 2060 Code of Civil (As of 1 July 2013)

3. มีวัตถุประสงค์ที่ผูกพัน

วัตถุประสงค์ของสัญญาเป็นสิ่งที่คู่สัญญาผูกพันตนเองที่จะให้ ทำ หรือไม่ทำสิ่งใด โดยสิ่งในอนาคตอาจเป็นวัตถุประสงค์แห่งการชำระหนี้ได้⁶⁹

4. มีเหตุที่ขัดด้วยกฎหมายที่ก่อให้เกิดภาวะผูกพัน

กล่าวคือ เหตุที่ทำให้เกิดภาวะผูกพัน ต้องไม่ใช่เหตุที่ไม่ขัดด้วยกฎหมาย ถูกห้ามโดยกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน⁷⁰

5. มีการตัดสินใจของอนุญาโตตุลาการ

3.4.2 ความสมบูรณ์แห่งสัญญาประนีประนอมยอมความ

เมื่อคู่สัญญาได้ดำเนินการเพื่อให้สำเร็จเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความที่ขัดด้วยกฎหมายแล้ว ข้อตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความไม่อาจสำเร็จได้ เนื่องจาก

(1) การไร้ความสามารถของคู่สัญญา

สำหรับกรณีผู้อยู่ภายใต้การปกครองนั้น ผู้ปกครองจะกระทำการประนีประนอมยอมความได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากสภาครอบครัวหรือจากผู้พิพากษาที่ดำเนินการประนีประนอมนั้น⁷¹

(2) สัญญาประนีประนอมยอมความที่เกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน⁷²

(3) การสำคัญผิดเป็นสาเหตุของการโมฆะของสัญญาได้ เมื่อความสำคัญผิดนั้นเป็นสาระสำคัญของสัญญา การสำคัญผิดในตัวคู่สัญญานั้นโดยปกติไม่เป็นเหตุให้มีการบอกล้างนิติกรรม เว้นแต่บุคคลที่ถูกสำคัญผิดนั้นเป็นสาระสำคัญหลักของการเข้าทำข้อตกลง⁷³

(4) สัญญาประนีประนอมยอมความที่เกิดจากกลฉ้อฉล หรือข่มขู่

การตกลงประนีประนอมยอมความจะถูกเพิกถอนในทุกกรณีเมื่อมีการฉ้อฉล หรือข่มขู่ ซึ่งตามการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่ง ฉบับปัจจุบันยังคงกำหนดในแนวทางเดิมคือ ความรุนแรงต่อผู้ทำสัญญา ย่อมเป็นเหตุให้เป็นโมฆะ แม้ว่าจะถูกกระทำโดยบุคคลที่สาม⁷⁴

⁶⁹ Article 1126 and 1130 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁷⁰ Article 1131 and 1133 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁷¹ Article 506 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁷² Article 2060 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁷³ Article 1110 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁷⁴ Article 1111 Code of Civil (As of 1 July 2013)

3.4.3 แบบของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การประนีประนอมยอมความต้องมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร⁷⁵

อย่างไรก็ดี ตามมาตรา 2044⁷⁶ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสบัญญัติว่า “สัญญาประนีประนอมยอมความต้องทำเป็นหนังสือ” ซึ่งจะนำไปใช้เพื่อการพิสูจน์สัญญาของคู่สัญญา เนื่องจากสัญญาประนีประนอมยอมความอาจถูกทำขึ้นจากการจัดการที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างไม่ชัดเจน ตามความพอใจของคู่กรณี ซึ่งไม่เพียงพอที่จะรับรู้ได้ถึงสิ่งที่ประนีประนอมยอมความกัน และโดยเงื่อนไขที่สร้างขึ้นนั้น ไม่สามารถรับรู้ได้เว้นแต่มีการเขียนรายละเอียด⁷⁷

3.4.4 ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ตามบทบัญญัติเดิมมีการบัญญัติผลของการตกลงประนีประนอมยอมความมีผลเป็นการสละซึ่งสิทธิ การกระทำ และข้อเรียกร้องทั้งหมด และรวมถึงสิ่งที่เกี่ยวข้อง⁷⁸ ซึ่งการประนีประนอมยอมความไม่ได้ทำให้เกิดสิทธิใหม่ แต่เป็นการยอมรับสิ่งซึ่งคู่กรณีเรียกร้อง โดยไม่ดำเนินคดีในอนาคต ดังนั้น จึงไม่ใช่การกระทำการโอนสิทธิ แต่เป็นการกระทำที่ยอมรับ หรือการประกาศสิทธิดังกล่าว และไม่ใช้กรณีที่คู่กรณีได้สิ่งอื่นของอีกฝ่าย คู่กรณีเพียงรักษาสิ่งที่แต่ละฝ่ายอ้างว่าเป็นของตนโดยได้รับการละเว้นของอีกฝ่าย⁷⁹ นอกจากนี้ ข้อตกลงประนีประนอมยอมความ ด้วยอำนาจของหลักคำพิพากษาที่ถึงที่สุดทำให้ไม่อาจอ้างเหตุผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย หรือด้วยเหตุผลของความไม่ยุติธรรมมาคัดค้านได้⁸⁰

ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นไปตามหลักทั่วไปว่า สัญญาก่อให้เกิดกฎหมายของคู่สัญญา ซึ่งผลของสัญญาประนีประนอมยอมตรวจสอบได้จากองค์ประกอบย่อยคือ

1. การสละบางส่วนของ การเรียกร้องของคู่สัญญา
2. การยืนยันในส่วนอื่นของการเรียกร้องที่เหมือนกัน

สำหรับกรณีที่คู่กรณีไม่อาจถูกคัดค้านด้วยเหตุผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย เนื่องจากได้รับการสันนิษฐานว่าคู่กรณีจะไม่ประนีประนอมยอมความโดยปราศจากการตรวจสอบหา

⁷⁵ Article 1449 Code of Civil Procedure

⁷⁶ Article 2044 Code of Civil (As of 2006)

⁷⁷ Marcel Planiol and George Ripert, *Treatise on the Civil Law* , pp.317.

⁷⁸ Article 2048 Code of Civil (As of 2006)

⁷⁹ Marcel Planiol and George Ripert, *Treatise on the Civil Law*, p.318.

⁸⁰ Article 2052 Code of Civil (As of 2006)

ความจริง หรือพิสูจน์ยืนยันความถูกต้องในประเด็นของกฎหมายที่ไม่อยู่ในข้อตกลง และตามการสันนิษฐานดังกล่าวความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจึงไม่น่าจะเป็นไปได้

ทั้งนี้ คู่กรณีที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความตามสิทธิของตน ภายหลังจากต่อมามีบุคคลอื่นได้รับสิทธิที่เหมือนกับบุคคลที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ บุคคลอื่นนั้นไม่ผูกพันในสิทธิตามประนีประนอมยอมความนั้น⁸¹

นอกจากนี้ ข้อตกลงประนีประนอมยอมความที่ทำโดยคู่กรณีคนใดคนหนึ่งของผู้มีส่วนได้เสีย ข้อตกลงประนีประนอมยอมความนั้น ไม่ผูกพันผู้มีส่วนได้เสียคนอื่นที่ไม่ได้ตกลงด้วย⁸²

ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายฝรั่งเศสที่บัญญัติใหม่ กำหนดผลของความผูกพันและผลต่อบุคคลอื่นอันเนื่องมาจากสัญญาประนีประนอมยอมความอาจพิจารณาได้ดังนี้

1. ผลกระทบระหว่างคู่สัญญา

ตามหลักทั่วไปไว้ว่า ข้อตกลงที่ขอบด้วยกฎหมายทำให้ข้อตกลงนั้นมีผลบังคับได้ตามกฎหมาย⁸³

2. ผลกระทบต่อบุคคลอื่น

หมายถึงผลกระทบกับบุคคลที่ไม่ได้เป็นคู่สัญญาโดยตรง กล่าวคือ

2.1 การเป็นหลักประกัน หมายถึงหลักประกันที่เป็นประกันหนี้ลูกหนี้ต่อเจ้าหนี้ มีหลายประเภท ได้แก่

2.1.1 การประกันด้วยบุคคล เป็นกรณีที่บุคคลเข้าเป็นประกันภาระหน้าที่ต่อเจ้าหนี้ในการที่จะปฏิบัติตามภาระหน้าที่ ถ้าลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามภาระหน้าที่นั้น ซึ่งการระงับไปของการค้ำประกันมิได้หลายกรณีเช่น การปลดเปลื้องภาระหนี้จากการรับช่วงสิทธิ ซึ่งเจ้าหนี้ไม่สามารถทำให้เกิดการยอมรับหลักประกันให้คงอยู่กับเจ้าหนี้ หรือการยอมรับโดยสมัครใจของเจ้าหนี้ในการรับชำระอสังหาริมทรัพย์หรือสิ่งอื่นใดของหนี้ประธาน ย่อมเป็นการปลดเปลื้องการประกัน อย่างไรก็ตาม เพียงการยินยอมขยายระยะเวลาโดยเจ้าหนี้ต่อหนี้ประธาน ไม่ถือเป็นการปลดเปลื้องหลักประกัน⁸⁴

2.1.2 การประกันด้วยทรัพย์สิน ทำให้เจ้าหนี้ที่มีประกันเป็นเจ้าหนี้ผู้มีบุริมสิทธิ ซึ่งการประกันด้วยทรัพย์สิน ประมวลกฎหมายแพ่งกำหนดไว้หลายประเภทได้แก่

2.1.2.1 ทรัพย์สินที่เป็นสังหาริมทรัพย์ เช่น การจำนำสังหาริมทรัพย์ที่มีรูปร่าง การจำนำสังหาริมทรัพย์ที่ไม่มีรูปร่าง เป็นต้น

⁸¹ Article 2050 Code of Civil (As of 2006)

⁸² Article 2051 Code of Civil (As of 2006)

⁸³ Article 1134 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁸⁴ Article 2288, 2314-2316 Code of Civil (As of 1 July 2013)

2.1.2.2 ทรัพย์ที่เป็นสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ เช่น การ
 จำนำทรัพย์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้

ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งได้กำหนดการสิ้นสุดของบุริมสิทธิไว้ 4 กรณี⁸⁵

คือ

1. การยุติของหนี้ประธาน
2. การสละทิ้งของเจ้าหนี้
3. การทำตามข้อตกลง และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ต่อผู้ครอบครองที่

เป็นบุคคลที่สามที่จะแก้ไขสิ่งของพวกเขาได้มา

4. โดยอายุความ

2.2 ในกรณีความรับผิดที่กระทำต่อผู้อื่นและเสมือนความรับผิดที่กระทำต่อผู้อื่น

การกระทำใดของบุคคลที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น บุคคล
 นั้นถูกผูกมัดอันเนื่องมาจากความผิดพลาดที่เกิดขึ้น เพื่อให้แก้ไขความเสียหาย ซึ่งความรับผิดชอบใน
 ความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่เพียงเฉพาะความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยส่วนตัว แต่รวมถึงโดย
 ความประมาท หรือความเลินเล่อด้วย

นอกจากนี้ บุคคลที่เป็นผู้รับผิดชอบในตัวผู้กระทำการให้เกิดความเสียหาย
 หรือผู้กระทำให้เกิดความเสียหายอยู่ในความดูแลของบุคคลใด บุคคลนั้นต้องร่วมรับผิดชอบด้วย
 ได้แก่

1. บิดา และมารดา รวมถึงบุคคลที่ใช้อำนาจของบิดามารดา มี
 ความรับผิดเป็นลูกหนี้ร่วมให้ความเสียหายที่เกิดจากผู้เยาว์ ที่อาศัยอยู่ด้วย

2. เจ้านายและนายจ้างสำหรับความเสียหายที่เกิดโดยคนรับใช้
 และลูกจ้างของตนในการดำเนินการในทางการที่จ้าง

3. ครู และช่างฝีมือ สำหรับความเสียหายที่เกิดจากนักเรียน และ
 ผู้ฝึกงานในระหว่างเวลาที่นักเรียน และผู้ฝึกงานอยู่ในความดูแล

ความรับผิดของบิดา มารดา หรือช่างฝีมือ หากพิสูจน์ได้ว่าตนเองไม่
 สามารถป้องกันการกระทำที่ก่อให้เกิดความรับผิดได้ บุคคลนั้นไม่ต้องรับผิดชอบร่วม ส่วนความรับผิดของ
 ครู ในกรณีที่ความเสียหายเกิดจากความผิดพลาด ความเลินเล่อ หรือความประมาท อาจยื่นคำร้อง

⁸⁵ Article 2488 Code of Civil (As of 1 July 2013)

เพื่อให้โจทก์พิสูจน์ในการพิจารณาคดีว่ามีเหตุของการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายตามนัยของกฎหมายทั่วไป⁸⁶

ซึ่งบทบัญญัติข้างต้นไม่นำมาใช้กับเจ้าของทรัพย์สินที่เช่าและผู้เช่า

ทั้งนี้ ในกรณีของความรับผิดชอบของนายจ้างในการกระทำให้เกิดความเสียหายของลูกจ้างไม่มีบัญญัติข้อยกเว้นไม่ต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด

3. ผลต่อกฎหมายที่มีลักษณะใกล้เคียง

การแปลงหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งเกิดได้ 3 วิธี⁸⁷ คือ

1. เมื่อลูกหนี้สัญญาต่อเจ้าหนี้ในหนี้ใหม่ ซึ่งลูกหนี้ใช้แทนหนี้เก่าที่ระงับสิ้นไป

2. เมื่อมีลูกหนี้ใหม่แทนลูกหนี้เก่าที่เจ้าหนี้ปลดเปลื้องภาระหนี้ให้

3. เมื่อมีเจ้าหนี้ใหม่แทนเจ้าหนี้คนก่อนโดยผลของสัญญาใหม่ต่อลูกหนี้ที่ได้รับการปลดภาระจากเจ้าหนี้คนก่อน

การแปลงหนี้ใหม่เกิดขึ้นได้ระหว่างบุคคลที่มีความสามารถในการทำสัญญาเท่านั้น โดยจะไม่ได้รับการสันนิษฐาน เจตนาที่ทำให้เกิดการแปลงหนี้ใหม่ต้องเกิดจากการกระทำที่ชัดแจ้ง⁸⁸

สำหรับการแปลงหนี้ใหม่โดยมีลูกหนี้ใหม่แทนลูกหนี้คนเก่าเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องได้รับความร่วมมือจากลูกหนี้คนแรก⁸⁹ ทั้งนี้ เพียงแค่มีการบอกว่าจะมีบุคคลมาชำระหนี้แทนโดยลูกหนี้ ไม่ใช้การแปลงหนี้ใหม่ และกรณีนี้นำมาใช้กับการบอกโดยเจ้าหนี้ว่ามีบุคคลจะมาชำระหนี้แทนลูกหนี้ เช่นกัน⁹⁰

เมื่อมีการแปลงหนี้ใหม่ การประกันที่มีบุริมสิทธิ์ตามข้อเรียกร้องเดิม จะไม่เป็นประกันในข้อเรียกร้องใหม่ หรือข้อเรียกร้องแทน เว้นแต่เจ้าหนี้จะสงวนสิทธิไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ การแปลงหนี้ใหม่ที่เกิดจากการมีลูกหนี้ใหม่แทน การประกันที่มีบุริมสิทธิ์ตามข้อเรียกร้องเดิมจะไม่เป็นภาระผูกพันทรัพย์สินของลูกหนี้ใหม่ แต่การรับประกันที่มีบุริมสิทธิ์ตามข้อเรียกร้องเดิมอาจถูกสงวนไว้โดยความยินยอมของเจ้าของทรัพย์สินที่มีภาระผูกพันในการประกันการชำระหนี้ตามภาระหน้าที่ของลูกหนี้ใหม่ และเมื่อการแปลงหนี้ใหม่โดยการทำหนี้ใหม่แทนหนี้เก่าระหว่างเจ้าหนี้

⁸⁶ Article 1382,1384 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁸⁷ Article 1271 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁸⁸ Article 1272-1273 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁸⁹ Article 1274 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁹⁰ Article 1277 Code of Civil (As of 1 July 2013)

และลูกหนี้ร่วมรายใดรายหนึ่ง การประกันที่มีบุริมสิทธิตามข้อเรียกร้องก่อนหน้าสามารถสงวนสิทธิบนทรัพย์สินของบุคคลผู้ทำสัญญาตามหนี้ใหม่ได้⁹¹

การแปลงหนี้ใหม่ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ร่วมรายใดรายหนึ่งเป็นการปลดปล่อยลูกหนี้ร่วมรายอื่น ซึ่งการแปลงหนี้ไม่กระทบต่อลูกหนี้หลักอันเป็นการปลดปล่อยหลักประกันของลูกหนี้หลัก แต่ถ้าเจ้าหนี้เรียกร้องให้มีลูกหนี้ร่วมเพิ่มขึ้น หรือเรียกร้องหลักประกันเพิ่ม ข้อเรียกร้องก่อนหน้ายังคงมีอยู่ถ้าลูกหนี้ร่วมหรือหลักประกันปฏิเสธความยินยอมตามหนี้ใหม่⁹²

3.4.5 การระงับของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งที่ได้ใช้ใหม่ ไม่ได้มีการกำหนดการระงับสัญญาประนีประนอมยอมความไว้โดยเฉพาะ แต่มีได้กำหนดเหตุแห่งการสูญเสียภาวะผูกพันไว้ในหลายกรณี เช่น การชำระหนี้ การแปลงหนี้ใหม่ การปลดหนี้ การชดเชย การเป็นโมฆะหรือการเพิกถอน โดยอายุความ เป็นต้น⁹³ หรือเกิดจากการยินยอมร่วมกันในการยกเลิก⁹⁴

อย่างไรก็ดี ตามบทบัญญัติเดิมของประมวลกฎหมายแพ่ง บัญญัติการยกเลิกข้อตกลงประนีประนอมยอมความอาจเกิดขึ้นเนื่องจากทำข้อตกลงตามลัทธิที่เป็นโมฆะ เว้นแต่คู่สัญญาแสดงเจตนาทำการตกลงนั้นอย่างชัดแจ้ง⁹⁵ หรือกรณีคู่สัญญาตกลงทำการประนีประนอมยอมความในเรื่องทั่วไป ซึ่งมีร่วมกัน แต่ลัทธิซึ่งไม่ปรากฏภายหลังปรากฏขึ้นมา ไม่เป็นเหตุในการยกเลิกสัญญา เว้นแต่คู่สัญญาสงวนไว้โดยการกระทำของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่สัญญาประนีประนอมยอมความจะตกเป็นโมฆะทันทีถ้าลัทธิที่ค้นพบใหม่นั้น ปรากฏว่าคู่สัญญาเป็นผู้ไม่มีสิทธิ⁹⁶

เมื่อข้อตกลงประนีประนอมยอมความถูกคัดค้านอันเนื่องมาจากกลฉ้อฉล ช่มชู้ หรือความสำคัญผิด ข้อตกลงดังกล่าวจึงควรถูกยกเลิกทั้งหมดตาม ม.2055

3.4.6 อายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความ

อายุความเป็นเหตุแห่งการสูญเสียสิทธิที่เป็นผลมาจากการไม่ดำเนินการของผู้ทรงสิทธิในช่วงระหว่างเวลาที่กำหนดไว้⁹⁷

⁹¹ Article 1278-1280 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁹² Article 1281 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁹³ Article 1234 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁹⁴ Article 1134 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁹⁵ Article 2054 Code of Civil (As of 2006)

⁹⁶ Article 2057 Code of Civil (As of 2006)

⁹⁷ Article 2219 Code of Civil (As of 1 July 2013)

อายุความจะระงับลงชั่วคราว หรือไม่นับต่อในกรณีที่บุคคลใดตกเป็นอันพันวิสัยที่จะกระทำการเพราะเหตุที่มีข้อจำกัดอันเนื่องมาจากกฎหมาย ข้อตกลง หรือเหตุสุดวิสัย⁹⁸ นอกจากนั้นภายหลังมีข้อพิพาทเกิดขึ้น ให้อายุความจะระงับลงชั่วคราวนับแต่วันที่คู่กรณีตกลงที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ย หรือประนอมข้อพิพาท หรือถ้าไม่มีข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษร ให้อายุความสะดุดหยุดลงนับตั้งแต่วันแรกที่มีการประชุมเพื่อไกล่เกลี่ย หรือประนอมข้อพิพาทและอายุความย่อมระงับลงชั่วคราวนับตั้งแต่วันที่การบรรลุข้อตกลงที่คู่กรณีจะร่วมดำเนินการตามขั้นตอนร่วมกัน โดยอายุความเริ่มนับอีกครั้ง สำหรับช่วงเวลาที่ไม่น้อยกว่า 6 เดือน จากวันซึ่งฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายหรือผู้ไกล่เกลี่ยหรือ ผู้ประนอมข้อพิพาทประกาศว่าการไกล่เกลี่ยหรือการประนอมข้อพิพาทได้ยุติลง ในกรณีที่ข้อตกลงตามขั้นตอนร่วมกันให้อายุความเริ่มนับอีกครั้งจากข้อสัญญาที่ระบุไว้ในข้อตกลง ในช่วงระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน⁹⁹

การระงับลงชั่วคราว เป็นการหยุดอายุความไว้ชั่วคราวโดยไม่มีการลบอายุความที่ได้ล่วงมาแล้ว¹⁰⁰ ซึ่งตามกฎหมายไทยอาจเทียบได้กับคำว่า “อายุความสะดุดหยุดอยู่”^{*}

3.5 สัญญาประนีประนอมยอมความตามกฎหมายประเทศญี่ปุ่น

3.5.1 ความหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นได้ให้ความหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 695 ว่า “การประนีประนอมยอมความเกิดขึ้นเมื่อคู่กรณีตกลงที่จะยุติข้อพิพาทที่มีอยู่ระหว่างกันโดยความยินยอมร่วมกัน”¹⁰¹

จากบทบัญญัติดังกล่าว ได้ให้คำนิยามของการประนีประนอมยอมความคือ สัญญาที่มาจาก การตกลงระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่ายหรือมากกว่าสองฝ่าย โดยการยินยอมร่วมกัน ซึ่งไม่เพียงเป็นการยุติข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีโดยการยินยอมร่วมกัน แต่ยังเป็น การตกลงกันนอกศาลโดยคู่กรณีละเว้น

⁹⁸ Article 2234 Code of Civil (As of 1 July 2013)

⁹⁹ Article 2238 Code of Civil (As of 1 July 2013)

¹⁰⁰ Article 2230 Code of Civil (As of 1 July 2013)

^{*} อายุความสะดุดหยุดอยู่เคยปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 พ.ศ. 2468 แต่ได้ถูกยกเลิกไปในพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2535 ปัจจุบันจึงปรากฏแค่เรื่องของอายุความสะดุดหยุดลงเท่านั้น (ลดา ตริศักดิ์ศรีสกุล, "สัญญาประนีประนอมยอมความ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557), หน้า 124)

¹⁰¹ J.E de Becker, *Annotated Civil Code of Japan* (United States of America: University Publications of America, Inc., 1909), p.259.

หรือลดการเรียกร้องของตน¹⁰² ซึ่งการยุติข้อพิพาทโดยการยินยอมร่วมกันนั้น เป็นสิ่งสำคัญของการประนีประนอมยอมความ การยินยอมเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ถือเป็นการประนีประนอมยอมความ แต่อาจเป็นเพียงการยอมรับ หรือการสละซึ่งสิทธิ¹⁰³

3.5.2 ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 696 ได้กำหนดผลของสัญญาประนีประนอมยอมความว่า “ถ้าการประนีประนอมยอมความ มีการยอมรับว่าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งมีสิทธิ หรือคู่กรณีฝ่ายอื่นไม่มีสิทธิ ซึ่งสิทธินั้นเป็นประเด็นของข้อพิพาท สิทธินั้นจะโอนไปยังคู่กรณีที่ยอมรับว่ามีสิทธิ หรือถูกยกเลิกไป โดยการประนีประนอมยอมความ แม้ว่าภายหลังพิสูจน์ได้ว่าคู่กรณีฝ่ายที่ยอมรับว่ามีสิทธินั้น ไม่มีสิทธิในเวลาทำการประนีประนอมยอมความ หรือคู่กรณีฝ่ายยอมรับว่าไม่มีสิทธินั้น มีสิทธิในเวลาทำการประนีประนอมยอมความก็ตาม”¹⁰⁴

บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดผลของการตกลงความสัมพันธ์ทางกฎหมาย ดังนั้นจึงไม่สามารถถูกทำลายโดยการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในทางตรงข้ามได้ กล่าวคือถ้าสัญญาประนีประนอมยอมความทำโดยชอบด้วยกฎหมาย แม้ว่าภายหลังจะพบว่ามีความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความ ความสำคัญผิดนั้นไม่ทำให้การประนีประนอมยอมความไม่มีผล เช่น ในกรณีที่ได้รับการยอมรับโดยการประนีประนอมยอมความว่าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งมีสิทธิในข้อพิพาท ถ้าภายหลังมีการพิสูจน์แสดงว่าคู่กรณีนั้นไม่มีสิทธิ สิทธินั้นยังคงถูกโอนไปยังคู่กรณีฝ่ายนั้นโดยผลของการประนีประนอมยอมความ แต่ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งยอมรับว่าตนไม่มีสิทธิโดยการประนีประนอมยอมความ ถ้าภายหลังพิสูจน์แสดงว่าตนมีสิทธิ สิทธินั้นจะถือว่าถูกยกเลิกไปโดยผลของการประนีประนอมยอมความ¹⁰⁵

จากบทบัญญัติของมาตรา 696 แสดงให้เห็นว่าเมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว คู่สัญญามีความผูกพันตามที่ได้ตกลงกัน การเรียกร้องต้องเป็นไปตามที่ได้ตกลงกันตามสัญญาประนีประนอมยอมความ แม้ว่าภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าในขณะที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความเกิดความสำคัญผิดในเรื่องของสิทธิที่เป็นประเด็นข้อพิพาทก็ตาม

¹⁰² J.E. de Becker, The Principle and Practice of The Civil Code of Japan (United States of America: University Publications of America, INC, 1921)., p.429.

¹⁰³ J.E de Becker, Annotated Civil Code of Japan, p.259.

¹⁰⁴ Ibid., p.260

¹⁰⁵ J.E. de Becker, The Principle and Practice of The Civil Code of Japan, pp.429-430.

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาทางกฎหมายและผลกระทบเกี่ยวกับสัญญาประนีประนอมยอมความในกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

จากบทที่ผ่านมาข้างต้นผู้เขียนได้นำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปรับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสัญญาประนีประนอมยอมความในประเทศไทย และกล่าวถึงกฎหมายต่างประเทศเพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมาย และวิธีปฏิบัติของประเทศไทย ซึ่งผู้เขียนขอเสนอในแต่ละประเด็นดังนี้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความ

จากคำนิยามของ “ประนีประนอมยอมความ” ตามมาตรา 850 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่าประนีประนอมยอมความเป็นสัญญาประเภทหนึ่ง ซึ่งคู่สัญญาสองฝ่ายตกลงระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือจะมีขึ้น โดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายนั้นต้องมีการยอมผ่อนผันให้แก่กัน

ดังนั้นจะเกิดสัญญาประนีประนอมยอมความได้มีหลักเกณฑ์คือ

- (1) มีคู่สัญญา
- (2) ทำขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือจะมีขึ้น
- (3) คู่สัญญาต่างผ่อนผันให้แก่กัน

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวการทำสัญญาประนีประนอมยอมความมีวัตถุประสงค์เพื่อระงับข้อพิพาทที่มีอยู่แล้วหรือจะมีขึ้น เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติตามกฎหมายไทยไม่พบว่ามีกรณีความหมายของคำว่า “ข้อพิพาท” ไว้ แต่จากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้” และจากการปรับใช้ของศาลฎีกาพบว่า ข้อพิพาทเกิดขึ้นเมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่งถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายที่ตนมีอยู่จากคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งกรณีที่ฝ่ายโต้แย้งสิทธิไม่มีสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายที่จะอ้างเป็นเหตุในการกระทำของตน แต่ได้กระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ และกรณีที่ฝ่ายโต้แย้งสิทธิมีข้อกล่าวอ้างในการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ถูกโต้แย้งสิทธิเช่นกัน

จากคำนิยามของการประนีประนอมยอมความ ซึ่งเป็นสัญญาที่คู่สัญญาตกลงระงับข้อพิพาทที่มีอยู่แล้วหรือที่จะมีขึ้น แต่ไม่ได้กำหนดโดยเฉพาะว่าข้อพิพาทประเภทใดบ้างที่สามารถทำการประนีประนอมยอมความ หรือไม่สามารถทำการประนีประนอมยอมความได้ เมื่อพิจารณาความหมายของการประนีประนอมยอมความตาม Black's Law Dictionary ได้ให้ความหมายของการ

ประนีประนอมยอมความว่าเป็นข้อตกลงระหว่างบุคคลสองคน หรือมากกว่าในการยุติเรื่องที่พิพาทของข้อเรียกร้องที่แท้จริง หรือเชื่อว่าจริง โดยแต่ละฝ่ายสละบางสิ่งบางอย่างในการยอมให้อีกฝ่ายหนึ่ง

ดังนั้น หากพิจารณาเพียงว่าข้อพิพาทที่จะทำการประนีประนอมยอมความได้ คู่กรณีทุกฝ่ายจะต้องมีสิทธิตามกฎหมายในข้อพิพาทที่มีอยู่ หรือจะมีขึ้นนั้นแล้ว การประนีประนอมยอมความย่อมเกิดขึ้นได้ยาก อีกทั้งต้องมีเงื่อนไข หรือการพิสูจน์ก่อนว่าคู่กรณีแต่ละฝ่ายมีสิทธิตามกฎหมายหรือไม่ จึงจะทำการประนีประนอมยอมความได้ และเมื่อพิจารณาจากหลักการของการทำประนีประนอมยอมความมีขึ้นเพื่อ ระงับข้อขัดแย้งของบุคคล โดยต่างฝ่ายต่างยอมรับบางสิ่งบางอย่าง และยอมสูญเสียบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้ได้ข้อยุติในข้อพิพาทนั้นๆ ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าข้อพิพาทที่จะตกลงทำการประนีประนอมยอมความได้ ย่อมหมายถึงข้อพิพาทที่คู่กรณีต่างฝ่ายต่างอ้างว่าตนมีสิทธิในข้อพิพาทดีกว่า และข้อพิพาทที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกโต้แย้งสิทธิแต่เพียงฝ่ายเดียว และรวมถึงข้อพิพาทที่คู่กรณีเห็นว่าอาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคตด้วย

หลักเกณฑ์ต่อมาคือ การผ่อนผันให้แก่กัน ซึ่งจากการศึกษาการปรับใช้ของศาลในประเทศไทยพบว่ายังมีส่วนที่ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 343/2534 เป็นกรณีที่จำเลยยอมรับว่าได้ส่งจ่ายเช็คไปจริงจำนวน 800,000 บาท และยอมรับว่ามีหนี้ดังกล่าวอยู่กับโจทก์ โดยยอมตกลงชำระหนี้ให้บางส่วน และผ่อนชำระเป็นงวดๆ จนกว่าจะเสร็จสิ้น ส่วนที่เหลือตกลงให้โจทก์เรียกร้องเอาจากลูกหนี้ กรณีนี้ศาลเห็นว่าโจทก์จำเลยต่างระงับข้อพิพาทที่มีขึ้นด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ไม่ใช่การรับสภาพหนี้โดยกำหนดเวลาและเงื่อนไขให้จำเลยชำระหนี้

จากกรณีดังกล่าวศาลฎีกาเห็นว่า มีข้อพิพาทเกิดขึ้น มีการตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างกัน โดยการให้ผ่อนชำระหนี้เป็นงวดๆถือเป็นการยอมผ่อนผันให้แก่กัน เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2325/2521 เป็นกรณีที่ ๘. กับพวก ทุจริตยักยอกเงินของโจทก์ โจทก์ฟ้อง ๘. กับพวก ต่อศาลเป็นคดีอาญา ต่อมา โจทก์ และ ๘. ได้ตกลงกัน ให้ ๘. ชำระเงินที่ยักยอกให้โจทก์บางส่วน โดยการผ่อนชำระและมีจำเลยทำสัญญาค้ำประกัน โจทก์จึงถอนคำร้องทุกข์ ศาลในคดีอาญามีคำสั่งจำหน่ายคดี ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า มูลคดีเป็นเรื่องที่โจทก์เป็นเจ้าของหนี้ ๘. แต่ฝ่ายเดียว การทำสัญญาโดยโจทก์ลดหนี้ให้ ๘. รับผิदन้อยลง เมื่อยังไม่ได้ใช้หนี้ที่ลดลงแล้วนั้น หากทำให้หนี้เดิมระงับลงไม่ และโดยเหตุที่ ๘. หาได้มีสิทธิเรียกร้องใดๆต่อโจทก์ ๘. จึงไม่มีสิทธิที่จะสละได้ ทั้งไม่ได้สิทธิอะไรจากสัญญานั้น กรณีจึงไม่เป็นไปตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 852 หนี้เดิมจึงยังคงมีอยู่

สำหรับคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวศาลฎีกา ไม่ได้ระบุโดยตรงว่ากรณีนี้เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความหรือไม่ เพียงแต่ให้เหตุผลประกอบคำพิพากษาว่า โดยเหตุที่ ๘. ไม่ได้มีสิทธิ

เรียกร้องใดๆต่อโจทก์ ๘. จึงไม่มีสิทธิที่จะสละได้ ทั้งไม่ได้สิทธิอะไรจากสัญญา นั้น จึงไม่เป็นไปตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 852 ซึ่งบัญญัติว่า “ผลของสัญญาประนีประนอมยอม ความนั้น ย่อมทำให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไป และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิ ตามที่แสดงในสัญญานั้นว่าเป็นของตน” เหตุนี้หนี้เดิมจึงยังคงมีอยู่

จากเหตุผลตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2325/2521 อาจพิจารณาได้ว่า “การผ่อนผัน” ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ของสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850 นั้น คือการที่แต่ละฝ่ายสละการ เรียกร้องของตน และการเรียกร้องนั้น หมายถึงว่าคู่กรณีต้องมีสิทธิเรียกร้องที่ชอบด้วยกฎหมายของ ตนเองอยู่แล้วจึงเป็นการสละการเรียกร้องได้

จากที่ผู้เขียนได้กล่าวถึง “ข้อพิพาท” ข้างต้นพบว่าข้อพิพาทตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 850 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิได้บัญญัติว่าเป็นข้อพิพาทในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง โดยเฉพาะ อีกทั้งข้อพิพาทที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปอาจมิได้ทั้งกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกโต้แย้งสิทธิ เพียงฝ่ายเดียว โดยที่คู่กรณีอีกฝ่ายไม่มีสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายที่จะมาโต้แย้งได้ หรือเป็นทั้งกรณี ที่คู่กรณีทุกฝ่ายต่างมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย แต่ไม่สามารถยุติข้อพิพาทได้ หากต้องให้ทุกฝ่ายมี สิทธิเรียกร้องที่ชอบด้วยกฎหมายแก่กันแล้ว คงต้องตรวจสอบทุกกรณีไปว่าแต่ละฝ่ายมีสิทธิเรียกร้อง แก่กันหรือไม่ หรือหากมีการฟ้องคดีต้องมีการฟ้องแย้งจึงจะทำการประนีประนอมยอมความกันได้ และการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเพียงฝ่ายเดียวมีข้อเรียกร้องแต่ไม่อาจทำการประนีประนอมยอมความได้ ย่อมทำให้เจตนาของการยุติข้อพิพาท หรือข้อขัดกันที่เกิดขึ้นในสังคมไม่อาจแก้ไขได้ตามวัตถุประสงค์ ของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

จากหลักการและเหตุผลในการประนีประนอมยอมความ ที่เกิดขึ้นเพื่อยุติข้อพิพาทที่มีอยู่ หรือจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน ซึ่งแต่ละฝ่ายจะต้องมีการให้และรับ (give-and-take) นั่นคือมีลักษณะที่แต่ละฝ่ายได้บางส่วนและสูญเสียบางส่วน หากพิจารณาจาก หลักการดังกล่าว ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2325/2521 อาจพิจารณาได้ว่า แม้โจทก์จะ ถูกยกยอกเงินทำให้โจทก์มีสิทธิเรียกร้องฝ่ายเดียวให้ ๘. ชำระหนี้ แต่การที่โจทก์ยอมรับชำระหนี้ น้อยลง ให้เวลา ๘. ผ่อนชำระหนี้ และถอนคำร้องทุกข์เมื่อมีการตกลงชำระเงินตามเงื่อนไข เห็นว่าเป็น กรณีที่โจทก์ผ่อนผันให้แก่ ๘. โดยยอมสูญเสียเงินบางส่วน แต่โจทก์ก็ได้รับชำระหนี้ และยังได้ผู้ค้า ประกันมาเพิ่ม ส่วนด้าน ๘. ยอมชำระหนี้บางส่วนเป็นการยอมเสียบางส่วน แต่ได้รับการถอนคำร้อง ทุกข์จากโจทก์ เพื่อยุติการดำเนินคดีอาญา ไม่ต้องเสียเวลาดำเนินคดี เป็นกรณีที่โจทก์ และ ๘. ต่างมี ข้อพิพาท และยอมผ่อนผันให้แก่กัน จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายประเทศอังกฤษ พบว่าการประนีประนอมยอมความเป็นสัญญา อย่างหนึ่ง ซึ่งมีที่มาจากข้อพิพาท โดยผู้กล่าวอ้างข้อพิพาทนั้นต้องมีความสุจริต ซึ่งหลักเกณฑ์ในการ เกิดสัญญาประนีประนอมยอมความคือ

- (1) มีคำเสนอ แสดงเจตนาในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ
- (2) มีคำสนอง แสดงเจตนาสนองรับการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ
- (3) เจตนาในการผูกนิติสัมพันธ์ กล่าวคือคู่สัญญาแต่ละฝ่ายต้องมีเจตนาที่จะทำสัญญา
- (4) สิ่งตอบแทน กล่าวคือเป็นสิ่งที่ผู้รับคำมั่นสัญญาได้มอบไว้ให้แก่ผู้ให้สัญญา เพื่อตอบแทนสำหรับคำมั่นสัญญานั้น ซึ่งอาจเป็นรูปแบบของการกระทำการ หรือละเว้นกระทำการ หรือการสัญญาว่าจะกระทำการ หรือการสัญญาว่าจะงดเว้นการกระทำการ ซึ่งสิ่งตอบแทนจะต้องมีคุณค่าเพียงพอที่จะบังคับคำมั่นสัญญานั้นได้

ดังนั้น อาจเทียบเคียงการผ่อนผันได้กับสิ่งตอบแทน นั่นคือ ผู้รับคำมั่นสัญญาได้มอบไว้ให้แก่ผู้ให้สัญญา เพื่อตอบแทนสำหรับคำมั่นสัญญา ทั้งนี้ สิ่งตอบแทนต้องนอกเหนือจากสิ่งที่เรียกร้อง เช่น จ่ายในเวลาที่แตกต่าง สกุลเงินที่แตกต่าง เป็นต้น หรือ คู่กรณีให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่ฟ้องร้องดำเนินคดี คู่กรณีอีกฝ่ายตอบแทนโดยการชำระหนี้ภายในเวลาที่กำหนด ดังนั้น สิ่งตอบแทนในส่วนของสัญญาประนีประนอมยอมความคือ สิ่งตอบแทนจากการที่ผู้รับคำมั่นสัญญาจะไม่ดำเนินคดีหรือไม่กระทำการใด ตามสิทธิที่ขอด้วยกฎหมาย โดยสิ่งตอบแทนนั้นต้องมีคุณค่าเพียงพอ

สำหรับสัญญาประนีประนอมยอมความตามกฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสปัจจุบันไม่มีการบัญญัติความหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความไว้ แต่ความหมายของการประนีประนอมยอมความยังคงปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งกำหนดความหมายว่าเป็นข้อตกลง โดยคู่กรณีที่พิพาทได้ส่งข้อพิพาทไปยังอนุญาโตตุลาการที่ประกอบไปด้วยบุคคลเดียวหรือหลายบุคคล อย่างไรก็ตาม เดิมมีการบัญญัติความหมายของการประนีประนอมยอมความในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2044 ว่า “การตกลงประนีประนอมยอมความคือสัญญา ซึ่งคู่สัญญาทำให้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นยุติลงไป หรือป้องกันไม่ให้ข้อพิพาทเกิดขึ้น” โดยในทางปฏิบัติต้องมีการยอมสละข้อเรียกร้องบางส่วนให้ซึ่งกันและกัน ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะของสัญญาประนีประนอมยอมความ นอกจากนั้นการประนีประนอมนั้นไม่จำเป็นต้องให้มีการฟ้องร้องคดีเกิดขึ้น เพียงมีข้อขัดแย้งระหว่างกันในประเด็นเรื่องขอบเขตของสิทธิระหว่างคู่กรณี ก็สามารถดำเนินการให้มีการประนีประนอมยอมความได้ และไม่จำเป็นว่าคู่พิพาททั้งสองฝ่ายต้องสละข้อเรียกร้องของตนอย่างเท่าเทียมกัน เพียงแค่ว่า แต่ละฝ่ายยอมสละบางสิ่งบางอย่างในข้อเรียกร้องของตนก็เป็นการเพียงพอ

จากปัญหาเกี่ยวกับการผ่อนผัน อันเป็นลักษณะสำคัญของสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งการปรับใช้ของศาลฎีกาไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาจากหลักการ กฎหมายต่างประเทศ ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้ในสังคมมีทั้งข้อพิพาทที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเรียกร้องที่ขอด้วยกฎหมายเพียงฝ่ายเดียว และข้อพิพาทที่คู่พิพาทต่างมีสิทธิเรียกร้องที่ขอด้วยกฎหมาย แต่อยู่ที่

ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะมีสิทธิมากกว่ากันเพียงใด การผ่อนผันให้แกกันระหว่างคู่พิพาทที่ต่างฝ่ายต่างยินยอมโอนอ่อนให้แกกัน โดยยอมรับบางสิ่งบางอย่าง และยอมสละบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้ได้ข้อยุติในข้อพิพาทนั้นๆ โดยสิ่งที่สละ และสิ่งที่ได้รับนั้น ควรต้องมีคุณค่าที่คู่พิพาทแต่ละฝ่ายพอใจ และยอมรับได้ กรณีดังกล่าวย่อมเกิดเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว แต่ด้วย มาตรา 852 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติผลการสัญญาประนีประนอมยอมความว่าทำให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละระงับสิ้นไป ซึ่งทำให้บางคำพิพากษาศาลฎีกา ปรับใช้ในทำนองว่าการเรียกร้องที่สละได้นั้น หมายถึงเพียงสิทธิเรียกร้องที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น หากเป็นเช่นนี้ จะทำให้ข้อพิพาทที่จะทำการประนีประนอมยอมความได้มีเพียงกรณีเดียวคือคู่กรณีทุกฝ่ายต้องสิทธิเรียกร้องต่อกันเท่านั้น ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าตามกฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ตามบทบัญญัติเดิมก่อนการแก้ไขใหม่ได้บัญญัติให้การทำสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นการสละซึ่งสิทธิ การกระทำ และข้อเรียกร้องทั้งหมด ที่ก่อให้เกิดข้อพิพาทการเรียกร้องที่สละนั้น และกฎหมายประเทศอังกฤษ สิ่งตอบแทนซึ่งเทียบเคียงกับการผ่อนผัน ในการที่จะทำให้ฝ่ายหนึ่งงด หรือละเว้นการดำเนินการใดๆ เพื่อตอบแทนอีกฝ่ายต้องมีคุณค่าเพียงพอ ก็เป็นส่วนที่ทำให้เกิดสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว อันทำให้การเกิดสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการระงับข้อพิพาทมากกว่า ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่า การสละการเรียกร้อง ควรหมายความถึงการที่คู่สัญญายอมสละการเรียกร้องที่แสดงออกมาโดยชัดแจ้งทั้งสิทธิ การกระทำ ข้อเรียกร้อง และรวมถึงการแสดงความไม่ยินยอมต่างๆด้วย เช่นการไม่ยินยอมชำระหนี้ การยืนยันที่จะต่อสู้คดีไม่ว่าตนเองไม่มีสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายด้วย

4.2 ปัญหาของการประนีประนอมยอมความที่เกี่ยวข้องกับการแปลงหนี้ใหม่

ด้วยการแปลงหนี้ใหม่มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงจากหนี้หนึ่งไปเป็นอีกหนี้หนึ่ง ทำให้หนี้เดิมระงับตามบทบัญญัติของกฎหมาย ขณะที่สัญญาประนีประนอมยอมความเป็นการระงับข้อพิพาท โดยการยอมผ่อนผันให้แกกันโดยคู่สัญญาที่มีสิทธิตามที่ได้ตกลงกันใหม่ จึงมีความคล้ายคลึงกัน ดังนั้นในการพิจารณาผู้เขียนจึงได้ทำการเปรียบเทียบและข้อพิจารณาถึงความแตกต่างดังนี้

ประเภท	ประนีประนอมยอมความ	แปลงหนี้ใหม่	ข้อพิจารณา
องค์ประกอบ	1. มีคู่สัญญา	1. มีคู่กรณี	
	2. มีข้อพิพาท หรือจะมีข้อพิพาทขึ้นในอนาคต	2. ต้องมีหนี้เดิมที่ผูกพันกันอยู่	การแปลงหนี้ใหม่ ต้องมีภาระหน้าที่ผูกพันกันอยู่ก่อนการแปลงหนี้ใหม่ ส่วนสัญญาประนีประนอมยอมความอาจมี

ประเภท	ประนีประนอม ยอมความ	แปลงหนี้ใหม่	ข้อพิจารณา
	2.ทำขึ้นเพื่อระงับ ข้อพิพาทซึ่งมีอยู่ หรือจะมีขึ้น	2.คู่กรณีตกลงทำ สัญญาเปลี่ยนสิ่งที่เป็น สาระสำคัญแห่ง หนี้ เช่น มูลแห่งหนี้ วัตถุแห่งหนี้ เงื่อนไข แห่งหนี้ เปลี่ยนแปลง ลูกหนี้ เปลี่ยนแปลง เจ้าหนี้ เป็นต้น	ข้อพิพาทกันอยู่หรือคาดว่าจะมี ข้อพิพาทกันในอนาคต การแปลงหนี้ใหม่มีความชัดเจน ว่าต้องมีการเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็น สาระสำคัญแห่งหนี้ หากไม่ใช่สิ่ง ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้แล้ว กรณีนั้นไม่ใช่การแปลงหนี้ใหม่ ขณะที่สัญญาประนีประนอม ยอมความเป็นการทำขึ้นเพื่อ ระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือจะมี ขึ้นด้วยการยอมผ่อนผันให้แก่กัน ซึ่งการยอมผ่อนผันให้แก่กันนั้น อาจเป็นการ ยอมผ่อนผันในส่วน ที่เป็นสาระสำคัญแห่งหนี้หรือไม่ ก็ได้
	3.คู่สัญญาต่างยอม ผ่อนผันให้แก่กัน	3.ต้องมีเจตนาแปลง หนี้ใหม่ ระงับหนี้เดิม	การแปลงหนี้ใหม่คู่สัญญา มีเจตนาชัดเจนว่าประสงค์จะ แปลงหนี้ใหม่ระงับหนี้เดิม ส่วน สัญญาประนีประนอมยอมความ นั้นคู่สัญญาต่างยอมผ่อนผัน ให้แก่กัน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าใน การทำสัญญาประนีประนอม ยอมความคู่สัญญายอมผ่อนผัน ให้แก่กันโดยประสงค์จะระงับ หนี้เดิม และผูกพันการตามหนี้ ใหม่ ซึ่งมีการทับซ้อนกันในการ กระทำและเจตนาเดียวกัน
แบบ	ไม่มีแบบตกลงกัน ด้วยวาจาได้	ไม่มีแบบ แต่ถ้าเป็น การแปลงหนี้ใหม่โดย	-

ประเภท	ประนีประนอม ยอมความ	แปลงหนี้ใหม่	ข้อพิจารณา
	เพียงแต่ในการฟ้องคดีต้องมีลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ ในการฟ้องร้องบังคับคดี	การเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ให้ใช้วิธีการเดียวกับการโอนสิทธิเรียกร้อง แต่ถ้าหนี้ใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นหนี้ที่ต้องทำตามแบบแล้ว หากไม่ทำตามแบบ ย่อมเป็นโมฆะ หรือบังคับไม่ได้ตามกฎหมายของหนี้นั้นๆ	
ผล	คู่สัญญาต่างได้สิทธิตามสัญญาประนีประนอมยอมความ	หนี้ใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นหนี้ที่สมบูรณ์คู่สัญญา มีสิทธิและหน้าที่ตามที่ได้แปลงหนี้ใหม่	-
ผลต่อหนี้เดิม	การเรียกร้องเดิมระงับ	หนี้เดิมระงับ	การแปลงหนี้ใหม่มีบทบัญญัติชัดเจนว่าหนี้เดิมระงับ แต่สัญญาประนีประนอมยอมความเพียงกำหนดว่าการเรียกร้องที่เคยเรียกร้องกันอยู่นั้นระงับสิ้นไป ซึ่งไม่ได้บัญญัติให้ชัดเจนว่าหนี้เดิมระงับไปหรือไม่
ผลต่อหนี้ อุปกรณ์	ไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจน ซึ่งในการปรับใช้ในคำพิพากษาฎีกายังไม่ตรงกัน	1.ในกรณีของการค้าประกัน เมื่อหนี้ประธานระงับไป หนี้ค้ำประกันซึ่งเป็นหนี้อุปกรณ์ระงับด้วย 2.ส่วนหนี้จำนองจำนำ อาจมีการตก	-

ประเภท	ประนีประนอม ยอมความ	แปลงหนี้ใหม่	ข้อพิจารณา
		ลงโอนสิทธิจำนอง จํานำให้เป็นประกัน หนี้ใหม่ได้	
อายุความ	10 ปี	เป็นไปตามหนี้ที่ได้ แปลงใหม่ว่าหนี้ใหม่ อายุความเท่าใด	-

จากบทบัญญัติ และตารางเปรียบเทียบข้างต้นเห็นว่า การแปลงหนี้ใหม่อยู่ในส่วนของการ
ระงับแห่งหนี้ ส่วนสัญญาประนีประนอมยอมความอยู่ในส่วนของเอกเทศสัญญา ซึ่งในการแปลงหนี้
ใหม่เป็นการระงับหนี้หนึ่งไปเป็นหนี้ใหม่อีกหนี้ เช่นเปลี่ยนจากหนี้ซื้อขายเป็นหนี้เงินกู้ เปลี่ยนจากหนี้
ซื้อขายเป็นหนี้ขายฝาก เปลี่ยนทรัพย์สินในการชำระหนี้ เปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ เปลี่ยนตัวลูกหนี้ เป็นต้น ทำให้
เกิดหนี้ใหม่กล่าวคือหนี้ที่ต้องชำระแบบใหม่ ผู้ชำระหนี้ หรือผู้ได้รับชำระหนี้คนใหม่ อายุความเป็นไป
ตามที่ได้ตกลงกันใหม่ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9121/2538 พิพากษาโดยสรุปว่าหนี้ที่มีการแปลง
ใหม่ให้อายุความตามหนี้ใหม่ไม่ว่าหนี้เดิมจะมีอายุความเท่าใด

ส่วนการประนีประนอมยอมความกฎหมายบัญญัติไว้กว้างๆว่าคู่สัญญาตกลงทำขึ้นเพื่อระงับ
ข้อพิพาทที่มีอยู่หรือที่จะมีขึ้นในอนาคต และเมื่อทำสัญญาแล้วการเรียกร้องเดิมระงับไป มีอายุความ
ใหม่เป็น 10 ปี จากบทบัญญัติดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหาว่า บางกรณีเมื่อมีการทำสัญญา
ประนีประนอมยอมความแล้ว สัญญาดังกล่าวก็มีลักษณะเป็นการแปลงหนี้ใหม่ไปด้วย เป็นเหตุให้หนี้
เดิมระงับ อันมีผลต่อการพิจารณาเรื่องอายุความที่เกิดขึ้น เช่น ก. เป็นหนี้ค่าซื้อสินค้าจาก ข.
100,000 บาท ก. ไม่ยอมชำระหนี้อ้างว่าสินค้าชำรุดบกพร่อง ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ มาตรา 467 ห้ามมิให้ฟ้องคดีเพื่อพ้นกำหนด 1 ปีนับแต่มีการส่งมอบ หากต่อมา ก. และ ข.
ตกลงกันได้ให้ชำระเพียง 80,000 บาท และเปลี่ยนหนี้ค่าสินค้าเป็นหนี้เงินกู้ โดยมีการผ่อนชำระคืน
เป็นงวดๆ กรณีเช่นนี้เป็นการแปลงหนี้ใหม่ และการประนีประนอมยอมความ ซึ่งไม่อาจใช้อายุความ
หนึ่งปีตามมาตรา 467 แต่อาจเป็นอายุความตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ตามมาตรา
193/32 ซึ่งมีกำหนด 10 ปี แต่ด้วยกรณีนี้หนี้ที่แปลงใหม่ก็เป็นการตกลงผ่อนชำระคืนเป็นงวดๆ
ซึ่งมีกำหนดอายุความ 5 ปี ตามมาตรา 193/34(1) ควรใช้อายุความใด

กรณีดังกล่าวมีการปรับใช้กฎหมายตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6749/2539 พิพากษาในส่วนของ
อายุความว่า สัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850 ที่จำเลยตกลงผ่อนชำระเงินให้แก่อีก
ฝ่าย แม้เป็นการชำระเงินเพื่อผ่อนหนี้คืนเป็นงวดๆ แต่สิทธิเรียกร้องดังกล่าวตั้งฐานขึ้นโดยสัญญา

ประนีประนอมยอมความจึงมีอายุความ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/32 มีใช้อายุความ 5 ปี ตามมาตรา 193/33 เพราะมิใช่เงินที่ต้องผ่อนชำระเพื่อผ่อนทุนคืนเป็นงวดๆ แต่ต่อมามีคำพิพากษาฎีกาที่ 2316/2550 พิพากษาว่าหนังสือรับสภาพหนี้รับรองว่าจำเลยที่ 1 เป็นหนี้โจทก์อยู่โดยตกลงผ่อนชำระเป็นรายเดือนโดยมีจำเลยที่ 2 เป็นผู้ค้ำประกัน ถือได้ว่าทั้งสองกำหนดวิธีชำระหนี้โดยผ่อนทุนคืนเป็นงวดๆ สิทธิเรียกร้องของโจทก์จึงมีอายุความ 5 ปี ตามมาตรา 193/33 (2) คำพิพากษาฎีกานี้ หากพิจารณาตามตัวอักษร แม้เป็นการรับสภาพหนี้ แต่หนี้นั้นก็เกิดจากทุน และศาลเห็นว่าเป็นการผ่อนทุนคืนเป็นงวดๆ ซึ่งมีอายุความ 5 ปี จึงทำให้เกิดประเด็นการปรับใช้ว่า หากมีหลักการว่าเมื่อมีการแปลงหนี้ใหม่ ใช้อายุความตามหนี้ใหม่ ดังนั้น ถ้าเป็นกรณีหนี้ที่แปลงใหม่ อันมีลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความ และปรากฏว่าหนี้ที่แปลงใหม่นั้นมีอายุความไม่เท่ากับอายุความตามสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว ควรจะใช้อายุความใด และหากให้เป็นไปตามการเลือกตามอำเภอใจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งว่าจะใช้อายุความใดเป็นฐานในการฟ้องคดี คงจะไม่เป็นธรรมนัก

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ในส่วนของการแปลงหนี้ใหม่ตามกฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้หนี้ระงับโดย สามารถทำได้ 3 วิธีคือ

1. เมื่อลูกหนี้สัญญาต่อเจ้าหนี้ในหนี้ใหม่ ซึ่งใช้แทนหนี้เก่าที่ระงับสิ้นไป
2. เมื่อมีลูกหนี้ใหม่แทนลูกหนี้เก่าที่เจ้าหนี้ปลดเปลื้องภาระหนี้ให้
3. เมื่อมีเจ้าหนี้ใหม่แทนเจ้าหนี้คนก่อนโดยผลของสัญญาใหม่ต่อลูกหนี้ที่ได้รับการปลดภาระจากเจ้าหนี้คนก่อน

การแปลงหนี้ใหม่เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้หนี้ระงับ ซึ่งมี 3 วิธีคล้ายกับกฎหมายไทย มีทั้งเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ เปลี่ยนตัวลูกหนี้ ส่วนการเปลี่ยนหนี้หนี้ บัญญัติไว้เพียงว่าทำสัญญาใหม่ใช้แทนสัญญาเก่า ซึ่งไม่ได้บัญญัติชัดเจนว่าสัญญาใหม่เป็นการเปลี่ยนสาระสำคัญแห่งหนี้ ทั้งนี้ ในด้านอายุความประมวลกฎหมายแพ่ง ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่ได้กำหนดอายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความไว้ เพียงกำหนดว่าเมื่อมีข้อตกลงอายุความจะถูกระงับลงชั่วคราว หรือในกรณีมีข้อพิพาทเกิดขึ้น อายุความถูกระงับชั่วคราวจากวันที่คู่กรณีตกลงที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ย หรือประนีประนอมข้อพิพาท

ส่วนเรื่องอายุความตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ ด้วยประนีประนอมยอมความมีพื้นฐานเป็นสัญญาประเภทหนึ่ง ซึ่งได้กำหนดอายุความพื้นฐานของการดำเนินการตามสัญญาทั่วไป มีกำหนดเวลา 6 ปี นับจากวันที่เหตุของการกระทำเกิดขึ้น อีกทั้ง มีกำหนดอายุความกรณีความรับผิดชอบทางแพ่ง ผู้เรียกร้องสิทธิต้องดำเนินการภายในอายุความ 6 ปี เว้นแต่ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

จากผู้ถูกเรียกร้องสิทธิ ต้องกระทำภายใน 2 ปี จากวันที่มีพิพาทหรือ มีข้อตกลงยุติข้อพิพาท ซึ่งมิได้มีการกำหนดอายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความแบบเฉพาะเจาะจง

ดังนั้น ในกรณีของการแปลงหนี้ใหม่ และสัญญาประนีประนอมยอมความที่มีผลต่ออายุความ อาจแบ่งประเภทได้ดังนี้

1. การทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่มีลักษณะเป็นการแปลงหนี้ใหม่ เมื่อเป็นการแปลงหนี้ใหม่มีผลทำให้หนี้เดิมระงับ กรณีนี้มีผลในเรื่องอายุความ หากหนี้ใหม่ที่เกิดขึ้นมีอายุความไม่ถึง 10 ปี แต่กฎหมายกำหนดให้อายุความตามสัญญาประนีประนอมยอมความมีอายุความ 10 ปี ทำให้ในเรื่องเดียวกันเจตนาเดียวกันมีอายุความ 2 แบบ

2. การทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่ไม่ได้เป็นการแปลงหนี้ใหม่ เมื่อสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ได้มีลักษณะเป็นการแปลงหนี้ใหม่จึงไม่ต้องพิจารณาว่าหนี้ที่เกิดขึ้นตามการแปลงหนี้ใหม่เป็นหนี้ใด อายุความเท่าใด เนื่องจาก อายุความตามสัญญาประนีประนอมยอมความกฎหมายกำหนดให้มีอายุความ 10 ปี แต่ยังคงมีปัญหา หากสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น มีลักษณะของการมีอายุความแบบอื่นด้วย ซึ่งอาจทำให้เรื่องเดียวกันเจตนาเดียวกันมีอายุความ 2 แบบ อีกทั้ง หากพิจารณาได้ว่าการประนีประนอมยอมความที่ไม่ได้เป็นการแปลงหนี้ใหม่ ไม่มีผลให้หนี้เดิมระงับ(ซึ่งจะศึกษาวิเคราะห์ในหัวข้อ 4.3) ย่อมทำให้เกิดความขัดแย้งกันว่าจะใช้อายุความตามหนี้เดิมหรืออายุความสัญญาประนีประนอมยอมความ

ด้วยกฎหมายไทยได้บัญญัติเรื่องอายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความไว้ในมาตราเดียวกับกรณีอายุความของคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุด กล่าวคือมาตรา 193/32 ซึ่งบัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุดหรือโดยสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้มีกำหนดอายุความสิบปี ทั้งนี้ ไม่ว่าสิทธิเรียกร้องเดิมจะมีกำหนดอายุความเท่าใด” เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับภาระบังคับแห่งนี้ตามกฎหมายโรมัน ซึ่งหมายถึงสายสัมพันธ์ทางหนี้ระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ถูกทำลายลง มีได้หลายกรณี เช่น การชำระหนี้ การแปลงหนี้ใหม่ หนี้เคลื่อนกลิ้งกัน ความตายของลูกหนี้ หรือ เมื่อมีคำพิพากษาตามคำฟ้องของเจ้าหนี้ให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ถือว่าหนี้เดิมที่นำมาฟ้องระงับไป เกิดเป็นหนี้ใหม่เป็นหนี้ตามคำพิพากษา และรวมถึงกรณีการยกข้อต่อสู้ที่มาจากการประนีประนอมยอมความ (transactio) เป็นกรณีที่เจ้าหนี้ลูกหนี้ตกลงยอมสละข้อเรียกร้องบางอย่างที่มีต่อกันเพื่อระงับข้อพิพาทที่จะเกิดขึ้น เพื่อไม่ต้องชำระหนี้ได้ และเมื่อไม่ต้องชำระหนี้ หนี้ของลูกหนี้จึงระงับสิ้นไป ดังนั้น จึงอาจพิจารณาได้ว่าเมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว หนี้เดิมระงับไป อายุความจึงกำหนดไว้ 10 ปี ในเรื่องเดียวกับกรณีสิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุด

ด้วยกฎหมายต่างประเทศมิได้มีการกำหนดอายุความไว้เฉพาะเหมือนกฎหมายไทย แต่เมื่อพิจารณาว่าประนีประนอมยอมความเป็นสัญญาประเภทหนึ่ง ซึ่งคู่สัญญามีเจตนาตกลงกัน และจากหลักการตีความสัญญา ซึ่งกฎหมายกำหนดให้การตีความสัญญานั้น เป็นไปตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณี นอกจากนี้ในการตีความการแสดงเจตนา กฎหมายกำหนดให้ฟังเสียงถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำตามตัวอักษร เมื่อสัญญาที่เกิดขึ้นมีลักษณะของการแปลงหนี้ใหม่ และมีลักษณะของการประนีประนอมยอมความซ้อนกันอยู่ในสัญญาเดียวกัน หากปรากฏว่าข้อสัญญามีลักษณะเฉพาะที่เป็นไปตามกฎหมายเฉพาะใดแล้ว คู่สัญญาคงประสงค์ให้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเฉพาะ หรือลักษณะเฉพาะ หรือการดำเนินการเฉพาะนั้นๆ ดังนั้น อายุความจึงควรเป็นไปตามลักษณะเฉพาะของข้อตกลงมากกว่าตามเจตนาของคู่สัญญามากกว่า

สำหรับสัญญาประนีประนอมยอมความที่มีได้มีลักษณะของการแปลงหนี้ใหม่ ซึ่งอาจมีประเด็นของลักษณะสัญญาประนีประนอมยอมความที่เหมือนกับสัญญาที่มีอายุความอย่างอื่นด้วย หากพิจารณาตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญาและเจตนาของคู่สัญญาแล้ว อายุความควรเป็นไปตามลักษณะของสัญญาที่คู่สัญญาประสงค์มากกว่า แต่เนื่องด้วยการประนีประนอมยอมความที่ไม่ได้เป็นการแปลงหนี้ใหม่ ไม่มีผลให้หนี้เดิมระงับ(ตามที่ศึกษาวิเคราะห์ในหัวข้อ 4.3) ย่อมทำให้เกิดความขัดแย้งกันว่าจะใช้อายุความตามหนี้เดิมหรืออายุความสัญญาประนีประนอมยอมความ กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อมีการตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ย่อมแสดงถึงเจตนาของคู่สัญญาที่ตกลงระงับข้อพิพาทมีอยู่ หรือจะเกิดขึ้นในอนาคต ที่จะผูกพันกันตามสัญญาประนีประนอมยอมความ อีกทั้งสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นเอกเทศสัญญาประเภทหนึ่ง ดังนั้น แม้หนี้เดิมจะไม่ระงับสิ้นไป แต่เมื่อมีการตกลงที่จะผูกพันกันตามข้อสัญญาที่ได้ตกลงกัน โดยระงับข้อพิพาทเดิม อายุความจึงควรเป็นอายุความใหม่ตามที่ได้ตกลงกันในลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความ

จากประเด็นปัญหาและเหตุผลดังกล่าว ประกอบกับเพื่อไม่ให้คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเลือกอายุความในการดำเนินการได้ตามอำเภอใจ ผู้เขียนจึงเสนอให้ยกเลิกอายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 193/32 โดยในการปรับใช้ให้เป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญาประนีประนอมยอมความกล่าวคือ หากลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นไปตามอายุความเฉพาะก็ให้เป็นไปตามอายุความเฉพาะนั้น แต่หากไม่มีอายุความเฉพาะ ก็ให้เป็นไปตามอายุความทั่วไปคือ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30

4.3 ปัญหาที่เกิดจากผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ด้วยสัญญาประนีประนอมยอมความตามกฎหมายไทยกำหนดให้เมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไป และทำให้แต่ละ

ฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญานั้นว่าเป็นของตน ซึ่งในการปรับใช้กฎหมายของศาลไทย และ ความเห็นของนักกฎหมายไทยที่มีความขัดแย้งกันอยู่ กล่าวคือ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1732/2550 จำเลยทำสัญญาค้ำประกันการชำระหนี้ตามสัญญารับผิด ชาติใช้ความเสียหายของ ก. ต่อโจทก์ แต่เมื่อโจทก์และ ก. ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ เกี่ยวกับค่าเสียหายที่ ก. จะต้องรับผิดชอบ ความรับผิดของ ก. ที่เกิดจากสัญญารับผิดชาติใช้ความเสียหาย และความรับผิดของจำเลยในฐานะผู้ค้ำประกันจึงระงับสิ้นไป และทำให้ ก. ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตาม สัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 และ 852

ความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.จิต เศรษฐบุตร มีความเห็นว่า สัญญาประนีประนอมยอม ความเป็นสัญญาที่แสดงว่าสิทธิของคู่สัญญาที่มีข้อโต้แย้งกันอยู่ เมื่อทำสัญญาประนีประนอมยอม ความแล้วทำให้สิทธิของคู่สัญญาไม่มีข้อโต้แย้งอีก จึงไม่ใช่สัญญาที่ทำให้เกิดสิทธิใหม่

ความเห็นของศาสตราจารย์พิเศษโสภณ รัตนากร มีความเห็นว่า ประนีประนอมยอมความ เป็นสัญญาที่คู่กรณีตกลงเปลี่ยนแปลงความรับผิดตามหนี้เดิมด้วยกัน ซึ่งมีผลให้หนี้เดิมระงับและ คู่กรณีผูกพันกันตามข้อตกลงใหม่เช่นกัน โดยคู่สัญญาต้องมีการผ่อนปรนซึ่งกันและกัน

ความเห็นของศาสตราจารย์หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช มีความเห็นว่า การยอมความกัน เป็นเรื่องที่คู่กรณีไม่ต้องการว่ากล่าวเป็นความกันตามข้อพิพาทต่อไป และมีการตกลงกันให้ปฏิบัติ ชำระหนี้ตามหนี้เก่าเป็นเรื่องยอมแพ้ ไม่ใช่ข้อตกลงแก้ไขเปลี่ยนแปลงหนี้

ความเห็นของศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ ได้ให้ความเห็นไว้ท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 137/2522 โดยสรุปว่า สัญญาประนีประนอมยอมความอาจทำให้หนี้เดิมระงับไปหรือไม่ ขึ้นอยู่กับ การตกลงกันระหว่างคู่สัญญา ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างไร

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายประเทศอังกฤษพบว่าการปรับใช้เกี่ยวกับการประนีประนอมยอม ความว่าเป็นสัญญาประเภทหนึ่ง เป็นการแสดงออกถึงการสิ้นสุดของข้อพิพาท ทั้งปัญหาข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย โดยจะไม่มีมีการยกข้อพิพาทเดิมขึ้นว่ากล่าวกันอีก เว้นแต่ คู่สัญญาตกลงว่าข้อพิพาท เดิมอาจกลับขึ้นมาใหม่ได้ในเหตุการณ์ที่ตกลงกันไว้ เนื่องจากหลักเกณฑ์การเกิดสัญญาของประเทศ อังกฤษนั้นมีหลักสำคัญคือสิ่งตอบแทน ในกรณีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความต้องมีสิ่งตอ บแทนที่มีคุณค่าให้แก่ผู้ให้สัญญาที่จะไม่ฟ้องร้องดำเนินคดี โดยยึดตามข้อตกลง ว่าหากไม่สามารถ ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้แล้วผู้ให้สัญญาจะสามารถเรียกร้องตามข้อพิพาทเดิมได้ อันเป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญา

ส่วนประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ตามบทบัญญัติเดิมก่อนการแก้ไขใหม่ได้บัญญัติให้การตกลง ประนีประนอมยอมความมีผลเป็นการสละซึ่งสิทธิ การกระทำ และข้อเรียกร้องทั้งหมด และรวมถึงสิ่ง ที่เกี่ยวข้อง เป็นการยอมรับสิ่งซึ่งคู่กรณีเรียกร้อง โดยจะไม่มีการดำเนินคดีในอนาคต แต่ก็ไม่ใช้การให้ สิทธิใหม่ อีกทั้งข้อตกลงประนีประนอมยอมความที่ทำโดยคู่กรณีคนใดคนหนึ่งของผู้มีส่วนได้เสีย

ข้อตกลงประนีประนอมยอมความนั้น ไม่ผูกพันผู้มีส่วนได้เสียคนอื่นที่ไม่ได้ตกลงด้วย ซึ่งผลของสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ได้ทำให้สิทธิเรียกร้องตามหนี้เดิมระงับ เพียงแต่เป็นการยอมรับ หรือรักษาสິงที่อ้างว่าเป็นของตนโดยการละเว้นของอีกฝ่าย

และจากกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ได้บัญญัติผลของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความว่าเมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันแล้ว ย่อมมีผลผูกพันคู่สัญญาแต่ละฝ่ายว่ามีสิทธิ หรือไม่มีสิทธิอย่างไรตามที่ตกลงกัน แม้ว่าภายหลังจะมีข้อเท็จจริงปรากฏว่าคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสิทธิ หรือไม่มีสิทธิ ซึ่งมีผลในทางตรงข้ามกับที่ได้ตกลงประนีประนอมยอมความก็ตาม

ผู้เขียนเห็นว่า จากบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดเพียงว่าเมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้วทำให้การเรียกร้องของแต่ละฝ่ายที่ได้สละหนี้ระงับสิ้นไป และได้สิทธิใหม่ตามที่ตกลง ไม่ได้กำหนดว่าสิทธิเรียกร้องของแต่ละฝ่ายที่ได้สละหนี้ระงับสิ้นลง เหมือนการแปลงหนี้ใหม่ ที่ได้มีบัญญัติไว้อย่างชัดเจนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 349 ว่าการแปลงหนี้ใหม่ทำให้หนี้เดิมระงับสิ้นไป ดังนั้น หากตีความตามตัวบทกฎหมาย อาจตีความได้ว่าเมื่อมีการประนีประนอมยอมความทำให้การดำเนินการที่เรียกร้องกันอยู่ หรือจะดำเนินการเรียกร้องตามสิทธิหนี้ระงับสิ้นไป แต่ไม่ได้หมายความว่าหนี้เดิมระงับสิ้นไป เพียงแต่เมื่อการเรียกร้องระงับลงเนื่องจากมีข้อตกลงกันใหม่ระหว่างคู่สัญญา ทำให้คู่สัญญาต้องดำเนินการตามสิทธิและหน้าที่ที่ได้ตกลงกันใหม่ และจะดำเนินการตามข้อเรียกร้องเดิมไม่ได้ ซึ่งแตกต่างจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ระบุว่าเมื่อทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้วทำให้หนี้เดิมระงับไป อีกทั้ง เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการปรับใช้ของกฎหมายต่างประเทศพบว่าประเทศอังกฤษยังให้คู่สัญญาสามารถตกลงกลับไปใช้ข้อเรียกร้องเดิมได้ และเมื่อพิจารณาว่าข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างคู่กรณี อาจเป็นไปได้ว่ามีทั้งกรณีที่คู่กรณีต่างมีสิทธิเรียกร้องซึ่งกันและกัน และกรณีที่คู่กรณีเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเรียกร้องจากอีกฝ่ายเท่านั้น แต่ไม่ว่ากรณีใด เมื่อคู่กรณีตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่กรณีไม่อาจนำข้อเรียกร้องเดิม หรือการกระทำการจากข้อพิพาทเดิมกลับขึ้นมาใช้ได้อีก ต้องกระทำการตามที่ตกลงกัน ดังนั้น สิ่งที่จะระงับไปคือข้อพิพาท ไม่ใช่หนี้เดิมที่ระงับ ซึ่งข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีนั้นอาจเป็นหนี้หรือไม่เป็นหนี้ก็ได้ และเมื่อหนี้เดิมไม่ระงับ คู่สัญญาประนีประนอมยอมความย่อมตกลงได้ว่า หากคู่สัญญาฝ่ายใดไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้แล้ว คู่สัญญาจะสามารถเรียกร้องตามข้อพิพาทเดิมได้ ซึ่งเป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญาที่ได้ตกลงกัน

เนื่องจากหนี้หรือภาระผูกพันที่เกิดขึ้นไม่ได้มีแค่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ เท่านั้น แต่ยังมีบุคคลอื่นที่เข้าร่วมเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ค้าประกัน ผู้จ้าง นายจ้างที่ต้องร่วมรับผิดชอบในกรณีละเมิดของลูกจ้าง เป็นต้น อันเป็นเหตุให้ต้องพิจารณาว่าเมื่อมีการตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างคู่สัญญาแล้ว เกิดผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างไรบ้าง

เบื้องต้นผู้เขียนขอแยกผลของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความก่อนว่า หากสัญญาประนีประนอมยอมความใดมีลักษณะของการแปลงหนี้ใหม่ หนี้เดิมตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นย่อมระงับไปด้วยการแปลงหนี้ใหม่ ไม่อาจกลับมาใช้ได้อีกและเป็นผลให้หนี้ตามสัญญาค้ำประกันระงับไปด้วยบทบัญญัติของการแปลงหนี้ใหม่ ส่วนการจำนอง จำนำ อาจมีการตกลงโอนสิทธิจำนอง จำนำให้เป็นประกันหนี้ใหม่ได้

สำหรับสัญญาประนีประนอมยอมความที่ไม่ได้เป็นการแปลงหนี้ใหม่ จากการศึกษาข้างต้นผู้เขียนเห็นว่าการทำสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ทำให้หนี้เดิมระงับ สิ่งที่จะระงับไปคือข้อพิพาทเพียงแต่ในระหว่างการประนีประนอมยอมความไม่สามารถดำเนินการใดตามสิทธิเรียกร้องเดิมได้ ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นและอาจเป็นปัญหาคือเมื่อลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว เจ้าหนี้จะเรียกร้องกับผู้ค้ำประกัน ผู้จำนอง ผู้จำนำ หรือบุคคลที่ต้องรับผิดชอบได้หรือไม่เพียงใด

4.3.1 ปัญหาที่กระทบต่อหนี้อุปกรณ์

โดยหลักทั่วไปหนี้อุปกรณ์ จะเกิดขึ้นได้เมื่อมีหนี้ประธาน ซึ่งในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงหนี้อุปกรณ์ ที่เป็นการประกันหนี้ประธานกล่าวคือ ค้ำประกัน และจำนอง ตามบทบัญญัติของกฎหมาย หนี้ค้ำประกัน และจำนอง ย่อมระงับไปด้วยการระงับของหนี้ประธาน

ตามคำพิพากษาฎีกาของไทยบางฉบับเห็นว่าเมื่อหนี้ประธานได้ทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว ย่อมทำให้หนี้เดิมระงับ และมีผลทำให้หนี้ในส่วนของสัญญาอุปกรณ์ระงับไปด้วย เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 1732/2550 จำเลยทำสัญญาค้ำประกันการชำระหนี้ตามสัญญารับผิดชอบใช้ความเสียหายของ ก. ต่อโจทก์ แต่เมื่อโจทก์และ ก. ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความเกี่ยวกับค่าเสียหายที่ ก. จะต้องรับผิดชอบ ความรับผิดชอบของ ก. ที่เกิดจากสัญญารับผิดชอบใช้ความเสียหายและความรับผิดชอบจำเลยในฐานะผู้ค้ำประกันจึงระงับสิ้นไป และทำให้ ก. ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 และ 852 เมื่อความรับผิดชอบของ ก. ต่อโจทก์เปลี่ยนเป็นความรับผิดชอบตามสัญญาประนีประนอมยอมความ จำเลยในฐานะผู้ค้ำประกันจึงหลุดพ้นจากความรับผิดไปด้วยเนื่องจากหนี้ของ ก. ตามสัญญารับผิดชอบใช้ความเสียหายระงับสิ้นไปแล้วตามมาตรา 698

อย่างไรก็ดี ยังมีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่อาจทำให้ข้อเท็จจริงเดียวกันเกิดผลที่ไม่เหมือนกันได้ กล่าวคือ

1) กรณีลูกหนี้และเจ้าหนี้ตกลงกัน โดยเป็นการตกลงในลักษณะเป็นการผ่อนเวลาให้ลูกหนี้ หากผู้ค้ำประกันหรือผู้จำนองไม่ยินยอมตกลงด้วย ผู้ค้ำประกันหรือผู้จำนองนั้น

หลุดพ้นความรับผิดชอบ ดังนั้นหากข้อตกลงมีลักษณะเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ และผ่อนเวลาด้วยโดยผู้ค้ำประกันหรือผู้จำนองมิได้ยินยอมด้วย ผู้ค้ำประกันหรือผู้จำนองนั้นหลุดพ้นความรับผิดชอบ

2) แม้ว่าลูกหนี้และเจ้าหนี้ตกลงในลักษณะเป็นการผ่อนเวลาให้ลูกหนี้ แต่ถ้าข้อตกลงนั้น มีผลเป็นการลดจำนวนหนี้ที่มีการค้ำประกัน และขยายเวลาชำระหนี้ และทำขึ้นภายหลังที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้แล้ว มิให้ถือว่าเป็นการผ่อนเวลา ผู้ค้ำประกันหรือผู้จำนองไม่หลุดพ้นจากความรับผิดชอบอันเนื่องมาจากการผ่อนเวลา

ตามกฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส บัญญัติให้การระงับไปของการค้ำประกันมิได้หลายกรณีเช่น การยอมรับโดยสมัครใจของเจ้าหนี้ในการรับชำระอสังหาริมทรัพย์หรือสิ่งอื่นใดของหนี้ประธาน ย่อมเป็นการปลดเปลื้องการประกัน แต่การยินยอมขยายระยะเวลาโดยเจ้าหนี้ต่อหนี้ประธาน มิถือเป็นการปลดเปลื้องหลักประกัน ส่วนการประกันด้วยทรัพย์สินกฎหมายได้กำหนดการสิ้นสุดของบุริมสิทธิไว้ 4 กรณีคือ การยุติของหนี้ประธาน การสละทิ้งของเจ้าหนี้ การทำตามข้อตกลง และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ต่อผู้ครอบครองที่เป็นบุคคลที่สามที่จะแก้ไขสิ่งที่ได้มา และ โดยอายุความ ซึ่งไม่ได้กำหนดว่าการทำประนีประนอมยอมความเป็นเหตุให้หนี้ค้ำประกัน การประกันด้วยทรัพย์สินยุติลง กำหนดเพียงว่าการยินยอมขยายระยะเวลาโดยเจ้าหนี้ต่อหนี้ประธาน มิถือเป็นการปลดเปลื้องหลักประกัน และเมื่อพิจารณาในเรื่องอายุความกำหนดว่ากรณีมีข้อตกลงเป็นเหตุให้อายุความระงับลงชั่วคราวเท่านั้น จึงอาจพิจารณาได้ว่าการทำสัญญาประนีประนอมยอมความไม่เป็นเหตุให้หนี้เดิมระงับ อันมีผลในการปลดเปลื้องหนี้ค้ำประกัน และการประกันด้วยทรัพย์สิน

ตามที่คุณเขียนศึกษาข้างต้น สัญญาประนีประนอมยอมความที่มีใช้การแปลงหนี้ใหม่ไม่ทำให้หนี้เดิมระงับ เพียงแต่ทำให้เจ้าหนี้ไม่อาจเรียกร้องเดิมได้อีก แม้หนี้เดิมไม่ระงับ ซึ่งไม่เป็นเหตุให้สัญญาค้ำประกัน สัญญาจำนอง ระงับตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ตาม แต่หากมีการผิดสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว และเจ้าหนี้ไม่สามารถเรียกร้องตามข้อเรียกร้องเดิมได้ ประกอบกับการค้ำประกันหรือการจำนองยังเป็นประกันหนี้เดิมที่ยังมิได้มีการประนีประนอมยอมความกัน ผู้เขียนเห็นว่าก็ไม่อาจเรียกร้องหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้ค้ำประกันได้

ดังนั้น เมื่อได้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่กำหนดสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และผลในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่อาจปฏิบัติได้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว หากข้อตกลงตามสัญญามีความชัดเจนว่าสามารถเรียกร้องได้ตามข้อเรียกร้องเดิม สัญญาค้ำประกัน จำนอง ในฐานะหนี้อุปกรณีย่อมไม่ระงับ และอาจถูกเรียกร้องให้ชำระตามข้อเรียกร้องเดิมได้ เว้นแต่ ผู้ค้ำประกัน หรือผู้จำนองหลุดพ้นตามบทบัญญัติอื่น

4.3.2 ปัญหาที่กระทบต่อบุคคลอื่นอันเกิดจากสัญญาประนีประนอมยอมความ

นอกจากหนีอุปกรรมแล้ว ในกรณีที่ลูกจ้างกระทำละเมิดต่อบุคคลอื่นในทางการที่จ้าง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 กำหนดให้นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างในหนี้ละเมิดดังกล่าว ซึ่งมีคำพิพากษาฎีกาที่ 1000/2505 พิพากษาว่าลูกจ้างที่ทำงานในทางการที่จ้าง ไปตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้ที่ถูกทำละเมิด แม้นายจ้างไม่ได้ตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความด้วย แต่นายจ้างยังคงต้องรับผิดชอบร่วมกับลูกจ้างเนื่องจากลูกจ้างทำละเมิดในทางการที่จ้าง อย่างไรก็ดี มีคำพิพากษาฎีกาบางฉบับเช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 601/2537 และ 2248/2524 เห็นว่าหากลูกหนี้ได้ตกลงทำการประนีประนอมยอมความกับผู้เสียหาย ย่อมทำให้สิทธิเรียกร้องในมูลละเมิดระงับ และเรียกให้นายจ้างร่วมรับผิดชอบด้วยไม่ได้ ผู้เสียหายคงมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกจ้างชำระหนี้แก่ตนตามสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น แต่หาสิทธิฟ้องให้รับผิดชอบในมูลละเมิดที่เกิดขึ้นอีกไม่ นอกจากนี้ ตามความเห็นของท่านศาสตราจารย์จิติ ดิงศรัทธี ได้ให้ความเห็นว่า เป็นกรณีที่นายจ้างต้องรับผิดชอบร่วมกับลูกจ้างตามหลักเรื่องหนี้ร่วม ไม่ใช่ว่าลูกจ้างไปแปลงหนี้ใหม่โดยประนีประนอมกับเจ้าหนี้ จะมีผลไปถึงลูกหนี้อื่นคือนายจ้างด้วยตามหลักใน มาตรา 295 จะมีผลว่าแม้ลูกจ้างไปตกลงกับเจ้าหนี้โดยแปลงหนี้เป็นประนีประนอม มีผลเฉพาะตัวลูกหนี้โดยเป็นเหตุ ส่วนตัวลูกจ้างก็ตาม แต่ส่วนของลูกจ้างที่แปลงหนี้ระงับหนี้ละเมิดนั้น ลูกจ้างรับผิดชอบเต็มจำนวน มิใช่รับผิดชอบเป็นส่วนๆระหว่างตนกับลูกหนี้ร่วมคนอื่นโดยเฉพาะนายจ้าง เพราะนายจ้างมาไล่เบี้ยเอากับลูกจ้างได้เต็มจำนวนตาม ม.296, 426 หนี้ที่นายจ้างต้องรับผิดชอบจึงหมดไป ไม่มีส่วนเหลืออยู่

ตามกฎหมายประเทศอังกฤษ ในความรับผิดชอบที่เกิดจากการกระทำที่เป็นการละเมิด มีกรณีมีผู้ที่ต้องรับผิดชอบหลายราย อาจมีเหตุของการเกิดละเมิดที่มีทำให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน ดังนี้

- 1) ผู้กระทำละเมิดต่างเป็นเหตุของความสูญเสีย โดยการกระทำนั้นต่างเป็นการละเมิด และเป็นส่วนของความรับผิดชอบร่วมกัน
- 2) ผู้กระทำละเมิดคนหนึ่งมีความรับผิดชอบในความสูญเสียที่เกิดจากการทำละเมิดอันเนื่องมาจากการชักจูง หรือการมอบอำนาจในการทำการละเมิดของอีกคนหนึ่ง
- 3) บุคคลมีความรับผิดชอบในความสูญเสียจากการละเมิดของอีกคนหนึ่งอันเนื่องมาจากผู้ทำละเมิดอยู่ภายใต้การปกครอง

โดยทั่วไปในความรับผิดชอบร่วมกันในกรณีละเมิด ถ้ามีผู้ทำละเมิดร่วมกัน หากผู้ทำละเมิดคนหนึ่งยินยอมชำระค่าชดเชยให้กับผู้เสียหาย แต่ไม่เต็มจำนวนความเสียหาย ผู้เสียหายนั้นสามารถเรียกค่าชดเชยจากผู้กระทำละเมิดคนอื่นๆได้ หรือกรณีที่ผู้ทำละเมิดคนหนึ่งชำระค่าชดเชยความเสียหายเนื่องจากผลตามคำพิพากษากรณีนี้นี้ ไม่มีผลเป็นการยุติไปซึ่งสิทธิที่ผู้เสียหายจะฟ้องผู้ทำละเมิดอีกคนหนึ่ง

แต่ถ้าเป็นการตกลงกันเพื่อยุติข้อพิพาท ซึ่งผู้เสียหายรับชำระค่าชดเชยจากผู้ที่ต้องรับผิดชอบในการกระทำละเมิด สามารถสงวนสิทธิที่จะฟ้องผู้ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันในการกระทำละเมิดได้ แต่บทบัญญัติตาม มาตรา 5 Tort (Interference with Goods) Act 1977 บัญญัติเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความ กล่าวคือเมื่อมีการชำระค่าเสียหายแล้วจากการประนีประนอมยอมความ หรือมีข้อตกลง กรรมสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายย่อมยุติไป

ทั้งนี้ การทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้ที่ต้องรับผิดชอบในการกระทำละเมิด ไม่ได้เป็นการปลดผู้ต้องรับผิดชอบในการกระทำละเมิดคนอื่น จากการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ถ้าเป็นการตกลงยุติข้อพิพาทในการชดใช้ค่าเสียหายที่เต็มจำนวนและในจำนวนที่เป็นที่สุดโดยความเหมาะสมของเหตุของการกระทำ อาจทำให้ผู้เสียหายไม่อาจเรียกร้องในค่าเสียหายเดียวกันกับผู้ต้องรับผิดชอบในการกระทำละเมิดคนอื่น ๆ ได้อีก

จากการปรับใช้ตามกฎหมายประเทศไทยอังกฤษ กรณีมีบุคคลหลายคนต้องรับผิดชอบร่วมกันในกรณีละเมิด เมื่อผู้เสียหายได้ตกลงรับชำระหนี้เพื่อยุติข้อพิพาท และได้รับชำระหนี้เพื่อตามข้อตกลงแล้ว ทำให้ไม่อาจเรียกค่าเสียหายจากบุคคลอื่นได้อีก เว้นแต่จะได้มีการสงวนสิทธิไว้ แต่ถ้าการรับชำระหนี้ตามที่ได้ตกลงกันเป็นการรับชำระหนี้ตามค่าเสียหายที่เต็มจำนวนแล้ว ก็ไม่อาจเรียกร้องค่าเสียหายจากบุคคลอื่นได้อีก ซึ่งการปรับใช้ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการตกลงยุติข้อพิพาทมิได้ทำให้ความรับผิดชอบของบุคคลที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันระงับไปในทันที แต่จะระงับเมื่อผู้เสียหายได้รับชำระหนี้ตามหนี้ละเมิดแล้ว แต่หากไม่สามารถชำระหนี้ตามที่ได้ตกลงกันนั้นก็ยังสามารถเรียกชำระหนี้ได้จากบุคคลอื่นอีก และแม้จะได้มีการทำข้อตกลงยุติข้อพิพาทแล้ว ผู้เสียหายอาจสงวนสิทธิที่จะติดตามหนี้ค่าเสียหายส่วนที่เหลือได้จากบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบอื่นอีก

สำหรับกฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีบทบัญญัติเกี่ยวกับกรณีละเมิดในกรณีความรับผิดชอบของบุคคลที่เป็นผู้รับผิดชอบในตัวผู้กระทำการให้เกิดความเสียหาย หรือผู้กระทำให้เกิดความเสียหายอยู่ในความดูแลตนนั้น กรณีความรับผิดชอบของบิดา มารดา ต่อการกระทำละเมิดของบุตรนั้น หากพิสูจนได้ว่าตนเองไม่สามารถป้องกันการกระทำที่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบได้ บิดา มารดา นั้นไม่ต้องรับผิดชอบ ส่วนความรับผิดชอบของครู ครูอาจยื่นคำร้องเพื่อให้โจทก์พิสูจนในการพิจารณาคดีว่ามีเหตุของการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย แต่ในกรณีของความรับผิดชอบของนายจ้างในการกระทำให้เกิดความเสียหายของลูกจ้างไม่มีบัญญัติข้อยกเว้นไม่ต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด ย่อมแสดงว่าความรับผิดชอบของนายจ้างต่อลูกจ้างค่อนข้างเคร่งครัด ไม่มีการกำหนดบทสันนิษฐาน หรือโอกาสในการพิสูจน เพื่อไม่ต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด และไม่มีบทบัญญัติว่าหากมีการประนีประนอมยอมความของลูกจ้างโดยที่นายจ้างไม่ยินยอมด้วยจะทำให้ความรับผิดชอบของนายจ้างหลุดพ้นไปด้วย

เมื่อพิจารณาตามการปรับใช้ของศาลไทยบางคำพิพากษาเห็นได้ว่าเมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันแล้ว ทำให้หนี้ละเมิดระงับทันที โดยไม่ได้พิจารณาว่าผู้กระทำ

ละเมิดสามารถชำระหนี้ได้ตามที่ตกลงหรือไม่ ซึ่งในความเป็นจริงลูกจ้างผู้ทำละเมิดเป็นผู้มีรายได้น้อย การที่กฎหมายกำหนดให้นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบด้วยก็เนื่องจากนายจ้างเป็นผู้มีทรัพย์สินมากกว่า มีความสามารถในการชำระค่าเสียหายมากกว่า การตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่าง ลูกจ้างผู้ทำละเมิดกับผู้เสียหาย อาจเกิดขึ้นเนื่องจากลูกจ้างกลัวการเป็นคดีฟ้องร้องต่อศาล หากเป็น เหตุให้นายจ้างหลุดพ้นจากความรับผิดชอบที่นั่น โดยไม่สนใจว่าลูกจ้างจะสามารถชำระหนี้ได้ตามที่ ตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความหรือไม่ นั่น ทั้งที่นายจ้างเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการทำงาน ของลูกจ้างในทางการที่ตนจ้าง นายจ้างจึงควรได้รับผลจากการกระทำของลูกจ้าง ทั้งในทางที่ได้ ประโยชน์ และเสียประโยชน์ หากเป็นเช่นนั้นอาจไม่ตรงตามเจตนาของกฎหมาย ประกอบกับตาม การศึกษาข้างต้นการทำสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ได้ทำให้หนี้เดิมระงับ เพียงแต่ไม่อาจ เรียก้องได้ตามข้อเรียกร้องเดิมเท่านั้น ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าหากผู้เสียหายทำสัญญาประนีประนอม ยอมความกับผู้กระทำละเมิดย่อมแสดงว่าผู้เสียหายยอมที่จะรับค่าเสียหายตามที่ได้ตกลงกัน ซึ่งหาก ผู้กระทำละเมิดชำระได้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ การเรียกร้องที่ผู้เสียหายเรียกร้องตามหนี้ ละเมิดย่อมระงับไปด้วย แต่หากไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความหนี้ละเมิดยังไม่ควรระงับไป และผู้เสียหายยังคงมีสิทธิเรียกให้นายจ้างชำระหนี้ตามกฎหมายต่อไป

4.3.3 ปัญหาการระงับสัญญาประนีประนอมยอมความ

ด้วยผลของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ทำให้การเรียกร้องซึ่งคู่กรณีได้ ยอมสละหนี้ระงับสิ้นไปและทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญาประนีประนอมยอมความว่า เป็นของตน ตามการปรับใช้ของศาลไทย หากเป็นกรณีที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญา ประนีประนอมยอมความแล้ว และคู่กรณีอีกฝ่ายไม่ประสงค์จะบังคับตามสัญญาเช่นกัน สามารถเลิก สัญญาประนีประนอมยอมความได้เองตามบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับสัญญาต่างตอบแทนมาใช้บังคับ ตามหลักการเลิกสัญญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 386-394

กล่าวคือ เมื่อการเลิกสัญญาประนีประนอมยอมความสามารถทำได้โดยนำ บทบัญญัติในส่วนของการเลิกสัญญาทั่วไปมาใช้บังคับ ทำให้คู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิมก่อนที่จะมีการ ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และทำให้อาจฟ้องบังคับตามมูลหนี้เดิมก่อนสัญญาประนีประนอม ยอมความได้ เช่น คู่กรณีได้แสดงเจตนายกเลิกสัญญาประนีประนอมยอมความที่สร้างขึ้นแล้ว จึงไม่ จำต้องผูกพันตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำได้ต่อไป หรือ เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งในสัญญา ประนีประนอมยอมความไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่สัญญาอีกฝ่ายย่อมมี สิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความแต่ขอให้บังคับคดีตามคดีเดิมก่อนมีการ ประนีประนอมยอมความคือขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยมาขายทอดตลาดเพื่อ ชำระหนี้ได้ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาจากการปรับใช้ของศาลฎีกาที่ผ่านมาพบว่าบางคำพิพากษา เห็นว่าการทำสัญญาประนีประนอมยอมความทำให้หนี้เดิมระงับ ซึ่งโดยทั่วไปเมื่อหนี้เดิมระงับการ ย่อมไม่อาจจะใช้ข้อเรียกร้องเดิมที่ถูกระงับแล้วได้อีก หากพิจารณาเทียบกับการแปลงหนี้ใหม่ ผลของ การแปลงหนี้ใหม่ทำให้หนี้เดิมระงับ ส่วนการระงับการแปลงหนี้ใหม่เกิดขึ้นได้ 3 กรณีคือ หนี้ใหม่ไม่ได้ เกิดขึ้น หนี้ใหม่ยกเลิกเพราะมูลแห่งหนี้ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันมิได้รู้ถึง คู่กรณี ไม่ได้หมายความรวมถึงการตกลงเลิกสัญญาที่เกิดจากการแปลงหนี้ใหม่กันเอง อีกทั้งจากต้น ร่างกฎหมายสัญญาประนีประนอมยอมความได้มีการกำหนดเหตุแห่งการเลิกสัญญาโดยเหตุว่ามิ ให้ความสำคัญผิดนั้น ให้เลิกได้ในเรื่องความสำคัญผิดแห่งบุคคลซึ่งเป็นผู้มีฝ่ายในสัญญาประนีประนอม ยอมความ หรือ การประนีประนอมยอมความกันด้วยเรื่องหนังสือสำคัญที่มีผู้ปลอมหรือที่เป็นโงะ

ตามกฎหมายประเทศอังกฤษ การระงับการประนีประนอมยอมความขึ้นอยู่กับ ข้อตกลง คู่กรณีอาจตกลงให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเมื่อผิดนัดชำระหนี้ ก็ให้กลับสู่ข้อเรียกร้องเดิมได้

ส่วนกฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ไม่ได้มีการกำหนดการระงับสัญญา ประนีประนอมยอมความไว้โดยเฉพาะ แต่มีได้กำหนดเหตุแห่งการสูญเสียภาระผูกพันไว้ในหลายกรณี เช่น การชำระหนี้ การแปลงหนี้ใหม่ การปลดหนี้ การเป็นโงะหรือ โดยอายุความ เป็นต้น หรือเกิด จากการยินยอมร่วมกันในการยกเลิก

ผู้เขียนเห็นว่า หากพิจารณาว่าการทำสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นผลให้หนี้ เดิมระงับแล้ว ย่อมมีผลกระทบต่อหนี้อุปกรณต่าง ๆ ระงับไปด้วย การตกลงยกเลิกสัญญา ประนีประนอมยอมความกันเองเพื่อบังคับหนี้เดิม อาจส่งผลกระทบต่อ เช่น เมื่อเจ้าของทรัพย์จำนองเห็น ว่าหนี้ประธานระงับไปแล้ว หนี้จำนองย่อมระงับไปด้วย จึงได้ทำการขายทรัพย์จำนองให้ บุคคลภายนอก หากภายหลังคู่สัญญาประนีประนอมยอมความตกลงเลิกสัญญาประนีประนอมยอม ความแล้วกลับสู่ข้อเรียกร้องเดิมหนี้ประธานกลับมีขึ้นมาใหม่ เช่นนี้จะทำให้หนี้จำนองจะต้องกลับ ขึ้นมาใหม่หรือไม่ บุคคลภายนอกผู้สุจริตและเสียค่าตอบแทนอาจได้รับผลกระทบไปด้วย ดังนั้นเพื่อ ไม่ให้เกิดผลกระทบ ในการตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความจึงควรกำหนดในสัญญา ประนีประนอมยอมความว่าหากคู่สัญญาฝ่ายใดไม่อาจชำระหนี้ได้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่สัญญาสามารถกลับสู่ข้อเรียกร้องเดิมได้หรือไม่

4.4 ปัญหาทำสัญญาประนีประนอมยอมความภายหลังศาลมีคำพิพากษา

การทำสัญญาประนีประนอมยอมความภายหลังศาลมีคำพิพากษา มีการปรับใช้ตามคำ พิพากษาฎีกาที่ 2576/2531 เป็นกรณีที่สุดถึงที่สุดโดยศาลฎีกาพิพากษาให้จำเลยทั้งสี่แบ่งทรัพย์ มรดกให้โจทก์จำนวน 9 ส่วนใน 21 ส่วน ในระหว่างบังคับคดีโจทก์ จำเลยทั้งสี่ได้ทำสัญญา ประนีประนอมยอมความกันโดยศาลชั้นต้นรับรู้เป็นผู้ทำให้มีข้อตกลงกันไม่ให้บังคับคดีตามคำ

พิพากษาคดีนี้ และให้ยุติคดีทุกคดีทั้งคดีที่พิพากษาแล้วและยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล และตกลงเกี่ยวกับทรัพย์สินกันใหม่ เมื่อโจทก์จำเลยทั้งสองได้ลงชื่อในสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวต่อหน้าศาลแล้ว จึงเป็นสัญญาที่ใช้บังคับได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 โดยมีผลทำให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไป และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงไว้ในสัญญานั้นว่าเป็นของตน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 852 การบังคับคดีนี้และมูลหนี้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาจึงเป็นอันระงับสิ้นไป โจทก์ จำเลยทั้งสองจึงต้องปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว เมื่อจำเลยผิดสัญญาดังกล่าว โจทก์หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของโจทก์ชอบที่จะไปว่ากล่าวเอาแก่จำเลยตามสิทธิที่เกิดขึ้นตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นจะกลับมาขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีตามคำพิพากษาซึ่งมูลหนี้ระงับไปแล้วหาได้ไม่

จากคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้น แสดงว่าการทำสัญญาประนีประนอมยอมความย่อมเกิดขึ้นได้แม้ว่าเป็นหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว หากจะพิจารณาเพิ่มเติมเห็นว่า แม้เป็นหนี้ตามคำพิพากษาที่พิพากษาถึงสิทธิและหน้าที่ว่าฝ่ายใดมีสิทธิอย่างไร มีหน้าที่อย่างไรแล้วก็ตาม แต่หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมชำระหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวก็ย่อมเกิดเป็นข้อพิพาทที่สามารถตกลงประนีประนอมยอมความใหม่ได้

ตามกฎหมายประเทศอังกฤษคดี Gilbert v. Endean เป็นกรณีที่โจทก์ตามคำสั่งศาลผูกพันให้ลูกหนี้ชำระหนี้ หลังจากนั้นโจทก์ได้ตกลงยอมรับชำระหนี้ที่น้อยกว่าคำพิพากษาได้

ผู้เขียนเห็นว่า หนี้ตามคำพิพากษาเป็นกรณีที่ศาลพิพากษายืนยันรับรองสิทธิและหน้าที่ของแต่ละฝ่าย หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษา แต่ประสงค์จะตกลงกันใหม่โดยยินยอมผ่อนผันให้แก่กัน เป็นเจตนาระหว่างคู่สัญญาก็อาจเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความใหม่ได้ แต่ในเรื่องของอายุความนั้น เนื่องจากตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลไทย เป็นกรณีที่สัญญาประนีประนอมยอมความที่เกิดขึ้นเป็นการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาลมิใช่นอกศาล การบังคับคดีตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวย่อมเป็นไปตามที่ศาลพิพากษา แต่หากมีการตกลงกันเองระหว่างคู่ความนอกศาลหากจะบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ตกลงกันใหม่คงต้องฟ้องคดีต่อศาลกันใหม่ ซึ่งเมื่อการทำสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ทำให้หนี้เดิมระงับ ดังนั้นหนี้ตามคำพิพากษาเดิมจึงไม่ระงับ การที่เจ้าหนี้ที่ยินยอมผ่อนผันชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ลูกหนี้ก็ยังไม่สามารถชำระหนี้ได้ เจ้าหนี้คงจะบังคับตามหนี้เดิมไม่ดำเนินการฟ้องคดีใหม่แต่อย่างใด

4.5 ปัญหาการทำสัญญาการประนีประนอมยอมความบางส่วน

การทำสัญญาการประนีประนอมยอมความมีขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือมีขึ้นให้เสร็จสิ้นไป ซึ่งอาจมีบางกรณีที่คุณกรณีตกลงให้ระงับข้อพิพาทเพียงบางส่วน โดยส่วนที่เหลือยังคงไม่ยุติ จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1918/2515 พิพากษาเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวคือ จำเลยเป็นหนี้ค่าสินค้าโจทก์เป็นเงิน 45,400 บาท ต่อมาได้มีการตกลงกันที่สถานีตำรวจและบันทึกไว้ในรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีว่า จำเลยยอมรับว่าเป็นหนี้โจทก์ 29,609 บาท ส่วนอีก 15,961 บาท จำเลยจะตกลงกับโจทก์ต่อไป บันทึกดังกล่าวไม่ใช่สัญญาการประนีประนอมยอมความ เพราะข้อพิพาทในเรื่องนี้สินระหว่างโจทก์จำเลยยังคงมีอยู่ หาได้ระงับไปไม่ แต่เป็นเพียงหนังสือรับสภาพหนี้และข้อสัญญาของจำเลยฝ่ายเดียวที่จะผ่อนชำระหนี้สำหรับเงินจำนวน 29,609 บาท ให้แก่โจทก์

เมื่อพิจารณาจากความหมายของสัญญาการประนีประนอมยอมความตามต้นร่างสัญญายอมความ นั้นคือ เป็นสัญญาซึ่งบุคคลสองฝ่ายได้ตกลงยินยอมระงับความบริวิวาทในระหว่างกันเองให้เลิกแล้วไปโดยความประณีประณอมผ่อนผันต่อกันแลกัน ส่วนความหมายตามสัญญาการประนีประนอมยอมความปัจจุบัน คือ สัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แกกัน

จากบทบัญญัติเห็นได้ว่าการประนีประนอมยอมความกันมีเจตนาที่จะให้ข้อพิพาทที่มีอยู่หรือที่จะมีขึ้นระงับสิ้นไป หากกรณีไม่อาจตกลงได้ทั้งหมดในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ยังต้องมีการตกลงกันต่อไปอีกคงไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการประนีประนอมยอมความกัน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศพบว่า ประเทศอังกฤษ สัญญาการประนีประนอมยอมความกันเป็นสัญญาที่ต้องมีการเสนอการสนองต่อตรงกันระหว่างคู่สัญญา โดยที่มีสิ่งตอบแทนในการที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ฟ้องร้องดำเนินคดี ดังนั้น หากยังไม่อาจตกลงได้ว่าจะดำเนินการอย่างไรกับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจึงไม่อาจเป็นสัญญาการประนีประนอมยอมความได้

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าด้วยเจตนารมณ์ของการทำสัญญาการประนีประนอมยอมความเป็นการตกลงเพื่อระงับข้อพิพาทที่มีอยู่ หรือจะมีขึ้นเพื่อให้ยุติลงทั้งหมด การตกลงยุติเพียงบางส่วนของข้อพิพาทไม่อาจทำได้

ตารางเปรียบเทียบกฎหมาย

เรื่อง	กฎหมายประเทศไทย	กฎหมายประเทศอังกฤษ	กฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส
ความหมายการประนีประนอมยอมความ	เดิม สัญญายอมความ นั้นคือ เป็นสัญญาซึ่งบุคคลสอง	ไม่มีความหมายเฉพาะ แต่ มี ลั ก ษ ณะ เป็น สัญญาประเภทหนึ่ง	ปัจจุบันประมวล กฎหมายแพ่งไม่มี บทบัญญัติความหมาย

เรื่อง	กฎหมายประเทศไทย	กฎหมายประเทศ อังกฤษ	กฎหมายประเทศ สาธารณรัฐฝรั่งเศส
	<p>ฝ่ายได้ตกลงยินยอมระงับ ความ บริวิวาทในระหว่าง กันเองให้เลิกแล้วไปโดย ความ ประณีประณอม ผ่อนผันต่อกันแลกัน</p> <p><u>ปัจจุบัน</u> มาตรา 850 บัญญัติว่า อันว่าประนีประนอมยอม ความนั้น คือ สัญญาซึ่งผู้ เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ระงับข้อพิพาทอันใด อันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมี ขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่าง ยอมผ่อนผันให้แก่กัน</p>		<p>ข อ ง ส ัญ ญา ประนีประนอมยอม ความแต่มีบัญญัติใน มาตรา1447 ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่งบัญญัติว่าการ ประนีประนอมยอม ความเป็นข้อตกลง ระหว่างคู่กรณี ที่ตกลง ม อ บ ข้อ พิ พ า ท ให้ อนุญาโตตุลาการ แต่ เดิมมีบทบัญญัติมาตรา 2044 ประนีประนอม ยอมความคือ สัญญาซึ่ง คู่สัญญาทำให้ยุติข้อ พิพาทที่เกิดขึ้นหรือทำ สัญญา ป้อง กัน การ เกิดขึ้นของข้อพิพาท แต่ ในทางปฏิบัติมีลักษณะ ของการยินยอมผ่อนผัน ให้แก่กันด้วย</p>
ลักษณะของการ ประนีประนอม ยอมความ	<p><u>หลักเกณฑ์</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1.มีคู่สัญญา 2.ทำขึ้นเพื่อระงับข้อ พิพาทซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้น 3.คู่สัญญาต่างยอมผ่อน ผันให้แก่กัน 	<p><u>หลักเกณฑ์</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. คำเสนอ (Offer) 2. คำสนอง (Acceptance) 3. เจตนาในการผูกนิติ สัมพันธ์ (Intention to be Legally Bound) 	<p><u>ห ลั ก เ ก ณ ท์ (ต ำ ม</u> <u>ความหมายของประมวล</u> <u>กฎหมายวิธีพิจารณา</u> <u>ความแพ่ง และประมวล</u> <u>กฎหมายแพ่ง)</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1.มีความยินยอมของ คู่กรณีที่จะผูกพันตนเอง ตามกฎหมาย

เรื่อง	กฎหมายประเทศไทย	กฎหมายประเทศอังกฤษ	กฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส
		4. หลักสิ่งตอบแทน (Consideration)	2. คู่กรณีมีความสามารถในการทำสัญญา 3. มีวัตถุแห่งข้อตกลงที่ผูกพัน 4. มีเหตุที่ขอบด้วยกฎหมายที่ก่อให้เกิดภาระผูกพัน 5. มีการตัดสินใจของอนุญาโตตุลาการ
ผลของการประนีประนอมยอมความ	การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไป และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญานั้นว่าเป็นของตน ซึ่งมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกา 2 แนวคือ 1. หนี้เดิมระงับทันที 2. หนี้เดิมไม่ระงับ	ข้อพิพาทสิ้นสุด โดยไม่อาจยกข้อพิพาทเดิมขึ้นมาอีกภายใต้บริบทของการดำเนินการใหม่ เว้นแต่คู่สัญญาตกลงว่าข้อพิพาทเดิมอาจกลับขึ้นมาใหม่ได้ในเหตุการณ์ที่แน่นอน	ไม่ได้ทำให้สิทธิเรียกร้องตามหนี้เดิมระงับเพียงแต่เป็นการยอมรับหรือรักษาสິงที่อ้างว่าเป็นของตนโดยการละเว้นของอีกฝ่าย
ผลเมื่อมีการระงับการประนีประนอมยอมความ (เมื่อผิดสัญญาประนีประนอมยอมความ)	แนวคำพิพากษาศาลฎีกายึดตามหลักทั่วไปของการเลิกสัญญา	การระงับการประนีประนอมยอมความตามกฎหมายอังกฤษขึ้นอยู่กับข้อตกลงคู่กรณีอาจตกลงให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเมื่อผิดนัดชำระหนี้ ก็ให้กลับสู่ข้อเรียกร้องเดิมได้ แสดงว่าหนี้เดิวยังไม่ระงับ	เป็นการยอมรับสิ่งซึ่งคู่กรณีเรียกร้อง และรวมเข้าด้วยกันโดยเป็นการปกป้องคู่สัญญาจากการดำเนินคดีในอนาคต ดังนั้น จึงไม่ใช่การกระทำการโอนสิทธิ แต่เป็นการกระทำที่ยอมรับหรือการประกาศสิทธิดังกล่าว ไม่ใช่กรณีที่คู่กรณีได้สิ่งอื่นของอีก

เรื่อง	กฎหมายประเทศไทย	กฎหมายประเทศ อังกฤษ	กฎหมายประเทศ สาธารณรัฐฝรั่งเศส
			ฝ่าย คู่กรณีเพียงรักษา สิ่งที่แต่ละฝ่ายอ้างว่า เป็นของตนโดยได้รับการ ละเว้นของอีกฝ่าย โดย ไม่ได้รับสิ่งใด
ผลที่กระทบต่อ หนี้อุปกรณ์ (กรณีค้ำประกัน และจำนอง)	แนวคำพิพากษาศาลฎีกา มีความเห็นว่าเมื่อหนี้ ประธานระงับ หนี้ อุปกรณ์ระงับไปด้วย	-	ในกรณีหนี้จำนอง จำนำ ค้ำประกัน การสิ้นสุด ของบุริมสิทธิไว้ 4 กรณี คือ 1. การ ยุติ ของ หนี้ ประธาน 2. การสละทิ้งของ เจ้าหนี้ 3. การทำตามข้อตกลง และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ต่อผู้ครอบครองที่เป็น บุคคลที่ 3 ที่จะแก้ไขสิ่ง ที่ได้มา 4. โดยอายุความ
ผลที่กระทบต่อ บุคคลอื่น (กรณี ละเมิดความรั บผิดนายจ้างต่อ ความรับผิดชอบของ ลูกจ้างใน ทางการที่จ้าง)	ปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกา 2 แบบคือ 1. ลูกจ้างตกลงทำสัญญา ประนีประนอมยอมความ แล้ว นายจ้างยังคงมีความ รับผิดชอบอยู่ 2. ลูกจ้างตกลงทำสัญญา ประนีประนอมยอมความ แล้ว ถือว่าหนี้ละเมิด ระงับ ไม่อาจเรียกให้	กรณี คดีละเมิด การทำ สัญญาประนีประนอม ยอมความเพื่อยุติข้อ พิพาทเป็นผลให้ปลด เปลื้องภาระหนี้ของผู้ ละเมิดรายอื่นด้วย เว้น แต่จะมีการสงวนสิทธิ ไว้ และหากได้มีการชำระ ตามการประนีประนอม	มีการกำหนดความรับผิด ของนายจ้างต่อความรั บผิดในความเสียหายที่ ลูกจ้างกระทำในทางการ ที่จ้าง โดยไม่มีบท กำหนดให้พิสูจน์การ หลุดพ้นความรับผิด

เรื่อง	กฎหมายประเทศไทย	กฎหมายประเทศ อังกฤษ	กฎหมายประเทศ สาธารณรัฐฝรั่งเศส
	นายจ้างรับผิดชอบได้อีก	ยอมความถือว่าหนี้ยุติ แต่หากไม่ได้รับชำระ หนี้ ถือว่ายังมีความ เสียหายอยู่	
การทำสัญญา ประนีประนอม ยอมความ ภายหลังศาล พิพากษา	สามารถทำการ ประนีประนอมยอมความ ภายหลังมีคำพิพากษาได้ แต่การบังคับคดียังต้อง อยู่ในระยะเวลาบังคับคดี 10 ปี	คดี Gilbert v. Endean เป็นกรณีที่ โจทก์ตามคำสั่งศาล ผูกพันให้ลูกหนี้ชำระ หนี้ หลังจากนั้นโจทก์ ได้ตกลงยอมรับชำระ หนี้ที่น้อยกว่าคำ พิพากษาได้	-

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การอยู่ร่วมกันในสังคม บางครั้งอาจเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน ซึ่งมีได้หลายกรณีทั้งฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ละเมิดหรือฝ่าฝืน อันเกิดจากเจตนาร้าย หรือเจตนาประมาท หรือความขัดแย้งกันระหว่างคู่กรณีที่แตกต่างกันมีข้อเรียกร้องที่ขอด้วยกฎหมาย และในการยุติข้อพิพาทอาจเกิดขึ้นในหลายรูปแบบ เช่น ตกลงยุติข้อพิพาทกันเอง ให้คนกลางมาตัดสินความถูกต้อง เป็นต้น ซึ่งหนึ่งในวิธีการระงับข้อพิพาทคือการประนีประนอมยอมความกัน จากความหมายของการประนีประนอมยอมความตามความหมายของ Black's Law Dictionary ได้ให้ความหมายของการประนีประนอมยอมความว่าเป็นข้อตกลงระหว่างบุคคลสองคน หรือมากกว่าในการยุติเรื่องที่พิพาทของข้อเรียกร้องที่แท้จริง หรือเชื่อว่าจริง โดยแต่ละฝ่ายสละบางสิ่งบางอย่างในการยอมให้อีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น ข้อมุ่งหมายสำคัญของการประนีประนอมยอมความกัน คือการยุติข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี

ตามกฎหมายไทยได้มีการบัญญัติความหมายของประนีประนอมยอมความและผลของการประนีประนอมยอมความไว้ในมาตรา 850 และ 852 ซึ่งยังมีการปรับใช้ที่ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ผู้เขียนจึงขอสรุปประเด็นปัญหา และผลการศึกษาดังนี้

5.1.1 ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ตามกฎหมายไทยได้มีการบัญญัติความหมายของประนีประนอมยอมความไว้ว่าเป็นสัญญาประเภทหนึ่ง ซึ่งคู่สัญญาสองฝ่ายตกลงระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือจะมีขึ้น โดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายนั้นต้องมีการยอมผ่อนผันให้แก่กัน ซึ่งจากการปรับใช้กฎหมายของศาลทำให้เกิดแนวทางที่ไม่เป็นไปในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ คำพิพากษาฎีกาที่ 2325/2541 พิพากษากรณีที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งเป็นหนี้คู่กรณีอีกฝ่ายเพียงฝ่ายเดียว คู่กรณีที่เป็นหนี้จึงไม่มีสิทธิที่จะสละได้ ทั้งไม่ได้สิทธิอะไรจากสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น จึงไม่เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 852 ซึ่งบัญญัติให้ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ทำให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้น ระงับสิ้นไป และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญานั้นว่าเป็นของตน จึงเป็นเหตุให้หนี้เดิมยังคงมีอยู่ ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 343/2543 พิพากษากรณีมีข้อพิพาทเกิดขึ้น มีการตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างกันโดยการยินยอมชำระหนี้ให้โดยผ่อนชำระหนี้เป็นงวดๆถือเป็นการยอมผ่อนผันให้แก่กัน เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ และจากความเห็นของท่านศาสตราจารย์นิติติตติงศภัทิย์ เห็นว่าการที่จำเลยยอมใช้หนี้ก็เป็นกรณียอมผ่อนผันไม่ต่อสู้คดี ไม่ติดใจอุทธรณ์ฎีกาต่อไป

เป็นการผ่อนผันสละข้ออ้างชั้นอุทธรณ์ฎีกา ส่วนที่โจทก์ยอมให้ชำระหนี้เป็นงวดๆ และยอมคืนโฉนดที่วางเป็นประกัน ก็เป็นการผ่อนผัน จึงเป็นการประนีประนอมยอมความ

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวอาจแบ่งประเด็นที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความได้ 2 ประเด็นคือ

1. คำว่า “ข้อพิพาท” ที่จะทำการประนีประนอมยอมความได้ หมายถึงกรณีที่คุณกรณีต่างต้องมีสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายต่อกันหรือไม่ หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีเพียงสิทธิเรียกร้องฝ่ายเดียวย่อมไม่อาจทำการประนีประนอมยอมความได้

2. คำว่า “การผ่อนผัน” และ “การสละการเรียกร้อง” ด้วยมาตรา 850 บัญญัติให้สัญญาประนีประนอมยอมความต้องมีการผ่อนผันให้แก่กัน ส่วนมาตรา 852 บัญญัติผลของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความให้การเรียกร้องที่แต่ละฝ่ายยอมสละนั้นระงับสิ้นไป ซึ่งทั้ง 2 คำมีความสัมพันธ์กัน ทำให้พิจารณาได้ว่า การผ่อนผันระหว่างคู่สัญญา มีลักษณะเป็นการสละการเรียกร้องของแต่ละฝ่าย ทำให้เกิดประเด็นปัญหาว่าการสละการเรียกร้องที่มีลักษณะเป็นการผ่อนผันนั้น มีลักษณะอย่างไร

เมื่อพิจารณาจาก มาตรา 55 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้” และจากการปรับใช้ของศาลฎีกาเกี่ยวกับ “ข้อพิพาท” พบว่าได้ว่า ข้อพิพาทเกิดขึ้นได้หลายกรณี ได้แก่ เมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่งถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายที่ตนมีอยู่จากคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งกรณีที่ฝ่ายโต้แย้งสิทธิไม่มีสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายที่จะอ้างเป็นเหตุในการกระทำของตน แต่ได้กระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ และกรณีที่ฝ่ายโต้แย้งสิทธิมีข้อกล่าวอ้างในการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ถูกโต้แย้งสิทธิเช่นกัน

เมื่อพิจารณาถึงข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งมีลักษณะตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นแล้ว หากพิจารณาเพียงว่าข้อพิพาทที่จะทำการประนีประนอมยอมความได้ คู่กรณีทุกฝ่ายจะต้องมีสิทธิตามกฎหมายในข้อพิพาทที่จะมีอยู่หรือจะมีขึ้นแล้ว การประนีประนอมยอมเกิดขึ้นได้ยาก และยังเป็น การเพิ่มเงื่อนไข หรือการพิสูจน์ก่อนว่าคู่กรณีแต่ละฝ่ายมีสิทธิตามกฎหมายหรือไม่ จึงจะทำการประนีประนอมยอมความได้

สำหรับ “การผ่อนผัน” และ “การสละการเรียกร้อง” นั้น เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติของผลการสัญญาประนีประนอมยอมความตามกฎหมายไทย ซึ่งบัญญัติว่าให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละระงับสิ้นไป ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาบางคำพิพากษาเห็นว่า ต้องมีสิทธิ

เรียกร้องเท่านั้นจึงเป็นการสละการเรียกร้องได้เท่านั้น ทำให้พิจารณาได้ว่ากรณีที่จะเป็นสัญญา ประนีประนอมยอมความได้คู่กรณีทุกฝ่ายต้องมีข้อเรียกร้องเป็นของตนเองเท่านั้น

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายต่างประเทศ พบว่าการประนีประนอมยอมความของประเทศอังกฤษ เป็นสัญญาอย่างหนึ่ง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากข้อพิพาท โดยหลักเกณฑ์ในการเกิดสัญญา ประนีประนอมยอมความมีหลักเกณฑ์เดียวกับการเกิดสัญญาทั่วไป เพียงแต่สิ่งตอบแทนสำหรับค้ำประกัน สัญญา ซึ่งอาจเทียบได้กับการผ่อนผันนั้น อยู่ในรูปแบบของการกระทำการ หรือละเว้นกระทำการ หรือการสัญญาว่าจะกระทำการ หรือการสัญญาว่าจะงดเว้นการกระทำการ ซึ่งสิ่งตอบแทนจะต้องมีคุณค่าเพียงพอที่จะบังคับค้ำประกันสัญญา ส่วนประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส เดิม ประมวลกฎหมายแพ่ง ฝรั่งเศส มาตรา 2044 บัญญัติว่า การตกลงประนีประนอมยอมความคือสัญญา ซึ่งคู่สัญญาทำให้ยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้น หรือป้องกันข้อพิพาทที่เกิดขึ้น แต่ทั้งนี้ ต้องมีการยอมให้ซึ่งกันและกันด้วย กล่าวคือ เป็นการแลกเปลี่ยนกันระหว่างคู่สัญญา โดยที่แต่ละฝ่ายสละบางสิ่งบางอย่างของข้อเรียกร้อง ซึ่งทำให้เกิดเหตุที่จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความนี้ได้หลายหลาย สำหรับกฎหมายประเทศญี่ปุ่น ได้บัญญัติความหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งว่า การประนีประนอมยอมความจะมีผลสำเร็จเมื่อคู่กรณีพิพาทได้สัญญาจะยุติข้อพิพาทโดยยอมผ่อนผันซึ่งกันและกัน

ดังนั้น หากพิจารณาว่าการผ่อนผันให้แก่กันมีได้เฉพาะคู่กรณีที่พิพาทต่างต้องมีหนี้ต่อกัน หรือมีสิทธิเรียกร้องต่อกันทุกฝ่ายแล้ว คงเป็นไปได้ยากที่จะทำการประนีประนอมยอมความกัน และเมื่อพิจารณาว่าข้อพิพาทที่ทำการประนีประนอมยอมความได้ เป็นข้อพิพาททุกรูปแบบที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกโต้แย้งสิทธิ หรือคู่กรณีทั้งสองฝ่ายต่างถูกโต้แย้งสิทธิ และไม่ว่าการโต้แย้งสิทธินั้น จะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม ผู้เขียนจึงเห็นว่า การสละการเรียกร้องที่เป็นการผ่อนผัน จึงควรหมายถึงการที่คู่พิพาทยอมสละการเรียกร้องที่แสดงออกมาโดยชัดแจ้งทั้งสิทธิ การกระทำ ข้อเรียกร้อง และรวมถึงการเรียกร้องที่แสดงออกอย่างไม่ยินยอมต่างๆด้วย เช่น การไม่ยินยอมชำระหนี้ การยืนยันที่จะต่อสู้คดีไม่ว่าตนเองไม่มีสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ด้วย

5.1.2 ปัญหาของการประนีประนอมยอมความที่เกี่ยวข้องกับการแปลงหนี้ใหม่

ด้วยการประนีประนอมยอมความมีลักษณะของการระงับไปซึ่งการเรียกร้องเดิม และ คู่สัญญาได้สิทธิตามที่ได้ตกลงกันใหม่ อันมีลักษณะใกล้เคียงกับการแปลงหนี้ใหม่ซึ่งมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงจากหนี้หนึ่งไปเป็นอีกหนี้หนึ่ง โดยหนี้เดิมระงับไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย รายละเอียดเปรียบเทียบตามที่ได้นำเสนอไว้แล้วในบทที่ 4 แล้วนั้น

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติ พบว่าการแปลงหนี้ใหม่อยู่ในส่วนของการระงับแห่งหนี้ ส่วนสัญญาประนีประนอมยอมความอยู่ในส่วนของเอกเทศสัญญา ในการแปลงหนี้ใหม่เป็นการระงับหนี้หนึ่งไปเป็นหนี้ใหม่ กล่าวคือหนี้ที่ต้องชำระแบบใหม่ หรือลูกหนี้คนใหม่ หรือเจ้าหนี้คนใหม่ หรือสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้เปลี่ยนแปลงไป เป็นผลให้อายุความเป็นไปตามลักษณะสัญญาที่ได้ตกลงกัน

ใหม่ ส่วนสัญญาประนีประนอมยอมความกฎหมายบัญญัติไว้กว้างๆว่าคู่สัญญาตกลงทำขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือที่จะมีขึ้นในอนาคต และเมื่อทำสัญญาแล้วการเรียกร้องเดิมระงับไป มีอายุความใหม่เป็น 10 ปี อย่างไรก็ตาม มีบางกรณีในการกระทำเดียวกันอาจมีลักษณะที่คู่กรณีตกลงแปลงหนี้ใหม่ โดยการแปลงหนี้ใหม่นั้น เป็นไปเพื่อระงับข้อพิพาทโดยต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนผันให้แก่กันซึ่งเป็นลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความด้วย ผู้เขียนจึงขอแบ่งสัญญาประนีประนอมยอมความที่เกี่ยวข้องกับการแปลงหนี้ใหม่ดังนี้

1. การทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่มีลักษณะเป็นการแปลงหนี้ใหม่ ซึ่งคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวคือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9121/2538 พิพากษาโดยสรุปว่าหนี้ที่มีการแปลงใหม่ให้ใช้อายุความตามหนี้ใหม่ไม่ว่าหนี้เดิมจะมีอายุความเท่าใด แต่มีคำพิพากษาศาลฎีกา 6749/2539 พิพากษาในส่วนของอายุความว่า สัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850 ที่จำเลยตกลงผ่อนชำระเงินให้แก่อีกฝ่าย ไม่ใช่เป็นกรณีการชำระเงินเพื่อผ่อนทุกคืนเป็นงวดๆ ซึ่งจะมีอายุความ 5 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/33 (2) แต่สิทธิเรียกร้องดังกล่าวตั้งฐานขึ้นโดยสัญญาประนีประนอมยอมความจึงมีอายุความ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/32 ซึ่งภายหลังมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2316/2550 พิพากษาว่าหนังสือรับสภาพหนี้รับรองว่าจำเลยที่ 1 เป็นหนี้โจทก์อยู่โดยตกลงผ่อนชำระเป็นรายเดือนโดยมีจำเลยที่ 2 เป็นผู้ค้ำประกัน ถือได้ว่าทั้งสองกำหนดวิธีชำระหนี้โดยผ่อนทุกคืนเป็นงวดๆ สิทธิเรียกร้องของโจทก์จึงมีอายุความ 5 ปี ตามมาตรา 193/33 (2) จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว จึงเป็นประเด็นปัญหาที่ว่าหากหนี้ที่แปลงใหม่นั้น มีลักษณะที่มีอายุความไม่ถึง 10 ปี และมีลักษณะตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่มีอายุความ 10 ปีด้วยแล้ว จะใช้อายุความใด

2. การทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่ไม่ได้มีลักษณะเป็นการแปลงหนี้ใหม่ เมื่อไม่ใช้การแปลงหนี้ใหม่ จึงไม่ต้องพิจารณาว่าหนี้ที่เกิดขึ้นตามการแปลงหนี้ใหม่เป็นหนี้ใด อายุความเท่าใด แต่เมื่อพิจารณาว่าผลของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ(ตามการวิเคราะห์ในข้อ 5.1.3) คือ ข้อพิพาทระหว่างคู่สัญญาระงับ แต่หนี้ไม่ได้ระงับ จึงเกิดเป็นปัญหาว่าสัญญาประนีประนอมยอมความจะใช้อายุความใด

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายต่างประเทศ พบว่าประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ไม่มีกำหนดเรื่องอายุความตามสัญญาประนีประนอมยอมความ เพียงกำหนดว่าอายุความจะถูกระงับชั่วคราว อันเนื่องมาจากกฎหมาย ข้อตกลง หรือเหตุสุดวิสัย แต่ในกรณีมีข้อพิพาทเกิดขึ้น อายุความถูกระงับชั่วคราวเมื่อมีการไกล่เกลี่ย ส่วนประเทศอังกฤษ ด้วยประนีประนอมยอมความมีพื้นฐานเป็นสัญญา

ประเภทหนึ่ง ซึ่งได้กำหนดอายุความพื้นฐานของการดำเนินการตามสัญญาทั่วไป มีกำหนดเวลา 6 ปี นับจากวันที่เหตุของการกระทำเกิดขึ้นไม่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ แต่กรณีความรับผิดชอบทางแพ่ง ผู้เรียกร้องสิทธิต้องดำเนินการเรียกร้องภายในอายุความ 6 ปี เว้นแต่ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้ถูกเรียกร้องสิทธิ ต้องกระทำภายใน 2 ปี จากวันที่มีพิพาทหรือ มีข้อตกลงยุติข้อพิพาท

ในกรณีของสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งมีลักษณะที่เป็นทั้งการแปลงหนี้ใหม่ อันเป็นเหตุให้หนี้เดิมระงับทั้งสิ้น และลักษณะที่ไม่เป็นการแปลงหนี้ใหม่ เมื่อพิจารณาถึงหลักเสรีภาพในการทำสัญญาแล้ว เจตนาของผู้ทำสัญญาเป็นไปเพื่อระงับข้อพิพาท ผูกพันตามข้อสัญญาเงื่อนไขที่ได้ตกลงกัน หากสัญญาประนีประนอมยอมความมีลักษณะที่เป็นลักษณะเฉพาะ มีอายุความเฉพาะ อายุความควรเป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญาที่เจตนาให้เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของสัญญาเหล่านั้นด้วย และเพื่อให้การปรับใช้เป็นไปในแนวทางเดียวกันจึงเห็นควรยกเลิกอายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความ

5.1.3 ปัญหาที่เกิดจากผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ

ในด้านผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ บทบัญญัติตามกฎหมายไทย กำหนดให้เมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว เป็นผลให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไป และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญานั้นว่าเป็นของตน ซึ่งการปรับใช้ของศาลไทยและความเห็นของนักกฎหมายยังไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

เมื่อพิจารณากับกฎหมายต่างประเทศพบว่าประเทศอังกฤษมีการปรับใช้เกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความว่าเป็นสัญญาประเภทหนึ่ง เป็นการแสดงออกถึงการสิ้นสุดของข้อพิพาท ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย โดยจะไม่มี การยกข้อพิพาทเดิมขึ้นว่ากล่าวกันอีก เว้นแต่ คู่สัญญาตกลงว่าข้อพิพาทเดิมอาจกลับขึ้นมาใหม่ได้ในเหตุการณ์ที่ตกลงกันไว้ ซึ่งสัญญาประนีประนอมยอมความต้องมีสิ่งตอบแทนที่มีคุณค่าให้แก่ผู้ให้สัญญาที่จะไม่ฟ้องร้องดำเนินคดี โดยยึดตามข้อตกลง ว่าหากไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้แล้วผู้ให้สัญญาจะสามารถเรียกร้องตามข้อพิพาทเดิมได้ อันเป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญา

ส่วนประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสในการปรับใช้กฎหมาย การตกลงประนีประนอมยอมความมีผลเป็นการสละซึ่งสิทธิ การกระทำ และข้อเรียกร้องทั้งหมด และรวมถึงสิ่งที่เกี่ยวข้อง เป็นการยอมรับซึ่งคู่กรณีเรียกร้องเพื่อไม่ให้เกิดการดำเนินคดีในอนาคต โดยการละเว้นของอีกฝ่าย และเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติเรื่องอายุความ พบว่าอายุความจะถูกระงับชั่วคราว อันเนื่องมาจากกฎหมาย ข้อตกลง หรือเหตุสุดวิสัย แต่ในกรณีมีข้อพิพาทเกิดขึ้น อายุความถูกระงับชั่วคราวเมื่อมีการไกล่เกลี่ย จึงพิจารณาได้อีกทางหนึ่งว่ากรณีที่มีข้อตกลง หรือการตกลงไกล่เกลี่ย ไม่ทำให้หนี้เดิมระงับแต่อย่างใด

สำหรับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ได้บัญญัติผลของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความว่าเป็นการยอมรับว่าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งมีสิทธิ หรืออีกฝ่ายหนึ่งไม่มีสิทธิ โดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงผูกพันกันตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งกำหนดเพียงว่าเมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้วทำให้การเรียกร้องของแต่ละฝ่ายที่ได้สละนั้นระงับสิ้นไป และได้สิทธิใหม่ตามที่ตกลง ไม่ได้กำหนดว่าหนี้ตามข้อเรียกร้องของแต่ละฝ่ายที่ได้สละนั้นระงับสิ้นลง เหมือนการแปลงหนี้ใหม่ ที่ได้มีบัญญัติไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น เมื่อมีการประนีประนอมยอมความทำให้การดำเนินการที่เรียกร้องกันอยู่หรือจะดำเนินการเรียกร้องตามสิทธินั้นระงับสิ้นไป แต่ไม่ได้หมายความว่าสิทธิที่จะเรียกร้องนั้นระงับสิ้นไปด้วย เมื่อการเรียกร้องตามสิทธิระงับลงเนื่องจากมีข้อตกลงกันใหม่ระหว่างคู่สัญญา ทำให้คู่สัญญาต้องดำเนินการตามสิทธิและหน้าที่ที่ได้ตกลงกันใหม่ จะดำเนินการตามสิทธิเรียกร้องเดิมไม่ได้ และเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศก็ไม่มีกำหนดว่าเมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความหรือข้อตกลงใดแล้วทำให้หนี้เดิมระงับ แต่อย่างไรก็ตาม อีกทั้งเมื่อพิจารณาว่าในการผ่อนผันให้แก่กันระหว่างคู่กรณี เป็นการที่แต่ละฝ่ายต่างสละการเรียกร้องของตน โดยที่สิ่งที่สละนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นหนี้ อาจเป็นการกระทำการ หรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ดังนั้นสิ่งที่ระงับไปในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ คือข้อพิพาท ไม่ใช่หนี้เดิมที่ระงับ ดังนั้น ในการตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความคู่สัญญาอาจตกลงให้มีการกลับมาเรียกร้องตามหนี้เดิมได้ หากไม่มีการปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญาทุกฝ่าย

เนื่องจากหนี้หรือภาระผูกพันที่เกิดขึ้นไม่ได้มีแค่เจ้าหนี้ ลูกหนี้ เท่านั้น แต่ยังมีบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ค้ำประกัน ผู้จำนอง นายจ้างที่ต้องร่วมรับผิดชอบในกรณีละเมิดของลูกจ้าง เป็นต้น อันเป็นเหตุให้ต้องพิจารณาว่าหากผลของสัญญาประนีประนอมยอมความทำให้หนี้เดิมระงับหรือไม่ระงับแล้วจะมีผลเช่นไร

(1) ปัญหาที่กระทบต่อหนี้อุปกรณ์

โดยหลักทั่วไปหนี้อุปกรณ์ จะเกิดขึ้นได้เมื่อมีหนี้ประธาน ซึ่งในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงหนี้อุปกรณ์ ที่เป็นการประกันหนี้ประธานกล่าวคือ ค้ำประกัน จำนอง ตามบทบัญญัติของกฎหมาย หนี้ค้ำประกัน จำนอง ย่อมระงับไปด้วยการระงับของหนี้ประธาน ดังนั้น จากการศึกษาข้างต้นกรณีสัญญาประนีประนอมยอมความที่ได้มีลักษณะของการแปลงหนี้ใหม่ ไม่ทำให้หนี้เดิมระงับ สัญญาค้ำประกัน หรือสัญญาจำนอง ย่อมไม่ระงับไปด้วย อย่างไรก็ตาม ยังคงต้องพิจารณาถึงบทบัญญัติเฉพาะของสัญญาค้ำประกัน และสัญญาจำนอง ที่อาจมีบางลักษณะที่ทำให้สัญญาค้ำประกัน และสัญญาจำนองระงับไปด้วย เช่น การผ่อนเวลาของเจ้าหนี้ต่อลูกหนี้ ทำให้ผู้ค้ำประกัน หรือผู้จำนองหลุดพ้นจากหนี้ เป็นต้น

(2) ปัญหาที่กระทบต่อบุคคลอื่นอันเกิดจากสัญญาประนีประนอมยอมความ

นอกจากนี้อุปกรณ์แล้ว ในกรณีที่ลูกจ้างกระทำละเมิดต่อบุคคลอื่นในทางการที่จ้างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 กำหนดให้นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างในหนี้ละเมิดดังกล่าว ซึ่งบางคำพิพากษาฎีกาเห็นว่า แม้นายจ้างไม่ได้ตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความด้วย แต่นายจ้างยังคงต้องรับผิดชอบร่วมกับลูกจ้างเนื่องจากลูกจ้างทำละเมิดในทางการที่จ้าง ส่วนบางคำพิพากษาฎีกาเห็นว่าหากลูกจ้างได้ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้เสียหายย่อมทำให้สิทธิเรียกร้องในมูลละเมิดระงับ และเรียกให้นายจ้างร่วมรับผิดชอบไม่ได้

จากการศึกษาข้างต้นเมื่อการสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ทำให้หนี้เดิมระงับ ดังนั้น การที่ลูกจ้างที่กระทำละเมิดในทางการที่จ้าง และตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้เสียหาย โดยที่นายจ้างมิได้ตกลงด้วย ก็ไม่ได้ทำให้นายจ้างหลุดพ้นความรับผิดชอบ

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายต่างประเทศพบว่า ประเทศอังกฤษ กรณีมีบุคคลหลายคนต้องรับผิดชอบร่วมกันในกรณีละเมิด การตกลงยุติข้อพิพาทมิได้ทำให้ความรับผิดชอบทางละเมิดของบุคคลที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันระงับไปในทันที แต่จะระงับเมื่อผู้เสียหายได้รับชำระหนี้ตามหนี้ละเมิดแล้ว แต่หากไม่สามารถชำระได้ตามที่ตกลงกันก็สามารถเรียกชำระหนี้ได้จากบุคคลอื่นอีก และแม้จะได้มีการทำข้อตกลงยุติข้อพิพาทแล้ว ผู้เสียหายอาจสงวนสิทธิที่จะติดตามหนี้ค่าเสียหายส่วนที่เหลือได้จากบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบอื่นอีก ส่วนประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีบทบัญญัติเกี่ยวกับกรณีละเมิด ในกรณีความรับผิดชอบของบุคคลที่เป็นผู้รับผิดชอบในตัวผู้กระทำการให้เกิดความเสียหาย หรือผู้กระทำให้เกิดความเสียหายอยู่ในความดูแลตนนั้น กรณีของความรับผิดชอบของนายจ้างในการกระทำให้เกิดความเสียหายของลูกจ้างไม่มีบัญญัติกำหนดบทสันนิษฐาน หรือโอกาสในการพิสูจน์ เพื่อไม่ต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด ย่อมแสดงว่าความรับผิดชอบของนายจ้างต่อลูกจ้างค่อนข้างเคร่งครัด

เมื่อพิจารณาในความเป็นจริงลูกจ้างผู้ทำละเมิดเป็นผู้มีรายได้น้อย การที่กฎหมายกำหนดให้นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบด้วยก็เนื่องจากนายจ้างเป็นผู้มีทรัพย์สินมากกว่า มีความสามารถในการชำระค่าเสียหายมากกว่า การตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างลูกจ้างผู้ทำละเมิดกับผู้เสียหาย อาจเกิดขึ้นเนื่องจากลูกจ้างกลัวการเป็นคดีฟ้องร้องต่อศาล หากเป็นเหตุให้นายจ้างหลุดพ้นจากความรับผิดชอบทันที โดยไม่สนใจว่าลูกจ้างจะสามารถชำระหนี้ได้ตามที่ตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความหรือไม่ ทั้งที่นายจ้างเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการทำงานของลูกจ้างในทางการที่ตนจ้าง นายจ้างจึงควรได้รับผลจากการกระทำของลูกจ้าง ทั้งในทางที่ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ จึงอาจไม่ตรงตามเจตนาของกฎหมาย อย่างไรก็ตาม หากผู้เสียหายทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้กระทำละเมิดย่อมแสดงว่าผู้เสียหายยอมที่จะรับค่าเสียหายตามที่ได้ตกลงกัน และการที่ผู้กระทำละเมิดชำระได้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ การเรียกร้องที่ผู้เสียหายเรียกร้องตามหนี้ละเมิดย่อมระงับไปด้วย แต่หากไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญา

ประนีประนอมยอมความนั้นละเมิดยังไม่ควรระงับไป และผู้เสียหายคงมีสิทธิเรียกให้นายจ้างชำระหนี้ ตามกฎหมายต่อไป

(3) ปัญหาการระงับสัญญาประนีประนอมยอมความ

ด้วยการปรับใช้กฎหมายของศาลไทยบางคำพิพากษา เห็นว่าการทำสัญญาประนีประนอมยอมความทำให้หนี้เดิมระงับ จึงเกิดเป็นประเด็นปัญหาว่าหากหนี้เดิมระงับแล้ว และภายหลังคู่สัญญาประนีประนอมยอมความประสงค์จะยกเลิกสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว จะติดตามหนี้กันตามมูลหนี้ได้

เมื่อพิจารณากฎหมายต่างประเทศพบว่า ในประเทศอังกฤษ การระงับการประนีประนอมยอมความขึ้นอยู่กับข้อตกลง เป็นไปตามเจตนาของคู่กรณีอาจตกลงให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เมื่อผิดนัดชำระหนี้ ก็ให้กลับสู่ข้อเรียกร้องเดิมได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการตีความของสัญญาประนีประนอมยอมความ ว่าคู่กรณีจะเรียกร้องตามหนี้เดิมได้หรือไม่

ตามที่ได้ศึกษาข้างต้น เมื่อสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ทำให้หนี้เดิมระงับ และลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความมีลักษณะของสัญญา และตามการปรับใช้ของศาลไทย บางคำพิพากษาหากเป็นกรณีที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว และคู่กรณีอีกฝ่ายไม่ประสงค์จะบังคับตามสัญญาเช่นกัน สามารถเลิกสัญญาประนีประนอมยอมความได้เองตามบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับสัญญาต่างตอบแทนมาใช้บังคับ เป็นผลทำให้คู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิมก่อนที่จะมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และทำให้อาจฟ้องบังคับตามมูลหนี้เดิมก่อนสัญญาประนีประนอมยอมความได้ ซึ่งกรณีนี้น่าจะเป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญาประนีประนอมยอมความที่มีอิสระในการตกลงทำสัญญาอย่างใดก็ได้ ที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย และความสงบเรียบร้อยของประชาชน อันเป็นเสรีภาพในการทำสัญญา

5.1.4 ปัญหาทำสัญญาประนีประนอมยอมความภายหลังศาลมีคำพิพากษา

การทำสัญญาประนีประนอมยอมความภายหลังศาลมีคำพิพากษามีการปรับใช้ตามฎีกาที่ 2576/2531 ตามรายละเอียดที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการทำสัญญาประนีประนอมยอมความย่อมเกิดขึ้นได้แม้ว่าเป็นหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว อย่างไรก็ตาม แม้คำพิพากษาได้กำหนดถึงสิทธิและหน้าที่ว่าฝ่ายใดมีสิทธิอย่างไร มีหน้าที่อย่างไรแล้วก็ตาม แต่หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมชำระหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวก็ย่อมเกิดเป็นสิทธิที่จะบังคับคดี และเป็นข้อพิพาทที่สามารถตกลงประนีประนอมยอมความใหม่ได้

เมื่อพิจารณาการปรับใช้กฎหมายประเทศอังกฤษ พบว่ามีคดี Gilbert v. Endean เป็นกรณีที่โจทก์ตามคำสั่งศาลผูกพันให้ลูกหนี้ชำระหนี้ หลังจากนั้นโจทก์ได้ตกลงยอมรับชำระหนี้ที่น้อยกว่าคำพิพากษาได้

เมื่อพิจารณาว่า หนี้ตามคำพิพากษาเป็นหนี้ที่ศาลพิพากษายืนยันรับรองสิทธิและหน้าที่ของแต่ละฝ่าย หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษา แต่ประสงค์จะตกลงกันใหม่โดยยินยอมผ่อนผันให้แก่กัน เป็นเจตนาระหว่างคู่สัญญาที่อาจเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความใหม่ได้ แต่ในเรื่องของอายุความนั้น เนื่องจากตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลไทย เป็นกรณีที่สัญญาประนีประนอมยอมความที่เกิดขึ้นเป็นการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาล มิใช่ในศาล การบังคับคดีตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวย่อมเป็นไปตามที่ศาลพิพากษา แต่หากมีการตกลงกันเองระหว่างคู่ความนอกศาลหากจะบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ตกลงกันใหม่คงต้องฟ้องคดีต่อศาลกันในหนี้ใหม่ ซึ่งจากการศึกษา เมื่อการทำสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ทำให้หนี้เดิมระงับ ดังนั้นหนี้ตามคำพิพากษาเดิมจึงไม่ระงับ การที่เจ้าหนี้ที่ยินยอมผ่อนผันชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ลูกหนี้ก็ยังไม่สามารถชำระหนี้ได้ เจ้าหนี้คงจะบังคับตามหนี้เดิมไม่ดำเนินการฟ้องคดีใหม่แต่อย่างใด

5.1.5 ปัญหาการทำสัญญาการประนีประนอมยอมความบางส่วน

การทำสัญญาประนีประนอมยอมความมิขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือมีขึ้นให้เสร็จสิ้นไป ซึ่งอาจมีบางกรณีที่เกิดกรณีตกลงให้ระงับข้อพิพาทเพียงบางส่วน โดยส่วนที่เหลือยังคงฟ้องร้องดำเนินคดีต่อไป จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1918/2515 ตามรายละเอียดที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 เห็นว่าหากข้อพิพาทยังไม่อาจระงับไปได้ทั้งหมด ยังมีเรื่องหนี้สินยังคงพิพาทกันอยู่ ข้อตกลงดังกล่าวไม่ใช่สัญญาประนีประนอมยอมความ

เมื่อพิจารณาจากความหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความตามต้นร่างสัญญายอมความ ที่มุ่งประสงค์ให้บุคคลสองฝ่ายได้ตกลงยินยอมระงับความพิพาทในระหว่างกันเอง โดยการประนีประนอมผ่อนผันต่อกัน ส่วนความหมายตามสัญญาประนีประนอมยอมความปัจจุบัน คือสัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน

ส่วนกฎหมายต่างประเทศ เมื่อพิจารณาจากประเทศอังกฤษ สัญญาประนีประนอมยอมความกันเป็นสัญญาที่ต้องมีการเสนอการสนองต่อตรงกันระหว่างคู่สัญญา โดยที่มีสิ่งตอบแทนในการที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ฟ้องร้องดำเนินคดี ดังนั้น หากยังไม่อาจตกลงได้ว่าจะดำเนินการอย่างไรกับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจึงไม่อาจเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความได้

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว เห็นได้ว่าด้วยเจตนารมณ์ของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นการตกลงเพื่อระงับข้อพิพาทที่มีอยู่ หรือจะมีขึ้นเพื่อให้ยุติลงทั้งหมด การตกลงได้เพียงบางส่วนไม่อาจทำให้ข้อพิพาทระงับได้ และคงไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการประนีประนอมยอมความกัน

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสัญญาประนีประนอมยอมความตามกฎหมายประเทศไทย กฎหมายประเทศอังกฤษ และกฎหมายประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสข้างต้นนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไข การใช้ การตีความ ดังนี้

(1) ลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(1.1) คำว่า “ข้อพิพาท” ตามมาตรา 850 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความได้ หมายถึงข้อพิพาทที่คู่กรณีต่างฝ่ายต่างอ้างว่าตนมีสิทธิในข้อพิพาทดีกว่า และข้อพิพาทที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกโต้แย้งสิทธิแต่เพียงฝ่ายเดียว และรวมถึงข้อพิพาทที่คู่กรณีเห็นว่าอาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคตด้วย ไม่จำเป็นต้องเป็นกรณีที่แต่ละฝ่ายต้องมีข้อเรียกร้องต่อกันเสมอไป

(1.2) คำว่า “การสละการเรียกร้อง” ตามมาตรา 852 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมายถึงการที่คู่พิพาทยอมสละการเรียกร้องที่แสดงออกมาโดยชัดแจ้งทั้งสิทธิ การกระทำ ข้อเรียกร้อง และรวมถึงการเรียกร้องที่แสดงออกอย่างไม่ยินยอมต่างๆด้วย เช่นการไม่ยินยอมชำระหนี้ การยืนยันที่จะต่อสู้คดีแม้ว่าตนเองไม่มีสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายด้วย

ข้อดีของการตีความตามข้อเสนอข้างต้น ทำให้ข้อพิพาทต่างๆสามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความได้ ไม่เป็นการจำกัดว่าคู่สัญญาทุกฝ่ายต้องมีสิทธิตามกฎหมายก่อนจึงจะทำสัญญาประนีประนอมยอมความได้ ทั้งการเข้าสู่ขั้นตอนของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และขั้นตอนการผ่อนผัน ซึ่งมีลักษณะของการสละการเรียกร้อง และทำให้การปรับใช้กฎหมายมีความยืดหยุ่น อีกทั้งปัจจุบัน “ข้อพิพาท” ตามแนวทางการปรับใช้ของศาลฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็เป็นไปตามแนวทางที่ผู้เขียนเสนอข้างต้น

ส่วนข้อเสีย เนื่องจากข้อเสนอนี้เป็นการปรับใช้กฎหมาย ซึ่งเป็นดุลยพินิจของศาล ซึ่งไม่อาจกำหนดได้แน่นอน

แต่เมื่อพิจารณาข้อดี ข้อเสีย ด้วยคำตามบทบัญญัติของกฎหมายมีความครอบคลุมแล้ว การเพิ่มเติมหรือจำกัดความหมายอาจทำให้เกิดการตีความถ้อยคำที่หลายหลาย การแก้ไขด้วยการปรับใช้กฎหมายให้มีความครอบคลุม ยืดหยุ่น เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่มุ่งระงับข้อพิพาทระหว่างคู่สัญญาผู้เขียนเห็นว่าเป็นวิธีแก้ปัญหที่ดีกว่า

(2) สัญญาประนีประนอมยอมความ เห็นควรให้ยกเลิกอายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/32 โดยใช้อายุความตามลักษณะของสัญญาที่ได้ตกลงประนีประนอมยอมความด้วย แต่หากสัญญาที่ตกลงประนีประนอมยอมความ

มีลักษณะเฉพาะของอายุความใดที่ใช้อายุความนั้น หากสัญญาประนีประนอมยอมความไม่มีลักษณะของสัญญาเฉพาะใดๆเลย จึงใช้อายุความทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30

ข้อดีของการปรับใช้ตามข้อเสนอข้างต้น เห็นว่าจะจะเป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญาที่ประสงค์จะให้ มีลักษณะเฉพาะตามสัญญานั้นๆ

ส่วนข้อเสีย เนื่องจากข้อเสนอดังกล่าวเป็นการเสนอในแก้ไขกฎหมายโดยการยกเลิกตัวบทกฎหมายอีกทั้งผลของสัญญาประนีประนอมยอมความที่ไม่มีลักษณะของการแปลงหนี้ใหม่ทำให้หนี้เดิมไม่ระงับ อาจทำให้เกิดความเข้าใจว่าเมื่อตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้วให้อายุความตามหนี้เดิมต่อไป

แต่เมื่อพิจารณาข้อดี ข้อเสีย การยกเลิกอายุความในส่วนของสัญญาประนีประนอมยอมความ ทำให้ไม่เกิดข้อขัดแย้งในการใช้อายุความ และเป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญาซึ่งเป็นหลักทั่วไป ส่วนกรณีที่จะทำให้เกิดความสับสนว่าใช้อายุความตามหนี้เดิมหรือไม่ กรณีนี้สามารถแก้ไขได้ด้วยการปรับใช้กฎหมายให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ดังนั้น การแก้ไขจึงควรอยู่ที่การแก้ไขกฎหมาย และปรับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของคู่สัญญา

(3) การปรับใช้กฎหมายในส่วนของผลของสัญญาประนีประนอมยอมความควรระบุหรือแสดงให้เห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ได้มีผลทำให้หนี้เดิมระงับ แต่สิ่งที่ระงับไปคือข้อพิพาท

ข้อดี ทำให้ไม่เกิดความสับสนเนื่องจากคำพิพากษาศาลฎีกา และความเห็นนักกฎหมายยังไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน อาจทำให้ผู้ใช้กฎหมายไม่อาจทราบผลของสัญญาประนีประนอมยอมความที่แน่ชัด อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อสัญญาอื่นที่เกี่ยวข้องเช่นสัญญาค้ำประกัน สัญญาจำนอง เป็นต้น หรือผู้เกี่ยวข้องอื่น อีกทั้ง หากกำหนดเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าผลของสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ทำให้หนี้เดิมระงับ อาจทำให้เกิดความสับสนมากขึ้น หากหนี้นั้นมีลักษณะของการแปลงหนี้ใหม่ที่มีผลให้หนี้เดิมระงับ อาจก่อให้เกิดการตีความว่าถ้าเป็นการแปลงหนี้ใหม่ที่มีลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นช้อยกเว้นไม่ทำให้หนี้เดิมระงับได้

ดังนั้น เมื่อการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายอาจทำให้เกิดปัญหาการตีความที่ยุ่งยากมากขึ้น การแก้ปัญหาโดยการปรับใช้กฎหมายน่าจะเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดีกว่า

อย่างไรก็ดี ผลจากข้อเสนอการปรับใช้กฎหมายในเรื่องผลการสัญญาประนีประนอมยอมความข้างต้นว่าไม่ทำให้หนี้เดิมระงับนั้น ก่อให้เกิดผลต่อการปรับใช้ต่อหนี้ที่เกี่ยวข้องดังนี้

(3.1) กรณีของสัญญาอุปรกรณ์ เมื่อหนี้เดิมไม่ระงับ ในการปรับใช้ สัญญาอุปรกรณ์ ย่อมไม่ระงับด้วย ความรับผิดชอบของบุคคลตามสัญญาอุปรกรณ์ย่อมไม่ระงับ เว้นแต่มีการชำระหนี้ ประธานตามสัญญาประนีประนอมยอมความแล้วเสร็จ ซึ่งเป็นผลให้หนี้ประธานระงับ สัญญาอุปรกรณ์ จึงระงับตาม

(3.2) กรณีหนี้ละเมิด เมื่อหนี้เดิมไม่ระงับหนี้ ในการปรับใช้ นายจ้างจึงยังคงต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกผู้เสียหายจากการทำละเมิดของลูกจ้างในทางการที่จ้าง เว้นแต่ลูกจ้างจะชำระหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความครบถ้วน ทำให้หนี้ละเมิดระงับไปเนื่องจากการชำระหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ความรับผิดชอบของนายจ้างจึงจะระงับด้วย อีกทั้ง ยังเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ประสงค์ให้นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างในหนี้ละเมิดที่เกิดขึ้นด้วย

(3.3) การระงับสัญญาประนีประนอมยอมความ ในการปรับใช้ เมื่อการทำสัญญาประนีประนอมยอมความไม่เป็นเหตุให้หนี้เดิมระงับ ดังนั้น เมื่อคู่สัญญาประสงค์จะยกเลิกสัญญาประนีประนอมยอมความย่อมกลับไปใช้หนี้เดิมได้ อันเป็นไปตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา เป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญาที่จะตกลงกัน

จากการศึกษานี้ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสัญญาประนีประนอมยอมความ ทั้งในเรื่องการปรับใช้ ผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งมีบางส่วนที่การปรับใช้ของศาลไทยเป็นไปตามความมุ่งหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความอยู่แล้ว แต่ยังคงมีบางส่วนที่ควรแก้ไขปรับปรุงการใช้กฎหมายเพื่อให้ชัดเจน และเป็นไปในแนวทางเดียวกันต่อไป

รายการอ้างอิง

- . [Online]. Available from: <http://uk.practicallaw.com/2-205-5221> [2 March 2016].
- Bagshaw, N. J. M. a. R. Tort Law. 2 ed. Dorset,UK: Henry Ling LTD, 2005.
- Becker, J. E. d. Annotated Civil Code of Japan. United States of America: University Publications of America,Inc., 1909.
- Benditt, T. M. Compromise Interests and Principles. Compromise in Ethics. Law and Politics (1979).
Ninth ed. England & Wales: Thomson Reuters (Legal) Limited. , 2010.
- Civil Code Updated 04 April 2006. [Online]. Available from: https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/file/Code_22.pdf [24 January 2016].
- Civil Code, as of 1 July 2013. [Online]. Available from: [file:///C:/Users/Usset/Downloads/Code_civil_20130701_EN%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Usset/Downloads/Code_civil_20130701_EN%20(1).pdf) [24 January 2016].
- The Civil Liability (Contribution) Act 1978 [Online]. Available from: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1978/47> [4 Janyuary 2016].
- Code of Civil Procedure. [Online]. 2005. Available from: [file:///C:/Users/Usset/Downloads/Code_39%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Usset/Downloads/Code_39%20(1).pdf) [24 January 2016].
- David Foskett. The Law and Practice of Compromise. London: Sweet & Maxwell, 1985.
- Fumurescu, A. Compromise a Political and Philosophical History. New York: Cambridge University, 2013.
- Furmston, M. P. Law of Contract. 12 ed. 1991: Butterworth&Co, 1991.
- J.A.Thomas. Textbook of Roman Law. Oxford: North-Holland Publishing Company, 1976.
- J.E. de Becker. The Principle and Practice of Thd Civil Code of Japan. United States of America: University Publications of America.INC, 1921.
- Kuflik, A. Morality and Compromise. Compromise in Ethics. Law and Politics (1979).
Limitation Act 1980 [Online]. Available from: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1980/58/section/10> [19 January 2016].

Limitation Act 1980 [Online]. Available from: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1980/58/section/5> [18 January 2016].

M.A.A.G.GUEST. Anson's Law of Contract. 23 ed. Great Britain: Vivian Ridler, 1973.

Marcel Planiol, and Ripert, G. Treatise on the Civil Law. Edited by 2, V. P. 11 ed.: 1939.

Paul Richards. Law of Contract. London: Pitman Publishing, 1995.

Paula Filiker, M. A. a. S. B. Tort. London: Sweet & Maxwell, 2008.

Scott, K. Chitty on Contract. 21 ed. London: Sweet & Maxwell Limited, 1955.

Thomas, J. The Institutes of Justinian Text, Translation and Commentary. Amsterdam,Oxford: North-Holland Publishing company,North-Holland Publishing company,Ltd, 1975.

Tort (Interference with Goods) Act 1977. [Online]. Available from: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/32> [16 January 2016].

เสาวนีย์ อัสวโรจน์, สรพล สุขทรศนีย์, มานพ นาคหัต และ สิทธิโชค ศรีเจริญ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตรา ว่าด้วย ประนีประนอมยอมความ การพินันและขั้นตอนบัญชีเดินสะพัด ประกันภัย บรรพ 3 มาตรา 850-897. กรุงเทพมหานคร: กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

โสภณ รัตนการ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หนี้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2556.

ไพฑูริศ เอกจริยกร. คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2552.

ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย), 2554.

กัณณิกา เรืองนิติวิทย์. หลัก Consideration ตามกฎหมายอังกฤษ : ศึกษาความสัมพันธ์ในการบังคับใช้. นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543.

จิต เศรษฐบุตร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยยืม ผากทรัพย์ เก็บของในคลังสินค้า ประนีประนอมยอมความ การพินันขั้นตอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, 2492.

จิต เศรษฐบุตร หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะหนี้. โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2556.

จิต เศรษฐบุต;แก้ไขเพิ่มเติมโดย ดาราพร ธีรวัฒน์. หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะหนี้. พิมพ์ครั้งที่ 21 กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

จิตติ ดิงศภัทย์; ปรับปรุงโดย เขมภูมิ ภูมิถาวร ชวิน อุทภัทร และอำนาจ ตั้งศิริมาน. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตราว่าด้วย จัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรได้ละเมิด. กรุงเทพมหานคร: กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

พระบริรักษ์นิติเกศตร. พระราชกฤษฎีกา ให้ใช้บทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ที่ได้ตรวจชำระใหม่ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 และพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช 2477-2479 พร้อมด้วยคำพิพากษากฎหมายใหม่ที่สำคัญ.

พินัย ณ นคร. หลักกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งตอบแทน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/Ex.40701-6.pdf [เข้าถึงเมื่อ 29 มกราคม 2559]

พินัย ณ นคร. หลักกฎหมายสัญญาของประเทศอังกฤษ. ใน เล่าเรื่องเมืองคอน : พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อาจารย์บุญกุล ณ นคร. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพรส มีเดีย จำกัด, 2542.

ภาควิชานิติศาสตร์ทางสังคม ปรัชญา และประวัติศาสตร์. บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราชเสวี (ปลอด วิเชียร ณ สงขลา). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2557.

ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2527.

มานิตย์ จุมปา. คำอธิบายสัญญาประนีประนอมยอมความ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2551.

ลดดา ตรีศักดิ์ศรีสกุล. สัญญาประนีประนอมยอมความ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2557.

ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2557.

ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์. คำอธิบายความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2559.

ศนันท์กรณ(จำปี) โสทธิพันธ์. คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ พร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2552.

- ศันท์กรณ์(จำปี) โสทธิพันธ์. คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของ พ.ร.บ.ว่าด้วย
ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง พิมพ์ครั้งที่ 17.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2555.
- ศักดิ์ สอนงชาติ. คำอธิบายนิติกรรม และสัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติ
บรรณการ, 2557.
- สมชัย ฑีฆาอุตมากร. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป. สำนักพิมพ์ พลสยาม
พรินติ้ง(ประเทศไทย): 2551.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและค้าขาย สำหรับพระราชอาณาจักร
สยาม มาตรา 1-1394 กับข้อพระราชบัญญัติว่าด้วยเรื่องข้อบทกฎหมายที่ขัดขวางกัน มาตรา
1-13 [ไมโครฟิล์มสแกนลงแผ่นcd-Rom]. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกฤษฎีกา, 2457.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยยืม ฝากทรัพย์ เก็บของใน
คลังสินค้า ประนีประนอมยอมความและการพนันขั้นต่อ. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- สุปัน พูลพัฒน์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยยืม ฝากทรัพย์ เก็บของใน
คลังสินค้า ประนีประนอมยอมความ และการพนันขั้นต่อ. พระนคร: โรงพิมพ์หมั่นแข็ง,
2509.
- หยุด แสงอุทัย. กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้หนึ่ง กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517.
- หลวงสุทธิวาทนฤพุดิ. ประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516.
- อุดม เฟื่องฟุ้ง. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน1. กรุงเทพมหานคร:
สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2550.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก
French Civil Code (As of 2006)¹

(only compromise)

Art. 2044

A compromise is a contract by which the parties settle an arisen controversy, or prevent a controversy from arising.

That contract must be made in writing.

Art. 2045

In order to compromise, one must have the capacity to dispose of the things included in the compromise.

A guardian may compromise on behalf of a minor or of an adult in guardianship only in accordance with Article 467, in the Title Of Minors, of Guardianship and of Emancipation; and he may compromise with a minor come of age with respect to the account of guardianship only in accordance with Article 472 of the same Title.

communes and public institutions may compromise only with the express authorization of the President of the Republic.

Art. 2046

A compromise may take place as to civil interests resulting from an offence.

The compromise does not prevent prosecution by the Government procurator's office.

Art. 2047

One may add to a compromise the stipulation of a penalty against the party who fails to perform it.

---

¹ "Civil Code Updated 04 April 2006," [Online] Accessed: 24 January 2016. Available from: https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/file/Code_22.pdf

Art. 2048

Compromises are confined to their purpose: a renunciation made therein of all rights, actions and claims extends only to what relates to the controversy about which the compromise has arisen.

Art. 2049

Compromises regulate only the controversies which are comprised therein, whether the parties have expressed their intention in special or general terms, or that intention comes out as a necessary consequence of what is expressed.

Art. 2050

Where a person who has made a compromise as to a right which he had in his own name acquires afterwards a similar right in the name of another person, he is not bound by the compromise previously made with respect to the right newly acquired.

Art. 2051

A compromise made by one of the interested parties does not bind the others and may not be invoked by them.

Art. 2052

Compromises have, between the parties, the authority of res judicata of a final judgment.

They may not be attacked on account of an error of law, nor on account of loss.

Art. 2053

Nevertheless, a compromise may be rescinded, where there is an error as to the person or as to the subject-matter of the controversy.

It may also be rescinded where there is deception or duress.

Art. 2054

An action for rescission of a compromise also lies where it has been made in execution of an instrument which is void, unless the parties have expressly dealt about the nullity.

Art. 2055

A compromise made on documents which have since then been found false is entirely void.

Art. 2056

A compromise made as to a suit come to an end owing to a judgment having force of res judicata, of which the parties or one of them were not aware, is void.

Where the judgment unknown to the parties was subject to appeal, the compromise is valid.

Art. 2057

Where the parties have compromised generally on all the matters which they might have with one another, the instruments which were then unknown to them and which may have been afterwards discovered, are not a ground for rescission, unless they have been kept through the act of one of the parties.

But the compromise is void where it relates to one matter only to which it is proved, by the newly discovered instruments, that one of the parties had no right.

Art. 2058

An error of calculation in a compromise must be corrected.

ภาคผนวก ข

French Civil Code (As of 1 July 2013)¹

TITLE XII. MANAGEMENT OF THE PATRIMONY OF MINORS AND OF ADULTS
UNDER TUTORSHIP

Chapter I: Modes of Management

Sub-article 2: Acts that the Tutor Accomplishes with Authorization

Article 506

The tutor may settle or compromise in the name of the protected person only after approval by the family council or, if none, by the judge of the formulation of the settlement or compromise and, if need be, of an agreement to arbitrate.

TITLE III. CONTRACTS OR CONVENTIONAL OBLIGATIONS IN GENERAL

Chapter I - Preliminary Dispositions

Article 1101

A contract is an agreement by which one or several persons obligate themselves to one or several others to give, to do, or not to do something.

CHAPTER II. Elements for the validity of an agreement

Article 1108

Four requirements are essential for the validity of an agreement:

The consent of the party who obligates himself;

That party's capacity to contract;

A definite object that forms the subject matter of the engagement;

A licit cause for the obligation.

Section 1. Consent

Article 1109

There is no valid consent, if the consent was given only by error, or if it was obtained by violence or induced by dol (dolus).

---

¹ "Civil Code, as of 1 July 2013," [Online] Accessed: 24 January 2016. Available from:
file:///C:/Users/Uset/Downloads/Code_civil_20130701_EN%20(1).pdf

Article 1110

Error is a cause of nullity of an agreement only when it bears on the very substance of the thing that is the object of the agreement.

It is not a cause of nullity when it only bears on the person with whom one intends to contract, unless the consideration of that person was the principal cause of the agreement.

Article 1111

Violence against the person who has contracted the obligation is a cause of nullity even if it was exerted by a third party other than the one for whose benefit the agreement was entered into.

Section 3. Object and matter of contracts

Article 1126

A contract has for its object a thing that a party obligates himself either to give, to do, or not to do.

Article 1130

Future things may be the object of an obligation.

However one may not renounce a succession not yet open, nor make any stipulation with respect to such a succession, even with the consent of the person whose succession is involved, except under the circumstances provided by law.

Section 4. Cause

Article 1131

An obligation without a cause or with a false cause or with an unlawful cause cannot have any effect.

Article 1133

A cause is unlawful when it is prohibited by law, and when it is contrary to good morals or to public order.

CHAPTER III. THE EFFECT OF OBLIGATIONS

Section 1: General provisions

Article 1134

Agreements lawfully entered into have the force of law for those who have made them.

They may be revoked only by their mutual consent, or for causes allowed by law.

They must be performed in good faith.

CHAPTER V. THE EXTINCTION OF OBLIGATIONS

Article 1234

Obligations are extinguished:

By payment;

By novation;

By voluntary remission;

By compensation;

By confusion;

By the loss of the thing;

By nullity or rescission;

By the effect of a resolutive condition, as explained in the preceding Chapter;

and

By prescription, which will be the subject matter of a special Title.

Section 2. Novation

Article 1271

Novation takes place in three ways:

1° When a debtor contracts towards his creditor a new debt which is substituted for the old one, which is extinguished;

2° When a new debtor is substituted for the previous one whom the creditor discharges;

3° When, by the effect of a new contract, a new creditor is substituted for the former creditor, towards whom the debtor is discharged.

Article 1272

Novation can take place only between persons capable of contracting.

Article 1273

Novation is not presumed; the intention to cause it to occur must clearly result from the act.

Article 1274

Novation by substitution of a new debtor can take place without the co-operation of the first debtor.

Article 1275

The delegation by which a debtor gives his creditor another debtor who binds himself to the creditor does not carry with it a novation, unless the creditor expressly declares that he intends to discharge the debtor who made the delegation.

Article 1276

A creditor who has discharged a debtor who has made a delegation has no remedy against that debtor if the delegate becomes insolvent, unless the instrument contains an express reservation to this effect or unless the delegate was already bankrupt or insolvent at the time of the delegation.

Article 1277

A mere indication by a debtor of a person who is to pay in his stead does not make a novation.

The same rule applies in case of a mere indication made by a creditor of a person who is to receive payment in his place.

Article 1278

Privileges and hypothecs securing the original claim do not secure the new, substitute claim, unless the creditor has expressly reserved them.

Article 1279

When novation takes place by the substitution of a new debtor, the privileges and hypothecs securing the original claim do not encumber the property of the new debtor. The privileges and hypothecs securing the original claim may be reserved with the consent of the owners of the encumbered property to guaranty the performance of the obligation of the new debtor.

Article 1280

When novation takes place between a creditor and one of the solidary debtors, the privileges and hypothecs securing the former claim can be reserved only on the property of the person who contracts the new debt.

Article 1281

Novation made between a creditor and one of the solidary debtors releases the co-debtors.

A novation effected with the principal debtor releases his sureties.

Nevertheless, if the creditor, in the first case, has required the accession of the co-debtors or, in the second case, that of the sureties, the former claim subsists if the co-debtors or the sureties refuse to consent to the new contract.

CHAPTER II. DELICTS AND QUASI-DELICTS

Article 1382

Every act whatever of man that causes damage to another, obliges him by whose fault it occurred to repair it.

Article 1383

We are responsible not only for the damage occasioned by our own act, but also by our own negligence or imprudence.

Article 1384

We are responsible not only for the damage caused by our own act, but also for that which is caused by the acts of persons for whom we are responsible, or by things that are in our custody.

Nevertheless, a person who possesses, regardless of the basis thereof, all or part of an immovable or movable things in which a fire has originated is not liable towards third parties for the damages caused by that fire unless it is proven that the fire must be attributed to his fault or to the fault of persons for whom he is responsible.

This provision does not apply to the relationships between owners and lessees which are governed by Articles 1733 and 1734 of the Civil Code.

The father and the mother, in so far as they exercise parental authority, are solidarily liable for the damage caused by their minor children who reside with them.

Masters and employers, for the damage occasioned by their servants and employees in the exercise of the functions in which they are employed;

Teachers and artisans, for the damage caused by their pupils and apprentices during the time when they are under their supervision.

The liability outlined above occurs, unless the father and mother or the artisans prove that they could not have prevented the act that gives rise to that liability.

As to teachers, the fault, imprudence, or negligence invoked against them as having caused the damaging act will have to be proven by the plaintiff at the trial in accordance with the general law.

TITLE VI. SALE

Chapter i. – THE NATURE AND FORM OF SALE

Article 1582

Sale is a contract whereby a person obligates himself to deliver a thing and the other to pay its price. It may be made by authentic act or by act under private signature.

TITLE XVI. COMPROMISE

Article 2059

All persons may enter into a compromise agreement on rights of which they have the free disposal.

Article 2060

One cannot enter into a compromise agreement about matters of status and capacity of the persons, matters relating to divorce and judicial separation or matters of disputes involving public bodies and institutions and more generally in all matters concerning public order.

However, some categories of public institutions of an industrial or commercial character may be authorized by decree to enter into compromise agreements.

TITLE XX. EXTINCTIVE PRESCRIPTION

Chapter i. GENERAL PROVISIONS

Article 2219

Extinctive prescription is a mode of extinction of a right that results from the inaction of its holder during a certain period of time.

CHAPTER III. THE RUNNING OF THE EXTINCTIVE PRESCRIPTION

Section 1: General provisions

Article 2230

Suspension of the prescription temporarily stops its course without erasing the delay that has already run.

Section 2. Causes of deferral of the starting point of the prescription or of its suspension

Article 2234

Prescription does not run or is suspended against one for whom it is impossible to act following an obstacle resulting from the law, from an agreement, or from force majeure.

Article 2238

Prescription is suspended from the day when, after a dispute arises, the parties agree to proceed to mediation or conciliation, or, if there is no written agreement, from the day of the first meeting of the mediation or conciliation. Prescription is also suspended from the moment of the conclusion of an agreement to engage in a participatory procedure.

The prescriptive period begins to run again, for a duration that cannot be inferior to six months, from the date on which either one of the parties or both, or the mediator or the conciliator, declares that the mediation or conciliation has ended. In case of a participatory procedure agreement, the prescriptive period begins to run again from the term provided in that agreement, for a duration that cannot be inferior to six months.

TITLE I - PERSONAL SECURITIES

Chapter I - Suretyship

Section 1. - The nature and extent of suretyship

Article 2288

A person who makes himself surety for an obligation binds himself towards the creditor to perform that obligation, if the debtor does not perform it himself.

Section 3. Extinction of suretyship

Article 2314

A surety is discharged when the subrogation to the rights, hypothecs and privileges of the creditor can no longer take place in favor of the surety owing to an act of the creditor. Any clause to the contrary is deemed unwritten.

Article 2315

The voluntary acceptance made by the creditor of an immovable or of any thing in payment of the principal debt, discharges the surety, even if the creditor is later evicted from it.

Article 2316

The mere extension of the term granted by the creditor to the principal debtor does not discharge the surety, who can in such a case proceed against the debtor to compel him to pay.

Sub-Section 2. Particular provisions relating to hypothecs of spouses and persons under tutorship

Article 2488

Privileges and hypothecs are extinguished:

1° By extinction of the principal obligation, except for the case provided for in Article 2422;

2° By the creditor's renunciation of the hypothec under the same exception;

3° By the fulfilment of the formalities and conditions prescribed to third party possessors to clear the things they have acquired;

4° By prescription.

Prescription is acquired to a debtor, as to the things that are in his hands, by the time period governing the prescription of the actions that give rise to a hypothec or a privilege.

For things which are in the hands of a third party possessor, prescription is acquired by the time period governing the prescription of ownership for his benefit: in the case where prescription depends upon a title, it begins to run only from the day when that title has been published in the land registry.

Registrations made by a creditor do not interrupt the running of the prescription established by the law in favor of the debtor or of the third party possessor.

5° By the cancellation allowed under the last paragraph of Article 2423, and as far as provided for by that provision.

ภาคผนวก ค
Code of Civil Procedure¹

Article 1447

A compromise is an agreement whereby the parties to a dispute submit to arbitration composed of one or more persons.

Article 1449

The compromise is recorded in writing. It may be incorporated in the minutes signed by the arbitrator or the parties.

---

¹ "Code of Civil Procedure," [Online] Accessed: 24 January 2016. Available from:
file:///C:/Users/Uset/Downloads/Code_39%20(1).pdf

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวอัญญมณี งามณรงค์พงษ์ เกิดเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2526 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีนิติศาสตร์ จากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปีการศึกษา 2548 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2555

